Biblioteca Polirom

Lawrence Durrell

Cvartetul din Alexandria

Clea

POLIROM

Seria de literatură universală a BIBLIOTECII POLIROM
este coordonată de Denisa Comănescu.

Lawrence Durrell, *Clea*

© Lawrence Durrell, 1960, 1962
© 2003 by Editura POLIROM, pentru prezenta traducere

www.polirom.ro

Editura POLIROM
Iaşi, B-dul Copou nr. 4; P.O. BOX 266, 6600
Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33, O.P. 37;
P.O. BOX 1-728, 70700

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României:

DURRELL, LAWRENCE

Cvartetul din Alexandria. CLEA / Lawrence Durrell;
trad. şi note de Antoaneta Ralian – Iaşi: Polirom, 2003

372 p., 18 cm (Biblioteca Polirom. Proză XX)

ISBN: 973-681-312-6

I. Ralian, Antoaneta (trad.)

821.111-31=135.1

Printed in ROMANIA

Lawrence Durrell

Cvartetul din Alexandria

Clea

Traducere și note de Antoaneta Ralian

POLIROM
2003

Romancier, poet, dramaturg şi traducător, **Lawrence Durrell**, una dintre cele mai interesante figuri literare ale secolului XX, s-a născut în 1912 în India, unde familia sa trăia de cîteva generaţii. După anii de studiu la Londra şi Oxford, porneşte într-un adevărat periplu care îl va purta din Grecia pînă în Egipt, din Argentina la Belgrad şi din Cipru în sudul Franţei, la Sommières, unde încetează din viaţă în anul 1990, alături de cea de-a patra soţie, Ghislaine de Boysson.

Debutează în 1938, cu romanul *Cartea neagră*, încurajat de celebrul scriitor american Henry Miller, de care îl va lega o lungă prietenie. Romanul este lăudat de T.S. Eliot, care îi editează, în 1943, şi primul volum de versuri, *Tărîm privat*. Profund legat de peisajul insulelor greceşti, le va dedica acestora volumele *Peştera lui Prospero* (1945), *Reflecţii asupra unei Venus marine* (1953), *Lămîii amari ai Ciprului* (1957, pentru care i se decernează Duff Cooper Memorial Prize) şi *Insulele greceşti* (1978). Dar scrierea care îi aduce celebritatea mondială, impunîndu-l definitiv pe scena literară a secolului XX, este monumentalul *Cvartet din Alexandria*, tetralogie romanescă unică prin alternarea punctelor de vedere şi prin multiplicarea aproape infinită a direcţiilor narative. *Cvartetului* îi urmează romanele *Tunc* (1968) şi *Nunquam* (1970), reunite sub titlul *Revolta Afroditei*. Un alt ciclu romanesc de mare întindere îl reprezintă *Cvintetul din Avignon*, constituit din romanele *Monsieur* (1974), *Livia* (1978), *Constance* (1982), *Sebastian* (1983) şi *Quinx* (1985). În 1988 a fost publicată corespondenţa sa completă cu Henry Miller, întinsă pe aproape cinci decenii (1935-1980).

Tetralogia *Cvartetul din Alexandria* cuprinde romanele *Justine* (1957), *Balthazar* (1958), *Mountolive* (1958) şi *Clea* (1960). În 1962, o dată cu publicarea într-un singur volum a celor patru cărţi, Lawrence Durrell avea să scrie: „Acest grup de patru romane este menit să fie citit ca o operă unică, sub titlul colectiv de *Cvartetul din Alexandria*: un subtitlu sugestiv şi adecvat ar putea fi «un continuum de cuvinte». În încercarea de a găsi forma cea mai potrivită, am adoptat, ca pe o analogie de principiu, perspectiva relativistă. Primele trei cărţi s-au legat într-o manieră intercalată, fiecare «înrudită» cu celelalte şi nu «derivată» din ele; doar ultimul dintre romane este gîndit ca urmarea logică a celorlalte, el dînd cheia dimensiunii temporale. Întregul a fost conceput ca o mănuşă aruncată formei seriale a romanului convenţional: romanul saturat de timp al zilelor noastre".

Nota autorului

Acesta este cel de-al patrulea volum dintr-un ciclu de romane concepute ca o operă unitară şi care trebuie apreciate ca atare. Este o urmare la *Justine*, *Balthazar* şi *Mountolive*. Cele patru volume alcătuiesc *Cvartetul din Alexandria*; ca subtitlu sugestiv, aş numi-o: „un continuum de cuvinte". În nota introductivă la volumul *Balthazar*, mi-am expus intenţiile în ce priveşte forma acestor cărţi.

Anexele aflate la sfîrşitul volumului de faţă schiţează o serie de căi posibile pentru desfăşurarea în continuare a situaţiilor şi evoluţiei personajelor – dar prin acestea n-am urmărit decît să sugerez că şi în cazul în care ciclul s-ar extinde fără limită, rezultatul n-ar fi nicidecum un *roman fleuve* (o expansiune a subiectului sub forma unui serial), ci ar urma să facă parte strictă tot din prezentul „continuum". Dacă axa tetralogiei a fost înfiptă bine şi temeinic, aceasta ar putea radia în toate direcţiile, fără să piardă din rigoarea şi coerenţa continuumului. Dar, conform intenţiilor şi năzuinţelor mele, actualul ciclu de patru volume poate fi considerat drept o operă încheiată.

L.D.

Tatălui meu

„Mişcarea este calitatea primordială şi cea mai frumoasă a naturii, pentru că o agită fără contenire. Dar mişcarea nu-i decît perpetua consecinţă a crimelor şi se menţine numai prin mijlocirea crimelor."

D.A.F. de Sade

Partea I

I

În acel an a fost mai mult belşug de portocale ca de obicei. Sub umbrarele de frunziş verde, lucios, fructele rumene luminau ca nişte lanterne, scăpărînd în livezile însorite. Ai fi zis că doreau să celebreze plecarea noastră din mica insulă – pentru că, în sfîrşit, îndelung aşteptatul mesaj din partea lui Nessim sosise, ca o chemare îndărăt, în lumea subpămînteană. Un mesaj ce avea să mă tîrască, inexorabil, înapoi în acel oraş unic, care pentru mine a oscilat întotdeauna între iluzie şi realitate, între substanţă şi imaginile poetice care mi se învolburau în minte numai la auzul numelui său. O amintire, îmi spuneam, denaturată de dorinţe şi intuiţii, şi care, pînă acum, nu fusese decît pe jumătate materializată pe hîrtie. Alexandria, capitala amintirilor. Toate scrierile pe care le-am împrumutat de la morţi şi de la vii, pînă cînd eu însumi am devenit un soi de post-scriptum al unei scrisori nicicînd terminate, nicicînd expediate...!

De cîtă vreme o părăsisem? Îmi venea greu să socotesc, pentru că timpul calendaristic îţi oferă prea puţine indicii asupra eonilor care

separă un eu de celălalt, o zi de cealaltă; şi, în tot acest răstimp, trăisem de fapt acolo, într-o Alexandrie a minţii sufletului meu. Şi, pagină după pagină, pulsaţie după pulsaţie, m-am lăsat în voia organismului grotesc din care, odinioară, făcuserăm parte cu toţii, învingători şi învinşi. Un oraş antic, care-şi schimbă faţa sub penelul gîndurilor ce-l asediază în căutarea unui sens, un oraş care-şi reclamă o identitate; undeva, acolo, pe sumbrele promontorii zdrenţuite ale Africii, persistă aroma adevărului acestui loc, ierburile amare, otrăvite ale trecutului, adîncurile amintirii. Cîndva am pornit să adun, să codific, să adnotez trecutul, înainte de a se volatiliza cu totul – cel puţin aceasta era misiunea pe care mi-o asumasem. Dar am dat greş (să fi fost misiunea imposibilă?), căci de îndată ce izbuteam să îmbălsămez în cuvinte unul dintre aspecte, noi cunoaşteri dădeau buzna spărgînd cadrul de referinţă şi totul se revărsa şi se răzleţea, pentru a se regrupa, mai tîrziu, în tipare neprevăzute... „A remodela realitatea", scrisesem pe undeva; cuvinte într-adevăr temerare, înfruntate – căci realitatea este cea care ne modelează şi ne remodelează sub roata ei lentă. Şi totuşi, dacă m-am îmbogăţit cu experienţa acestui interludiu insular, faptul se datorează poate eşecului total de a sesiza, de a înregistra adevărul lăuntric al oraşului. Acum ajunsesem să mă confrunt cu natura timpului, această tulburare a *psyche*-ului omenesc. Fusesem nevoit să-mi recunosc pe hîrtie înfrîngerea. Şi totuşi, în chip ciudat, simplul act al scrisului îmi conferise un soi de maturizare: prin însuşi *eşecul* cuvintelor care se scufundă, unul după altul, în cavernele insondabile ale imaginaţiei, de unde se scurg mai departe. O cale costisitoare pentru a începe să trăieşti, da;

însă noi, artiştii, sîntem adeseori împinşi să ne nutrim viaţa personală cu aceste stranii tehnici ale căutării de sine.

Şi apoi... dacă eu m-am schimbat, ce s-o fi întîmplat cu prietenii mei – Balthazar, Nessim, Justine, Clea? Ce faţete inedite le voi descoperi după tot acest timp, în clipa cînd mă voi lăsa iarăşi prins în ambianţa unui oraş nou, un oraş devorat în prezent de război? Nu-mi puteam da un răspuns. Teama tremura în mine ca un ac de busolă. Nu-mi venea să renunţ la teritoriul greu cucerit al visurilor mele, de dragul unor imagini noi, al unor oraşe noi, al unor noi stări de spirit, al unor iubiri noi. Ajunsesem, asemenea unui maniac, să-mi tezaurizez visurile legate de oraş... Mă întrebam dacă n-ar fi fost mai înţelept să rămîn unde mă aflam. Poate că da. Şi totuşi, ştiam că trebuie să plec. Ba voi pleca în *chiar seara asta*. Era atît de greu să concep un asemenea gînd, încît simţeam nevoia de a mi-l repeta cu glas tare.

Petrecusem cele zece zile care se scurseseră de la sosirea mesagerului în tăcerea de aur a aşteptării; pînă şi vremea se armonizase cu noi, oferindu-ne un şirag de dimineţi cu cer albastru şi mare neîncreţită de vînt. Pendulam între cele două peisaje, nedorind să-l părăsim pe primul şi totuşi tînjind să-l revedem pe celălalt. Suspendaţi, ca pescăruşii pe muchea stîncii. Şi de pe acum, imagini contradictorii se strecurau şi se amestecau în visurile mele. Casa de pe insulă, de pildă, măslinii şi migdalii ei cu frunze de argint fumuriu, printre care se adăposteau potîrnichi cu gheare roşii... poieni încremenite în tăcere, din care nu s-ar fi putut ivi decît faţa de ţap a zeului Pan. Simpla şi luminoasa ei perfecţiune de formă şi culoare respingea premoniţiile care

se învălmăşeau asupră-ne. (Un cer brăzdat de stele căzătoare, valuri verzi ca smaraldul scăldînd nisipul plajelor singuratice, ţipete de pescăruşi pe cărările albe ale sudului.) Lumea greacă de aici era asaltată de mirosurile oraşului uitat – promontorii unde mateloţi asudaţi trăseseră la măsea şi se îndopaseră pînă le crăpaseră maţele, şi-şi goliseră trupurile, ca pe nişte butoaie, astîmpărîndu-şi poftele în îmbrăţişările sclavelor negre cu ochi de cîine. (Oglinzile din colivii, dulceaţa sfîşietoare a viersului canarilor cu ochii scoşi, bolboroseala narghilelelor în bolurile cu apă de roze, parfumul de paciuli şi de tămîie.) Muşcau unele din altele, aceste visuri ireconciliabile. Şi îmi vedeam iar prietenii (de astă dată nu doar ca simple nume), radiind de conştiinţa întoarcerii. Nu mai erau umbre iscate de pana mea, ci renăscuseră – pînă şi cei morţi. Noaptea străbăteam din nou străzile sinuoase alături de Melissa (aflată acum undeva, dincolo de regrete, căci pînă şi în vis ştiam că e moartă), şi ne plimbam plăcut, braţ la braţ; picioarele-i subţiri, ca nişte foarfeci, aveau un mers legănat. Obiceiul de a-şi lipi, la fiecare pas, pulpa de pulpa mea! Acum revedeam totul cu tandreţe – pînă şi rochia ei veche de stambă şi pantofii ieftini pe care-i purta în zilele cînd nu lucra. Nu reuşise să-şi pudreze semnul vînăt de pe gît... o muşcătură de dragoste... Pe urmă se mistuia, iar eu mă deşteptam cu un strigăt de durere. Zorii se prelingeau printre măslini, argintîndu-le frunzele nemişcate.

Undeva, pe parcursul drumului, reuşisem să-mi regăsesc liniştea sufletească. Buchetul de zile senine dinaintea rostirii cuvîntului „adio" – le preţuiam ca pe o comoară, mă desfătam în simplitatea lor: focul de ramuri de măslin, scînteind în căminul vechi, rumenind portretul Justinei –

obiectul pe care aveam să-l împachetez cel mai la urmă – aruncînd luciri dansante pe masa şi pe scaunul rebegit, pe vaza de email albastru în care surîdeau primele ciclame. Ce legătură avea oraşul cu toate lucrurile astea – cu primăvara egeeană, suspendată de un fir între iarnă şi cele dintîi pufuri albe ale florilor de migdal? Oraşul nu era decît un cuvînt, cu semnificaţie firavă, mîzgălit la marginea unui vis sau repetat în minte, în ritmul colocvial al muzicii timpului, care nu-i decît dorinţă materializată în bătăile inimii. Într-adevăr, deşi totul îmi plăcea atît de mult, nu aveam puterea de a rămîne; oraşul, pe care acum ştiu că-l uram, păstra în rezervă, pentru mine, ceva cu totul diferit – o nouă evaluare a experienţei care îmi marcase viaţa. Trebuia să mă întorc la el, pentru a fi în stare să-l părăsesc pe veci, să mă lepăd de el. Am vorbit despre timp, pentru că scriitorul care creştea în mine învăţa, în sfîrşit, să se instaleze în acele spaţii pustii de care timpul e lipsit – începea să trăiască în pauzele dintre bătăile ceasornicului. Prezentul continuu, care este adevărata istorie a acestei anecdote colective, numită spiritul uman; cînd trecutul e mort, iar viitorul nu înseamnă decît dorinţă şi teamă, ce reprezintă clipa fugară care nu poate fi înregistrată, care nu poate fi alungată? Pentru cei mai mulţi dintre noi, aşa-numitul Prezent pare un ospăţ grandios, oferit de zîne, care se mistuie înainte de a fi putut să guşti o îmbucătură. Speram că, în curînd, voi putea declara şi eu, asemenea răposatului Pursewarden: „Nu scriu pentru cei care nu şi-au pus niciodată întrebarea: de unde începe viaţa reală?".

Mă lăsam în voia gîndurilor sterile care-mi străbăteau mintea, stînd întins pe o stîncă plată,

deasupra mării, şi mîncînd o portocală, perfect îngrădit de o solitudine care, în curînd, avea să fie înghiţită de oraş; de apăsătorul vis azuriu al unei Alexandrii însorindu-se, ca o reptilă bătrînă, în lumina de bronz faraonic a marelui lac. Maeştrii senzualişti ai istoriei abandonîndu-se oglinzilor, poemelor, turmelor lacome de băieţi şi de femei, seringii înfipte în vînă, pipei cu opiu, morţii vii a sărutărilor văduvite de dorinţă! Străbătîndu-i din nou în închipuire străzile, ştiam, o dată mai mult, că acestea circumscriau nu numai istoria umană, ci întreaga gamă biologică a emoţiilor inimii – de la extazurile Cleopatrei, pictate în fresce (ciudat că vinul a fost descoperit aici, lîngă Taposiris), pînă la bigotismul Hypatiei (frunze de viţă veştede, săruturi de martir). Şi vizitatori bizari: Rimbaud, discipol al Cărării Abrupte, a păşit pe aici cu brîul plin de bani de aur. Şi toţi ceilalţi, oacheşi tălmăcitori de vise, politicieni şi eunuci, asemenea unui stol de păsări cu pene orbitor colorate. Sfîşiat între milă, dorinţă şi spaimă, vedeam din nou oraşul desfăşurîndu-se în faţă, populat de chipurile prietenilor mei, de personajele mele. Ştiam că trebuie să-i retrăiesc experienţa, o dată pentru totdeauna.

Şi totuşi urma să fie o plecare stranie, plină de mici elemente neprevăzute – de pildă mesagerul, un cocoşat într-un costum argintiu, cu floare la butonieră şi o batistă parfumată în manşetă. Şi brusca trezire la viaţă a satului, care pînă atunci ne ignorase cu tact existenţa, cu excepţia cîte unui întîmplător dar – peşte, sau vin, sau ouă vopsite – pe care ni-l aducea Athena, înfăşurat în şalul ei roşu. Şi ea era îndurerată de plecarea noastră; bătrîna ei mască încruntată şi zbîrcită se boţea şi mai tare de plîns la fiecare

obiect pe care-l împachetă în bagaiele noastre sărăcăcioase. Repeta cu îndărătnicie:

— N-or să vă lase să plecaţi fără să vă arate un semn de ospitalitate. Sătenii n-or să vă lase să plecaţi chiar în felul ăsta.

Urma să ni se ofere un banchet de adio.

În ce priveşte fetiţa, am organizat întreaga repetiţie a acestei călătorii (de fapt a întregii ei vieţi), transpunînd-o în pozele unui basm ilustrat. Numeroasele repetări n-au reuşit să-i altereze gustul. Copila se aşeza lîngă mine, privind la poze şi ascultînd cu atenţie. Era mai mult decît pregătită pentru tot ce-o aştepta, ba chiar nerăbdătoare să-şi ocupe locul în galeria imaginilor pe care le zugrăvisem pentru ea. Se îmbibase de toate culorile confuze ale acelei lumi fantastice, căreia cîndva îi aparţinuse de drept şi pe care acum urma s-o redobîndească – o lume populată de prezenţe – tatăl ei, un întunecat prinţ al piraţilor, mama vitregă, o regină autoritară, măslinie...

— E ca în cărţile de joc?

— Da. E dama de pică.

— Şi numele ei e Justine?

— Numele ei e Justine.

— În fotografie fumează. O să mă iubească mai mult decît pe tatăl meu, sau mai puţin?

— O să vă iubească pe amîndoi.

Nu existase altă cale de a-i explica totul, decît făcînd apel la mituri sau la alegorie – poezia incertitudinii infantile. O făcusem să înveţe, cu punct şi virgulă, parabola unui Egipt care avea să-i ofere (amplificate pînă la dimensiunile zeilor sau magilor) portretele familiei ei, ale străbunilor ei. Dar, la urma urmei, însăşi viaţa nu e un basm a cărui magie, pe măsură ce creştem, nu

o mai putem sesiza? Nu are importanţă! Fetiţa era de pe acum îmbătată de imaginea tatălui ei.

— Da, înţeleg totul.

Dînd din cap, cu un uşor suspin, îşi aduna imaginile zugrăvite în sipetul cu comori al spiritului ei. Despre Melissa, mama ei moartă, vorbea mai rar şi, cînd o făcea, îi răspundeam în aceeaşi manieră de carte cu poveşti; dar Melissa, stea stinsă, se cufundase dincolo de orizont, în încremenirea morţii, lăsînd primul plan liber pentru ceilalţi – personalităţile de cărţi de joc ale celor vii.

Fetiţa aruncase o mandarină în apă şi acum se apleca, privind-o cum pluteşte, învîrtindu-se uşor, pe pardoseala de nisip a grotei. Se opri acolo, pîlpîind ca o flăcăruie, smucită de năvala şi retragerea curenţilor.

— Acum, uită-te la mine cum mă duc s-o iau.

— Nu în marea asta de gheaţă, ai să mori de frig.

— Dar azi nu-i frig. Uită-te la mine!

Învăţase să înoate ca un pui de vidră. Aşa cum o priveam de pe stînca plată de deasupra mării, recunoşteam cu uşurinţă în ea privirea curajoasă a Melissei şi ochii ei cu colţurile oblice; şi uneori, intermitent, ca o rouă de somn uitată pe pleoape, se ivea privirea sumbră, şovăielnică (rugătoare, nesigură), a tatălui ei, Nessim. Îmi aduceam aminte de glasul Cleei care-mi spusese cîndva, demult, într-o altă lume: „Ţine minte, o fată căreia nu-i place să danseze şi să înoate nu va fi niciodată în stare să facă dragoste". Am zîmbit şi m-am întrebat dacă aceste cuvinte or fi adevărate, în timp ce urmăream mica făptură unduind lin în apă şi plutind către ţinta ei, graţios, cu iscusinţă de focă, îndreptînd spre cer degetele strînse ale picioarelor. Licărul punguţei

albe, ghemuită între pulpe! Prinse cu dibăcie mandarina şi spirală spre suprafaţă, ţinînd-o între dinţi.

— Acum, du-te fuga şi usucă-te!

— Nu-i rece!

— Fă ce-ţi spun! Şterge-o! Repede!

— Şi omul cu cocoaşa-n spate?

— A plecat.

Neaşteptata apariţie a lui Mnemjian pe insulă o speriase şi o aţîţase – căci el fusese mesagerul lui Nessim. Era ciudat să-l vezi înaintînd pe plaja acoperită de prundiş, cu un aer de grotescă alarmă, de parcă ar fi călcat pe tirbuşoane, căznindu-se să-şi menţină echilibrul. Dorea, cred, să ne arate că de ani de zile nu păşise decît pe cele mai netede pavaje. Era literalmente neobişnuit cu pămîntul brut. Toată persoana sa emana un rafinament precar şi supradimensionat. Purta un uluitor costum argintiu, ghetre, ac de cravată cu perlă, iar degetele îi erau încărcate de inele. Doar zîmbetul lui infantil rămăsese neschimbat, iar şuviţa lipită cu briantină continua să se îndrepte spre sinusul frontal.

— M-am căsătorit cu văduva lui Halil. Astăzi, amice, sînt cel mai bogat frizer din tot Egiptul.

Anunţă noutatea dintr-o suflare, rezemîndu-se în bastonul cu mîner de argint care, în mod evident, îi era încă nefamiliar. Ochiul lui violet măsura, oarecum dispreţuitor, căsuţa noastră cam primitivă; refuză scaunul pe care i l-am oferit, fără îndoială ca să nu-şi şifoneze formidabilii pantaloni.

— Duceţi o viaţă cam grea pe aici, aşa-i? Nu prea te lăfăieşti în *luxe*, nu-i aşa, Darley?

Apoi adăugă cu un oftat:

— Dar acum ai să te întorci iar la noi. (Făcu un gest vag cu bastonul, intenţionînd să simbolizeze

ospitalitatea de care urma să ne bucurăm în oraş). Eu nu pot să mai întîrzii. Sînt în drum spre casă. Am ţinut doar să-i fac un serviciu lui Hosnani.

Vorbea despre Nessim cu o grandoare plină de suficienţă, de parcă acum ar fi fost egali pe plan social; dar îmi surprinse zîmbetul şi avu bunul-simţ de a chicoti şăgalnic înainte de a redeveni serios.

— Oricum, n-aş avea timp să mai rămîn, adăugă scuturîndu-şi praful de pe manşete.

Acest lucru avea cel puţin meritul de a fi adevărat, pentru că vaporul din Smyrna face escală doar atît cît să descarce sacii de poştă şi mărfurile ocazionale – cîteva lăzi cu macaroane, nişte sulfat de cupru, o pompă... Nevoile locuitorilor de pe insulă sînt foarte reduse. L-am însoţit înapoi spre sat, printre crîngurile de măslini, discutînd în timp ce mergeam. Mnemjian avea acelaşi mers încet şi ţopăit, de porumbel. Îmi părea bine, pentru că ritmul lui lent îmi dădea posibilitatea să-i pun cîteva întrebări în legătură cu oraşul şi să întrezăresc, din răspunsurile lui, ce urma să mă aştepte acolo – schimbări, factori necunoscuţi.

— Dac-au avut loc multe schimbări de la complotul lui Hosnani încoace? Ştii de prăbuşirea organizaţiei? Egiptenii încearcă să le sechestreze averea. Au şi pus mîna pe o bună parte. Da, au sărăcit şi încă mai au destule buclucuri. Ea continuă să aibă domiciliu forţat la Karm Abu Girg. N-a mai văzut-o nimeni de un secol. El lucrează, cu o autorizaţie specială, ca şofer de ambulanţă la docuri, de două ori pe săptămînă. Foarte periculos! Şi a mai fost un bombardament nenorocit în care şi-a pierdut un ochi şi un deget.

— Nessim?

Eram uluit. Omuleţul încuviinţă din cap cu un aer de importanţă. Această imagine nouă, neaşteptată a prietenului meu mă izbise în piept, ca un glonţ.

— Dumnezeule mare! exclamai şi bărbierul dădu din cap, încuviinţînd justeţea exclamaţiei.

— A fost rău de tot, urmă el. Dar ăsta-i războiul, Darley!

Apoi, brusc, un gînd mai fericit păru să-i lumineze mintea şi zîmbi iar, cu surîsul lui infantil, care nu făcea decît să reflecte tăria de oţel a valorilor materiale în Levant. Luîndu-mă de braţ, continuă:

— Dar războiul poate însemna şi o afacere bună. Atelierele mele tund zi şi noapte părul armatei. Am trei saloane de frizerie şi doisprezece salariaţi. Ai să le vezi, sînt superbe. Pombal mi-a spus, aşa în glumă: „Acuma-i razi pe morţi cît mai sînt încă în viaţă".

Şi izbucni într-un rîs nezgomotos, rafinat.

— Pombal s-a înapoiat?

— Sigur că da. Şi-i mare ştab pe la Forţele Francezilor Liberi. Are întrevederi cu sir Mountolive. Şi el a rămas pe loc. Sînt încă o mulţime din cei pe care i-ai cunoscut, Darley, ai să vezi.

Mnemjian părea încîntat că reuşise cu atîta uşurinţă să mă uluiască. Pe urmă spuse un lucru la auzul căruia mintea mea făcu un dublu salt mortal. Am rămas locului şi i-am cerut să-mi repete cuvintele, crezînd că nu înţelesesem bine:

— Tocmai i-am făcut o vizită şi lui Capodistria.

M-am holbat la el.

— Capodistria? Dar e mort! am strigat, deşi îmi stăruia în minte fraza enigmatică a lui Balthazar în legătură cu dantura falsă.

Frizerul se înclină mult pe spate, ca într-un balansoar, şi rîse cît îl ţinea gura. De astă dată era vorba de-o glumă bună, pe care o savură un minut întreg. În cele din urmă, suspinînd încă de plăcere la amintirea nostimadei, scoase încet din buzunarul de la piept o carte poştală, de felul celor pe care le cumperi în orice staţiune de pe malul Mediteranei, şi mi-o întinse, întrebîndu-mă:

— Atunci ăsta cine e?

Era o fotografie destul de înceţoşată, developată grosolan de un fotograf de stradă grăbit. Înfăţişa două persoane plimbîndu-se pe ţărmul mării. Una dintre ele era Mnemjian. Cealaltă... Ochii îmi ieşeau din orbite pe măsură ce-l recunoşteam.

Capodistria purta nişte pantaloni ca nişte burlane, în stil edwardian, şi pantofi negri foarte ascuţiţi, un palton lung de academician, cu guler şi manşete de blană. Toate acestea erau încununate, în chip fantastic, de un *chapeau melon*, care-l făcea să arate ca un şobolan uriaş dintr-un film de desene animate. Îşi lăsase o mustaţă rilkeană, care i se pleoştea uşor la colţurile gurii. Ţinea între dinţi un ţigaret lung. Incontestabil, era Capodistria.

— Ce naiba..., am început, dar surîzătorul Mnemjian îşi închise un ochi şi îşi duse degetul la buze.

— Există întotdeauna mistere...

Şi, ca şi cum ar fi vrut să le păstreze, se umflă ca un broscoi, privindu-mă drept un în ochi cu o satisfacţie răutăcioasă. Poate că ar fi catadicsit să-mi dea o explicaţie, dacă în clipa aceea nu s-ar fi auzit, din direcţia satului, mugetul unei sirene de vapor. Începu să se agite.

— Să ne grăbim, spuse, zorindu-şi mersul ţopăit. Să nu uit să-ţi dau scrisoarea lui Hosnani!

O avea în buzunarul de la piept, de unde o scoase în cele din urmă.

— Şi acum, la revedere. Totul e aranjat. Ne reîntîlnim în curînd.

I-am strîns mîna şi am rămas un moment locului, privind în urma lui; eram surprins şi nehotărît. Pe urmă m-am întors la marginea desişului de măslini şi m-am aşezat pe o piatră ca să citesc scrisoarea lui Nessim. Era concisă şi cuprindea detaliile aranjamentelor pe care le făcuse pentru călătoria noastră. Urma să sosească un mic vapor care să ne ia de pe insulă. Îmi indica o dată aproximativă şi-mi dădea instrucţiuni asupra locului unde trebuia să-l aştept. Totul era expus cu claritate. După care, în chip de post-scriptum, Nessim adăuga, cu caligrafia lui mare: „M-ar bucura să ne revedem fără nici un fel de resentiment. Presupun că Balthazar ţi-a povestit despre toate nenorocirile care au dat peste noi. Cred că nu te aştepţi la o căinţă exagerată din partea unor oameni care te îndrăgesc atît de mult? Sper că nu. Să considerăm trecutul drept o carte închisă pentru totdeauna".

Aşa erau privite lucrurile.

În acele ultime zile, insula ne-a regalat generos cu cea mai plăcută vreme şi cu acea austeră simplitate a Cicladelor care seamănă cu o îmbrăţişare afectuoasă – şi după care, ştiam bine, aveam să tînjesc în clipa cînd miasmele Egiptului se vor strînge în jurul tîmplelor mele.

În seara plecării, întreg satul a ieşit în stradă pentru a ne oferi făgăduitul ospăţ de adio, cu miel la frigare şi vin auriu, *retzina*. Au întins mesele şi scaunele pe toată lungimea îngustei străzi principale, şi fiecare familie şi-a adus contribuţia la banchet. Erau de faţă pînă şi cei doi demnitari trufaşi – primarul şi preotul – fiecare

dintre ei așezat la cîte un capăt al mesei lungi. Era destul de rece ca să poți să stai, la lumina lămpilor de stradă, pretinzînd că ar fi o seară de vară; dar pînă și luna firavă ținuse să colaboreze, țîșnind orbește din mare, argintînd fețele de masă albe, aprinzînd scîntei în paharele de vin. Chipurile bătrîne, lucioase, încinse de băutură, străluceau de parc-ar fi fost turnate în aramă. Zîmbete antice, formule de salut arhaice, glume tradiționale, politețea unei lumi vechi, care dispare, se retrage tot mai mult. Bătrîni căpitani ai flotilelor de pescuit bureți își sorbeau porția de vin din căni albastre, smălțuite; îmbrățișările lor calde aveau aroma merelor pădureți, zbîrcite, iar mustățile lor stufoase, îngălbenite de tutun, își înălțau sfîrcurile către urechi.

La început m-am simțit mișcat la gîndul că toată această ceremonie e organizată în cinstea mea; dar n-am fost mai puțin impresionat cînd am descoperit că, de fapt, se adresa țării mele. Să fii englez în Grecia căzută în mîinile inamicului însemna să fii ținta afecțiunii și gratitudinii fiecărui grec în parte și țăranii umili din acel sat simțeau lucrul ăsta cu aceeași acuitate ca și grecii de pretutindeni. Ploaia de toasturi și de urări răsuna în noapte, iar cuvîntările se avîntau ca niște zmee, în mărețul stil retoric grec, pompos și sonor. Păreau să se reverse în cadențele poemelor nemuritoare – poemul unui ceas al disperării; dar, firește, nu erau decît simple cuvinte, sărmanele cuvinte găunoase care se prăsesc cu atîta ușurință la vreme de război și pe care oratorii păcii le vor toci, în curînd, pînă le vor scoate cu totul din uz.

Dar în seara asta războiul îi aprinsese pe bieții bătrîni – ca pe niște lumînări – conferindu-le o măreție arzătoare. Numai că tinerii

nu erau de față ca să le închidă gura și să-i rușineze cu figurile lor de cîini bătuți – tinerii plecaseră în Albania, să moară printre zăpezi. Femeile vorbeau strident, cu acele glasuri asprite în care tremură lacrimile nevărsate; și, printre izbucnirile de rîsete și cîntece, cădeau brusc tăcerile lor grele – ca lespezi peste niște morminte deschise.

Venise atît de lin spre noi, peste ape, războiul ăsta; se adunase treptat, ca norii care astupă încet orizontul, de la un capăt la celălalt. Dar încă nu-și descărcase rafalele. Doar zgomotele lui îndepărtate făceau să ți se strîngă inima în încleștarea dintre speranță și spaimă. La început, păruse să prevestească sfîrșitul acestei lumi așa-zis civilizate, dar o asemenea speranță se dovedise deșartă. Nu! Avea să fie, ca de fiecare dată, doar sfîrșitul bunătății umane, al siguranței, al cumpătării; sfîrșitul speranțelor artistului, al nepăsării, al bucuriei. Și, cu excepția acestora, tot ceea ce constituie condiția umană urma să-și găsească o confirmare, să se amplifice; poate un anumit adevăr total începuse să mijească îndărătul aparențelor, pentru ca moartea, sporind orice tensiune, să nu ne mai îngăduie jumătățile de adevăr cu care ne nutrim în mod normal.

Asta-i tot ce cunoscusem pînă atunci din acest dragon mitic care-și înfipsese ghearele prin alte părți ale lumii. Să fi fost chiar tot? Da, căci dacă o dată sau de două ori înaltul cerului se umflase de zborul rapid al unor bombardiere invizibile, zumzetul lor nu putuse acoperi bîzîitul, mult mai apropiat, al albinelor de pe insulă: pentru că fiecare gospodărie avea cîțiva stupi de albine, proaspăt văruiți. Și ce altceva a mai fost? O dată (și acest lucru a părut mai real), un submarin și-a împins în sus periscopul, spărgînd

suprafaţa golfului, şi a inspectat coasta, minute în şir. Ne-o fi văzut scăldîndu-ne lîngă promontoriu? Ne-am fluturat braţele în direcţia lui. Dar un periscop nu are braţe, ca să le filfîie în chip de răspuns. Poate că pe plajele dinspre nord descoperise ceva mai interesant: o focă bătrînă, dormitînd în soare, ca un bătrîn musulman pe covoraşul de rugăciune. Dar nici această întîmplare nu avea prea multă legătură cu războiul.

Totuşi lucrurile au devenit ceva mai reale în noaptea cînd micul caic trimis de Nessim a pătruns în apele golfului învăluit de tenebre; avea la bord trei marinari cu mutre încruntate, înarmaţi cu puşti-mitraliere. Nu erau greci, deşi vorbeau limba cu o autoritate nervoasă. Istoriseau o sumedenie de poveşti despre armate răpuse, despre morţi prin îngheţ, dar, într-un fel, veniseră prea tîrziu, pentru că bătrînilor din sat li se şi urcase vinul la cap, înceţoşîndu-le minţile. Poveştile lor îşi pierdură curînd interesul. Totuşi, pe mine mă impresionaseră aceste trei specimene, cu feţele tăbăcite, venite dintr-o civilizaţie necunoscută, care se numea „război". Nu se simţeau la largul lor într-o tovărăşie atît de însufleţită. Muşchii obrajilor li se încordaseră deasupra pometilor neraşi, trădînd o mare istovire. Fumau cu lăcomie, pufăind voluptuos fumul albastru pe gură şi pe nări. Şi cînd căscau, păreau să-şi extragă căscaturile din adîncul testiculelor. Ne-am lăsat pe mîna lor, plini de neîncredere pentru că erau primele chipuri neprietenoase pe care le văzusem de multă vreme încoace.

La miezul nopţii am ieşit din port, tăind pieziş apele golfului, sub o lună proţăpită în înalturi – perspectivele beznei în care urma să ne cufundăm au fost îndulcite, temperate de saluturile şi

urările calde, incoerente, ce se revărsau spre noi de pe plajele albe. Cît de frumoase sînt cuvintele greceşti de bun-rămas!

Un timp, am plutit de-a lungul falezei muiate în cerneală neagră, care răsfrîngea ecoul pulsaţiilor motorului, sacadate ca nişte bătăi de inimă. În cele din urmă, ne-am lansat în larg şi apa ne-a impus ritmurile ei onctuoase, legănîndu-ne, înălţîndu-ne şi coborîndu-ne ca într-un joc. Noaptea era excesiv de caldă şi de pură. Un delfin ţîşni o dată sau de două ori la proră. Porniserăm în cursă.

Ne cuprinsese un sentiment de euforie în care se infiltra o tristeţe profundă; oboseala se confunda cu fericirea. Simţeam pe buze gust plăcut de sare. Am băut puţin ceai cald de salvie, fără să rostim un cuvînt. Fetiţa amuţise, fascinată de frumuseţea călătoriei – fosforescenţa pîlpîitoare a siajului se despletea în urma noastră ca pletele unei comete. Deasupra capetelor pluteau aripile pufoase ale bolţii, printre care se răzleţiseră stele mari cît floarea de migdal, clipind pe un cer enigmatic. În cele din urmă, ameţită de asemenea auguri, legănată de unduirea apei şi chiar de vibraţiile motorului, copila adormi, cu un surîs pe buzele întredeschise şi cu păpuşa din lemn de măslin lipită de obraz.

Cum aş fi putut să nu mă gîndesc la trecutul spre care ne întorceam, prin hăţişurile timpului, pe familiarele cărări ale mării greceşti? Noaptea luneca pe lîngă mine, derulîndu-se ca o panglică de întuneric. Briza caldă îmi mîngîia obrazul – moale ca atingerea unei blăni de vulpe. Mă balansam între somn şi trezie, simţind însă smucirea firului cu plumb al amintirii: smucirea oraşului cu nervuri ca de frunză, pe care memoria mea îl populase cu măşti malefice şi splendide în acelaşi

timp. Voi revedea Alexandria, ştiam bine, o voi revedea cu ochiul unei fantome care s-a sustras structurii temporale – căci în fantomă te prefaci din momentul cînd devii conştient de acţiunea unui timp care scapă constrîngerii calendaristice. Şi pe acest alt tărîm, percepeam ecourile unor cuvinte rostite cu multă vreme în urmă, de alte glasuri. Îl auzeam pe Balthazar spunînd: „Lumea aceasta reprezintă făgăduinţa unei fericiri unice, dar noi nu deţinem mijloacele de a o sesiza". Crunta împuternicire în numele căreia acţionează oraşul asupra supuşilor săi, mutilînd sentimentele, macerînd totul în cuvele propriilor sale pasiuni vlăguite! Sărutări pătimaşe sfîşiate de junghiul remuşcării. Gesturi amoroase în lumina de ambră a încăperilor cu obloane zăvorîte. Zboruri de porumbei albi printre minarete. Toate aceste imagini păreau să-mi reconstituie oraşul aşa cum aveam să-l revăd. Însă mă înşelam, pentru că fiecare nouă apropiere este diferită de toate celelalte. De fiecare dată ne amăgim singuri că totul a rămas neschimbat. Dar Alexandria care mi se înfăţişa acum, prima ei viziune de pe mare, depăşea graniţele imaginaţiei mele.

Era încă întuneric cînd am ancorat în afara portului invizibil, căruia doar îi ghiceam reţeaua de fortificaţii şi plasele antisubmarin. Am încercat să-i schiţez în minte contururile pe fundalul de beznă. Estacada se ridica numai dimineaţa, în zori. Întreg cuprinsul era uniformizat de opacitatea tenebrelor. Undeva, în faţa noastră, se întindea coasta Africii, cu „sărutul ei de spini", cum spun arabii. Părea de neîndurat să te ştii atît de aproape de ele, de turnurile şi minaretele oraşului, şi să nu fii în stare să le faci să se materializeze. Nu-mi puteam desluşi nici

degetele propriei mîini. Marea devenise o imensă anticameră pustie, un balon de întuneric.

Şi apoi, deodată, pielea apei fu străbătută de un fior, ca o suflare de vînt peste un pat de jăratic, şi în depărtările cele mai apropiate fulgeră un roz sidefiu ca de scoică, ce se rumenea, clipă de clipă, în trandafiriul intens de petală. Un geamăt slab dar răscolitor răzbi spre noi venind peste pînza apei, palpitînd ca bătaia de aripi a unei înspăimîntătoare păsări preistorice: sirene care se tînguiau aşa cum numai sufletele osîndite se pot tîngui în limburile infernului. Îţi simţeai nervii zgîlţîiţi ca ramurile unui copac. Şi ca răspuns parcă la acest urlet, lumini începură să înţepe pretutindeni văzduhul, la început sporadic, apoi în panglici, în ghirlande, în careuri de cristal. Brusc, portul se profilă cu claritate pe panourile de întuneric ale cerului, în timp ce lungi degete de lumină albă, prăfoasă începură să bîjbîie stîngaci pe firmament, ca labele unei gîngănii uriaşe căznindu-se să înşface o pradă pe alunecuşul tavanului de beznă. Din culcuşurile de pîclă adăpostite printre navele de război, ţîşni o explozie de rachete multicolore, deşertîndu-şi pe cer, cu darnică risipă, orbitoarele jerbe de stele, ciorchinii de diamante, pulberea de perle pisate. Văzduhul se cutremura. Nori de pudră roz şi galbenă se înălţară o dată cu ploaia de artificii, scînteind pe crupele lucioase ale baloanelor de baraj ce zburau în toate direcţiile. Pînă şi marea părea să dîrdîie. Nu ştiusem că ne aflăm atît de aproape, şi nici că oraşul putea fi atît de frumos în saturnaliile unui război. Începuse să se dilate, să se desfoaie ca o mistică roză a tenebrelor, iar bombardamentul îi acompania expansiunea şi-ţi inunda spiritul. Spre surprinderea noastră, ne-am pomenit strigînd unii la

alţii, spre a ne putea face auziţi. Mi se părea că privesc scrumul fierbinte al Cartaginei augustine, că urmăresc prăbuşirea omului citadin.

Era pe cît de spectaculos, pe atît de uluitor. În colţul de sus, din stînga tabloului, razele reflectoarelor începură să se adune într-un punct convergent, tremurînd şi alunecînd stîngaci, ca picioarele lungi ale unui păianjen gigantic. Se încrucişau, se încălecau febril, se ciocneau; evident, li se semnalase existenţa unei insecte care se zbătea în plasa de fire a beznelor. Iar şi iar, razele se intersectau, scormoneau cu nesaţ, se suprapuneau, se despărţeau. Şi, în cele din urmă, le-am zărit ţinta: şase micuţe molii argintii, care se roteau pe pajiştile cerului cu o încetineală de neîndurat. Bolta părea să fi înnebunit în jurul lor, şi totuşi se mişcau cu aceeaşi fatală lîncezeală; la fel de languros le încolăceau curbele de diamante arzînde scuipate de nave şi pufnirile lînoase, fumegoase, ale obuzelor ce le punctau înaintarea.

Şi, cu toate că vîjîielile care ne umpleau urechile ne asurzeau, eram în stare să izolăm punctele distincte ce orchestrau bombardamentul. Răpăiala schijelor căzînd ca o grindină pe acoperişurile de tablă ondulată ale cafenelelor de pe ţărm; vocile hîrîite, mecanice, ale semnalizatoarelor de pe vapoare, repetînd, ca nişte ventriloci de cîrpă, fraze pe jumătate inteligibile, care sunau cam aşa: „Trei grade roşu, trei grade roşu". Şi, în chip straniu, în inima întregului vacarm, se desluşea pe undeva şi o muzică, sferturi de ton ciopîrţite, care te înjunghiau de jale; şi peste toate, huietul prelung al clădirilor care se prăbuşeau. Petice de lumină ce dispăreau subit, căscînd în întuneric un gol prin care lipăia, asemenea unui animal însetat, cîte o limbă de flacără de-un

galben murdar. În apropiere (apa răsfrîngea ecourile), se auzea pîrîitul recoltei bogate a ghiulelelor de tun de pe punți; o neîntreruptă cascadă de metal auriu, izbucnit din țevile îndreptate spre cer.

Și totul continua zorit – desfătîndu-ți ochii și cutremurîndu-ți vertebrele – într-un vîrtej de forțe fără noimă. Pînă atunci, nu mă gîndisem niciodată la impersonalitatea războiului. Sub acest baldachin de moarte colorată, nu exista loc pentru făpturile omenești, pentru gîndurile legate de ele. Fiecare răsuflare reținută era doar un refugiu vremelnic.

Și apoi, aproape la fel de brusc cum se dezlănțuise, spectacolul luă sfîrșit. Portul pieri din nou, teatral, ca ascuns de căderea unei cortine, țîșnirile de pietre prețioase încetară, cerul se goli, tăcerea se prelinse peste noi, spartă doar de același țipăt flămînd al sirenelor, care-ți scrijelea nervii. Pe urmă, nimic – un nimic ce cîntărea tone de întuneric, din care se desprindeau zgomotele familiare ale apei plesnind copastia. O briză ușoară de coastă se tîra pînă la noi, aducîndu-ne mirosurile aluviale ale unui estuar invizibil. Și mi se păru că aud – să fi fost doar în închipuire? – țipetele păsărilor sălbatice de pe lac.

Am așteptat așa, multă vreme, cuprinși de nehotărîre, în timp ce, spre răsărit, zorii începeau să ia în stăpînire cerul, orașul și deșertul. Glasuri omenești, grele ca plumbul, se rupeau din tăcere, deșteptînd curiozitatea și compasiunea. Glasuri de copii – și la orizont, un menisc de culoarea salivei. Căscam, era frig. Ne-am întors unii spre alții, tremurînd, simțindu-ne brusc orfani în această lume noptatică, sfîșiată între lumină și întuneric.

Dar, încetul cu încetul, zorii familiari porniră să urce treptele răsăritului, revărsînd galbenul de lămîie şi trandafiriul care aveau în curînd să aprindă apele moarte ale lacului Mareotis; şi, subţire ca un fir, nedesluşit, încît trebuia să-mi reţin respiraţia ca să mă pot încredinţa, am auzit (sau mi s-a părut că aud) prima chemare la rugăciune, venind dintr-un minaret încă înfăşurat în giulgiul de întuneric.

Mai existau, deci, zei pe care să-i invoci? Şi chiar în clipa cînd mi-a încolţit întrebarea în minte, am văzut, ieşind din gura portului, cele trei vase mici de pescuit – cu pînze de culoarea ruginei, a ficatului crud şi a prunei. Împinse de un curent pieziş, se înclinară în faţa prorei noastre, ca nişte şoimi. Auzeam plescăitul apei scăldîndu-le botul. Siluetele mici, care se balansau ca nişte călăreţi în şa, ne salutară în limba arabă şi ne anunţară că estacada se ridicase şi că puteam intra în port.

Ceea ce am făcut, cu mare prudenţă, acoperiţi de posturile militare aparent pustii. Micul nostru vas se angajă în canalul principal, printre lungile şiruri de nave, ca un *vaporetto* pe Canal Grande. Mă uitam în jur. Totul era la fel şi, în acelaşi timp, incredibil de schimbat. Da, scena principală (a afecţiunilor, a amintirii, a iubirii?) era aceeaşi; şi totuşi, amănuntele deosebite, decorul diferit, îţi săreau în ochi. Pacheboturile mînjite grotesc cu motive cubiste albe, kaki şi cenuşii, ca Marea Nordului. Tunuri care-şi înălţau timid gîturile, cuibărindu-se stîngaci, ca nişte cocori, în ascunzişurile de plasă şi foaie de cort. Baloanele unsuroase, suspendate pe cer, atîrnînd parcă de ştreangul unor spînzurători. Le comparam în gînd cu norii de porumbei argintii de odinioară, care se înălţau în zboruri pufoase printre palmieri,

avîntîndu-se în înalturi, în lumina albă, ca să întîmpine soarele. Era un contrapunct tulburător de cunoscut şi necunoscut. De pildă, bărcile cu pînze, înşirate de-a lungul debarcaderului de la Yacht Club, cu catargele şi velele perlate de aceeaşi rouă groasă ca broboanele de sudoare. Cu pavilioanele şi tendele colorate atîrnînd ţepene, parcă scrobite. (De cîte ori pornisem de acolo, exact la această oră, în mica barcă a Cleei, încărcată cu provizii de pîine, cu portocale şi sticle de vin în învelişuri de răchită?) Cîte zile am petrecut plutind de-a lungul acestei coaste fărîmicioase – jaloane ale unor afecţiuni acum uitate? Eram uimit să constat emoţia duioasă cu care poate luneca ochiul peste un şir de obiecte neînsufleţite legate la un chei acoperit de muşchi, desfătîndu-se cu amintiri despre care nici nu ştia măcar că le depozitase. Pînă şi navele de război franceze (deşi căzute acum în dizgraţie, cu blocurile de culată confiscate, cu echipajul consemnat la bord) se găseau exact în locurile unde le văzusem ultima oară, în acea viaţă anterioară, tolănite pe burtă în lumina leşioasă a zorilor, ca nişte malefice pietre de mormînt; şi încremenite, ca şi odinioară, pe fundalul mirajelor străvezii ale oraşului, ale cărui minarete cu contur de smochin îşi schimbau culoarea o dată cu fiecare pas al soarelui pe cer.

Înaintam încet pe coridorul lung, verde, dintre navele înalte, de parcă le-am fi trecut ceremonios în revistă. Printre atîtea aspecte familiare, surprizele erau puţine dar alese: un cuirasat zăcînd într-o rînă, redus la tăcere: coverta cu coşurile retezate, aplatizate de o lovitură directă – tunuri despicate ca nişte morcovi de supă, monturi răsucite în ele însele, contorsionate în agonia pîrjolitoare. O asemenea masă de oţel cenuşiu, turtită

dintr-o singură izbitură, ca o pungă de hîrtie umplută cu aer! Rămăşiţele omeneşti, dezmembrate, erau măturate cu furtunul şi împinse spre conductele de scurgere de către nişte siluete mici, care-şi vedeau de treabă cu înfricoşătoare răbdare şi cu o totală indiferenţă. Era la fel de surprinzător ca atunci cînd te plimbi printr-un vechi cimitir liniştit şi te pomeneşti brusc în faţa unei gropi proaspăt săpate. („E frumos!" exclamă fetiţa.) Aşa şi era – pădurea de catarge şi turele care se legăna şi se înclina uşor la fiecare mişcare a valurilor, claxoanele care răsunau domol pe ţărm, reflexele ce se dizolvau şi se reînchegau în apă! Se auzea chiar şi o orchestră de jazz, revărsîndu-şi acordurile sincopate parcă printr-o ţeavă de scurgere. Fetiţei trebuie să-i fi răsunat ca muzica cea mai potrivită pentru intrarea triumfală în cetatea copilăriei. Şi m-am surprins fredonînd încet, în minte, *„Jamais de la vie"*, minunîndu-mă singur cît de desuet îmi părea cîntecul, cît de deplasat, lipsit în mod absurd de orice legătură cu mine însumi! Copila scruta cerul, aşteptîndu-se să-şi vadă acolo tatăl, imaginea care se va constitui asemenea unui nor ocrotitor deasupra capetelor noastre şi o va învălui.

Abia la capătul docului mare au apărut semnele noii lumi spre care ne îndreptam: şiruri lungi de camioane şi de ambulanţe, bariere, baionete purtate de rasa nouă de oameni kaki şi albaştri, ca nişte gnomi. Aici domnea o activitate lentă, dar continuă şi subordonată unui scop. Siluete mici, troglodite, ieşeau din cuştile de fier şi din cavernele de pe chei, îndeplinind tot soiul de acţiuni. Şi aici se găseau vapoare despicate în secţiuni geometrice, expunîndu-şi intestinele fumegînde, vapoare cu pîntecele deschis de o tăietură cezariană; şi în rănile căscate mişuna un nesfîrşit

furnicar de soldaţi şi de oameni în salopete albastre, cărînd pe umeri bidoane, baloturi, hălci de carne de vită sîngerînde. Uşi de cuptoare se deschideau, înfăţişînd în lumina focului scăpărător oameni cu tichii albe care scoteau, febril, tăvi cu pîini coapte. Toată această activitate părea incredibil de lentă, dar se desfăşura pe o arie imensă. Aparţinea mai curînd instinctelor unei rase, decît gusturilor ei. Şi în timp ce tăcerea nu avea aici decît o valoare comparativă, micile zgomote deveneau concrete şi imperative: bocănitul bocancilor cu ţinte ai santinelelor ce-şi făceau rondul pe pietriş, mugetul unui remorcher, bîzîitul sirenei unui pachebot, amintind de zumzetul unei uriaşe muşte albastre, captive într-o pînză de păianjen. Toate acestea făceau parte din oraşul redobîndit, căruia urma, de azi înainte, să-i aparţin.

Ne apropiam din ce în ce mai mult, căutînd loc de acostare printre micile ambarcaţiuni din bazin. Casele începură să crească în dimensiuni. Era un moment de sensibilitate subtilă şi-mi simţeam inima în gîtlej (după cum se spune), pentru că zărisem silueta celui despre care ştiam că va veni să ne întîmpine – acolo, dincolo de chei. Stătea cu spatele rezemat de o ambulanţă şi fuma. Ceva din atitudinea lui făcu să vibreze în mine o coardă şi pe dată am ştiut că e Nessim, deşi nu cutezam încă să fiu sigur. Numai cînd odgoanele au fost aruncate pe ţărm şi am acostat, am văzut, în timp ce inima mi se zbătea în piept (recunoscîndu-l vag sub noua-i deghizare, aşa cum se întîmplase şi în cazul lui Capodistria), că era într-adevăr prietenul meu. Nessim!

Avea un nefamiliar petic negru pe un ochi. Purta o manta albastră, militară, foarte lungă, cu umerii stîngaci vătuiţi, şi un chipiu tras peste

ochi. Părea mult mai înalt şi mai slab decît îl ţineam minte – poate din cauza îmbrăcămintei, care era pe jumătate livrea de şofer, pe jumătate uniformă de aviator. Cred că a simţit unda puternică a privirii mele de recunoaştere, pentru că dintr-o dată şi-a îndreptat spatele şi, după ce s-a uitat în jur, ne-a zărit. Şi-a aruncat ţigara şi a pornit-o pe chei cu mersul lui elastic, graţios, zîmbind cu nervozitate. I-am făcut un semn cu mîna, dar nu mi-a răspuns, ci s-a mulţumit să dea uşor din cap, în timp ce se îndrepta spre noi.

— Priveşte, i-am spus fetiţei, nu fără oarecare îngrijorare. Iată-l, în sfîrşit, pe tatăl tău.

Se uită cu ochii mari, îngheţaţi, urmărind bărbatul înalt, pînă cînd acesta se opri, surîzînd, la doi metri de noi. Marinarii încă se agitau cu odgoanele. O pasarelă fu lăsată cu zgomot. Nu-mi puteam da seama dacă sinistrul petec negru de pe ochi îi sporea sau îi răpea din vechea distincţie. Îşi scoase chipiul, continuînd să surîdă timid, oarecum cu tristeţe, şi îşi netezi părul cu mîna, înainte de a şi-l pune din nou.

— Nessim! l-am strigat şi a făcut din nou semn cu capul, fără să-mi răspundă.

O tăcere adîncă păru să-mi învăluie mintea, în timp ce fetiţa păşea pe pasarelă. Mergea cu un aer de încîntare vrăjită, fascinată mai curînd de imagine decît de realitate. (Să fie poezia mai reală decît adevărul simţurilor?) Şi, întinzînd mîinile, ca o somnambulă, se aruncă în braţele lui, cu un strigăt înăbuşit. Am urmat-o imediat, iar Nessim, în timp ce rîdea şi o strîngea la piept, mi-a întins mîna cu degetul amputat. Era ca o gheară de pasăre ce se înfigea în palma mea. Un fel de suspin uscat îi scăpă din gîtlej, dar îl camuflă pe dată printr-o tuse. Asta fusese totul. Fetiţa se agăţă de poalele mantalei şi se căţără

pe el, ca o maimuţică pe un trunchi de copac, înnodîndu-şi picioarele în jurul şoldurilor lui. Nu ştiam ce să spun, în timp ce priveam în acel unic ochi negru, care părea să înţeleagă totul. Tîmplele îi albiseră complet. Şi nu poţi strînge, atît cît ai dori, o mînă lipsită de un deget!

— Iată că ne-am regăsit!

Se dădu cu bruscheţe îndărăt şi se aşeză pe o bornă de amaraj, scotocindu-se după tabacheră, pentru a-mi oferi neobişnuita delicatesă a unei ţigări franţuzeşti. Nici unul dintre noi nu găsea nimic de spus. Chibriturile erau umede şi se aprindeau cu greutate.

— Trebuia să vină şi Clea, rosti în cele din urmă, dar s-a răzgîndit în ultimul moment. A plecat la Cairo. Justine e la Karm.

Apoi, lăsîndu-şi bărbia în piept, adăugă:

— Ştii tot ce s-a întîmplat, nu?

Am încuviinţat din cap iar el păru să încerce un sentiment de uşurare.

— Atunci am mai puţine de explicat. Mi-am terminat slujba pe ziua de azi acum o jumătate de oră şi am aşteptat ca să vă conduc. Dar poate că...

În clipa aceea ne înconjură un cîrd de soldaţi, care începură să-mi verifice actele şi să mă întrebe de destinaţie. Nessim se ocupă de fetiţă, în timp ce eu prezentam soldaţilor documentele. Le studiară cu gravitate, ba chiar cu un fel de simpatie detaşată, şi îmi căutară numele pe o listă lungă, după care mă informară că va trebui să mă prezint la consulat, întrucît eram un „cetăţean refugiat". De îndată ce am obţinut permisul de intrare, m-am întors la Nessim şi l-am informat ce mi se ceruse.

— De fapt, chestia asta îmi pică bine. Oricum trebuia să trec pe acolo, ca să-mi iau o valiză cu costumele mai respectabile, pe care-am lăsat-o la ei... cu cîtă vreme în urmă?

— O eternitate, îmi răspunse el, zîmbind.

— Cum procedăm?

Ne-am aşezat unul lîngă celălalt, fumînd şi reflectînd. Era ciudat şi mişcător să aud în jurul meu dialectele din toate comitatele englezeşti. Un caporal binevoitor se apropie de noi cu o tavă plină cu căni de tinichea, aburinde, şi ne oferi acea singulară băutură care e ceaiul soldăţesc, însoţită de felii de pîine albă, unse cu margarină. Ceva mai departe, doi brancardieri traversau scena cu un aer apatic, purtînd o încărcătură lugubră scoasă dintr-un imobil bombardat. Am mîncat cu poftă devenind, deodată, conştienţi de tăcerea stingherită dintre noi. În cele din urmă, l-am întrebat:

— Nu vrei s-o iei cu tine acasă? Eu am să mă urc într-un tramvai la ieşirea din docuri şi am să mă duc la consulat. După aceea am să mă bărbieresc. O să-mi iau masa de prînz. Şi diseară, dacă-mi trimiţi un cal la debarcader, vă fac o vizită la Karm.

— Foarte bine, îmi răspunse cu vădită uşurare şi, strîngînd din nou copila la piept, îi şopti la ureche întregul plan.

Fetiţa nu manifestă nici o împotrivire, ba chiar păru nerăbdătoare să-l însoţească – lucru pentru care i-am fost recunoscător. Pornirăm împreună, cu o senzaţie de irealitate, străbătînd pietrişul pînă la locul unde era parcată mica ambulanţă. Nessim se urcă la volan, aşezînd copilul alături. Fetiţa zîmbi şi bătu din palme, iar eu le-am făcut semne cu mîna, bucuros că tranziţia se efectuase atît de lin. Cu toate acestea, mi se părea ciudat să mă pomenesc astfel, singur în oraş, ca un naufragiat pe o stîncă familiară. „Familiară" – da! Pentru că din momentul în care am ieşit din semiluna golfului, nimic nu mi se mai păru

schimbat. Micul tramvai de tinichea gemea și se hurduca pe șinele ruginite, urmărind sinuozitățile străzilor binecunoscute, care mă asaltau, de o parte și de alta, cu imagini ce reproduceau cu perfectă fidelitate amintirile mele. Frizeriile cu perdelele lor din mărgele colorate, clincănitoare; cafenelele cu trîndavii lor mușterii, ghemuiți la măsuțele de tablă (la El Bab, același zid gata să se dărîme și aceeași măsuță la care stătuserăm amîndoi nemișcați, copleșiți de crepusculul albastru). În clipa cînd demarase, Nessim îmi aruncase o privire pătrunzătoare și-mi spusese: „Darley, te-ai schimbat foarte mult!" N-aș putea spune dacă observația lui ascundea un reproș sau un compliment. Într-adevăr, mă schimbasem: revăzînd acum arcada părăginită de la El Bab, am zîmbit, amintindu-mi de un preistoric sărut care-mi dezmierdase degetele. Îmi aduceam aminte de ușoara tresărire a ochilor ei negri, cînd rostise acel trist și curajos adevăr: „De la cei ce-ți răspund la iubire nu poți învăța nimic". Cuvinte care m-au usturat ca alcoolul pe o rană deschisă, dar care m-au purificat, așa cum te purifică orice adevăr. Transportat de amintiri, vedeam totuși cu cealaltă jumătate a minții Alexandria derulîndu-se din nou de-o parte și de alta – detaliile ei fascinante, insolența coloritului, covîrșitoarea ei sărăcie și frumusețe. Micile dughene, apărate de soare prin copertine zdrențuite, în umbra cărora se îngrămădeau cele mai felurite mărfuri, de la prepelițe vii pînă la faguri de miere sau oglinjoare purtătoare de noroc. Tejghelele fructarilor, cu mormanele lor strălucitoare, cu atît mai îmbietoare cu cît erau înșiruite pe hîrtii viu colorate; aurul cald al portocalelor lăfăindu-se pe fîșii lăcuite, purpurii sau cărămizii. Reflexele roșietice din grotele afumate

ale arămarilor. Ciucurii veseli ai şeilor şi harnaşamentelor pentru cămile. Oalele smălţuite, mărgelele din jad albastru împotriva deochiului. Toate acestea căpătau o strălucire prismatică, amplificată de mulţimile care se înghesuiau încoace şi-ncolo, de răcnetele aparatelor de radio din cafenele, de strigătele tărăgănate, suspinate ale telalilor, de imprecaţiile vagabonzilor şi dementele hăuleli ale bocitoarelor îndeplinind ritualurile la căpătîiul vreunui venerabil şeic mort. Şi iată-i, străbătînd prim-planul tabloului, cu insolenţa celor ce nu depind de nimeni, etiopienii cu pielea de prună brumărie pe sub turbanele de un alb ca zăpada, sudanezii cu chipuri de bronz şi buze molatice de cărbune, libanezii cu feţe de cositor şi beduinii cu profil de şoim, întreţesuţi în fire luminoase pe negrul uniform al femeilor voalate, întunecatul vis musulman al unui paradis ascuns, ce nu poate fi întrezărit decît pe gaura cheii văzului omenesc. Şi, împleticindu-se pe străzile strîmte, scrijelind cu poverile lor zidurile de lut, defilarea cămilelor cu desagi de trifoi verde, păşind cu infinită gingăşie pe labele cu perniţe catifelate. Mi-am amintit brusc de Scobie, care mi-a predat cîndva o lecţie asupra priorităţii saluturilor: „Trebuie să înţelegi că-i o chestiune de protocol. În ce priveşte politeţea, sînt adevăraţi britanici, băiete! N-are rost să zvîrli în dreapta şi-n stînga cîte un *Salaam Aleikum*. Omul călare pe cămilă trebuie să-l salute pe cel de pe cal, cel de pe cal pe cel călare pe măgar, cel de pe măgar pe cel care merge pe jos, cel care merge, pe cel aşezat, un grup mai mic salută un grup mai numeros, tînărul pe bătrîn... la noi, lucrurile astea nu se învaţă decît la şcolile înalte. Dar aici, fiecare ţînc le ştie cu ochii închişi. Acum repetă ordinea după mine!" Era

mai uşor să repet înşiruirea, decît să-mi amintesc de ordinea priorităţilor la momentul cuvenit. Zîmbind acestui gînd, m-am străduit să reconstitui din memorie ierarhia uitată, în timp ce priveam în jurul meu. Întreaga cutie cu jucării a vieţii egiptene era încă prezentă şi fiecare dintre figurine îşi păstrase locul – stropitorul de străzi, scribul, bocitoarea, prostituata, funcţionarul, preotul – neatinse, s-ar fi zis, de timp şi de război. Privindu-i, m-am simţit năpădit de o melancolie subită, pentru că acum făceau parte din trecut. Simpatia mea descoperise în ea însăşi un nou element: detaşarea. (Scobie obişnuia să spună, în momentele lui de expansivitate: „Curaj, băiete, îţi trebuie o viaţă întreagă ca să creşti. Şi oamenii nu mai au răbdarea necesară. Mama mea a aşteptat nouă luni pînă să mă aducă pe lume!" Un gînd ciudat.)

Hurducîndu-mă în tramvai pe lîngă moscheea Goharri, mi-am adus aminte că l-am găsit odată acolo pe Hamid chiorul frecînd de un stîlp o bucată de lămîie, înainte de a o suge. Mi-a explicat că ăsta e un leac sigur împotriva pietrelor la ficat sau la rinichi. Locuia pe undeva în cartierul acesta de cafenele sărăcăcioase, pline de minunăţii locale: apă potabilă cu parfum de trandafiri, oi întregi la frigare, umplute cu carne de porumbel, orez şi nuci. Toate momelile pentru burtă, cu care se delectau Paşii ventripotenţi din oraş.

Pe undeva, pe aici, după ce înconjoară cartierul arab, tramvaiul face un salt şi întoarce abrupt, scîrţîind din toate fierăriile. O clipă, poţi zări prin friza caselor dărîmate colţul de port rezervat ambarcaţiunilor de apă joasă. Hazardul războiului le sporise numărul la proporţii uriaşe. Încadrate de domurile colorate, se aflau acolo şiruri de *feluccas* şi *giassas* cu vele latine, caicuri

transportoare de vin, goelete şi brigantine de toate formele şi mărimile, sosite din toate colţurile Levantului; o adevărată antologie de catarge, vergi şi ochi egeeni, pînditori: de nume, de greementе şi destinaţii. Zăceau, împerecheate cu propriile lor reflexii în apă, toropite de lumina soarelui, într-o adîncă transă acvatică. Pe urmă, fură brusc smulse privirii şi iată derulîndu-se spectacolul Marii Cornişe, magnifica promenadă de pe ţărm, care mărgineşte oraşul modern, capitala elenistică a bancherilor şi a vizionarilor bumbacului – toţi acei comis-voiajori ai Europei, al căror spirit întreprinzător a reînsufleţit şi a ratificat grandiosul vis de cuceriri al lui Alexandru, după secolele de colb şi de tăcere impuse de Amr.

Şi aici toate erau relativ neschimbate, cu excepţia norilor kaki de soldaţi care circulau în toate direcţiile şi a unei eflorescenţe de baruri noi, răsărite peste noapte pentru a le astîmpăra poftele. În faţa hotelului Cecil, o coloană lungă de camioane luase locul taxiurilor. Iar în faţa consulatului, apăruse o neobişnuită santinelă în uniformă de marină, cu puşcă cu baionetă. N-aş fi putut afirma că totul era iremediabil schimbat, pentru că aceşti noi vizitatori aveau un aer mobil şi temporar, asemenea ţăranilor care vin la oraş în ziua bîlciului. Curînd, se va deschide o ecluză şi se vor vărsa cu toţii în marele rezervor al bătăliilor din deşert. Dar mă aşteptau şi surprize. De pildă, la consulat, un grăsan cît toate zilele, înfipt la biroul lui asemenea unei crevete atinse de elefantiasis, împreunîndu-şi mîinile albe ale căror unghii lungi, bombate ca nişte coji de alune, fuseseră cu grijă manicurate în acea dimineaţă, şi care mi s-a adresat pe un ton de familiaritate:

— Sarcina mea e cam ingrată, dar e necesară, îmi spuse pe o voce subţiratică. Încercăm să

punem mîna pe orice om dotat, înainte să-l înşface armata. Numele dumitale mi-a fost comunicat de ambasador, care ţi-a şi găsit un post la departamentul de cenzură, creat de curînd, şi înzestrat, deocamdată, cu un personal ridicol de mic.

— Ambasadorul? am întrebat uluit.

— Sînteţi prieteni, nu?

— Abia de-l cunosc.

— Totuşi trebuie să-i respect dispoziţia, deşi organizarea acestui serviciu îmi revine exclusiv mie.

Trebuia să completez o serie de formulare. Grăsanul, care se numea Kenilworth şi nu era lipsit de amabilitate, mi-a dat o mînă de ajutor.

— Toată chestia asta e un mister pentru mine, am spus.

Kenilworth a înălţat din umeri şi şi-a desfăcut mîinile albe.

— Îţi propun să discuţi cu el, cînd ai să-l vezi.

— Dar n-aveam nici o intenţie..., am început eu.

Mi-am dat însă seama că era lipsit de sens să mai argumentez, pînă nu aveam să descopăr ce se ascunde îndărătul acestei numiri. De unde pînă unde Mountolive...? Kenilworth mi s-a adresat din nou:

— Bănuiesc că ai nevoie de o săptămînă, ca să-ţi găseşti o casă, înainte de a te instala în funcţie. Să comunic acest lucru departamentului?

— Cum doriţi, i-am spus, total dezorientat.

Întrevederea a luat sfîrşit şi am coborît apoi în pivniţă, unde mi-a trebuit o bucată de timp pînă să-mi dezgrop geamantanul ponosit şi să scot din el cîteva articole de îmbrăcăminte mai onorabile. Le-am ambalat într-o hîrtie groasă şi, ţinînd pachetul sub braţ, am pornit încet pe Cornişă, îndreptîndu-mă spre hotelul Cecil, unde

aveam de gînd să-mi închiriez o cameră, să fac o baie şi să mă bărbieresc, ca să mă pregătesc pentru vizita la casa de la Karm Abu Girg. Perspectiva acestei vizite începuse să-mi bîntuie mintea, nu chiar cu îngrijorare, dar cu acea neliniște pe care ţi-o stîrneşte întotdeauna suspensia. M-am oprit o clipă, contemplînd marea calmă; deodată, Rollsul argintiu, cu capacele roţilor ca nişte narcise, trase la marginea trotuarului; un personaj bărbos sări din el şi veni glonţ la mine, cu braţele larg deschise. Numai cînd mi-am simţit umerii strînşi în îmbrăţişarea de urs şi obrazul înţepat de barba aspră, în cel mai galic dintre saluturi, am fost în stare să articulez:

— Pombal!

— Darley!

Continuînd să-mi ţină cu tandreţe mîinile într-ale lui şi, cu ochii umeziţi de lacrimi, mă trase spre una din băncile de piatră care mărginea promenada. Se aşeză greoi. Pombal arbora una dintre cele mai elegante *tenue*. Manşetele scorţos scrobite ale cămăşii pîrîiau. Barba neagră şi mustaţa îi dădeau un aer impozant, dar oarecum trist. Însă, în ciuda tuturor acestor găteli, era neschimbat. Privea lumea prin noua sa mască, asemenea unui Tiberiu costumat. Ne-am uitat unul la celălalt în tăcere, cu emoţie, un lung răstimp. Ştiam amîndoi că era o tăcere dureroasă, închinată căderii Franţei, un eveniment care simboliza prăbuşirea psihică a Europei însăşi. Eram ca doi prieteni îndoliaţi în faţa unui cenotaf invizibil, păstrînd minutul de reculegere pentru comemorarea unui iremediabil eşec al voinţei umane. Simţeam, în strînsoarea mîinii lui, întreaga ruşine şi deznădejde pricinuite de această tragedie lipsită de glorie şi căutam cu disperare cuvintele care ar fi putut să-l consoleze,

să-i redea încrederea că, atîta timp cît se vor mai naşte artişti pe lumea asta, Franţa nu va putea muri. Dar lumea actuală, de soldaţi şi de lupte, era prea intensă şi prea concretă pentru ca un asemenea gînd să aibă mai mult decît o importanţă secundară – pentru că arta înseamnă libertate, şi tocmai libertatea era în joc. În cele din urmă, veniră şi cuvintele:

— N-are nici o importanţă. Astăzi am văzut micuţa cruce a Lorenei înflorind pretutindeni.

— Înţelegi, murmură el strîngîndu-mi din nou mîna. Ştiam că ai să înţelegi. Chiar cînd criticai Franţa, erai conştient că înseamnă şi pentru tine tot atît de mult ca şi pentru noi.

Îşi suflă nasul, cu un zgomot neaşteptat de trombon, într-o batistă foarte curată, şi se rezemă de speteaza băncii de piatră. Cu uimitoare repeziciune, redevenise el însuşi, timidul, grasul, nesăbuitul Pombal din trecut.

— Am atîtea să-ţi povestesc! Acum te muţi la mine. Pe dată. Nu vreau să aud un cuvînt. Da, e automobilul lui Nessim. L-am cumpărat eu, ca să nu pună egiptenii mîna pe el. Mountolive te-a repartizat într-un post excelent. Locuiesc tot în vechiul apartament, dar am preluat întreaga casă. Poţi să ocupi tot etajul de sus. Va fi din nou ca-n vremurile bune.

Eram năucit de volubilitatea lui şi de ameţitoarele perspective pe care mi le înfăţişa cu asemenea rapiditate şi siguranţă, aparent fără să aştepte vreun comentariu. Engleza lui devenise absolut impecabilă.

— Ca-n vremurile bune, am bîiguit.

Dar în această clipă, o expresie de durere îi străbătu faţa grăsună şi începu să geamă, strîngîndu-şi cu putere mîinile între genunchi şi rostind apoi numele „Fosca!" O grimasă comică îi schimonosi chipul, şi se uită din nou la mine.

— Habar n-ai! îmi spuse cu un aer aproape înspăimîntat. Sînt îndrăgostit de ea.

Am izbucnit în rîs. Pombal scutură din cap, consternat.

— Nu. N-ai dreptul să rîzi.

— Nu mă pot împiedica, Pombal.

— Te implor.

Şi, înclinîndu-se cu o expresie de disperare pe chip, se pregăti să-mi destăinuiască ceva. Buzele i se mişcau, fără să scoată un sunet. Desigur, voia să-mi împărtăşească un lucru de tragică importanţă. În cele din urmă, reuşi să articuleze cuvintele, în timp ce ochii i se umpleau de lacrimi:

— Tu nu înţelegi. *Je suis fidèle malgré moi*[1].

Deschise gura, ca un peşte, şi repetă:

—*Malgré moi.* Nu mi s-a mai întîmplat niciodată, niciodată.

Apoi, pe neaşteptate, începu să scîncească deznădăjduit, păstrîndu-şi aceeaşi expresie de buimăceală şi spaimă. Cum aş fi putut să nu rîd? Dintr-o singură lovitură, făcuse să reînvie întreaga Alexandrie, totală şi intactă – căci nici o imagine a ei nu putea fi completă fără ideea unui Pombal îndrăgostit. Rîsul meu l-a molipsit. Hohotea, tremurînd ca o piftie.

— Opreşte-te, mă imploră în cele din urmă, cu un patos comic, chicotind prin pădurea bărbii şi lăsînd să-i scape: Şi nici măcar nu m-am culcat cu ea, nici o singură dată. Ăsta-i lucrul cel mai rău.

Declaraţia lui ne făcu pe amîndoi să rîdem mai cu poftă.

Şoferul claxonă uşor, redeşteptîndu-l brusc la realitate şi reamintindu-i că mai avea şi alte datorii de îndeplinit.

---

1. Sînt fidel împotriva voinţei mele (*fr.*).

— Vino ! îmi strigă. Trebuie să-i duc lui Pordre o scrisoare înainte de ora nouă. După aceea te conduc la apartament. Vom lua prînzul împreună. Apropo, îl mai am încă pe Hamid ; va fi încîntat să te revadă. Haide !

Încă o dată, reţinerile mele nu avură timp să se formuleze. Cu pachetul sub braţ, m-am îndreptat spre automobilul atît de familiar, observînd, cu o strîngere de inimă, că pernele maşinii miroseau acum a ţigări de foi scumpe şi a soluţie de lustruit metalul. Lui Pombal nu-i tăcu gura pe întreg parcursul drumului pînă la consulat, şi am constatat cu surprindere că întreaga atitudine faţă de şeful său se schimbase. Vechile resentimente se spulberaseră. Se pare că amîndoi îşi părăsiseră posturile din capitale diferite (Pombal pe cel din Roma), pentru a se alătura forţelor Francezilor Liberi din Egipt. Acum, vorbea despre Pordre cu o duioasă afecţiune.

— E ca un tată pentru mine. S-a comportat extraordinar, mă informă prietenul meu, învîrtindu-şi în cap ochii negri expresivi.

Am continuat să fiu nedumerit de situaţie pînă cînd i-am văzut pe amîndoi împreună şi am înţeles dintr-o privire că tragedia căderii Franţei crease această nouă legătură între ei. Pordre albise de tot ; fragila şi distrata lui bonomie fusese înlocuită de calma hotărîre a omului ce trebuie să facă faţă unor serioase răspunderi, fără să-şi mai îngăduie vreo afectare. Cei doi se tratau reciproc cu o curtoazie şi o afecţiune care, într-adevăr, le dădeau mai curînd aerul de tată şi fiu decît de colegi. Mîna pe care Pordre o lăsă drăgăstos pe umărul lui Pombal, faţa pe care o întoarse acesta din urmă spre el exprimau realmente o mîndrie melancolică, impregnată de solitudine.

Dar priveliștea care li se oferea din noua lor cancelarie era într-adevăr deprimantă. Ferestrele mari dădeau spre port, înfățișîndu-le flota franceză ancorată acolo, ca un simbol a tot ce era malefic în steaua destinului Franței. Îmi dădeam seama că însuși spectacolul acestor nave imobile constituia pentru ei un perpetuu reproș. Și n-aveau cum să i se sustragă. La fiecare pas făcut între birourile înalte, demodate, și pereții albi, privirea le cădea negreșit pe respingătoarea coloană de nave. Era ca o aşchie în ochi. Privirile lui Pordre reflectau mustrările pe care și le făcea singur și zeloasa dorință de a-i reforma pe lașii susținători ai personajului la care Pombal (în momentele sale mai puțin diplomatice), se referea numindu-l *„ce vieux Putain"*[1]. Era o ușurare să-ți poți descărca resentimente atît de intense prin simpla schimbare a unei litere. Stăteam toți trei acolo, contemplînd sfidătoarea priveliște din port și, brusc, bătrînul izbucni:

— Voi, englezii, de ce nu-i internați? Trimiteți-i în India, împreună cu italienii! Iartă-mă, te rog, dar nu pot să vă înțeleg. Nu vă dați seama că li se îngăduie să-și păstreze armele ușoare, să aibă oameni de gardă, să-și ia permisii de coborîre pe țărm, exact ca și cum ar fi o flotă neutră? Amiralii lor cinează și beau în oraș, uneltind pentru Vichy. În cafenele, au loc nesfîrșite *bagarres*[2] între oamenii noștri și marinarii lor.

Vedeam bine că era un subiect spinos, care-i făcea să-și iasă din fire. Am încercat să schimb vorba, pentru că nu le puteam oferi nici o consolare.

---

1. Joc de cuvinte – aluzie la mareșalul Pétain; în franceză, *putain* înseamnă „tîrfă".
2. Încăierări (*fr.*).

M-am întors spre biroul lui Pombal, pe care trona o fotografie mare, înrămată, a unui militar francez. Am întrebat cine e şi amîndoi mi-au răspuns într-un glas:

— Omul care ne-a salvat.

Fireşte, mai tîrziu aveam să recunosc în acel cap mîndru şi trist de cîine labrador, pe De Gaulle în persoană.

Maşina lui Pombal m-a lăsat în faţa casei. Cînd am apăsat pe butonul soneriei, şoapte uitate au prins viaţă în mine. Hamid chiorul mi-a deschis uşa şi, după un moment de surpriză, a executat un mic salt în aer. Impulsul iniţial al acestui salt trebuie să fi fost dorinţa de a mă îmbrăţişa, pe care şi-a înfrînat-o la timp. Dar şi-a lăsat două degete pe încheietura mea şi a sărit ca un pinguin singuratic pe o banchiză, înainte de a se da un pas îndărăt, pentru a putea trece la saluturile ceremonioase, mai elaborate.

— *Ya* Hamid! i-am strigat, la fel de încîntat pe cît era şi el.

Apoi ne-am salutat tradiţional, atingîndu-ne fruntea şi pieptul.

Întreaga casă fusese transformată, zugrăvită, tapetată şi mobilată cu piese masive, într-un stil conformist. Hamid exulta conducîndu-mă dintr-o încăpere în alta, în timp ce mintea mea încerca să reconstituie aspectele iniţiale, după amintirile care începuseră să se faneze, să se transpună. Era greu, de pildă, să o revăd pe Melissa, în momentul cînd începuse să ţipe. Pe locul acela se afla acum un bufet impozant, încărcat de sticle. (Acolo, în colţul acela mai îndepărtat, Pursewarden se pornise într-o zi să gesticuleze.) Îmi veneau în minte imagini ale vechiului mobilier. *„Pe undeva*

mai viețuiesc, poate, acele lucruri vechi."[1], mi-am spus, citînd din poetul orașului. Unica piesă recognoscibilă era vechiul fotoliu-de-bolnav-de-podagră al lui Pombal, care, în chip misterios, reapăruse în vechiul său loc de sub fereastră. Să-l fi adus cu el înapoi de la Roma? Ar fi fost o faptă demnă de el. Mica debara în care Melissa și cu mine... devenise acum camera lui Hamid. Dormea în același pat incomod, la care mă uitam cu inima strînsă, încercînd să recaptez parfumul și climatul acelor dulci după-amieze cînd... Dar omulețul îmi vorbea. Trebuia să prepare masa de prînz. Apoi se duse să scotocească într-un colț și se întoarse, vîrîndu-mi în mînă o fotografie boțită, pe care o furase, probabil, cîndva, de la Melissa. Era o poză foarte ofilită, din cele făcute pe stradă. Melissa și cu mine mergeam braț la braț, pe Rue Fuad. Fața ei era pe jumătate întoarsă dinspre mine și rîdea, împărțindu-și atenția între ceea ce spuneam eu, cu mare seriozitate, și vitrina luminată pe lîngă care treceam. Instantaneul trebuie să fi fost făcut într-o după-masă de iarnă, cam pe la ora patru. Dar ce-i spuneam eu cu atîta gravitate? Nu-mi puteam aminti, în ruptul capului, nici de acea zi, nici de acel loc; și totuși iată-le, negru pe alb, cum se spune. Poate că-i împărtășeam cuvinte de o importanță capitală, pline de semnificație – sau poate că erau vorbe goale! Țineam un teanc de cărți sub braț și purtam impermeabilul vechi și murdar pe care, în cele din urmă, i l-am dăruit lui Zoltan. Evident, impermeabilul avea mare nevoie să fie dat la curățat. Și părul meu părea să fi avut mare nevoie de un tuns. Imposibil să-mi readuc în memorie după-amiaza aceea. Am examinat cu

1. Vezi Note la text, p. 366.

grijă amănuntele fotografiei, ca un specialist care încearcă să restaureze o frescă iremediabil ştearsă. Da, era iarnă, pe la ora patru. Melissa purta paltonul ei jerpelit din piele de focă şi o poşetă pe care nici n-o observasem vreodată printre bunurile ei. *„O seară de august – să fi fost august?"*[1] mi-am citat iarăşi în minte.

Întorcîndu-mă din nou spre patul infernal, ca un instrument de tortură, i-am murmurat încetişor numele. Şi am descoperit, cu surpriză şi mîhnire, că Melissa *dispăruse cu totul*. Pur şi simplu, apele se împreunaseră deasupra capului ei. Era ca şi cum nici n-ar fi existat vreodată, ca şi cum nici nu mi-ar fi inspirat vreodată durerea şi mila care (aşa cum mi-am spus întotdeauna) vor dăinui mereu, poate că transmutate în alte forme – dar supravieţuind pe veci. O uzasem, ca pe o pereche de ciorapi vechi, şi totala ei dispariţie mă intriga, mă şoca. Putea „iubirea" să se uzeze în asemenea hal? „Melissa!", am rostit din nou, ascultînd ecoul numelui drag în tăcere. Numele unei buruieni triste, numele unui pelerin la Eleusis. Să fi devenit acum mai inconsistentă decît o mireasmă, decît o savoare? Să nu fi fost decît un nod de referinţe literare mîzgălite pe marginea unui poem minor? Şi iubirea mea era aceea care o dizolvase în acest chip straniu, sau poate că literatura pe care încercasem s-o făuresc din ea. Cuvinte, baia de acid a cuvintelor! Mă simţeam vinovat. M-am străduit chiar (cu acea amăgire de sine caracteristică sentimentalilor) să o forţez să reapară printr-un act de voinţă, să reevoc unul din acele dulci săruturi de după-amiază, care constituiseră cîndva pentru mine suma multiplelor semnificaţii ale oraşului.

1. Vezi Note la text, p. 367.

Am încercat chiar, în mod deliberat, să-mi storc lacrimi din ochi, să-mi hipnotizez memoria, repetîndu-i întruna numele, ca pe un cuvînt magic. Dar experienţa nu a dus la nici un rezultat. Numele ei se tocise, îşi pierduse conţinutul. Era de-a dreptul ruşinos să nu fii în stare să aduci cel mai slab tribut unei nefericiri atît de vaste. Şi atunci, asemenea clinchetului unui clopot îndepărtat, am auzit vocea acidulată a lui Pursewarden cel mort, spunînd: „Dar nefericirea ne-a fost dăruită ca să ne desfătăm cu ea. Avem datoria să ne bucurăm de ea, să o gustăm din plin". Melissa nu fusese decît una din numeroasele deghizări ale iubirii.

Făcusem o baie şi-mi schimbasem hainele cînd Pombal sosi în grabă la masă, însufleţit de extazul incoerent al noii şi formidabilei sale stări de spirit. Fosca, pricina acestei efervescenţe, era, după cîte mă informă el, o refugiată căsătorită cu un ofiţer britanic. Cum se născuse asemenea subită şi pasionată legătură între ei?" Nici el nu ştia. Se ridică de pe scaun ca să-şi contemple faţa în oglindă.

— Eu, care credeam că ştiu totul despre amor, continuă cu un aer meditativ, adresîndu-se mai curînd imaginii din oglindă şi pieptănîndu-şi barba cu degetele, n-aş fi crezut că se poate întîmpla una ca asta. Numai cu un an în urmă, dacă tu mi-ai fi povestit ceva asemănător cu ce-am să-ţi povestesc eu acum, ţi-aş fi răspuns: *„Puah!* Asta-i o obscenitate petrarchiană. Rahat medieval!" Am considerat întotdeauna că abstinenţa e dăunătoare sănătăţii şi că blestematul de organ ţi se atrofiază, ba chiar poate să-ţi cadă, dacă nu-l foloseşti frecvent. Şi acum, uită-te la nefericitul – ba nu, la *fericitul* tău prieten! Mă simt înlănţuit şi zălogit prin însăşi existenţa Foscăi. Fii atent,

ultima dată cînd a venit Keats din deşert, ne-am dus şi ne-am îmbătat criţă. La bomba lui Golfo. Şi am simţit furişîndu-se în mine dorinţa – o dorinţă experimentală – *de ramoner une poule*[1]. Nu rîde! Doar ca să-mi dau seama ce se întîmplă cu simţurile mele. Am băut cinci pahare de *armagnac*, doar-doar mi le-oi deştepta. Teoretic, am început să mă simt în formă. „Foarte bine, mi-am zis, să sparg odată virginitatea asta! *Je vais dépuceler*[2], o dată pentru totdeauna, imaginea asta romantică, altminteri lumea o să înceapă să spună că marele Pombal şi-a pierdut virilitatea. Şi ce crezi că s-a întîmplat? M-a cuprins panica. Simţurile mele erau *blindés* ca un tanc blestemat. Priveliştea fetelor ălora a făcut să încolţească în mine amintirea Foscăi, în toate amănuntele ei. Revedeam totul, pînă şi mîinile ei ţinînd andrelele de tricotat şi odihnindu-se în poală. M-am răcorit brusc, de parcă cineva mi-ar fi turnat o îngheţată pe sub cămaşă. Am zvîrlit pe masă toţi banii din buzunare şi am întins-o, sub o ploaie de papuci aruncaţi după mine şi însoţit de un cor de miorlăituri din partea vechilor mele prietene. Desigur, înjuram de mama focului. Şi, ia aminte, nu Fosca îmi impune asemenea abstinenţă, nici gînd. Dimpotrivă, ea îmi spune să mă duc şi să mă culc cu o fată, dacă simt nevoia. Poate că însăşi această libertate mă întemniţează? Cine ştie? E un mister. E ciudat cum femeia asta mă tîrăşte de păr pe drumul onoarei – drum care mi-e străin.

Pombal se opri din peroraţie şi se lovi uşor în piept, cu un gest de reproş amestecat cu o oarecare, îndoielnică, mulţumire de sine. După aceea se aşeză din nou şi continuă îngîndurat:

---

1. Să mă culc cu o cocotă (*fr.*).
2. Voi dezvirgina (*fr.*).

— Vezi tu, soţul ei a lăsat-o însărcinată, iar onoarea nu-i îngăduie să înşele un om care luptă pe front şi ar putea fi omorît în orice moment. Mai cu seamă cînd îi poartă copilul în pîntece. *Ça se conçoit*[1].

Am continuat să mîncăm în tăcere cîteva momente, după care a izbucnit din nou:

— Dar ce legătură am eu cu asemenea atitudini? Explică-mi dacă poţi. Relaţiile dintre noi se reduc la discuţii, şi totuşi sîntem mulţumiţi.

Vorbea cu o undă de autodispreţ.

— Şi ce-i cu el?

Pombal oftă:

— E un tip extrem de bun şi de amabil, înzestrat cu acea amabilitate naţională despre care Pursewarden spunea că-i un fel de nevroză de pe urma constrîngerii impuse de plictiseala mortală a vieţii englezeşti. E un bărbat frumos, vesel, vorbeşte trei limbi... şi totuşi... nu c-ar fi *froid*[2], nu-i asta, dar e *tiède*[3] – pe undeva, în natura lui lăuntrică. Nu ştiu dacă-i tipic englez sau nu. În orice caz, pare să fie întruchiparea unor noţiuni de onoare care ar face cinste unui trubadur. Desigur, asta nu înseamnă că noi, europenii, sîntem lipsiţi de simţul onoarei, dar nu punem un accent atît de nefiresc pe asemenea lucruri. Vreau să spun că autodisciplina ar trebui să însemne mai mult decît o simplă concesie făcută unor tipare de comportament. Vorbesc confuz. Da, cînd mă gîndesc la relaţiile dintre ei, încerc sentimente confuze. Vreau să spun următoarele: în adîncurile îngîmfării lui naţionale, el crede într-adevăr că străinii nu sînt capabili de fidelitate în iubire.

---

1. Asta se poate înţelege (*fr.*).
2. Rece (*fr.*).
3. Călduţ (*fr.*).

Şi totuşi, loialitatea şi fidelitatea ei vin de la sine. Fosca nu face nici un fals efort de respectare a convenţiilor. *Se comportă după cum îi dictează sentimentele.* Cred că dacă el ar iubi-o cu adevărat, în sensul la care mă gîndesc eu, nu ar crea mereu impresia că, însurîndu-se cu ea, a făcut un gest de condescendenţă, pentru a o salva dintr-o situaţie insuportabilă. Bănuiesc că undeva, în străfundurile ei, deşi nu-i conştientă de acest lucru, o rîcîie o senzaţie de frustrare; şi îi este fidelă... cum să spun? Dintr-un soi de dispreţ? Nu ştiu. Dar îl iubeşte, în felul ăsta special, singurul pe care el i-l îngăduie. E o femeie cu sentimente foarte delicate. Dar ce-i mai ciudat e că dragostea noastră – asupra căreia nici unul dintre noi nu are vreo îndoială, pe care ne-am mărturisit-o şi am acceptat-o – e influenţată în chip curios de circumstanţe. Şi dacă această dragoste mi-a adus fericire, m-a făcut, în acelaşi timp, să-mi pierd oarecum încrederea în mine; cîteodată mă răzvrătesc. Simt că iubirea noastră, această superbă aventură, începe să aibă un aer de penitenţă. Capătă culoarea sinistră a propriei noastre atitudini de ispăşire. Mă întreb dacă aşa trebuie să fie iubirea pe care o porţi unei *femme galante*. La rîndul lui, el e un *chevalier* burghez, incapabil de a pricinui unei femei o suferinţă, dar şi de a-i oferi plăcere fizică. Şi, pe lîngă asta, gentil, de o bunăvoinţă şi de o rectitudine de-a dreptul copleşitoare. Dar, *merde*, nu poţi iubi justiţiar, numai dintr-un sentiment de echitate, nu-i aşa? Undeva, pe parcurs, o trădează, fără să fie conştient de acest fapt. Şi cred că nici ea nu-şi dă seama, cel puţin nu în chip lucid. Dar cînd sînt împreună, ai senzaţia că te afli în faţa a ceva incomplet, necimentat, reunit doar în virtutea convenţiilor şi a bunelor maniere. Ştiu

că spusele mele par răutăcioase, dar încerc să-ţi descriu lucrurile întocmai cum le văd. În rest, sîntem buni prieteni şi, realmente, îl admir; cînd vine în permisie, ieşim toţi trei să luăm masa în oraş şi discutăm politică. Uf!

Se lăsă pe spateaza scaunului, extenuat de atîta volubilitate, şi căscă voluptuos, înainte de a-şi consulta ceasul.

— Presupun, continuă cu resemnare, că totul îţi pare foarte straniu, toate aceste noi aspecte ale oamenilor; dar aici orice lucru e straniu, nu? Uite, de pildă, Liza, sora lui Pursewarden – n-o cunoşti? Oarbă ca o cîrtiţă. Se pare că Mountolive e îndrăgostit nebuneşte de ea. Iniţial, a venit ca să preia hîrtiile fratelui ei şi să adune material pentru o carte despre el. Aşa se spune. În orice caz, de atunci şi pînă acum a rămas la ambasadă. Cînd serviciile diplomatice se mută la Cairo, Mountolive pleacă s-o vadă la fiecare sfîrşit de săptămînă. Pare cam nefericit în ultima vreme – dar poate că şi eu par la fel?

Consultă din nou oglinda şi scutură din cap cu hotărîre. Constatase că nu arăta nefericit.

— Mă rog, s-ar putea să mă înşel, admise în cele din urmă.

Ceasul de pe consola căminului sună ora şi Pombal tresări:

— Trebuie să mă întorc la birou, am o şedinţă. Tu ce planuri ai?

I-am povestit despre vizita proiectată la Karm Abu Girg. Fluieră, fixîndu-mă cu intensitate.

— Ai de gînd s-o revezi pe Justine?

Rămase o clipă pe gînduri, apoi înălţă din umeri, cu îndoială.

— Acum a devenit o adevărată pustnică, ştii? Are domiciliu forţat din ordinul lui Memlik. Nimeni n-a mai văzut-o de o grămadă de vreme.

Nici cu Nessim nu ştiu ce se mai întîmplă. Ei au rupt-o complet cu Mountolive, iar eu, în calitate de personalitate oficială, trebuie să urmez linia lui de conduită, aşa încît nici nu încercăm vreodată să ne întîlnim, chiar dacă avem prilejul, vreau să spun. Clea îl mai vede, din cînd în cînd. Îmi pare rău pentru Nessim. Cînd a zăcut în spital, Justine n-a obţinut nici măcar permisiunea de a-l vizita. Un întreg circ, nu? Ca un dans în care-ţi schimbi mereu partenerii, pînă cînd se opreşte muzica. Dar ai să te întorci aici, nu-i aşa, şi ai să te instalezi la mine? În regulă. Atunci îl anunţ pe Hamid. Trebuie s-o şterg. Succes!

Intenţionasem să mă întind pe pat, pentru o scurtă siestă înainte de sosirea automobilului, dar oboseala mă copleşise în asemenea hal, încît, din momentul în care mi-am lăsat capul pe pernă, am adormit buştean; aş fi dormit, probabil, pînă a doua zi, dacă nu m-ar fi deşteptat şoferul. Pe jumătate buimac, m-am instalat în maşina atît de familiară şi am privit irealul peisaj al lacurilor, cu palmierii lor, cu roţile hidraulice – acel Egipt care trăieşte în afara oraşelor, antic, pastoral, voalat de ceţuri şi de miraje. Vechi amintiri prinseră formă, unele benigne şi plăcute, altele aspre ca nişte cicatrice. Ţesutul cicatrizat al unor emoţii uitate, care aveau curînd să se redeschidă. Primul pas capital îl va constitui întîlnirea cu Justine. Mă va ajuta, oare, sau mă va handicapa în dorinţa mea de a controla şi evalua aceste preţioase „relicve ale senzaţiilor", cum le numeşte Coleridge? Greu de prevăzut. Cu fiecare milă pe care o parcurgeam, simţeam cum îngrijorarea şi speranţa se lipeau din ce în ce mai strîns de mine. Trecutul!

II

Pămînturi antice, în toată integritatea lor preistorică: solitudini lacustre, abia atinse de cavalcada zorită a secolelor, în care generaţii neîntrerupte de pelicani, ibişi şi bîtlani îşi împlinesc lent destinele, într-o izolare desăvîrşită. Covoarele verzi ale lanurilor de trifoi, unde mişună şerpi şi roiesc nori de ţînţari. Un peisaj văduvit de cîntecul păsărilor, dar populat de bufniţe, pupeze şi pescăruşi uriaşi, care vînează întreaga zi şi-şi ciugulesc penele pe malurile canalelor cu apă ruginită. Haite de cîini pe jumătate sălbatici, hoinărind după pradă, bivoli cu ochii legaţi, învîrtind roţile hidraulice într-o eternitate de beznă. Mici sanctuare la marginea drumului – zidite din noroi uscat şi pardosite cu paie proaspete – în care drumeţul cucernic poate rosti o rugăciune. Egipt! Bărci cu pînze ca nişte aripi de gîscă, tăind canalele şi, uneori, lăsînd să scape cîte un glas de om, un crîmpei de melopee plîngătoare. Foşnetul vîntului în lanurile de porumb, smulgînd foile uscate, frecîndu-le şi fărîmiţîndu-le între degete. Noroaie lichide, umflate de ploi şi proiectate în aerul dens, încărcat de praf, iscînd pretutindeni miraje, tulburînd proporţiile. O moviliţă de noroi creşte la dimensiuni de om, un om capătă înălţimi de catedrală. În timp ce frînturi de cer şi de pămînt alunecă,

se deschid ca niște capace, sau se rotesc răsturnîndu-se cu capul în jos. Turme de oi apar și dispar, traversînd oglinzile distorsionate, mînate de strigătele nazale, tremurînde, ale unor păstori invizibili. O imensă confluență de imagini pastorale, desprinse din istoria uitată a unei lumi antice care viețuiește încă alături de cea pe care am moștenit-o noi. Nori de furnici cu aripi argintii, înălțîndu-se ca să întîmpine, în incandescențe, lumina soarelui. Tropotul potcoavelor de cal pe pardoseala de lut a acestei lumi pierdute, răsunînd ca bătăile unei inimi, și spiritul care înoată printre pînze și curcubeie topite.

Și, în cele din urmă, făcîndu-ți drum printre meandrele malurilor verzi, ajungi la o casă veche, plasată pieziș la întretăierea canalelor violete; obloane crăpate și spălăcite, bine zăvorîte, încăperi încărcate de trofeele dervișilor, scuturi din piele, sulițe pătate de sînge și covoare moi, minunate. Grădini pustii, lăsate de izbeliște. Doar micile figurine de pe zid își scuturâ aripile de celuloid – sperietori împotriva deochiului. Tăcerea totalei desuetudini. Dar întregul cuprins al Egiptului împărtășește acest melancolic simțămînt de a fi fost părăsit, lăsat să se năruie, să se pîrjolească și să se scorojească sub soarele dogoritor.

Intri pe sub o arcadă și înaintezi pe pietrișul unei curți cufundate în beznă. Va fi oare un nou punct de plecare, sau o întoarcere la punctul inițial? Cum poți să știi?

III

Stătea în capul scării lungi, exterioare, privind în jos, asemenea unei santinele, în curtea înghițită de întuneric, ținînd în mîna dreaptă un sfeșnic cu un buchet de lumînări, care proiectau în jurul ei un cerc de lumină firavă. Încremenită, ca o figură dintr-un *tableau vivant*. Mi s-a părut că a imprimat, în mod deliberat, tonului pe care mi-a rostit la început numele, o platitudine și o lipsă de culoare menite, poate, să reflecte o stare de spirit pe care și-o impusese singură. Sau poate că nu știa sigur dacă eram eu, și interoga pur și simplu obscuritatea, încercînd să mă dezgroape din ea, ca pe o amintire îndărătnică și supărătoare, care scăpase din locul unde fusese depozitată. Dar vocea familiară a însemnat pentru mine ruperea unui sigiliu. Am avut trăirea cuiva deșteptat dintr-un somn care durase veacuri întregi; și, în timp ce urcam, încet și prudent, treptele scîrțîitoare ale scării de lemn, am simțit planînd asupra mea suflul unei noi stăpîniri lăuntrice. Ajunsesem pe la jumătatea scării cînd am auzit-o vorbind din nou, de astă dată aspru, cu o notă aproape amenințătoare în glas:

— Am auzit caii și, dintr-o dată, m-a cuprins un soi de ameteală! Mi-am vărsat sticla de parfum pe toată rochia. Duhnesc, Darley. Va trebui să mă scuzi.

Părea să fi slăbit mult. Ținînd sfeșnicul foarte sus, făcu un pas pe scară și, după ce mă privi cu îngrijorare în ochi, depuse un sărut rece pe obrazul meu drept. Rece ca un osuar, uscat ca o piele tăbăcită. Cînd s-a apropiat de mine, am simțit parfumul vărsat pe rochie. Într-adevăr, emana efluvii sufocante. Ceva din rigiditatea forțată a atitudinii ei sugera o lipsă de siguranță interioară și mi-a trecut prin minte că poate băuse. M-a șocat și faptul că-și trîntise pe fiecare dintre pometi cîte o pată aprinsă de ruj, care ieșea puternic în evidență pe fața de un alb mortuar, prea pudrată. Era încă frumoasă, dar avea frumusețea pasivă a unei mumii properțiene, vopsite neîndemînatic pentru a crea iluzia de viață, sau a unei fotografii grosolan colorate.

— Să nu te uiți la ochiul meu, îmi spuse în continuare, pe același ton dur, imperativ.

Am observat că pleoapa stîngă îi era ușor lăsată, dînd impresia că face un semn șăgalnic cu ochiul – mai ales acum, cînd încerca să adopte un zîmbet de bun-venit.

— Înțelegi?

Am încuviințat din cap. M-am întrebat dacă rujul aprins era menit să distragă atenția de la pleoapa căzută.

— Am avut un ușor atac de paralizie, adăugă în șoaptă, de parcă ar fi vrut să se justifice.

Și cum continua să stea în fața mea, înălțînd mănunchiul de lumînări aprinse, părea să asculte un sunet ce venea dintr-o altă lume. I-am luat mîna liberă în mîna mea și am rămas astfel un moment lung, privindu-ne.

— M-am schimbat mult?

— Absolut deloc.

— Bineînțeles că m-am schimbat. Cu toții ne-am schimbat.

Acum vorbea cu o voce stridentă, dispreţuitoare. Îmi înălţă brusc mîna şi şi-o lipi de obraz. După aceea, dînd din cap stînjenită, se întoarse şi mă conduse spre balcon, înaintînd cu un mers ţeapăn, trufaş. Era îmbrăcată într-o rochie de tafta neagră, care foşnea la fiecare mişcare. Reflexele lumînării săltau şi dansau pe ziduri. Ne-am oprit în faţa unei uşi întunecate, şi a strigat: „Nessim!", pe un ton ascuţit, care m-a izbit neplăcut, pentru că era tonul cu care chemi o slugă. După o clipă, Nessim apăru din întunecimea dormitorului, supus ca un *djinn*.

— A sosit Darley, îi spuse cu aerul cuiva care înmînează un pachet şi, aşezînd lumînările pe o măsuţă, se întinse cu grabă pe un şezlong de răchită şi îşi acoperi ochii cu mîna.

Nessim, îmbrăcat într-un costum cu o croială mai familiară, veni spre mine, salutîndu-mă din cap şi zîmbindu-mi cu obişnuita afecţiune şi solicitudine. Totuşi, din nou părea să se fi schimbat ceva. Avea o expresie uşor intimidată, arunca priviri piezişe şi se uita în jos, spre Justine, vorbind cu voce scăzută, ca în prezenţa cuiva care doarme. O atmosferă de stinghereală subită se lăsă între noi, în timp ce ne aşezam în balconul înfăşurat de umbre, şi ne aprindeam ţigări. Tăcerea se blocase, ca un mecanism defect.

— Fetiţa s-a culcat, îmi spuse în cele din urmă Nessim. E fermecată de palat, cum îl numeşte ea, şi de poneiul pe care i l-a promis. Cred că o să fie fericită.

Deodată, Justine oftă adînc şi, fără să-şi descopere ochii, zise:

— Nessim se preface că nu ne-am schimbat.

Nessim înghiţi în sec şi continuă cu aceeaşi voce joasă, de parcă nici nu i-ar fi auzit remarca:

— A vrut să rămînă trează pînă cînd vii tu, dar era frîntă de oboseală.

Silueta întinsă pe şezlongul din umbră îl întrerupse din nou:

— A descoperit în dulap tichia pe care a purtat-o Narouz la circumcizie. Am prins-o în timp ce-o încerca.

Scoase un rîs scurt, ascuţit, ca un lătrat, şi l-am văzut pe Nessim cutremurîndu-se brusc şi întorcîndu-şi faţa.

— Nu prea mai avem servitori, continuă pe vocea lui joasă, vorbind repede, de parcă s-ar fi grăbit să astupe spărturile produse în tăcere de ultima remarcă a Justinei.

Se relaxă vizibil cînd apăru Ali şi ne pofti la cină. Ali luă lumînările şi porni înaintea noastră. Parcă era o procesiune funerară: servitorul în halat alb, cu brîul lui roşu, mergînd în faţă ca să-i lumineze drumul Justinei, care păşea distantă, cu un aer preocupat. Eu o urmam, iar Nessim venea în spatele meu. Aşa încît înaintam în şir indian, prin coridoarele neluminate, trecînd prin încăperi cu tavan înalt şi pereţi acoperiţi cu covoare îmbîcsite de praf, cu duşumele de scînduri care scîrţîiau sub paşii noştri. În cele din urmă am ajuns în sufrageria lungă şi îngustă, evocînd un rafinament sofisticat şi desuet, poate de influenţă otomană – ca o sală, să zicem, din uitatul palat de iarnă al lui Abdul Hamid – cu paravanele filigranate ale ferestrelor înalte ce dădeau spre grădina de trandafiri, cotropită de bălării. În această încăpere, lumina lumînărilor, cu umbrele ei misterioase, era binevenită, pentru că estompa culorile stridente ale mobilelor. Nuanţele de auriu, de roşu şi de violet ar fi fost de nesuportat în plină lumină. Dar mîngîiate de reflexele flăcărilor căpătau o măreţie domoală.

Ne-am aşezat la cină şi, o dată mai mult, am observat aerul umil al lui Nessim, care privea stînjenit în jur. Poate că n-am folosit cuvîntul potrivit. S-ar fi zis că se aştepta la o explozie bruscă, la un reproş imprevizibil din partea Justinei. Părea pregătit spiritualiceşte să-i pareze atacul, să se apere cu o politeţe tandră. Dar Justine ne ignora pe amîndoi. Prima ei mişcare a fost să-şi umple un pahar cu vin roşu. După care îl ridică în lumină de parc-ar fi vrut să-i verifice culoarea. Pe urmă, cu un gest ironic, îl înălţă ca pe un steag, în direcţia fiecăruia dintre noi doi, şi-l dădu pe gît dintr-o singură înghiţitură. Aşeză pe masă paharul golit. Petele de ruj de pe obraji îi dădeau o expresie înfierbîntată, care nu i se potrivea deloc cu privirea buimacă, pe jumătate toropită. Nu purta nici o bijuterie. Unghiile îi erau vopsite cu un lac auriu. Îşi rezemă coatele de masă şi îşi propti bărbia în palme; rămase astfel un lung răstimp, studiindu-ne intens, întîi pe unul, apoi pe celălalt. Pe urmă suspină, de parcă se îndestulase de atîta privit, şi spuse:

— Da, ne-am schimbat cu toţii.

Şi întorcîndu-se cu iuţeală spre soţul ei, îl ţinti cu un deget acuzator, precizînd:

— El şi-a pierdut un ochi.

Nessim ignoră deliberat remarca, servindu-i ceva de pe masă, parcă pentru a-i distrage atenţia de la un subiect atît de deprimant. Dar ea oftă din nou şi adăugă:

— Darley, tu arăţi mult mai bine, însă mîinile îţi sînt crăpate şi bătătorite. Le-am simţit pe obraz.

— Probabil pentru că am tăiat lemne.

— Ah, asta-i! Dar arăţi bine, foarte bine.

(O săptămînă mai tîrziu avea să-i telefoneze Cleei şi să-i spună: „Dumnezeule, ce grosolan a devenit! Ţăranul din el a înghiţit orice urmă de sensibilitate pe care o mai avusese".)

Nessim tuşea nervos, ştirbind tăcerea, şi îşi pipăia peticul negru de pe ochi. Era limpede că tonul Justinei îl crispa, că se temea de atmosfera apăsătoare sub care puteai percepe, crescînd lent, ca un talaz, tensiunea unei uri ce constituia elementul cel mai insolit printre atîtea schimbări de limbaj şi de comportare. Se prefăcuse oare într-o scorpie? Să fi fost bolnavă? Era greu să exhumezi amintirea acelei sumbre şi magice amante de odinioară, ale cărei gesturi, oricît de negîndite şi de nesocotite ar fi fost, radiau de inventivitatea şi splendoarea unei generozităţi totale. („Aşadar te-ai întors, spunea acum pe un ton dur, şi ne-ai găsit pe toţi ferecaţi la Karm. Ca pe nişte cifre într-un registru uitat de socoteli. Datorii grele, Darley. Răufăcători care fug de mîna legii, aşa-i, Nessim?")

Nu se putea găsi nici un răspuns la asemenea replici amare. Mîncam în tăcere, serviţi de liniştitul slujitor arab. Din cînd în cînd, Nessim îmi adresa cîte o remarcă grăbită, scurtă, monosilabică, în legătură cu vreun subiect neutru. Dar simţeam tăcerea îndesîndu-se în jurul nostru, revărsîndu-se parcă dintr-un rezervor care se golea. Curînd aveam să încremenim acolo, pietrificaţi în scaunele noastre, ca nişte statui. La un moment dat, servitorul apăru cu două termosuri umplute şi cu un pachet de merinde, pe care le aşeză la capătul mesei. Vocea Justinei ricană cu un soi de insolenţă, întrebînd:

— Va să zică pleci iar în noaptea asta?

Nessim încuviinţă cu un semn timid din cap şi răspunse:

— Da, sînt din nou de serviciu.

Apoi îşi limpezi gîtlejul şi îmi explică:

— Lucrez de patru ori pe săptămînă. Îmi oferă o ocupaţie.

— O ocupaţie! exclamă ea batjocoritor. A pierde un ochi şi un deget înseamnă o ocupaţie. Spune-i adevărul, dragă, ai fi în stare să faci orice, numai ca să scapi din casa asta.

Pe urmă, aplecîndu-se spre mine, adăugă:

— Ca să scape de mine, Darley! Îl înnebunesc cu scenele mele. Aşa-mi spune.

Cuvintele ei erau de o vulgaritate oribilă, paralizantă.

Servitorul îi aduse şi hainele de serviciu, călcate şi împăturite cu grijă, iar Nessim se ridică, scuzîndu-se cu un cuvînt şi un zîmbet obosit. Rămaserăm singuri. Justine îşi mai umplu un pahar cu vin. Apoi, în timp ce-l ridica spre buze, îmi făcu un semn cu ochiul şi rosti, spre surprinderea mea:

— Adevărul va ieşi la suprafaţă.

— De cîtă vreme sînteţi închişi aici? am întrebat.

— Nu-mi mai vorbi despre asta.

— Şi nu există nici o cale...

— El a reuşit, în parte, să scape. Eu nu. Bea, Darley, bea-ţi vinul!

Am băut în tăcere şi după cîteva clipe Nessim a reapărut îmbrăcat în uniformă, gata de drum. Ne-am ridicat şi noi, ca printr-un consens tacit; servitorul a luat lumînările şi ne-a condus înapoi pe balcon, în aceeaşi procesiune lugubră. În timpul absenţei noastre aşternuse, într-un colţ covoare, aranjase divanuri şi măsuţe încrustate, pe care aşezase sfeşnice, ţigări şi scrumiere. Noaptea era liniştită şi caldă. Flăcările lumînărilor aproape că nu se clinteau. Zgomotele marelui lac răzbeau

pînă la noi, materializîndu-se din beznă. Nessim şi-a luat grăbit la revedere şi am auzit ropotul calului pierzîndu-se în depărtare, pe drumul spre bac. Am întors capul şi am privit-o pe Justine. Cu faţa schimonosită de o grimasă, îşi înălţă spre mine pumnii strînşi, apoi îi uni, sugerînd nişte cătuşe invizibile. Rămase un timp în această atitudine, după care îşi lăsă din nou mîinile în poală. Deodată, cu repeziciunea unui şarpe, traversă spaţiul care ne separa şi se culcă la picioarele mele, rostind cu o voce în care tremurau remuşcarea şi resentimentul:

— Pentru ce, Darley? Ah, pentru ce?

S-ar fi zis că pune această vibrantă întrebare nu numai destinului, ci întregii urzeli a universului însuşi. Ardoarea îi aprinse pe chip un reflex al vechii frumuseţi, care mă tulbură ca un ecou uitat. Dar parfumul! Acum, cînd se găsea atît de aproape, parfumul vărsat pe rochie era copleşitor, aproape că-mi făcea greaţă.

Totuşi, constrîngerea apăsătoare se evaporase şi, în sfîrşit, ne simţeam liberi să vorbim. Ca şi cum explozia ei ar fi făcut să plesnească bula de apatie care ne ţinuse captivi întreaga seară.

— Acum mă cunoşti sub o faţetă diferită! îmi strigă cu o voce în care răsuna o notă de triumf. Dar diferenţa îşi are rădăcinile în tine, în ceea ce îţi închipuiai că vezi.

Cuvintele ei răpăiau ca bulgării de ţărînă pe un coşciug gol.

— Cum e cu putinţă să nu-mi porţi nici un fel de resentiment? Să ierţi cu atîta uşurinţă asemenea trădare. E o laşitate! Cum poţi să nu urăşti o femeie-vampir? E nefiresc. Şi nici n-ai putut înţelege vreodată senzaţia mea de umilinţă pentru faptul că nu eram în stare să te regalez, da, să te regalez, dragul meu, cu comorile

naturii mele de amantă. În acelaşi timp, îmi făcea plăcere să te amăgesc, nu pot nega lucrul ăsta. Dar îmi părea rău că nu-ţi puteam oferi decît jalnicul simulacru al unei iubiri (ha! din nou cuvîntul ăsta!), subminate de înşelăciune. Presupun că acest lucru dovedeşte din nou insondabila vanitate feminină: să doreşti ce-i mai rău din două universuri, din două cuvinte: iubirea şi înşelăciunea. Şi totuşi e straniu că acum, cînd cunoşti adevărul, cînd mă simt liberă să-ţi ofer afecţiunea mea, nu simt altceva decît un dispreţ sporit faţă de mine însămi. Oare sînt încă îndeajuns de femeie încît să-mi dau seama că adevăratul păcat împotriva Sfîntului Duh este lipsa de onestitate în iubire? Ce aiureli pretenţioase îndrug – pentru că iubirea, prin însăşi natura ei, respinge onestitatea.

Îşi continua peroraţia, aproape fără să mă ia în seamă, reducîndu-mi, cu argumentele ei, întreaga existenţă la nimic, agitîndu-se obsesiv de-a lungul şi de-a latul pînzei de păianjen pe care şi-o ţesuse din propriile ei uneltiri, creînd imagini doar pentru a le decapita pe loc, sub ochii mei. Ce anume spera să-mi dovedească? Apoi îşi rezemă capul de genunchii mei şi urmă:

— Acum, cînd sînt liberă să iubesc sau să urăsc, e ciudat că nu simt decît iritare în faţa acestei noi stăpîniri de sine de care dai dovadă. Mi-ai scăpat. Dar la ce altceva mă puteam aştepta?

Într-un anume fel, curios, lucrurile erau adevărate. Spre surprinderea mea, simţeam acum, pentru prima oară, forţa de a o răni, ba chiar de a o subjuga prin simpla mea indiferenţă.

— Adevărul este, am început să-i spun, că nu simt nici un fel de resentiment pentru trecut. Dimpotrivă, îţi port recunoştinţă pentru că mi-ai prilejuit o experienţă care poate să fi fost banală

în sine (chiar dezgustătoare în ce te privește), dar care pe mine m-a îmbogățit enorm.

Se îndepărtă și-mi spuse cu duritate:

— Atunci, ar trebui acum să rîdem.

Am rămas o bucată de timp unul lîngă celălalt, scrutînd întunericul. Pe urmă se lăsă străbătută de un fior, își aprinse o țigară și reluă firul monologului:

— Autopsiile lucrurilor neîmplinite! Mă întreb ce-ai putut tu vedea în toate astea? La urma urmei, nu ne cunoșteam deloc, fiecare dintre noi îi prezenta celuilalt doar ficțiuni selecționate. Bănuiesc că toți ignorăm tot ce-i legat de semenii noștri. În momentele mele de remușcare, mult după aceea, am încercat să-mi imaginez că, într-o zi, am putea redeveni amanți, pornind de la o nouă premisă. Ce farsă! Mă vedeam răscumpărîndu-mi vina față de tine, ispășindu-mi trădarea, plătindu-mi datoria. Dar... Știam că tu vei prefera întotdeauna imaginea ta mitică – încadrată în rama celor cinci simțuri – oricărei alte realități. Și acum spune-mi, te rog, care dintre noi doi a fost mincinosul mai mare? Eu te-am înșelat, dar și tu te-ai înșelat singur.

Aceste observații care, în alt moment și în alt context, m-ar fi dărîmat, făcîndu-mă praf și pulbere, aveau acum o importanță vitală pentru mine și le priveam printr-o prismă cu totul nouă. „Oricît ar fi de greu drumul, pînă la urmă tot ești nevoit să te împaci cu adevărul", scrisese pe undeva Pursewarden. Da, dar eu descopeream de astă dată, cu totul pe neașteptate, că adevărul poate fi tonic – spuma răcoroasă a valului care te împinge tot mai mult către cunoașterea de sine. Înțelegeam acum că Justine a mea fusese într-adevăr creația unui iluzionist, înălțată pe armătura defectuoasă a cuvintelor, a faptelor, a

gesturilor răstălmăcite. Ce-i drept, din acest punct de vedere nu era nimic condamnabil; adevăratul vinovat era dragostea mea, creatoarea unei imagini din care se hrănise. Şi nu putea fi vorba aici de o lipsă de onestitate, pentru că imaginea fusese colorată după necesităţile iubirii care o născocise. Îndrăgostiţii, ca şi medicii, colorează o doctorie insuportabilă la gust, pentru ca pacienţii naivi să o înghită mai uşor. Nu, îmi dădeam perfect seama, lucrurile n-ar fi putut sta altfel.

Şi încă ceva la fel de interesant: mai înţelegeam că cel care iubeşte şi cel care e iubit, observatorul şi observatul, proiectează unul asupra celuilalt un cîmp emoţional. („Percepţia îmbracă forma unei îmbrăţişări – otrava pătrunde o dată cu sărutul", scrie Pursewarden.) Şi atunci cei doi îşi dau seama de calitatea iubirii lor, apreciind-o dinăuntrul acestui cîmp îngust, cu uriaşele-i marje de necunoscut („refracţia"), şi raportînd-o la concepţia generalizată a unui element constant în trăsăturile sale şi universal în acţiunea sa. Cît de preţioasă era această lecţie, atît pentru artă cît şi pentru viaţă!

Nu făcusem decît să atest, prin tot ceea ce scrisesem, forţa unei ficţiuni pe care o creasem involuntar, prin *simplul act de a o vedea pe Justine*. Nu era o chestiune de adevăr sau de fals. Nimfă? Zeiţă? Vampir? Da, era cîte ceva din toate astea şi nici una dintre ele. Era, ca orice femeie, tot ceea ce spiritul unui bărbat (şi haide să definim „bărbatul" drept un poet care conspiră perpetuu împotriva lui însuşi) – tot ceea ce spiritul unui bărbat doreşte să-şi imagineze. Era continuu prezentă, şi totuşi nu existase niciodată! Sub toate măştile ei, nu era decît o altă femeie, toate femeile, asemenea unui manechin în vitrina croitorului, aşteptînd ca poetul să o îmbrace, să-i insufle

viață. Înțelegînd pentru prima oară aceste lucruri, am început să-mi dau seama, cu spaimă, de imensa forță reflexivă a unei femei – acea pasivitate fecundă cu care, ca și luna, își împrumută indirect lumina de la soarele-bărbat. Cum aș fi putut să nu fiu recunoscător pentru o astfel de informație vitală? Ce importanță aveau minciunile, înșelătoriile, nebuniile, în comparație cu un asemenea adevăr?

Și totuși, în timp ce revelația îmi stîrnea mai mult ca oricînd admirația pentru ea – în chip de prototip al femeii, ca să spun așa – nu reușeam să-mi explic noul element care se făcea simțit: izul unui dezgust față de ea și față de toate atributele personalității ei. Parfumul! Greutatea lui sufocantă mă îmbolnăvea. Atingerea capului brun de genunchii mei îmi dădea vagi senzații de repulsie. Eram aproape ispitit să o sărut, doar pentru a explora mai profund noutatea tulburătoare și inexplicabilă a acestui sentiment! Să fi fost cu putință ca doar cîteva frînturi de cunoaștere, de fapte, asemenea nisipului care se scurge în clepsidra spiritului, să fi alterat ireversibil calitățile imaginii – transformînd-o dintr-un obiect cîndva dezirabil în ceva care acum stîrnea scîrbă? Da, era același proces, același proces al iubirii, îmi spuneam. „Aceasta e sinistra metamorfoză provocată de baia de acid a adevărului" – ar fi spus Pursewarden.

Dar continuam să stăm împreună pe balconul scăldat de întuneric – prizonieri ai amintirii – și continuam să vorbim; totuși, noua dispunere a eurilor noastre, opoziția noilor cunoașteri dobîndite, erau imuabile.

În cele din urmă, Justine luă o lanternă, își trase pe umeri o pelerină de catifea și o pornirăm prin noaptea încremenită; după un timp,

ajunserăm la un gigantic arbore *nubk*, ale cărui crengi erau încărcate de obiecte votive. Aici fusese găsit trupul fratelui lui Nessim, rănit de moarte. Justine înalță lanterna pentru a lumina copacul, amintindu-mi că marea palisadă circulară care împrejmuiește paradisul musulman este alcătuită din arbori *nubk*.

— Cît despre Narouz, urmă ea, moartea lui atîrnă greu asupra capului lui Nessim, pentru că oamenii cred că el ar fi pus-o la cale – copții cred lucrul ăsta. A devenit, pentru el, ca un fel de blestem al familiei. Maică-sa e bolnavă, dar nu acceptă în ruptul capului să se întoarcă acasă. Și nici el nu vrea s-o vadă. Cînd îi pomenesc numele, îl apucă un soi de furie rece. Spune că ar prefera s-o știe moartă. Și iată-ne întemnițați aici împreună! Îmi petrec toate nopțile citind – ghici ce? – un teanc uriaș de scrisori de dragoste pe care le-a lăsat Leila. Scrisorile de dragoste ale lui Mountolive! Cîtă confuzie există pe lume, cîte colțuri încă neexplorate!

Înalță lanterna și mă privi cu atenție în ochi.

— Ah, dar toată nefericirea mea nu provine numai din plictis, din *spleen*. Mă macină dorința de a înghiți lumea. În ultima vreme am început să apelez la droguri, dătătoare-de-somn!

Ne-am întors în tăcere la casa mare, plină de murmure și miros de praf.

— Nessim zice că, într-o bună zi, o să evadăm și o să plecăm în Elveția, unde măcar mai are niște bani. Dar cînd, cînd? Și mai e și războiul ăsta blestemat! Pursewarden spunea că am un simț al culpabilității complet atrofiat. Dar acum pur și simplu, nu mai am puterea de a lua hotărîri. Parcă mi-ar fi plesnit voința. O să-mi treacă.

Brusc, îmi apucă mîna cu lăcomie și-mi spuse:

— Slavă Domnului, eşti aici. Simplul fapt de a vorbi cu tine e un *soulagement*[1]. Petrec săptămîni întregi cu Nessim fără să schimbăm o vorbă.

Ne lungirăm din nou pe divanurile greoaie, la lumina lumînărilor. Justine îşi aprinse o ţigară lungă, cu capăt argintiu, şi trase cu pufăieli scurte, hotărîte, continuîndu-şi monologul, depănîndu-l în noapte, urmărindu-i meandrele în beznă.

— Cînd întreaga acţiune din Palestina a eşuat şi toate depozitele noastre de arme au fost descoperite şi capturate, evreii s-au întors împotriva lui Nessim, acuzîndu-l de trădare, din cauza prieteniei lui cu Mountolive. Ne aflam între Memlik şi ostilitatea evreilor. Eu am fost expulzată din Palestina. Atunci am revăzut-o pe Clea; ardeam de dorinţa de a afla noutăţi şi totuşi nu ştiam dacă pot avea încredere în ea. Pe urmă Nessim a trecut graniţa şi m-a luat de acolo. Eram ca turbată. O femeie la mare disperare. El credea că din pricina prăbuşirii planurilor noastre. Da, desigur, era şi asta; dar exista şi o altă raţiune, mult mai adîncă. Vezi tu, atîta timp cît eram doi conspiratori, uniţi de activitatea noastră şi de primejdiile pe care le implica, mă simţeam în stare să-i dăruiesc o iubire pasionată. Dar să fiu condamnată la domiciliu forţat, nevoită să-mi petrec tot timpul în trîndăvie, singură cu el, în compania lui... Ştiam bine că o să mor de plictiseală. Lacrimile, lamentările mele erau cele ale unei femei care s-a călugărit împotriva voinţei ei. Ah, dar tu, cu temperamentul tău de nordic, nu eşti în stare să înţelegi lucrul ăsta. Cum l-ai putea înţelege? Să fii în stare să iubeşti un bărbat, privit într-o singură postură, ca să spun aşa. Nessim, cînd nu e prins de acţiune, nu mai

1. Uşurare (*fr.*).

înseamnă nimic; e complet nesărat, nu mai e el însuşi din nici un punct de vedere. Îşi pierde orice putere de a interesa o femeie, de a o ţine în mînă. Într-un cuvînt, e un idealist pur. Cînd îl consumă ideea că are de împlinit un destin e într-adevăr măreţ. În calitate de factor activ m-a hipnotizat, m-a revelat în propriii mei ochi. Dar ca partener de temniţă, înfrînt... te predispune la plictiseală, la migrenă, la gînduri de o absolută banalitate, ca de pildă sinuciderea. De asta, din cînd în cînd, îmi înfig ghearele în carnea lui. Din disperare!

— Şi Pursewarden?

— Ah, Pursewarden! Aici e din nou altă poveste. Nu mă pot gîndi la el fără să zîmbesc. În cazul lui, eşecul meu a fost de cu totul altă natură. Sentimentul pe care i-l purtam era – cum să spun? – aproape incestuos, dacă vrei. Ca dragostea faţă de un incorijibil şi îndrăgit frate mai mare. Am făcut tot ce mi-a stat în putinţă ca să-i cîştig încrederea. Dar era prea inteligent, sau poate că prea egoist. Se apăra împotriva iubirii făcîndu-mă să rîd! Şi totuşi, chiar într-un interval atît de scurt, am izbutit, graţie lui, să întrevăd perspectiva ispititoare că ar putea exista pentru mine şi alte căi în viaţă, numai dac-aş fi în stare să le descopăr. Dar era foarte viclean. Obişnuia să spună: „Un artist copleşit de o femeie e ca un cîine cu o căpuşă în ureche; îl mănîncă, îi suge sîngele, dar nu poţi să i-o extragi. O persoană matură ar dori oare...?" Poate că-mi părea atît de atrăgător numai pentru că îmi era complet inaccesibil? Asemenea lucruri sînt greu de explicat. Un singur cuvînt, „iubire", trebuie să servească atîtor variante ale aceluiaşi animal. Şi tot Pursewarden a fost cel care m-a lecuit de nenorocita obsesie a violului din copilărie, îţi

aminteşti? Toate aberaţiile înşirate de Arnauti în *Moeurs*, toţi psihiatrii! Una dintre observaţiile lui s-a lipit de mine ca un scaiete. Mi-a spus: „Fără îndoială că ţi-a făcut plăcere, ba, probabil, l-ai şi provocat. Ai pierdut atîta amar de vreme încercînd să te împaci cu ideea unui ultragiu absolut imaginar. Încearcă să te descotoroseşti de toate aceste culpabilităţi inventate şi spune-ţi că a fost un lucru plăcut şi, în acelaşi timp, lipsit de importanţă. Orice nevroză e făcută pe măsura omului!" Curios e că doar cîteva cuvinte de felul ăsta, însoţite de un chicotit ironic, au reuşit să mă ajute mai mult decît toate cîte le încercasem pînă atunci. Dintr-o dată, totul a început să se ridice ca o ceaţă, să devină mai uşor, să se mişte ca o încărcătură care se balansează în cala unei nave. M-am simţit ameţită, mi s-a făcut aproape rău, ceea ce n-am putut înţelege. Şi apoi, mai tîrziu, mi s-a luminat un petic de minte. Era ca şi cum, pe nesimţite, aş fi început să folosesc o mînă paralizată.

Rămase tăcută un moment, apoi continuă:

— Încă nu-mi dau prea bine seama în ce fel ne privea el. Poate cu dispreţ, ca pe autorii propriilor noastre nefericiri. Nu-l pot condamna pentru că-şi păstra secretele ca într-o carapace. Şi totuşi nu şi le păstra prea bine, căci şi el era frînat de un aşa-zis handicap, nu mai puţin teribil decît al meu, ceva care-l drenase, îl secase de orice senzaţie; aşa încît, poate că forţa lui nu era, în realitate, decît o mare slăbiciune. Văd că taci, te-am jignit cumva? Nădăjduiesc că nu, vreau să cred că ai destul amor propriu încît să poţi înfrunta aceste adevăruri ale vechii noastre legături. Aş dori să-mi descarc sufletul de tot balastul ăsta, aş dori să clarific raporturile dintre noi – mă poţi înţelege? Să mărturisesc întregul

adevăr şi să fac să dispară pata de pe gresie. Uite, chiar de la bun început, chiar în acea primă după-amiază cînd am venit la tine – îţi aduci aminte? Mi-ai spus o dată cît de important a fost momentul acela pentru tine. Zăceai la pat din pricina unei insolaţii, ţii minte? Ei bine, Pursewarden tocmai mă dăduse afară din camera lui de hotel şi turbam de furie. E ciudat să ştiu că fiecare cuvînt pe care ţi l-am spus atunci se adresa, în mintea mea, lui Pursewarden. În patul tău, pe el îl îmbrăţişam şi-l subjugam. Şi totuşi, pe un alt plan, tot ce făceam şi simţeam era, de fapt, de dragul lui Nessim. Sub mormanul de gunoi care-i inima mea, nu se aflau decît Nessim şi planurile noastre. Viaţa mea lăuntrică îşi înfipsese rădăcinile în această aventură nebunească. Rîzi, Darley, te rog! Vreau să te văd şi rîzînd, doar aşa, ca o variaţie. Pari mîhnit, dar de ce-ai fi? Sîntem cu toţii prinşi în cîmpul emoţional pe care-l proiectăm unii asupra celorlalţi – chiar tu ai spus lucrul ăsta. Singura noastră slăbiciune este poate aceea că dorim un adevăr pe care nu-l putem îndura, în loc să ne mulţumim cu ficţiunile pe care le confecţionăm unii din alţii.

Izbucni brusc într-un scurt hohot de rîs ironic şi se îndreptă spre balustrada balconului, pentru a-şi arunca mucul ţigării în întuneric. Apoi se întoarse şi, plantîndu-se în faţa mea, cu o faţă serioasă, de parcă ar fi explicat un joc unui copil, bătu uşurel din palme, scandînd numele:

— Darley şi Melissa, Mountolive şi Leila, Nessim şi Justine, Narouz şi Clea... o lumînare ca să le luminăm patul şi o secure ca să le tăiem capul! Arabescurile astea pe care le desenăm s-ar putea să fie de folos cuiva; sau nu-s decît nişte focuri de artificii colorate, care nu înseamnă

nimic? Sînt actele unor făpturi umane, sau ale unor păpuşi de cîrpă prăfuite, bune să fie agăţate în colţul minţii unui scriitor? Bănuiesc că-ţi pui singur această întrebare.

— De ce l-ai pomenit şi pe Narouz?

— După moartea lui, am descoperit cîteva scrisori adresate Cleei; şi în dulapul lui, alături de tichia pe care a purtat-o la circumcizie, se găsea un buchet enorm din flori de ceară şi o lumînare de înălţimea unui om. După cum ştii, copţii folosesc lucrurile astea cînd vor să ceară mîna unei fete. Dar n-a avut niciodată curajul de a i le trimite. Ce-am mai rîs!

— Ai rîs?

— Da, am rîs cu lacrimi. Dar de fapt rîdeam de mine, de tine, de noi toţi. La fiecare pas, te împiedici de acelaşi lucru, nu? Sub fiecare pat acelaşi cadavru, în fiecare dulap acelaşi schelet. Ce altceva poţi face decît să rîzi?

Era noapte tîrzie; mă conduse, luminîndu-mi drumul, în lugubra cameră de oaspeţi, unde am găsit patul pregătit pentru mine. Justine aşează sfeşnicul pe scrinul de modă veche. Am adormit într-o clipă.

Abia mijiseră zorii cînd m-am deşteptat şi am văzut-o stînd în picioare, lîngă patul meu, complet goală, cu mîinile împreunate într-un gest de implorare, ca un cerşetor arab, ca o sărăntoacă de pe stradă. M-am sculat cu o tresărire.

— Nu-ţi cer nimic, începu Justine, nimic decît să mă strîngi în braţe ca să mă linişteşti. Îmi plesneşte capul de durere şi medicamentele nu mi-au adus somnul. Nu vreau să mă las pradă propriilor mele fantasme. Dă-mi numai puţină linişte, Darley. Cîteva mîngîieri şi un strop de tandreţe, asta-i tot ce vreau de la tine.

Pe jumătate adormit, m-am tras deoparte şi i-am făcut loc lîngă mine în pat. A plîns, a tremurat şi a bîiguit multă vreme, pînă să o pot domoli. În cele din urmă a adormit, cu capul brun pe pernă, lîngă capul meu.

Eu am rămas treaz, gustînd, cu perplexitate şi uimire, scîrba care mă năpădise şi ştersese orice alt sentiment. Ce anume o generase? Parfumul! Insuportabilul parfum şi mirosul trupului ei. Îmi pluteau în minte cîteva versuri dintr-un poem de Pursewarden:

> De ea zvîrlit pradă mîngîierilor bete
> De guri mîncate, ca un fruct rînced, răscopt,
> Din care nu mugti decît o singură dată,
> O-mbucătură din bezna sîngerării.

Imaginea, cîndva minunată, a iubirii totale stătea acum în curbura braţului meu, neajutorată, ca un pacient pe masa de operaţie, abia respirînd. Era inutil să-i repet numele care odinioară răspîndea atîta magie, încît avea puterea de a-mi încetini scurgerea sîngelui prin vine. Nu mai era acum decît o femeie care zăcea în patul meu, mînjită şi zdrenţuită ca un stîrv de pasăre zvîrlit în şanţ, cu degetele încîrligate ca nişte gheare. S-ar fi zis că o uriaşă poartă de fier se închisese pentru totdeauna în inima mea.

Aşteptam cu nerăbdare lumina zilei, ca să mă elibereze. Doream cu înfrigurare să plec de acolo.

IV

Străbătînd din nou străzile capitalei de vară, hoinărind în lumina soarelui primăvăratic, pe ţărmul unei mări zglobii, de un albastru fără nor – pe jumătate treaz, pe jumătate adormit – mă simţeam ca Adam din legendele Evului Mediu: un om al cărui trup e zidit din toate elementele lumii, un om a cărui carne e ţărîna, oasele sînt pietrele, sîngele e apa, părul e iarba, văzul e lumina, răsuflarea vîntul iar gîndurile, norii. Lipsit de greutate, ca după o lungă boală devastatoare, mă pomeneam tîrît, plutind în derivă, pe apele aluvionare ale lacului Mareotis, brăzdate de urmele poftelor şi dorinţelor cufundate în istorie: un oraş antic, menţinîndu-şi intactă cruzimea, clădit între un deşert şi un lac. Înaintam pe aceleaşi vechi făgaşuri ale străzilor, care se desfăceau în raze, ca braţele unei stele de mare în jurul unui ax: mormîntul ziditorului său. Paşi reverberînd ecoul în memorie, scene şi convorbiri uitate, asaltîndu-mă din pereţii caselor, din mesele de cafenea, din încăperile cu obloane ferecate şi tavane crăpate, coşcovite. Alexandria, prinţesă şi tîrfă! Oraş regal şi *anus mundi*[1]. Nu se va schimba niciodată, atîta timp cît rasele vor continua să fermenteze aici ca mustul într-un butoi;

1. Şezutul lumii (*lat.*).

atîta timp cît străzile şi pieţele vor continua să împroaşte şi să scuipe în clocotul feluritelor patimi şi uri, mînii şi potoliri subite. Un fertil deşert de iubiri umane, presărat cu osemintele albite ale surghiuniţilor săi. Palmieri înalţi şi minarete care se cunună cu cerul. Un stup de case albe, mărginind străduţele noroioase, strîmte şi părăsite, torturate întreaga noapte de muzică arabă, de ţipetele fetelor care se leapădă cu atîta uşurinţă de povara apăsătoare a trupului (povară care le roade), dăruind nopţii sărutările pătimaşe a căror savoare banii nu o pot altera. Tristeţea şi beatitudinea acestei conjuncţii umane care se perpetuează în eternitate, un ciclu nesfîrşit de renaşteri şi anihilări, singurul în stare să înveţe şi să reformeze prin însăşi forţa sa destructivă. („Faci dragoste numai ca să-ţi confirmi singurătatea", spunea Pursewarden, şi o dată Justine adăugase în chip de apendice: „Cele mai calde scrisori de dragoste ale unei femei sînt adresate întotdeauna bărbatului pe care îl trădează" – rostise aceste cuvinte întorcîndu-şi capul imemorial, în timp ce se afla pe un balcon înalt, spînzurat deasupra oraşului iluminat, în care frunzele copacilor păreau pictate cu semne fosforescente, iar porumbeii cădeau ca de pe rafturi...). Un viespar de chipuri şi de gesturi. „Devenim ceea ce visăm", spunea Balthazar, continuînd să caute, printre pietrele pavajului, cheiţa unui ceas care e însuşi Timpul. Nu conferim realitate, substanţă, decît făuririlor imaginaţiei noastre." Oraşul nu dă nici un răspuns unor asemenea întrebări. Nepăsător, se încolăceşte în jurul vieţilor adormite, ca un şarpe gigantic care-şi digeră hrana. Şi, printre aceste spirale lucitoare, jalnicul univers uman îşi vede de drum, inconştient şi sceptic, repetîndu-şi la infinit gesturile de disperare, de

căinţă, de dragoste. Demonax, filozoful, spunea: „Nimeni nu doreşte să fie rău", şi pentru strădania lui a fost acuzat de cinism. Iar Pursewarden, în alt veac şi într-o altă limbă, a replicat: „Într-o lume de somnambuli, e înspăimîntător, la început, să fii chiar şi pe jumătate treaz. Mai tîrziu, însă, înveţi să disimulezi".

Simţeam cum mă pătrunde din nou ambianţa oraşului; frumuseţile lui fanate îşi întindeau tentaculele pentru a mă prinde de mînecă. Presimţea sosirea altor veri, veri cu noi disperări, cu noi atacuri ale „baionetelor timpului." Viaţa mea va putrezi iar în birouri înăbuşitoare, sub rotirea călduţă a ventilatoarelor electrice, în lumina becurilor prăfuite, fără abajur, atîrnate de tavanele plesnite ale caselor renovate. La Café Al Aktar, aşezat în faţa unui pahar cu *menthe* verde, ascultînd gîlgîitul monoton al narghilelelor, voi avea timp să catehizez tăcerile care urmează strigătelor telalilor şi zornăitului din zaruri la jocul de table. Şi aceleaşi fantome vor trece în sus şi-n jos pe Nebi Daniel, limuzinele elegante ale bancherilor îşi vor purta aleasa încărcătură de doamne fardate către mesele de bridge, către sinagogi, ghicitoare sau cafenele de lux. Pe vremuri, toate acestea reuşeau să mă rănească. Şi acum? Frînturi dintr-un cuartet răzbeau dintr-o cafenea cu copertine purpurii, amintindu-mi de Clea, care spusese cîndva: „Omul a inventat muzica pentru a-şi confirma singurătatea". Dar dacă acum treceam în revistă străzile cu atenţie, ba chiar cu oarecare tandreţe, aceasta se datora faptului că eu eram cel care deflorase oraşul şi din mîinile lui învăţasem să atribui un anume sens destinului. Zidurile acestea spălăcite şi cîrpăcite, cu tencuiala scorojită într-un milion de cruste de culoarea scoicii, nu făceau decît să

imite pielea leproşilor care se lamentau aici, la marginea cartierului arab; era însăşi pielea oraşului, pîrlită şi jupuită de soare.

Pînă şi războiul se împăcase cu oraşul, ba chiar îi stimulase negoţul, datorită hoardelor de soldaţi ce umblau brambura, cu acel aer sumbru, de stoică disperare, în care anglo-saxonii îşi îmbracă plăcerile; femeile lor demagnetizate purtau acum toate uniforma care le dădea un aer vorace – de parc-ar fi fost în stare să sugă sîngele inocenţilor cît era cald. Bordelurile prolifilaseră şi înghiţiseră glorios un întreg cartier, în jurul vechii pieţe. Dacă războiul adusese vreo schimbare, aceasta consta în aerul de carnaval năuc pe care-l conferise oraşului; pînă şi bombardamentele nocturne din port erau date peste zi uitării, izgonite din minte asemenea unor coşmaruri; considerate doar ca nişte dezagremente. În rest, nimic nu se modificase structural. Agenţii de bursă continuau să şadă pe treptele clubului Mohammed Ali, sorbind ziarele. Vechile trăsuri cu cai clămpăneau încă în cursele lor indiferente. Mulţimile se înghesuiau pe Cornişa albă, răsfăţîndu-se în razele plăpînde ale soarelui de primăvară. Balcoanele erau înţesate de rufe întinse la uscat şi fete care chiţcăiau. Locuitorii Alexandriei continuau să se învîrtească în ciclorama purpurie a vieţii pe care o închipuiseră singuri. („Viaţa e mai complicată decît credem, dar mult mai simplă decît îndrăznim să ne imaginăm.") Glasuri de fete sfîşiindu-te cu sferturi de ton arabe, zumzăit metalic, punctat de clinchetul sistrelor, răzbind din sinagogi. La bursă, ţipete ca de fiară rănită. Agenţii de schimb aranjează cursurile valutare ca pe nişte bomboane aşezate pe tăvi mari, pătrate. Burduhănoşii Paşi, cu fesuri roşii ca nişte ghivece de flori, tolăniţi în automobile

uriaşe, strălucitoare ca nişte sarcofage. Un pitic cîntînd la mandolină. Un eunuc mătăhălos, cu un buboi mare cît o broşă, înfulecă prăjituri. Un om fără picioare, înfipt într-un cărucior, salivează de poftă.

În mijlocul unei frenetice acceleraţii a spiritului, m-am gîndit deodată la Clea – genele ei dese fragmentînd fiecare privire a ochilor superbi – şi m-am întrebat vag cînd o să reapară. Dar, între timp, paşii mei rătăcitori m-au mînat înapoi, spre deschiderea strîmtă a străzii Lepsius, spre încăperea mîncată de viermi, cu fotoliul de răchită care scîrţîie întreaga noapte, şi unde, cîndva, bătrînul bard al oraşului recitase *Barbarii*. Am auzit din nou treptele gemînd sub paşii mei. Pe uşă era prins un bilet în limba arabă pe care scria: „Linişte!" Clanţa atîrna deschisă. Vocea lui Balthazar, cînd mă invită să intru, suna ciudat de slabă şi de îndepărtă. Jaluzelele erau trase şi camera învăluită în semiobscuritate. El zăcea în pat. Am remarcat, cu un şoc puternic, că părul îi albise complet, ceea ce îl făcea să semene cu o antică versiune a lui însuşi. Mi-au trebuit cîteva momente pînă să mă încredinţez că renunţase să-l mai vopsească. Dar cît de schimbat arăta! Nu poţi spune unui prieten: „Dumnezeule, ce mult ai îmbătrînit!" totuşi, cam aşa ceva i-am spus, fără voie.

— Darley! exclamă cu o voce slabă şi îmi întinse mîinile înfăşurate în bandaje, ca două mănuşi de box.

— Ce ţi s-a întîmplat?

Îmi răspunse printr-un lung suspin contrariat şi îmi făcu semn cu capul să-mi iau un scaun. În cameră domnea o dezordine cumplită. Un morman de cărţi şi hîrtii zăcea pe jos, lîngă fereastră. O oală de noapte negolită. O măsuţă de şah cu

piesele răsturnate. Un ziar. O bucată de brînză şi un măr pe o farfurie. Chiuveta plină de farfurii murdare. Şi lîngă el, într-un pahar plin cu un lichid tulbure, rînjea o proteză strălucitoare pereche de dinţi falşi, asupra cărora ochii lui febrili poposeau din cînd în cînd, cu o confuză perplexitate.

— N-ai auzit nimic? Mă surprinde. Veştile proaste, noutăţile despre scandaluri se propagă cu iuţeala fulgerului, aşa încît credeam că ai aflat. E o istorie lungă. Să ţi-o povestesc şi să-ţi provoc expresia de compasiune plină de tact cu care Mountolive se aşază aici, în fiecare după-masă, ca să joace şah cu mine?

— Dar ce-i cu mîinile...?

— O să ajung şi la ele. O mică idee pe care am extras-o dintr-unul din manuscrisele dumitale. Dar iată adevăratul vinovat, dantura asta falsă din pahar. Nu găseşti că scînteiază fascinant? Sînt sigur că de la dinţi mi s-a tras totul. Cînd mi-am dat seama că sînt pe cale să-mi pierd dinţii, am început brusc să mă comport ca o făptură înspăimîntată de bătrîneţe. Cum altfel aş putea să explic faptul că m-am îndrăgostit?

Cauteriză întrebarea cu un rîs stingherit.

— Întîi Cabala – care s-a dezmembrat complet, s-a spulberat în cele patru vînturi. S-au ridicat mistagogi, teologi, toată şleahta de bigoţi care se îngrămădesc în jurul unei secte pentru a-i descifra dogmele. Dar organizaţia asta avea pentru mine o semnificaţie specială, o semnificaţie eronată şi inconştientă, dar foarte limpede. Îmi spuneam că, încetul cu încetul, va izbuti să mă descătuşeze din robia simţurilor, din servitutea cărnii. Că voi reuşi, în cele din urmă, să dobîndesc un calm filozofic şi un echilibru care o să-mi

neutralizeze natura pasională şi o să-mi sterilizeze acţiunile. Fireşte, la început, cînd m-am ambalat în organizaţie, nu credeam că am asemenea *prejugés*[1] ; eram convins că o fac din pură sete de adevăr. Însă, inconştient, foloseam Cabala în acest scop – în loc să mă las eu folosit de ea. Prima greşeală de calcul! Dă-mi, te rog, puţină apă din cana de acolo.

Sorbi apa cu lăcomie printre gingiile roze, nou-nouţe.

— Şi acum vine partea absurdă. Mi-am dat seama că-mi pierd dinţii şi faptul acesta mi-a pricinuit o cumplită deprimare. Îl priveam ca pe o condamnare la moarte, o confirmare a bătrîneţii, a trecerii de cealaltă parte a vieţii. Am fost întotdeauna foarte sensibil la gurile oamenilor; detestam răsuflările rău-mirositoare, limba încărcată şi, mai cu seamă, danturile false! Şi atunci, inconştient, m-am montat singur în înflăcărarea aceea ridicolă – ca şi cum ar fi fost ultima încercare disperată înainte de instalarea definitivă a bătrîneţii. Nu rîde! M-am îndrăgostit, cu o pasiune pe care n-am mai resimţit-o de la vîrsta de optsprezece ani. „Sărutări înţepătoare ca pana de gîscă", cum spune proverbul; sau, cum ar fi spus Pursewarden: „Viclenele ispite din nou la pîndă, vechea teroare biologică!" Dragul meu Darley, crede-mă că nu era de glumit. Şi apoi, aveam încă dinţii mei! Dar obiectul acestei pasiuni era cea mai dezastruoasă alegere pe care aş fi putut-o face. O frumuseţe zeiască, farmecul sclipitor al unei averse de săgeţi argintii – dublate de un personaj meschin, sordid, venal şi găunos. Ştiam bine, dar mi se părea că n-are importanţă. Vedeam în el personajul din Seleukeia, în jurul căruia

1. Prejudecăţi (*fr.*).

şi-a ţesut Kavafis poemul.[1] Mă blestemam singur în faţa oglinzii, dar eram lipsit de orice putere. De fapt, pasiunea s-ar fi stins ca toate celelalte, dacă n-aş fi fost aţîţat prin cumplite izbucniri de reproş. Îmi aduc aminte că Pursewarden obişnuia să spună: „Voi, evreii, aveţi vocaţia suferinţei!", iar eu îi răspundeam printr-un citat din Mommsen, cu privire la afurisiţii de celţi: „Au zguduit toate statele şi n-au întemeiat nici unul. Nu au fost în stare să creeze un stat mare şi să-şi dezvolte o cultură proprie, distinctă." Nu, nu era simpla expresie a unei suferinţe minoritare; mă devora una dintre pasiunile devastatoare despre care citeşti în cărţi şi care au adus faimă oraşului nostru. În cîteva luni numai, am ajuns un beţiv cronic. Îi obţineam, pe bază de reţete, drogurile pe care apoi le vindea. Eram gata să fac orice. Devenisem neputincios ca o muiere. Un scandal îngrozitor, sau mai curînd o sută de scandaluri, mi-a răzit clientela, pînă cînd a ajuns, practic, la zero. Amaril conduce acum clinica, din prietenie faţă de mine, pînă cînd voi izbuti să mă repun pe picioare. Într-o zi, cînd i-am căzut în genunchi, m-a tîrît, pur şi simplu, pe podeaua clubului. M-a doborît în mijlocul străzii Fuad, mi-a tras cîteva lovituri în faţa consulatului francez. M-am pomenit înconjurat de prieteni, cu faţa lungă de-un cot, care făceau tot ce le stătea în putinţă ca să evite un dezastru. În zadar! Devenisem absolut imposibil de suportat. Şi existenţa asta degradantă continua – ba chiar, încercam o bizară voluptate a înjosirii mele, simţeam o plăcere în a mă lăsa bătut, călcat în picioare, redus la o biată epavă. Era ca şi cum aş fi vrut să înghit întreaga omenire, să-i sug

1. Vezi Note la text, p. 368.

veninul din muşcătura iubirii, pînă cînd aş fi izbutit s-o tămăduiesc. M-am lăsat împins pînă la limita propriei mele fiinţe, iar cel care mă împingea eram eu însumi – sau poate că dinţii?

Aruncă o privire posomorîtă danturii din pahar şi oftă, clătinînd din cap cu durere la amintirea năpastei lui.

— E ciudat cînd stai să te gîndeşti, continuă el pe acelaşi ton, ce influenţă covîrşitoare pot avea unele lucruri neînsemnate, neînsufleţite, în surparea totală a sferei tale afective; există iubiri inspirate de uşoara neregularitate a unor dinţi, repulsii generate de miopie, pasiuni stîrnite de perişorii de pe încheietura mîinii. Pe urmă, firește, totul a ajuns la un sfîrşit, aşa cum ajunge orice lucru, aşa cum, probabil, ajunge şi viaţa. Nu e un merit să suferi cum am suferit eu, mut ca un animal în jug, chinuit de răni usturătoare pînă la care nu poate ajunge cu limba, ca să-şi mai domolească durerea. Şi atunci mi-am adus aminte de o remarcă din manuscrisul dumitale, cu privire la urîţenia mîinilor mele. Ce mă împiedica să le retez şi să le arunc în mare, aşa cum ai sugerat atît de judicios? Asta-i întrebarea care mi-a încolţit în minte. La vremea aceea eram atît de abrutizat de droguri şi de băutură, încît îmi imaginam că nici n-am să simt durerea. Oricum, am făcut o încercare, dar nu-i deloc uşor să tai toate zgîrciurile alea! Exact ca imbecilii care vor să-şi taie gîtul şi se împiedică de esofag. Scapă întotdeauna cu viaţă. Dar cînd am renunţat, din cauza durerii, m-am gîndit la un alt scriitor, la Petronius. (Doamne, ce rol joacă literatura în vieţile noastre!) M-am vîrît într-o baie cu apă clocotită, însă sîngele refuza să curgă – sau poate că-mi secase de tot? Cele cîteva picături pe care am reuşit să le storc aveau culoarea

bitumului. Eram pe cale de a încerca alte căi pentru ușurarea suferinței, cînd a apărut Amaril, în chip cu totul abuziv, și m-a readus la normal; mi-a dat întîi un sedativ puternic, care m-a adormit pentru vreo douăzeci de ore, în care timp mi-a pus la punct hoitul, precum și camera. După aceea am fost rău bolnav, cred că de rușine. Da, rușinea a fost principala cauză, deși organismul mi-era îngrozitor de slăbit în urma exceselor la care îl supusesem. M-am predat în mîinile lui Pierre Balbz, care mi-a extras toți dinții și m-a gratificat cu acești superbi clănțănitori – *art nouveau*! Amaril a încercat, în felul lui neîndemînatic, să mă psihanalizeze – dar ce să mai vorbim de această știință aproximativă care, pe de-o parte a alunecat în antropologie, iar pe de alta în teologie? Există o sumedenie de lucruri care freudienilor le sînt încă total necunoscute: de pildă că îngenunchezi în biserică pentru că îngenunchezi atunci cînd vrei să pătrunzi în pîntecele unei femei, sau că circumcizia își are originea în tunderea viței-de-vie, fără de care s-ar îneca în frunziș și n-ar da rod. Eu nu eram înarmat cu un sistem filozofic pe care să mă pot sprijini, așa cum a făcut pînă și Da Capo. Îți amintești expunerea lui Capodistria asupra naturii universului? „Lumea este un fenomen biologic care nu va lua sfîrșit decît atunci cînd fiecare bărbat va fi posedat toate femeile, și fiecare femeie va fi posedat toți bărbații. Fără îndoială, pentru lucrul ăsta e nevoie de timp. Pînă atunci, nu putem face altceva decît să ajutăm forțele naturii, zdrobind cu cît mai multă vigoare ciorchinii de struguri sub tălpi. Cît despre o viață de apoi – în ce-ar putea consta aceasta dacă nu în sațietate? Jocul umbrelor în paradis – niște *hanoums* drăguțe, plutind pe ecranele memoriei, fără a

mai fi dorite, fără a dori să fie dorite. În sfîrşit, repausul tuturor dorinţelor. Dar, firește, nu poţi ajunge aici dintr-o dată. Răbdare! Avanti!" Da, în timpul cît am zăcut bolnav am meditat îndelung, cu grijă, ascultînd scîrţîitul scaunului de răchită şi zgomotele străzii. Prietenii mei s-au dovedit plini de bunăvoinţă şi m-au vizitat des, aducîndu-mi cadouri şi antrenîndu-mă în discuţii în urma cărora rămîneam cu dureri de cap. Şi, treptat, am început să înot din nou spre suprafaţă, cu imensă încetineală. Îmi spuneam: „Viaţa e stăpînul suprem. Noi am trăit împotriva curentului intelectelor noastre. Suferinţa este cea care te învaţă cu adevărat. Am învăţat şi eu ceva, dar cu ce preţ!"

Dacă măcar aş fi avut curajul de a mă dărui cu totul iubirii mele, aş fi slujit mai bine concepţiile Cabalei. Crezi că e un paradox? Poate că da. Şi n-aş fi lăsat iubirea să-mi otrăvească intelectul, şi constrîngerile intelectului să-mi otrăvească iubirea. Iar acum, deşi sînt reabilitat şi gata să-mi fac reintrarea în lume, am impresia că întreaga natură nu-i decît un vid. Încă mă mai trezesc strigînd: „M-a părăsit definitiv! Adevăraţii îndrăgostiţi există numai de dragul iubirii".

Scoase un suspin hîrîit şi se tîrî afară de sub pături, caraghios în camaşa lui lungă, de flanelă, pentru a căuta o batistă într-un scrin. Apoi se adresă oglinzii:

— Cea mai înduioşătoare, cea mai logică dintre iluzii este aceea de a crede că acţiunile noastre pot adăuga sau scădea din totalul cantităţii de bine şi de rău de pe lumea asta.

Clătină din cap cu amărăciune şi se vîrî din nou în pat, aranjîndu-şi pernele sub cap şi adăugînd:

— Şi bruta aceea mătăhăloasă, părintele Paul, care vorbeşte despre acceptare. Nu poţi accepta

lumea decît dacă îi recunoşti nemăsurata cantitate de bine şi de rău; şi dacă o locuieşti realmente, dacă o explorezi, fără inhibiţii, pînă la capătul acestei înţelegeri umane limitate – astea-s condiţiile ca să o poţi accepta. Dar ce cazną! Zaci aici, în timpul care trece, şi te minunezi de trecerea timpului. Toate felurile de timp care se strecoară, viclean, prin clepsidră, „timpul imemorial", „timpul prezent" şi „timpul uitării"; timpul poetului şi cel al filozofului, al femeii însărcinate, al calendarului... Pînă şi „timpul înseamnă bani" apare în tablou; dar dacă porneşti de la premisa că banii înseamnă pentru freudieni un excrement, ajungi la concluzia că şi timpul e acelaşi lucru. Darley, ai venit la momentul potrivit, pentru că mîine voi fi reabilitat de către prietenii mei. O idee mişcătoare pe care a avut-o Clea. Ruşinea de a reapărea în lume după toate faptele mele infamante mă paraliza. Cum să înfrunt din nou oraşul – asta era marea problemă. Numai în asemenea momente poţi recunoaşte adevăraţii prieteni. Mîine va sosi aici un mic grup, care mă va regăsi complet îmbrăcat, cu mîinile mai puţin grosolan bandajate şi cu noii mei dinţi în gură. Fireşte, am să-mi pun şi ochelari negri. Mountolive, Amaril, Pombal şi Clea, cîte doi la fiecare braţ. Vom străbate astfel Rue Fuad, pe toată lungimea ei, apoi vom lua o cafea prelungită în faţă la Pastroudi, la mesele de pe trotuar. Pentru prînz, Mountolive a rezervat cea mai lungă masă de la Mohammed Ali şi a invitat douăzeci de persoane, ca să sărbătorească învierea mea din morţi. E un minunat gest de solidaritate, care va amuţi gurile rele şi va îngheţa rînjetele. Seara, familia Cervoni m-a invitat la cină. Cu asemenea sprijin, prevăd că, în timp, voi reuşi să-mi recîştig încrederea în mine şi stima vechilor mei pacienţi. Nu găseşti că-i un

gest extraordinar – care intră în tradiţiile acestui oraş? S-ar putea să renasc măcar pentru a mai putea zîmbi, dacă nu a iubi – un zîmbet fix şi sclipitor, pe care numai Pierre Balbz îl va privi cu afecţiune, afecţiunea maestrului faţă de opera sa.

Îşi înălţă mănuşile de box albe, ca un campion care intră în ring, şi salută un public imaginar. Pe urmă se lăsă din nou pe perne şi se uită la mine cu un aer de benignă amărăciune.

— Unde a plecat Clea? l-am întrebat.

— Nicăieri. A fost pe aici ieri după-masă şi m-a întrebat de dumneata.

— Nessim îmi spusese că a plecat pe undeva.

— Poate la Cairo, pentru o singură după-masă. Dumneata pe unde ai umblat?

— Am petrecut noaptea la Karm Abu Girg.

Urmă un lung răstimp de tăcere, în care ne-am măsurat din priviri. Era limpede că-i încolţiseră mai multe întrebări în minte, dar din delicateţe evita să mi le pună; iar în ce mă priveşte, simţeam că nu i-aş putea explica mare lucru. Am luat un măr şi am început să muşc din el.

— Şi cum merge scrisul? mă întrebă după o lungă pauză.

— S-a oprit. Pentru moment, nu mă simt în stare să mai continuu. Nu reuşesc să armonizez adevărul cu iluziile necesare ca să mascheze golurile artei – o ţesătură cu urzeala foarte rară. Tocmai mă gîndeam la lucrul ăsta cînd am fost la Karm şi am revăzut-o pe Justine. Îmi spuneam că, în ciuda neadevărurilor faptice din manuscrisul pe care ţi l-am trimis, portretul Justinei e, în bună măsură, veridic din punct de vedere poetic – din punct de vedere psihografic, dacă vrei. Dar un artist care nu poate suda laolaltă toate elementele, ratează pe undeva. Mă aflu pe o cale greşită.

— Nu văd de ce. Însăşi această descoperire ar trebui mai curînd să te stimuleze decît să te împiedice. Mă refer la natura labilă a oricărui adevăr. Fiecare fapt poate avea o mie de motivări, toate la fel de valabile, şi o mie de faţete. Şi sînt atîtea adevăruri care nu au nici o legătură cu faptele! Datoria artistului este să le depisteze. În fiecare moment din lanţul timpului, găseşti aşteptîndu-te o mulţime de adevăruri. Zău aşa, Darley, lucrul ăsta ar trebui să te incite şi să dea scrierilor dumitale rotunjimi de femeie însărcinată.

— Dimpotrivă, m-a blocat. Cel puţin pentru moment. Şi acum, cînd mă găsesc din nou în Alexandria reală, din care am extras atîtea dintre personajele mele, nu simt nevoia să mai scriu – în orice caz nu pot scrie ceva care să nu corespundă dificilelor criterii pe care le simt conturîndu-se dincolo de artă. Îţi aminteşti de ce spunea Pursewarden? „Un roman trebuie să fie un act de divinaţie cu ajutorul măruntaielor, şi nu fotografierea unui joc de crichet pe pajiştea unui vicariat."

— Da.

— Şi aşa trebuie să fie, într-adevăr. Dar acum, cînd mă confrunt o dată în plus cu modelele mele, mi-e ruşine de felul în care le-am reprodus. Dac-aş lua-o de la început, aş privi totul sub altă lumină. Dar există încă atîtea lucruri, legate de voi toţi, care îmi sînt necunoscute şi care, probabil, aşa vor rămîne pe veci. De pildă, Capodistria, unde e locul lui?

— Vorbeşti de parcă ai şti că trăieşte.

— Mi-a spus Mnemjian.

— Da. Nu-i un mister prea complicat. Capodistria lucra pentru Nessim şi s-a compromis printr-o greşeală serioasă. Devenise necesar să dispară din scenă. Chestiunea se întîmpla exact

în momentul cînd se găsea pe marginea unui faliment financiar. Banii de asigurare îi erau mai mult decît bineveniți. Nessim a pus la cale înscenarea și eu i-am procurat cadavrul. Știi că nu ducem niciodată lipsă de cadavre. Oameni săraci. Sau persoane care-și donează cadavrele cu anticipație, sau chiar le vînd pe o sumă fixă. Facultățile de medicină au nevoie de ele. N-a fost greu să obțin un cadavru relativ proaspăt. Am încercat o dată să-ți dau a înțelege adevărul, dar nu mi-ai sesizat aluzia. Oricum, toate s-au desfășurat conform planului. Da Capo trăiește acum pe malul mării, într-un turn vechi de pază transformat în locuință, și își împarte timpul între studierea magiei negre și anumite proiecte ale lui Nessim, despre care nu știu nimic. Într-adevăr, pe Nessim îl văd foarte rar, iar pe Justine deloc. Deși au voie să invite musafiri, cerînd poliției un permis prealabil, nu cheamă pe nimeni la Karm. Justine mai dă din cînd în cînd un telefon diverșilor prieteni, ca să stea la o șuetă. Asta-i tot. Ai fost privilegiat, Darley. Probabil că au cerut permisiunea de a te invita. Dar mă bucur să te văd bine dispus și lipsit de griji. S-ar zice că ai făcut un pas înainte, nu-i așa?

— Nu știu. Mă frămînt mai puțin.

— De astă dată vei fi fericit, simt lucrul ăsta; s-au schimbat multe pe-aici, dar tot atît de multe au rămas pe loc. Mountolive mi-a spus că te-a recomandat pentru un post în departamentul de cenzură, și că vei locui, probabil, la Pombal, pînă cînd vei reuși să te readaptezi.

— Alt mister! Pe Mountolive aproape că nici nu-l cunosc. De unde pînă unde s-a erijat în binefăcătorul meu?

— Nu știu, poate datorită Lizei.

— Sora lui Pursewarden?

— Sînt împreună, pentru cîteva săptămîni, la sediul de vară al ambasadei. Bănuiesc că în curînd ai să afli veşti despre el, despre ei amîndoi.

Se auzi o ciocănitură în uşă şi intră un servitor chemat să facă curăţenie. Balthazar îşi propti spatele de perne şi începu să-i dea instrucţiuni. M-am ridicat, ca să-mi iau la revedere de la el.

— O singură problemă mă mai preocupă, îmi spuse. Să-mi las părul alb? Cînd nu-l vopsesc, arăt de parc-aş avea două sute şaptezeci de ani. Dar dacă stau să mă gîndesc, e preferabil să-l las aşa, ca să simbolizeze întoarcerea mea la viaţă, cu vanitatea purificată prin experienţă. Da, am să-l las aşa. Cred că definitiv.

— Dă cu zarul.

— Poate că aşa am să fac. În seara asta trebuie să mă scol din pat pentru vreo două ore, ca să reînvăţ să merg; extraordinar cît de slăbit te simţi cînd nu faci mişcare. După două săptămîni de stat la pat, picioarele îţi sînt ca de cîrpă. Şi mîine n-am voie să mă prăbuşesc, fiindcă lumea o să creadă că m-am îmbătat iar. În ce te priveşte, trebuie s-o găseşti pe Clea.

— O să trec pe la atelier, să văd dacă lucrează.

— Mă bucur că te-ai întors.

— Într-un fel ciudat, şi eu mă bucur.

În animaţia incoerentă a străzii, ar fi fost greu să nu te simţi un vechi locuitor al oraşului, întors de la groapă ca să-l viziteze din nou. Unde s-o găsesc pe Clea?

V

Nu am găsit-o acasă, dar cutia de scrisori era goală, ceea ce însemna că-şi luase corespondenţa şi se dusese s-o citească în compania unei *café crème*, cum obişnuia să facă odinioară. Şi atelierul era pustiu. M-am gîndit să-i dau de urmă într-una din cafenelele pe care le frecventam altădată împreună, şi am pornit agale, dar plin de zel, în jos pe Rue Fuad, spre Baudrot, apoi la Café Zoltan şi pe urmă la Coquin. Dar Clea nu era nicăieri. Oricum, la Coquin am dat peste un chelner mai vechi, care-şi amintea de mine şi care m-a informat că o văzuse dimineaţa devreme coborînd pe Rue Fuad cu o mapă sub braţ. Mi-am continuat circuitul, aruncînd cîte o privire spre vitrine, cercetînd tarabele cu cărţi vechi, pînă cînd am ajuns la Select, pe malul mării. Dar nici acolo n-am găsit-o. M-am întors la apartamentul lui Pombal, unde mă aştepta un bilet din partea ei, prin care mă anunţa că nu are timp să mă vadă înainte de sfîrşitul după-amiezei şi că îmi va da, între timp, un telefon. Vestea m-a iritat, pentru că asta ar fi însemnat să-mi petrec de unul singur aproape întreaga zi; pe de altă parte, însă, îmi oferea posibilitatea de a vizita marile saloane renovate ale lui Mnemjian şi de a mă delecta cu un tuns-ras-şi-frizat postfaraonic. („Baia

de carbonat de sodiu hidratat", cum o numea Pursewarden.) Totodată, îmi rămînea timp să-mi desfac bagajele.

Dar, în ciuda aranjamentelor noastre, întîmplarea a făcut să ne întîlnim. Am ieşit să cumpăr cîteva articole de papetărie şi am scurtat drumul traversînd micul scuar numit Bab El Fedan. O clipă, mi-a sărit inima din piept pentru că am văzut-o aşezată exact pe locul unde (în acea primă zi) o văzusem pe Melissa. Clea, sprijinindu-şi bărbia în căuşul palmelor, contempla o ceaşcă de cafea cu un aer meditativ, uşor amuzat. Exact în acelaşi loc şi la acelaşi ceas al zilei cînd o găsisem pe Melissa; m-am străduit să-mi adun curajul necesar ca să intru în grădiniţă şi să-i vorbesc. Încercam un straniu sentiment de irealitate acum, cînd repetam aceeaşi acţiune uitată, la o atît de mare distanţă în timp, ca şi cum ai descuia o poartă care a stat ferecată, zăvorîtă, pe parcursul unei generaţii întregi. Totuşi era Clea şi nu Melissa, ţinîndu-şi capul blond aplecat, cu copilăroasă concentrare, deasupra ceştii de cafea. Învîrtea ceşcuţa, plimbîndu-i de trei ori zaţul înainte de a o răsturna pe farfurioară, pentru a-şi *citi viitorul* în contururile şi arabescurile de cafea uscată. Un gest familiar.

— Deci nu te-ai schimbat deloc. Continui să-ţi ghiceşti viitorul.

— Darley!

A sărit cu un strigăt de bucurie şi ne-am îmbrăţişat tandru. M-a străbătut un fior – am încercat aproape şocul unei noi recunoaşteri – cînd i-am simţit gura caldă, surîzătoare, pe buzele mele, şi mîinile pe umerii mei. De parcă undeva, un geam se spărsese în ţăndări şi aerul proaspăt putuse în sfîrşit să răzbească într-o încăpere de

multă vreme încuiată. Am rămas astfel o clipă, strîngîndu-ne în braţe şi surîzîndu-ne unul celuilalt.

— M-ai speriat! Tocmai mă pregăteam să vin la tine.

— M-ai făcut să mă învîrtesc întreaga zi în jurul propriei mele cozi.

— Am fost teribil de ocupată. Darley, te-ai schimbat extraordinar! Nu mai eşti gîrbovit. Şi ochelarii...

— I-am spart, din întîmplare, cu nu ştiu cît timp în urmă, şi am descoperit că, de fapt, n-am nevoie de ei.

— Mă bucur. Bravo! Ia spune-mi, ridurile mele se observă? Mi-e teamă că am început să mă zbîrcesc. M-am schimbat mult, ce părere ai?

Era mai frumoasă decît în amintirile mele, mai suplă, şi avea o nouă şi subtilă gamă de gesturi şi expresii care sugerau o maturitate neaşteptată şi tulburătoare.

— Rîzi într-un fel cu totul nou.

— Zău?

— Da. Ai un rîs mai plin şi mai melodios. Dar nu vreau să te flatez. E un rîs de privighetoare – dacă privighetorile rîd.

— Nu mă obliga să mă controlez, pentru că am chef să rîd mult cu tine. O să încep să cîrîi.

— Clea, de ce n-ai venit să mă întîmpini în port?

Îşi încreţi nasul şi, lăsîndu-şi mîna pe braţul meu, îşi înclină din nou capul peste urmele de zaţ care se uscaseră în zigzaguri şi curbe ca nişte dune de nisip.

— Aprinde-mi o ţigară, îmi ceru pe un ton rugător.

— Nessim mi-a spus că te-ai răzgîndit în ultimul moment.

— Da, dragul meu, aşa a fost.

— De ce?

— Am avut brusc senzaţia că apariţia mea ar putea să fie inoportună. Că, într-un fel, ar putea să complice situaţia. Aveai vechi socoteli de rezolvat, vechi răfuieli de pus la punct, noi relaţii de explorat. În sfîrşit, nu mă simţeam în stare să fac vreun gest pînă cînd... pînă cînd nu aveai s-o revezi pe Justine. Nu ştiu de ce. Ba da, ştiu. Nu eram sigură dacă ciclul a suferit într-adevăr vreo modificare, nu ştiam în ce măsură te-ai schimbat sau ai rămas acelaşi. Scrisorile tale sînt atît de aiurite! Niciodată n-am putut să-mi dau seama din ele de adevărata ta stare de spirit. Şi-apoi, nu mi-ai mai scris deloc de un car de vreme, nu-i aşa? Mai era şi problema copilului şi atîtea altele. La urma urmei, oamenii sînt adeseori ca un disc uzat, care se învîrteşte pe unul şi acelaşi acord. S-ar fi putut ca aşa să arate destinul tău cu Justine. Şi atunci nu s-ar fi cuvenit să mă interpun, din moment ce partea din tine care-mi revine mie... Înţelegi? Trebuia să-ţi las timp să respiri.

— Şi dacă m-aş fi învîrtit pe acelaşi acord, ca un disc uzat?

— Nu, lucrurile nu stau aşa.

— Cum poţi să ştii?

— După faţa ta, Darley. Am văzut de la prima aruncătură de ochi.

— Nu ştiu cum să-ţi explic...

— Nu e nevoie să-mi explici; glasul i se avînta cu încîntare, ochii luminoşi surîdeau. Cerem unii de la alţii lucruri total diferite. Şi sîntem liberi să uităm. Voi, bărbaţii, sînteţi creaturile cele mai stranii. Ascultă, am aranjat această primă zi a noastră ca pe un tablou, ca pe o şaradă. În primul rînd, trebuie să-ţi arăt ciudata nemurire pe care

a dobîndit-o unul dintre noi. Îmi dai mînă liberă? Aştept de nu ştiu cînd să fac pe ghidul în... dar nu, nu vreau să anticipez. Stai să-mi plătesc cafeaua.

— Şi ce viitor ţi se arată pe fundul ceştii?

— Întîlniri neprevăzute.

— Cred că inventezi.

Pe parcursul după-amiezei cerul se acoperise de nori şi amurgul se lăsă cu repeziciune. Reflexele liliachii ale asfinţitului începuseră să estompeze străzile de la malul mării. Ne-am urcat într-o birjă trasă de un cal bătrîn, care se prizărise, sfioasă, într-un şir de taxiuri, în faţa gării Rambeh. Anticul birjar, cu faţa mîncată de cicatrice, ne întrebă, plin de speranţe, dacă dorim „o plimbare de dragoste" sau „un drum obişnuit". Clea chicoti şi optă pentru cea de-a doua variantă, mai ieftină.

— O, fiu al adevărului! îi răspunse vizitiului. Care femeie ar astîmpăra poftele unui soţ lacom într-o trăsură, cînd are acasă un pat bun, pe gratis?

— Domnul să aibă milă de noi, răspunse bătrînul cu sublimă resemnare.

Am pornit pe curba albă a Esplanadei, cu copertinele ei fremătînde şi cu marea calmă, care se lăţea în dreapta noastră pînă la orizontul livid. În trecut, străbătusem de nenumărate ori drumul ăsta, pentru a-l vizita pe bătrînul pirat în locuinţa lui amărîtă de pe Tatwig Street.

— Clea, unde naiba mergem?

— Aşteaptă şi vei vedea.

Îmi reapărea atît de limpede în minte sărmanul bătrîn. Mă întrebam dacă fantoma lui şleampătă o fi bîntuind încă prin cămăruţele sordide, fluierînd papagalului verde şi recitînd:

„Taisez-vous, petit babouin"[1]. Am simţit braţul Cleei strîngîndu-l pe al meu cînd am cotit la stînga şi am intrat în furnicarul fumegînd al cartierului arab, cu străzile sufocate de fumul mormanelor de gunoi ars, de aromele mîncărurilor abundent condimentate, de sfîrîitul cărnii fripte, de răsuflarea pîinii calde scoase din cuptoarele brutarilor.

— De ce naiba mă duci la casa lui Scobie? am întrebat-o din nou, cînd trăsura a început să ne hurduce pe strada binecunoscută.

Un licăr de bucurie răutăcioasă i se aprinse în ochi, îşi apropie buzele de urechea mea şi îmi şopti:

— Răbdare! Ai să vezi.

Casa era aceeaşi. Am intrat, ca de atîtea ori în trecut, pe sub portalul înalt, întunecos. În lumina crepusculară, aveai impresia că priveşti un vechi dagherotip îngălbenit, dar mi-am dat seama pe dată că micuţa curte părea mult lărgită. O serie de ziduri ale unor clădiri vecine fuseseră dărîmate sau se prăbuşiseră, mărindu-i considerabil dimensiunile. Ajunsese un fel de Ţara Nimănui din pămînt roşiatic, desfundat, ciupit de gropi şi presărat cu gunoaie. Într-un colţ, se înălţa un mic sanctuar, pe care nu-mi aminteam să-l fi văzut înainte. Era împrejmuit de un gard modern uriaş şi oribil, din vergele de fier. Se făIea cu o cupolă mică, albă, şi cu un copac veşted, ambele măcinate de intemperii. Am recunoscut unul din acele numeroase *Maquam* cu care-i împănat Egiptul, locuri devenite sacre în urma morţii vreunui pustnic sau a unui om sfînt, şi unde credincioşii vin să se închine sau să-i implore ajutorul, lăsînd în schimb obiecte votive. Micul

1. Taci, mic babuin (*fr.*).

sanctuar arăta aidoma cu atîtea altele, adică jerpelit şi părăsit, de parcă fusese dat uitării de secole. Stăteam locului, uitîndu-mă de jur împrejur, cînd am auzit-o pe Clea strigînd:

— *Ya* Abdul!

Se deslușea în glasul ei o notă de veselie stăpînită, dar în ruptul capului nu-mi puteam da seama ce anume i-o pricinuia. Se apropie de noi un bărbat ce se căznea să scruteze obscuritatea.

— E aproape orb. Mă îndoiesc că o să te recunoască.

— Dar cine e? am întrebat exasperat de atîta mister.

— Abdul, omul lui Scobie, îmi şopti Clea repede, apoi se întoarse spre el, întrebîndu-l: Abdul, ai cheia de la *Maquam*-ul lui El Scob?

Arătîndu-i că o recunoscuse, o salută, atingîndu-şi în mod elaborat pieptul cu mîna, apoi scoase la iveală o legătură de chei enorme, rostind cu voce gravă:

— Pe dată, o, doamnă! şi scutură cheile cu zgomot, aşa cum trebuie să facă orice paznic de sanctuar, pentru a speria *djinnii* care dau tîrcoale pe lîngă intrările locurilor sfinte.

— Abdul! am exclamat într-un murmur de uimire. Băiatul acela tînăr!

Mi-era cu neputinţă să-l recunosc pe vechiul Abdul în această structură anatomică strîmbă şi gheboşată, cu mersul tîrşîit al unui om de o sută de ani şi glasul spart, hîrîit.

— Vino, mă îndemnă Clea grăbită. Explicaţiile urmează. Vino să vezi sanctuarul.

Buimăcit, am pornit în urma paznicului. După ce a scuturat din nou zdravăn cheile şi a izbit cu pumnul în pereţi ca să izgonească *djinnii*, a descuiat poarta ruginită şi ne-a condus înăuntru. În capela mică şi neaerisită ne-a întîmpinat o căldură

înăbuşitoare. Undeva, într-o nişă, ardea o candelă singuratică, răspîndind o lumină galben-livid, tremurătoare. În centrul cămăruţei trona ceva despre care am presupus că trebuie să fie mormîntul sfîntului. Era acoperit cu o pînză verde, brodată cu nişte motive complicate în fir de aur. Cu un gest plin de reverenţă, Abdul ridică acoperămîntul, dînd la iveală un obiect atît de surprinzător, încît nu mi-am putut reţine o exclamaţie. O cadă din tablă galvanizată, avînd gravate în relief, pe unul din picioare, cuvintele: *„Cada comodă. Firma Crabbe. Luton"*. Era umplută vîrf cu nisip curat, iar cele patru picioare de crocodil hidoase fuseseră vopsite în obişnuita culoare albastră *anti-djinn*. Era cel mai uimitor obiect de veneraţie pe care l-ai fi putut găsi într-un asemenea loc sfînt; cu un amestec de amuzament şi de oroare, l-am urmărit pe total transformatul Abdul, custodele obiectului sacru, bîiguind rugăciunile tradiţionale în numele lui El Scob şi atingînd darurile votive care atîrnau pe ziduri ca nişte ciucuri albi. Acestea erau, firește, fîşii de pînză pe care femeile şi le rup din rufăria de corp şi le oferă unui sfînt capabil, din cîte cred ele, să le tămăduiască de sterilitate şi să le dea putinţa de a concepe. Pe toţi dracii! Mi se înfăţişa ochilor vechea cadă a lui Scobie, invocată să acorde fecunditate pîntecelor sterpe – ba chiar cu succes, dacă judecai după numărul mare al ofrandelor votive.

— El Scob a fost un sfînt? am întrebat în araba mea şovăielnică.

Vlăguitul, închircitul ghem omenesc, cu capul înfăşurat într-o broboadă zdrenţuită, încuviinţă şi făcu o plecăciune în timp ce croncăni:

— De departe, din Siria venit-a. Aici aflatu-şi-a odihna. Numele lui îi luminează pe cei drepţi. A fost un învăţat al neprihănirii.

Mi se părea că visez. Aproape că auzeam vocea lui Scobie comentînd: „Mă rog, e un sanctuar mic, dar prosper, dacă-l compari cu altele. N-aș putea spune că fac avere, în schimb sînt de folos!" Simțeam cum se umflă în mine rîsul, gata să izbucnească, dar degetele Cleei îmi strînseră cotul ca într-un clește. Am schimbat între noi cîteva semne de amuzament încîntat înainte de a ne retrage din vizuina sufocantă și de a ieși în curtea întunecată, în timp ce Abdul, pătruns de venerație, reacoperea cada și înteța flăcăruia candelei, după care încuie cu grijă gardul de fier. Acceptă un bacșiș de la Clea, pierzîndu-se într-un torent de mulțumiri hîrîite și, cu pași tîrșîiți, se făcu nevăzut în umbră. Ne așezarăm pe un morman de zidărie prăbușită.

— Am rămas în prag, îmi spuse ea, de teamă să nu izbucnim amîndoi în hohote de rîs; voiam să evit riscul de a-l scandaliza pe Abdul.

— Clea! Cada lui Scobie!

— Da.

— Cum naiba s-a putut întîmpla una ca asta? Rîsul dulce al Cleei.

— Trebuie să-mi povestești totul.

— E o istorie formidabilă. Balthazar i-a depistat rădăcinile. În mod oficial, Scobie e acum El Yacoub. Cel puțin sub acest nume e înregistrat sanctuarul în catastifele bisericii copte. Dar, după cum ai auzit, în realitate e vorba de El Scob. Știi bine cum aceste *Maquam* ale sfinților sînt date uitării, lăsate în părăsire. Cu timpul, oamenii uită pînă și numele sfîntului originar; uneori, cîte o dună de nisip îngroapă sanctuarul. Dar, din cînd în cînd, se întîmplă ca unii sfinți să reapară la lumină. Într-o bună zi, un epileptic se crede lecuit pe locul sacru, sau vreo femeie nebună primește o prorocire transmisă de sanctuar. Și

presto! Sfîntul se trezeşte la viaţă, învie din morţi. Ei bine, tot timpul cît bătrînul nostru pirat a locuit în casa asta, mormîntul lui El Yacoub s-a găsit acolo, la capătul grădinii, deşi nimeni nu mai ştia de el. Fusese zidit, împrejmuit de imobile clădite la întîmplare – ştii doar cît de haotic se construieşte pe aici. Şi El Yacoub a fost înghiţit de uitare. În timp ce Scobie, după moarte, a devenit prin vecinătăţi o figură de amintire afectuoasă. Pe seama magicelor lui însuşiri au început să circule tot felul de legende. Se pricepea să prepare licori vrăjite (să fie vorba de whiskyul falsificat în casă?) În jurul persoanei lui a început să înflorească un adevărat cult. Ziceau c-ar fi fost necromant. Cartoforii îl invocau întruna: „El Scob a scuipat pe cartea asta de joc", devenise o formulă proverbială în cartier. Se mai spunea că deţinuse puterea de a se preface în femeie ori de cîte ori avea chef (!!!) şi, culcîndu-se cu bărbaţi neputincioşi, le reîmprospăta vigoarea. De asemenea, putea face ca femeile sterpe să rodească. Unele mame şi-au botezat copiii cu numele lui. Ce mai, în scurt timp a intrat în împărăţia legendară a sfinţilor alexandrini, numai că nu avea un sanctuar – pentru că toată lumea ştia, deşi nu se vorbea despre acest lucru, că părintele Paul îi furase corpul neînsufleţit, îl înfăşurase într-un drapel şi-l îngropase în cimitirul catolic. Se cunoştea faptul, pentru că mulţi din cartier asistaseră la ceremonia înmormîntării şi se delectaseră cu odioasele marşuri ale fanfarei poliţiei, al cărei membru cred că a fost şi Scobie pe vremuri. Mă întreb de multe ori dacă ştia să cînte la vreun instrument şi, dacă da, care o fi fost acela? Trombonul? Oricum, cam în acea vreme, cînd sanctificarea lui nu aştepta, ca să spun aşa, decît un semn, un augur,

o confirmare, zidul ăsta s-a prăbuşit, în chip foarte îndatoritor, şi l-a scos la iveală pe (probabil indignatul) Yacoub. Da, dar în sanctuarul lui nu exista nici un mormînt. Pînă şi biserica coptă, care pînă la urmă l-a înscris, cam fără tragere de inimă, pe Yacoub în terfeloagele ei, nu ştia nimic despre el decît că venise din Siria. Nici nu sînt siguri dacă era musulman sau creştin. Convingerea mea certă e că era evreu. Totuşi au pornit să investigheze cu rîvnă, luîndu-i la întrebări pe cei mai bătrîni locuitori din cartier, şi au reuşit, măcar, să-i stabilească numele. Dar nimic în plus. Şi astfel, într-o bună zi, adoratorii lui Scobie s-au pomenit că au la dispoziţie un sanctuar gol spre beneficiul lui. Era necesar să aibă un adăpost local, pe măsura faimei numelui său. S-a organizat pe dată o sărbătorire în cadrul căreia cada lui Scobie, răspunzătoare de atîţia otrăviţi cu băuturile lui (mare e Allah!), a fost depusă solemn, în sanctuar şi sfinţită, după ce-au umplut-o cu nisip sacru scos din rîul Iordan. Coptii nu-l puteau admite oficial pe Scob şi au stăruit ca Yacoub să fie sfîntul recunoscut pentru scopurile religioase; credincioşii, însă, nu voiau să audă decît de Scob. Se ivise o adevărată dilemă, dar admirabilii diplomaţi care sînt preoţii au închis ochii cu privire la reîncarnarea lui El Scob; s-au comportat ca şi cum El Scob n-ar fi fost decît o pronunţie dialectală a numelui El Yacoub. Aşa încît toate aparenţele au fost salvate. Ba chiar – şi aici ai un exemplu al acelei magnifice toleranţe pe care n-ai s-o întîlneşti în nici o altă parte a lumii – au înregistrat, ca sărbătoare religioasă, ziua de naştere a lui Scobie, pentru că n-o cunoşteau pe cea a lui Yacoub, aşa cred. Ştii că va avea loc chiar şi un *mulid* anual în onoarea lui, în ziua de Sfîntul Gheorghe? Probabil

că Abdul și-a amintit de ziua lui de naștere pentru că Scobie avea obiceiul să atîrne de stîlpii patului cîte un șir de steguleţe colorate ale tuturor naţiunilor, pe care le împrumuta de la chioșcul de ziare. Și mai obișnuia să se îmbete criță, după cum mi-ai spus chiar tu, să urle cîntece marinărești și să recite „Vechea cîrpă roșie", pînă cînd îi curgeau lacrimile șiroaie. Ce minunat e să dobîndești imortalitatea pe calea asta!

— Cred că bătrînul pirat e foarte fericit.

— Cum să nu fie fericit! Sfîntul care patronează propriul său cartier! Ah, Darley, știam c-o să te amuze! Vin adeseori aici, la ceasul ăsta din seară, mă așez pe o piatră și rîd în mine cît pot; mă bucur mult pentru bătrînul Scobie.

Am rămas acolo o bună bucată de vreme, în timp ce umbrele se adunau în jurul sanctuarului: rîdeam și vorbeam în șoaptă, așa cum se cuvine în fața mormîntului unui sfînt. Redeșteptam amintirea bătrînului pirat cu un ochi de sticlă, a cărui fantomă continua să rătăcească prin cămăruţele părăginite de la etajul al doilea. Luminile de pe Tatwig Street licăreau șters, vătuite, lipsite de strălucirea lor de altădată – pentru că întregul port fusese supus camuflajului, or această faimoasă stradă făcea parte din sectorul portuar. Gîndurile mele o luaseră razna.

— Și Abdul? am întrebat. Ce-i cu el?

— Da, ți-am promis să-ți istorisesc totul. Dacă-ți aduci aminte, Scobie s-a descotorosit de el cumpărîndu-i o frizerie. Tot Scobie l-a admonestat în cîteva rînduri pentru că nu-și dezinfecta bricele și răspîndea sifilis. Abdul n-a ținut seama de avertismente, poate pentru că era convins că Scobie n-o să facă niciodată un raport oficial împotriva lui. Dar bătrînul l-a denunțat și consecinţele au fost dezastruoase. Poliștii l-au snopit

în bătaie şi nenorocitul şi-a pierdut un ochi. I-a trebuit lui Amaril aproape un an ca să-l repună pe picioare. Pe urmă, colac peste pupăză, a căpătat nu ştiu ce boală cumplită şi a trebuit să renunţe la frizerie. Bietul de el! Dar nici că s-ar fi putut găsi un paznic mai nimerit pentru sanctuarul stăpînului său.

— El Scob! Săracul Abdul!

— Şi-a găsit refugiul în religie şi, pe lîngă slujba lui, ţine nişte predici apoşite şi recită *Sura*. Ştii, eu am impresia că l-a uitat pe adevăratul Scobie. L-am întrebat într-o seară dacă-şi aminteşte de domnul bătrîn de la etaj; mi-a aruncat o privire vagă şi a bombănit ceva neinteligibil, de parcă îşi scormonea memoria, încercînd să dea contur unei amintiri mult prea îndepărtate pentru a mai putea fi scoasă la lumină. Adevăratul Scobie a pierit, ca şi Yacoub, şi El Scob le-a luat locul.

— Încerc sentimentul pe care trebuie să-l fi încercat şi apostolii... Să fii martor la crearea unui sfînt, a unei legende; gîndeşte-te, noi l-am cunoscut pe adevăratul El Scob! I-am auzit glasul...

Spre încîntarea mea, Clea începu să-l imite admirabil pe bătrîn, mimîndu-i gesturile şi copiind impecabil felul lui de a vorbi împrăştiat, dezlînat; aveam senzaţia că-l văd în faţa ochilor, viu şi natural; poate că-i reproducea doar replici care i se întipăriseră în memorie: „Zău aşa, dacă n-ai nimic împotrivă, în ziua de Sfîntu' Gheorghe beau şi eu un pă'rel în plus de dragu' Angliei şi de dragu' subsemnatului. Sorb întîi o picătură din ăla roşu de ruşine, cum ar zice Toby, ba chiar din aia băşicoasă dacă-mi iese în cale. Dar, Domnu' să te aibă-n pază, n-ajung niciodată căruţă trasă de cai – totdeauna mă ţin bine înfipt pe cracii mei. Paharu' care-nveseleşte şi nu am... am...

ameţeşte. Asta-i alta din vorbele lu' Toby. Era tobă de citate literare, zău aşa. Şi ce-i de mirare? Pen' că oriunde-l vedeai, căra un terfelog la subsuoară. În marină ziceau că-i cam ţăcănit, şi se luau mereu la harţă cu el. «Ce tot cari acolo?» îi strigau, şi Toby, care-avea limbă ascuţită, numai ce vedeai că-i sare mustaru' şi se oţăra la ei: «Şi tu ce gîndeşti că e, frumuşelule? Actu' meu de căsătorie, puişorule!» Dar căra întotdeauna un cărţoi cît toate zilele, de mi se-nvîrteau şi mie creierii-n cap, cu toate că eu sînt iubitor de literatură. Într-un an avea piesele lui Stringbag[1], un autor suedez din cîte am înţeles. În alt an *Frowst* de Goitre[2]. Cultura mea nu era la înălţimea lui. Eu unu' am şcoala vieţii, aş putea să zic. Pen' că mămica şi tăticu' au fost omorîţi de tineri, şi am rămas trei copii orfani, lihniţi de foame. Eram hărăziţi pentru lucruri mari, aşa socotise tata: unu' la biserică, unu' la armată, unu' la marină. Dar puţin timp după aceea fraţiorii mei au fost călcaţi de trenul particular al Prinţului Regent, lîngă Sidcup. Şi gata cu *ei*. S-a scris totu' la ziar şi Prinţu' a trimis o coroană. Şi eu am rămas singur-singurel. A trebuit să-mi croiesc drum singur, fără nici o proptea – altminteri la vremea asta aş fi avut grad de amiral..."

Reproducerea Cleei era de o fidelitate extraordinară. Bătrînelul ieşise din groapă şi se grozăvea în faţa noastră, cu mersul lui legănat, ba jucîndu-se cu luneta aşezată pe-o tavă de prăjituri, ba deschizînd şi închizînd *Biblia* ferfeniţită, sau lăsîndu-se într-un genunchi cu articulaţii

1. *Stringbag* – numele stîlcit al lui Strindberg – înseamnă în limba engleză „plasă de sfoară".
2. Este vorba despre Fosse de Guetre. În limba engleză *Frowst* înseamnă „aer stătut", iar *Goitre* înseamnă „guşă".

scîrțîitoare ca să sufle în foc din foalele lui ostenite. Ziua lui de naștere! Îmi aduceam aminte că o dată, în această celebră zi, îl găsisem beat turtă, după ingerarea unei doze considerabile de coniac, și dansînd în pielea goală după o muzică fabricată de el cu ajutorul unui pieptene frecat pe o hîrtie.

Amintindu-mi de celebrarea acestei aniversări, am început la rîndul meu să-l imit ca s-o amuz pe Clea și să-i aud încă o dată noul rîs, atît de tulburător – Ah! Dumneata ești, Darley! M-ai băgat în sperieți cînd ai bătut la ușă. Intră, tocmai executam un mic dans în grațiosul meu *tutu*[1], ca să-mi aduc aminte de vremurile bune. Azi e ziua mea de naștere, da. Și de fiecare dată îmi place să mă gîndesc la trecut. La tinerețe scăpăram scîntei, nu mi-e rușine să recunosc. Neîntrecut în *velouta*. Vrei să mă vezi? Nu rîde pen' că sînt *„in puris"*[2]. Așază-te colo, pe scaun, și urmărește-mă. Acuma, un pas înainte, luați-vă partenerii, legănați-vă; înclinați-vă, întoarcerea! Pare simplu, dar să știi că nu e. Simplitatea e înșelătoare. La toate eram în frunte, băiete, la cadril, la *scottish*, la cercul caucazian. N-ai văzut niciodată o *demi-chaîne anglaise*, pot să jur. Era la modă înainte de a te naște dumneata. Mă dădeam în vînt după dans, știi, și ani de zile m-am ținut la curent cu tot ce era modern. Am ajuns chiar pînă la *hootchi-kootchi* – pe-asta ai văzut-o vreodată? Da, se pronunță fără haș, ca la „'otel" Are niște mișcări îmbietoare, care se cheamă „fascinații orientale". Uite-așa, un fel de tremurici. Și femeia își scoate un văl după altul, pînă cînd dă totu' la iveală. Un teribil *suspense*, dar în timp ce lunecă pe ring, trebuie să miște din tot ce are, uite-așa!

1. Fustiță de balerină (*fr.*).
2. Gol, fără nici o podoabă (*lat.*).

Şi, ca să-mi demonstreze, şi-a luat o grotescă postură de „fascinaţii orientale", rotindu-se voluptuos, legănîndu-şi şezutul şi fredonînd o melodie adecvată, care copia fidel tărăgănarea şi căderile sferturilor de ton arabe. A piruetat astfel de jur împrejurul camerei pînă cînd a ameţit şi s-a prăvălit triumfător pe pat, cu un rîs gîlgîit, dînd din cap, ca şi cum s-ar fi aprobat şi s-ar fi felicitat singur; după care a întins braţul şi şi-a luat o cană cu *arak*, a cărui preparare se număra printre tainele lui. Probabil că găsise reţeta în ghidul lui Postlethwaite intitulat *Vade Mecum pentru călătorii pe pămînturi străine*, o carte pe care o ţinea sub cheie în geamantanul lui şi pe care jura ca pe *Biblie*. Conţinea, după cîte afirma Scobie, tot ceea ce trebuie să ştie un om aflat în situaţia lui Robinson Crusoe – te învăţa chiar şi cum să aprinzi focul frecînd două surcele una de alta; era o mină de aur în ce priveşte sfaturile şi informaţiile („Ca să prepari *arak* de Bombay, dizolvă două boabe de smirnă într-un sfert de litru de rom tare şi alcoolul va căpăta parfum de *arak*"). Cam aşa sunau reţetele.

— Da, afirma Scobie cu gravitate. Nimeni nu-l întrece pe bătrînul Postlethwaite. Găseşti la el cîte ceva pentru fiecare minte şi pentru fiecare situaţie. Pot să spun că e un geniu.

O singură dată Postlethwaite s-a dovedit a nu fi la înălţimea reputaţiei sale, şi anume cînd Toby a descoperit că s-ar putea realiza o avere din musca spaniolă, numai dacă Scobie ar reuşi să asigure o cantitate suficientă pentru a fi exportată.

— Dar păcătosul nu mi-a explicat ce şi cum vine treaba, şi a fost singura dată cînd Postlethwaite nu mi-a fost de nici un ajutor. Ştii ce spune la cuvîntul „cantaride"? Explicaţia mi

s-a părut așa de misterioasă, c-am învățat-o pe de rost ca să i-o repet lui Toby cînd aveam să-l mai văd. Uite ce zice bătrînul Postle: „Praful de cantaridă folosit pe cale internă este un diuretic și un stimulent; folosit extern este un epispastic și un rubefiant". Spune și dumneata, asta n-are nici cap, nici coadă. Și ce legătură poate avea cu ideea lui Toby că am da și noi lovitura? E un soi de vierme, asta trebuie să fie. L-am întrebat și pe Abdul, numai că nu știam cum se spune cantaridă în arabă.

Cu forțele înviorate de acest interludiu, s-a îndreptat din nou spre oglindă, pentru a-și admira trupul zbîrcit, ca de broască țestoasă. Un gînd subit îi înnegură chipul. Arătă spre o anumită porțiune din boțita lui anatomie și oftă:

— Cînd te gîndești că asta e ceea ce bătrînul Postlethwaite definește drept „un țesut pur și simplu erectil". De ce l-a băgat pe „pur și simplu", mă întreb? Uneori oamenii ăștia de știință vorbesc în dodii. Ce zici, o mlădiță de țesut erectil, nici mai mult, nici mai puțin. Și cînd te gîndești la cîte necazuri ne împinge, Doamne, Doamne! Dacă dumneata ai fi văzut cîte mi-a fost dat mie să văd în viață, n-ai fi avut acum nici jumătate din energia mea vitală.

Și astfel, actualul sfînt și-a prelungit aniversarea zilei de naștere îmbrăcînd o pijama și oferindu-și un scurt recital vocal care cuprindea multe din cîntecele lui favorite și un mic cuplet ciudat pe care și-l cînta numai de ziua lui. Se numea „Crudul, crudul căpitan de navă" și avea un refren care se termina astfel:

Și era un bătrîn lup de mare, tum, tum,
Și era o bătrînă halcă de carne, tum, tum,
Și era un bătrîn scandalagiu.

Şi, după ce-şi ostenise picioarele de atîta dansat şi glasul de-atîta cîntat, nu-i mai rămăseseră decît nişte scurte ghicitori pe care le punea tavanului, ţinîndu-şi mîinile încrucişate sub ceafă.

— Unde îşi lua cina călăul regelui Carol şi ce comanda la masă?

— Nu ştiu.

— Te dai bătut?

— Da.

— Ei bine, comanda creier la capac la „Capul Regelui".

Rîsete şi gîlgîieli de încîntare.

— Ce-o să spui pe patul de moarte?

— Nu ştiu.

— Te dai bătut?

— Da.

— Ai să mormăi (mor, măi!).

Vocea i se stingea cu încetul, minutarele ceasului lunecau pe cadran, ochii i se închideau, chicotelile se muiau şi se alungeau în suspine somnoroase. Şi, în cele din urmă, sfîntul adormea, cu gura căscată, de ziua lui de naştere.

Am ieşit, braţ la braţ, din curtea sanctuarului, trecînd pe sub portalul întunecos, rîzînd cu compătimirea pe care o merita imaginea bătrînului – un rîs care, într-un fel, aurea din nou icoana şi reînsufleţea pîlpîirea candelei din sanctuar. Paşii noştri abia de răsunau pe pămîntul bătătorit al străzii neasfaltate. Camuflajul parţial al zonei înlocuise felinarele electrice, atît de strălucitoare pe vremuri, prin lampioane cu gaz, care proiectau o lucire spectrală, aşa încît înaintam printr-o pădure înecată în beznă, străpunsă doar de luminiţele licuricilor, care dădeau şi mai mult mister glasurilor şi mişcărilor din casele împrejmuitoare. Şi la capătul străzii, unde ne aştepta birja bîţîitoare, am adulmecat răsuflarea

răcoroasă a mării noptatice, care, treptat, avea să se infiltreze în întregul oraș, risipind umezeala grea, sufocantă, emanată de lac. Am urcat în trăsură și noaptea s-a instalat în juru-ne, proaspătă ca frunza vînoasă a smochinului.

— Și acum, Clea, trebuie să te invit la cină, ca să celebrăm noul tău rîs.

— Nu. Încă n-am terminat. Mai e un tablou pe care vreau să-l vezi, ceva de cu totul alt gen. Înțelegi, Darley, doresc să recompun orașul pentru tine, astfel încît să-ți reiei locul în frescă, privit însă din alt unghi, și să te simți la tine acasă – deși asta nu-i expresia cea mai potrivită pentru un oraș de exilați, nu-i așa? Oricum...

Și, aplecîndu-se în față (i-am simțit răsuflarea pe obraz), îi ceru birjarului:

— Du-ne la Auberge Bleue.

— Alte mistere?

— Nu. În seara asta, virtuoasa Semira își face prima apariție în public. Pentru mine e ca un fel de vernisaj – știi, nu-i așa, că Amaril și cu mine sîntem autorii drăgălașului ei nas. O aventură colosală, care a ținut luni și luni de zile; Semira a fost foarte răbdătoare și foarte curajoasă sub toate bandajele și clamele ei. Acum povestea s-a încheiat în mod fericit. Ieri s-au căsătorit. Și în seara asta, întreaga Alexandrie va fi de față ca s-o vadă. Nu se cade ca tocmai noi doi să fim absenți, nu-i așa? Evenimentul simbolizează ceva rar în acest oraș, ceva pe care tu, în calitate de observator interesat, vei ști să-l apreciezi la justa valoare. *Il s'agit*[1] de Iubirea Romantică, scrisă cu majuscule. Rolul meu în împlinirea ei a fost destul de important, așa încît dă-mi voie să mă mîndresc; am fost în parte dădacă, infirmieră,

1. Este vorba (*fr.*).

artistă, toate astea de dragul bunului nostru Amaril. Înțelegi, Semira nu strălucește prin inteligență și a trebuit să petrec cu ea ceasuri lungi, ca s-o pregătesc pentru intrarea în lume. Ba chiar făcînd exerciții de scris și de citit. Pe scurt, am încercat s-o instruiesc un pic. Într-un fel, e ciudat că Amaril nu vede nici un obstacol în marele decalaj dintre culturile lor. Ba, dimpotrivă, o iubește cu atît mai mult. Spune: „Știu că-i săracă cu duhul. Asta o face atît de încîntătoare".

Cea mai pură floare a logicii romantice, nu găsești? Și a recreat-o cu mare bogăție de inventivitate. Aș fi zis că-i destul de primejdios să te joci de-a Pygmalion, dar abia acum încep să înțeleg forța imaginii pe care ți-o făurești despre cineva. Știi, de pildă, că s-a gîndit să-i găsească și o activitate, o meserie? O idee strălucită. Cum e prea simpluță ca să-și însușească o îndeletnicire ce presupune specializare, a învățat-o, cu ajutorul meu, să repare păpuși: chirurg de păpuși. Darul lui de căsătorie a fost o mică și elegantă clinică de păpuși, care a și devenit celebră deși, oficial, nu va fi inaugurată decît la întoarcerea lor din voiajul de nuntă. Dar Semira și-a îmbrățișat cu entuziasm noua profesie. Luni de zile am dezmembrat și am disecat păpuși, ca să le putem apoi repara împreună. Nici un student în medicină nu s-ar fi pregătit cu mai mult zel. „Dacă vrei să păstrezi o femeie proastă pe care o adori, spune Amaril, singura cale este aceea de a-i oferi o preocupare, de a-i crea o răspundere proprie."

Ne balansam în trăsură urmînd sinuozitățile Cornișei, îndărăt către zona iluminată a orașului, unde felinarele cu becuri albastre ne aruncau, pe rînd, cîte o ocheadă indiscretă; și, dintr-o

dată, am avut senzaţia că trecutul şi prezentul s-au recontopit fără nici o fisură şi că amintirile, laolaltă cu noile impresii, s-au rînduit într-un tipar închegat, a cărui metaforă rămînea de-a pururi acest strălucitor oraş al dezmoşteniţilor – oraşul care încerca acum să-şi despăturească lin, deasupra nopţii, aripile prismatice, lipicioase, de libelulă nou-născută. Iubirea Romantică! Pursewarden o numea „demonul comic".

Restaurantul Auberge era neschimbat. Făcea parte din decorul imuabil al visurilor mele, şi aici (asemenea chipurilor dintr-un vis), se adunaseră alexandrinii înşişi, dispuşi în jurul meselor împodobite cu flori, într-un huzur languros, discret legănat de orchestră în *blues*-uri nostalgice. Saluturile de bun-sosit îmi evocau generozitatea uitată a vechiului oraş. Athena Trasha cu greieri de argint în urechi, somnolentul Pierre Balbz care lua opium pentru că face „să-ţi înflorească oasele", impozanţii soţi Cervoni şi zvăpăiatele, iscusitele domnişoare Martinengo – cu toţii se aflau acolo. Cu toţii, în afară de Nessim şi de Justine. Pînă şi bunul Pombal era de faţă, în costum de gală, atît de bine călcat şi scrobit, încît părea un basorelief monumental executat pentru mormîntul lui Francisc I. Alături de el se găsea Fosca, o brunetă arzătoare pe care nu o cunoscusem pînă atunci. Mîinile li se atingeau şi păreau încremeniţi într-un extaz straniu. Pombal stătea foarte drept, atent ca un iepure, şi privea fix în ochii ei – ochii acestei tinere şi frumoase matroane. Avea o înfăţişare ridicolă

— Ea îi spune Georges-Gaston, lucru care, nu ştiu din ce motiv, îl farmecă, îmi şopti Clea.

Am făcut un tur lent al tuturor meselor, salutîndu-mi vechii prieteni, aşa cum procedasem de atîtea ori în trecut, pînă cînd am ajuns la măsuţa

plasată într-o nișă, rezervată pentru Clea, al cărei nume era scris pe un mic dreptunghi de celuloid. Spre surpriza mea, Zoltan, chelnerul, s-a materializat din neant ca să-mi strîngă călduros mîna. Era acum un înfloritor *maître d'hôtel*, într-o livrea strălucitoare, și purta părul tuns *en brosse*[1]. Părea să fie la curent cu secretele, pentru că îi șopti Cleei că totul fusese pus la punct în mare taină, ba chiar îșî îngădui să-i facă un semn cu ochiul.

— L-am plasat afară pe Anselm, ca să pîndească. De îndată ce zărește mașina doctorului Amaril, o să ne prevină printr-un semnal. Și atunci orchestra o să înceapă să cînte Dunărea Albastră – Madame Trasha a cerut melodia asta.

Își împreună încîntat mîinile, ca un broscoi căzut în transă.

— Ah, Athena a avut o idee minunată. Bravo! exclamă Clea.

Fusese, într-adevăr, o dovadă de afecțiune, pentru că Amaril era cel mai bun valsator din Alexandria și, cu toate că nu avea cea mai vagă urmă de vanitate în el, se arăta întotdeauna absurd de încîntat de talentele lui la dans. Ideea avea, desigur, să-l emoționeze.

Nu avurăm mult de așteptat; nerăbdarea și anticipația nu apucaseră să devină iritante cînd orchestra, care pînă atunci cîntase, ca să spunem așa, cu urechile ciulite la zgomotul unui automobil, amuți brusc. Anselm îșî făcuse apariția în vestibul, fluturînd un șervet. Soseau mirii! Instrumentiștii atacară arpegiile prelungite, fremătătoare, cu care se încheie de obicei o muzică țigănească și, cînd grațioasa siluetă a Semirei se ivi printre palmieri, se lansară, duios și grav, în

1. În perie (*fr.*).

măsurile valsului Dunărea Albastră. M-am simţit brusc cuprins de emoţie văzînd sfiala cu care Semira şovăia să treacă pragul sălii supraaglomerate; în ciuda splendorii toaletei şi a podoabelor ei, perechile de ochi curioşi aţintiţi asupră-i o intimidau, îi şubrezeau încrederea în sine. Se clătină, cu ezitare suavă, ca un velier cu parîma desfăcută şi catargul umflat, care stă parcă pe gînduri înainte de a se avînta în larg, şi scoate un suspin neauzit înainte de a primi palma vîntului în obraz. Dar în acea clipă de fermecătoare nehotărîre apăru Amaril în spate şi o luă de braţ. Mi-am spus că şi el arăta palid şi nervos, în ciuda obişnuitei sale ţinute elegante. Surprins astfel, într-un moment vecin cu panica, părea absurd de tînăr. Apoi percepu muzica valsului, şopti ceva, cu buze tremurătoare, în urechea Semirei, şi o conduse solemn, printre şirurile de mese, pînă la marginea ringului unde, cu o mişcare lentă şi perfect acordată, se lansară în dans. Încă de la primele piruete, amîndoi părură să absoarbă siguranţă – fenomenul era aproape vizibil. Se opriră apoi nemişcaţi ca două frunze, Semira închise ochii, iar pe buzele lui Amaril reînflori surîsul vesel, încrezător. Din toate colţurile sălii se revărsară spre ei aplauze discrete. Pînă şi chelnerii arătau impresionaţi, iar bunul Zoltan se scotoci în buzunar după o batistă. Amaril era iubit de toţi.

Şi pe Clea o zguduise emoţia.

— Ah, haide să bem repede ceva! Simt un nod mare în gît şi dacă plîng, îmi stric fardul.

Dopurile sticlelor de şampanie pocneau pretutindeni, perechile de dansatori umpluseră ringul, luminile îşi schimbau culorile. Vedeam faţa zîmbitoare a Cleei muiată cînd în albastru, cînd în roşu, cînd în verde, peste marginea paharului de şampanie; mă privea cu o expresie uşor ironică.

— Te superi dacă mă ameţesc şi eu în seara asta, ca să sărbătoresc reuşita nasului? Cred că putem bea fără nici o rezervă pentru viitorul lor, căci nu se vor despărţi niciodată; sînt îmbătaţi de acea iubire nobilă pe care o întîlneşti în legendele despre Regele Arthur – viteazul cavaler şi fecioara izbăvită. Şi, foarte curînd, vor veni copiii, toţi cu adorabilul năsuc creat de mine.

— Asta nu se ştie.

— Lasă-mă s-o cred.

— Hai să dansăm.

Ne-am amestecat prin mulţimea dansatorilor care se înghesuiau pe ringul rotund, scăldat de rotitoarele fascicule de curcubeu, ascultînd bătăile înăbuşite ale bateriei care ne punctau pulsaţiile sîngelui, şi plutind în ritmurile lente, ca ghirlande de ierburi marine legănate de apa joasă a unei lagune, contopindu-ne cu ceilalţi, contopindu-se unul cu altul.

Nu am mai rămas mult. Cînd am ieşit în aerul rece şi umed, Clea s-a cutremurat, străbătută de un fior, şi aproape că s-a prăbuşit peste mine, apucîndu-mă de braţ.

— Ce s-a întîmplat?

— O senzaţie bruscă de leşin. Mi-a trecut.

Şi iată-ne din nou purtaţi de trăsură pe malul mării nedezmierdate de vînt, toropiţi de ropotul monoton al copitelor pe asfalt, de zornăitul hamurilor, de mirosul de fîn, de acordurile tot mai stinse ale muzicii care răbufneau din sala de bal, destrămîndu-se printre stele. La hotelul Cecil am coborît din trăsură şi am pornit la braţ pe străduţele şerpuite, pustii, către apartamentul Cleei, ascultînd sunetul paşilor noştri lenţi, amplificat de tăcere. Ne-am uitat la cîteva cărţi în vitrina unei librării – una era a lui Pursewarden. Ne-am oprit o clipă şi am privit în bezna din

interiorul prăvăliei, apoi ne-am reluat mersul agale, în direcţia apartamentului.

— Vrei să intri puţin? mă întrebă Clea.

Şi aici domnea atmosfera de sărbătoare: flori, masa aranjată, o frapieră cu o sticlă de şampanie.

— N-am ştiut că vom rămîne să luăm cina la Auberge şi m-am pregătit să te hrănesc, mă lămuri Clea, muindu-şi vîrfurile degetelor în apa rece ca gheaţa şi oftînd uşurată. Dar, oricum, mai putem bea împreună un pahar înainte de culcare.

Cel puţin în această încăpere nu exista nimic care să-mi dezorienteze sau să-mi desfigureze amintirile, pentru că totul era întocmai ca în trecut. Regăsisem cămăruţa iubită aşa cum regăseşti un tablou favorit. Vedeam din nou totul: rafturile încărcate de cărţi, grelele planşete de desen, micul pian şi colţul cu rachete de tenis şi florete de scrimă; pe biroul acoperit de obişnuitul talmeş-balmeş de scrisori, desene şi facturi de plată, se găseau sfeşnicele cu lumînări pe care Clea tocmai se pregătea să le aprindă. Un teanc de pînze stătea pe jos, cu faţa la perete. Am întors vreo două şi le-am cercetat plin de curiozitate.

— Dumnezeule mare! Clea, ai început să faci pictură abstractă!

— Da. Balthazar le detestă. Cred că nu-i decît o fază. Nu le considera ca pe ceva definitiv şi irevocabil. E doar o manieră diferită de a-mi mobiliza simţul picturii. Îţi inspiră dezgust?

— Nu, le găsesc pline de forţă.

— Hm! Le avantajează lumina lumînărilor, împrumutîndu-le un fals clarobscur.

— Poate că da.

— Ia loc. Am umplut paharele.

Printr-un consens tacit ne-am aşezat amîndoi pe jos, faţă-n faţă, ca de atîtea ori în trecut,

încrucişîndu-ne picioarele „asemenea croitorilor armeni", cum observase cîndva Clea. Am ciocnit paharele în lucirea roşiatică a flăcărilor, neclintite în aerul imobil, conturînd cu lumina lor spectrală gura zîmbitoare a Cleei şi trăsăturile ei candide. Şi aici, pe acest memorabil colţ al covorului fanat, ne-am sărutat, în cele din urmă, cu – în ce fel să mă exprim? – cu un calm surîzător, încărcat de semnificaţii, ca şi cum cupa vorbirii s-ar fi revărsat tăcut în aceste sărutări grăitoare, care ţineau locul cuvintelor, răsplătind însăşi muţenia, desăvîrşind gîndul şi gestul. Erau ca nişte vaporoase formaţiuni de nori, degajate de o inocenţă nouă, de durerea reală a lipsei de dorinţă. Paşii mei mă purtaseră îndărăt, îmi dădeam seama, către acea noapte de demult, cînd dormiserăm – un somn fără vise – unul în braţele celuilalt; către poarta ferecată care nu-mi îngăduise să pătrund pînă la ea. După un uriaş şi arid ocol în deşertul propriilor mele fantasme, paşii mă purtaseră îndărăt la acel punct din timp, la acel prag dincolo de care evolua umbra Cleei, zîmbitoare şi indiferentă ca o floare. Atunci n-am ştiut să găsesc cheia acelei porţi. Acum se deschidea încet, de la sine. Pe cînd cealaltă poartă, care îmi oferise odinioară acces spre Justine, se închisese acum, ireversibil. Nu spusese Pursewarden ceva despre „panouri glisante"? Dar el se referea la cărţi, nu la suflete omeneşti. Faţa Cleei nu reflecta acum nici viclenie, nici premeditare, ci o splendidă maliţiozitate care pusese stăpînire pe ochii frumoşi, exprimată prin felul ferm, deliberat, cu care-mi ghidase mîinile în interiorul mînecilor ei, pentru a se abandona cu totul îmbrăţişării mele; gestul supus al femeii ce-şi oferă trupul învăluirii unei mantii scumpe. Sau felul în care-mi lua mîna şi şi-o apăsa pe inimă, spunîndu-mi:

— Simți? A încetat să mai bată!

Am stat îmbrățișați, și am fi putut rămîne astfel o veșnicie, ca două personaje extaziate dintr-un tablou uitat, savurînd pe îndelete fericirea hărăzită celor hotărîți să guste unul din celălalt fără rezervă, fără dispreț de sine, fără premeditatele deghizări ale egoismului – aceste inventate limitări ale iubirii omenești; dar, deodată, întunericul nopții se îndesi și mai mult, se umflă de tumefacția lugubră a unui sunet care, asemenea freneticei bătăi de aripi a vreunei păsări preistorice, înghiți întreaga cameră, lumînările, siluetele. Clea se cutremură toată la primul urlet al sirenelor, dar nu se mișcă din loc; și, de jur împrejur, orașul se trezi la viață ca un furnicar. Străzile, pînă atunci atît de întunecate și de tăcute, răsunau de pașii grăbiți ai oamenilor care alergau spre adăposturile antiaeriene, într-un foșnet ca de frunze uscate învîrtejite de vînt. Ferestrele cămăruței erau asaltate de crîmpeie de conversație somnoroasă, de țipete, de rîsete. Strada se umpluse brusc, ca albia secată a unui rîu sub puhoiul ploilor de primăvară.

— Clea, trebuie să cobori în adăpost.

Dar ea se lipi și mai strîns de mine, scuturînd din cap ca o femeie toropită de somn, sau poate că de dulcea explozie a sărutărilor care plesneau ca bulele de oxigen în sîngele nostru calm. Am scuturat-o încet și mi-a șoptit:

— Sînt prea pretențioasă ca să accept să mor laolaltă cu gloata, într-o gaură de șobolan. Haide mai bine să ne adăpostim împreună în pat și să uităm de realitatea brutală de afară.

Și astfel, actul iubirii se prefăcu într-un soi de sfidare a vîrtejului din oraș, care vuia și bubuia ca o vijelie de tunuri și sirene, incendiind cerul palid în măreția fulgerelor de foc. Sărutările se

încărcară de acea afirmare deliberată, născută din preştiinţa şi din prezenţa morţii. Ar fi fost plăcut să mori în orice clipă, pentru că iubirea şi moartea îşi uniseră mîinile. Era o bravadă a Cleei să adoarmă acolo, încercuită de braţele mele, ca o pasăre sălbatică, istovită de lupta cu o creangă pietrificată, ca şi cum ne-am fi găsit într-o paşnică noapte de vară, la fel cu toate celelalte nopţi. Şi stînd întins treaz, alături de ea, ascultînd infernala răpăială a canonadelor şi urmărind ţîşnirile şi junghiurile de lumină dindărătul jaluzelelor, mi-am amintit de acea zi din trecutul îndepărtat în care Clea îmi vorbise despre limitele pe care dragostea le revelează în natura noastră; îmi spusese ceva despre stricta raţionalizare a dozelor de simţire în fiecare suflet în parte şi adăugase cu gravitate: „Dragostea pe care i-o porţi Melissei, una şi aceeaşi dragoste, încearcă acum să se întoarcă spre Justine". Voi reuşi oare, prin extindere, să descopăr că acest lucru se aplică şi la Clea? Nu-mi plăcea gîndul – pentru că îmbrăţişările noastre proaspete şi spontane erau noi şi nealterate ca însăşi invenţia, şi nu nişte copii prost executate ale unor acţiuni din trecut. Erau improvizaţiile inimii – sau, cel puţin aşa îmi spuneam în timp ce stăteam în pat, încercînd să recaptez elementele iubirilor pe care le ţesusem odinioară în jurul altor chipuri. Da, improvizaţii ale inimii pe tema realităţii, dar golite de impulsurile amare ale voinţei. Navigasem împreună pe aceste ape calme fără nici un fel de premeditare, cu toate pînzele coborîte: şi, pentru prima oară, mi se părea firesc să mă aflu unde mă aflam, alunecînd în somn, cu trupul ei destins lipit de trupul meu. Nici chiar rostogolul canonadelor care zgîlţîiau casele, nici chiar grindina schijelor care măturau străzile nu izbutea

să tulbure liniştea visătoare pe care o sorbeam împreună. Şi cînd ne-am trezit şi am constatat că toate erau iarăşi ca înainte, Clea a aprins o singură lumînare şi am stat aşa, în lumina tremurătoare, privindu-ne unul pe celălalt şi vorbind în şoaptă.

— Sînt întotdeauna stîngace prima oară, de ce oare?

— Aşa sînt şi eu.

— Ţi-e teamă de mine?

— Nu. Şi nici măcar de mine nu mi-e teamă.

— Ţi-ai imaginat vreodată că o să ajungem aici?

— Probabil că ne-am imaginat amîndoi. Altfel nu s-ar fi întîmplat.

— Ssst! Ascultă!

Ploua cu găleata, aşa cum se întîmplă adeseori în Alexandria înainte de ivirea zorilor; ploaia înviora aerul, spăla frunzele ţepene, aspre ale palmierilor din Grădina Municipală, grilajele de fier ale băncilor şi trotuarele. În cartierul arab, străzile de pămînt, neasfaltate exalau probabil miros de groapă proaspăt săpată. Vînzătorii de flori îşi scoteau buchetele ca să le împrospăteze în ploaie. Îmi aminteam de strigătele lor: „Garoafe, dulci ca răsuflarea de fată mare!" Dinspre port, mirosurile de gudron, de peşte şi de saramură urcau spre străzile pustii unde aveau să întîlnească băltoacele inodore de aer din deşert care, mai tîrziu, o dată cu prima izbucnire de soare, vor pătrunde în oraş, dinspre est, uscînd faţadele jilave. Undeva, şopotul ploii era ciupit de suspinul somnoros al unei mandoline, ce înscria pe fundalul monocord o melodie nostalgică şi firavă. Mă temeam de intruziunea vreunui gînd sau vreunei idei care, furişîndu-se printre aceste momente de pace surîzătoare, ar fi putut să le

inhibe, să le prefacă în instrumente ale tristeţii. Mă mai gîndeam la lunga călătorie pe care o făcusem pornind chiar din acest pat, de atunci, din noaptea cînd zăcusem aici împreună, călătoria prin atîtea climate şi meleaguri diferite, doar pentru a ne întoarce la punctul de plecare, şi încă o dată de forţele gravitaţionale ale oraşului. Un ciclu nou, care se deschidea pe făgăduinţele unor asemenea sărutări şi dezmierdări dulci ca acelea pe care le schimbam noi acum – şi unde ne va duce oare? Mi-am amintit de nişte cuvinte ale lui Arnauti, scrise despre altă femeie şi în alt context: „Îţi spui că strîngi în braţe o femeie, dar privind-o cum doarme vezi întreaga ei evoluţie biologică în timp, infailibila dezvoltare a celulelor care se grupează şi se rînduiesc în faţa iubită, pe veci misterioasă – repetînd la infinit uşoara protuberanţă a nasului, o ureche împrumutată din spiralele scoicii, o sprînceană modelată după nervura ferigii, buze născocite de bivalve în visătoarea lor împreunare. Şi tot acest proces e uman, poartă un nume care-ţi sfîşie inima şi-ţi oferă visul dement al unei eternităţi pe care timpul o respinge cu fiece răsuflare. Şi dacă persoana umană nu-i decît o iluzie? Şi dacă, aşa cum ne învaţă biologia, din şapte în şapte ani fiecare celulă din organismul nostru este înlocuită de o alta? În cel mai bun caz, ţineam în braţele mele doar o fîntînă de carne care ţîşneşte continuu, iar în spiritul meu, un curcubeu de pulbere". Şi ca un ecou venit din celălalt pol al busolei, am auzit vocea ascuţită a lui Pursewarden rostind: „Nu există un Celălalt; nu exişti decît tu însuţi, confruntat de-a pururi cu problema descoperirii de sine!"

M-a cuprins din nou somnul; şi cînd m-am deşteptat cu o tresărire, patul era gol, iar

lumînarea se mistuise în picuri de ceară topită şi se stinsese. Clea stătea la fereastra cu draperiile date la o parte şi privea zorii revărsîndu-se peste acoperişurile din oraşul arab; era goală şi mlădioasă ca un crin. În mijirea de lumină primăvăratică, argintată de rouă, am auzit, reliefîndu-se pe tăcerea compactă care înfăşoară oraşul înainte de a se trezi primele păsări, glasul suav al muezinului orb de la moschee, recitînd *Ebed* – un glas atîrnînd ca un fir de păr peste înălţimile eterice, răcorite de palmieri, ale Alexandriei.

„Slăvesc desăvîrşirea Domnului Dumnezeu, cel ce există de-a pururi; desăvîrşirea Domnului, cel mult-dorit, cel veşnic, unicul, supremul; desăvîrşirea Domnului, unul şi singurul..." Marea rugăciune se despletea în volute lucitoare peste oraş, în timp ce contemplam pasionata şi grava intensitate zugrăvită pe chipul Cleei, urmărind soarele care, în ascensiunea lui, atingea cu degete de lumină vîrfurile minaretelor şi ale palmierilor: părea transportată de extaz şi totuşi trează. Şi, ascultînd cadenţele rugăciunii, simţeam parfumul cald al părului ei pe perna de lîngă mine. Exuberanţa unei libertăţi cu totul noi mă îmbăta ca o sorbitură din ceea ce Cabala numea odinioară „fîntîna tuturor lucrurilor existente". Am strigat-o uşurel: „Clea", dar nu m-a auzit; şi m-a furat din nou somnul. Ştiam că de aici încolo Clea va împărtăşi totul cu mine, că nu-mi va ascunde nimic – nici măcar acea privire de complicitate pe care femeile o împart doar cu oglinda.

Partea a II-a

I

Şi astfel, oraşul mă revendica din nou – acelaşi oraş, devenit însă mai puţin sfredelitor şi mai puţin înspăimîntător decît odinioară, datorită noilor mutaţii în timp. Dacă unele părţi ale vechii tapiserii se uzaseră pînă la rupere, altele fuseseră restaurate. În primele cîteva săptămîni petrecute la noua slujbă, am avut timp să încerc un sentiment de familiaritate şi de alienare în acelaşi timp, confruntînd stabilitatea cu schimbarea, trecutul cu timpul prezent. Şi dacă societatea prietenilor mei rămăsese relativ aceeaşi, noi influenţe se făceau simţite, noi brize se stîrniseră; începuserăm cu toţii, asemenea micilor figurine de pe măsuţele turnante din magazinele bijutierilor, să ne prezentăm unii altora faţete noi. Şi circumstanţele erau favorabile unui nou contrapunct, pentru că anticul, aparent neschimbatul oraş intrase în penumbra unui război. În ce mă priveşte, îl vedeam acum aşa cum fusese probabil întotdeauna – un mic port marin, delabrat, clădit pe un banc de nisip, o băltoacă stătută, muribundă, lipsită de suflu. E drept că acest factor inedit, „războiul", îi conferise un

soi de înşelătoare dimensiune modernă, care aparţinea însă lumii invizibile a strategiilor şi armatelor, iar nu nouă, locuitorilor; îi umflase populaţia cu mii de refugiaţi în uniformă şi-i tulburase nopţile cu acel supliciu monoton numai în parte primejdios, pentru că, deocamdată, inamicul îşi restrînsese operaţiile la zona portuară. Numai o mică porţiune din cartierul arab intrase direct în bătaia focului; partea de sus a oraşului rămăsese relativ neatinsă, cu excepţia, poate, a unei întîmplătoare erori de orientare. Nu, inamicul scărmăna doar portul, ca un cîine care-şi scarpină întruna o rană purulentă. La o milă depărtare de port, bancherii dirijau mişcarea marilor afaceri, de parcă s-ar fi aflat în siguranţa New York-ului. Intruziunile în lumea lor erau rare şi accidentale. Încercai o surpriză penibilă cînd te pomeneai în faţa vreunei vitrine sfărîmate sau a unei case cu interiorul dezgolit, hainele locatarilor spînzurînd ca nişte franjuri pe crengile copacilor din jur. Aşa ceva nu făcea parte din lucrurile la care te aşteptai în mod normal; avea valoarea de raritate senzaţională a unui teribil accident de circulaţie.

În ce măsură se schimbaseră totuşi lucrurile? Deci nu era vorba de primejdie, ci de o calitate mult mai greu de analizat, care dădea noţiunii de război un caracter distinctiv: senzaţia unei mutaţii în însăşi gravitatea specifică a lucrurilor. Ca şi cum doza de oxigen din aerul pe care-l respiram ar fi fost zi de zi redusă; şi paralel cu această inexplicabilă otrăvire a sîngelui interveneau alte presiuni, de o natură pur materială, pricinuite de uriaşa masă mobilă a soldaţilor, în care mugurii morţii descătuşau pasiunile şi poftele dezmăţate ce mocnesc latent în inima oricărei turme. Frenetica lor veselie se străduia să

contracareze seriozitatea dramei în care se lăsaseră prinşi; uneori, oraşul se cutremura de exploziile exuberanţei prin care-şi mascau plictisul şi dorul; văzduhul clocotea de nebunia delirantă a unui soi de carnaval; o deprimantă şi eroică vînătoare de plăceri care răvăşea şi fractura vechile armonii aflate la rădăcina relaţiilor umane de altădată, încordînd legăturile care ne uneau. Mă gîndeam la Clea, la oroarea ei faţă de război şi de tot ce reprezintă acesta. Se temea, cred, că realitatea vulgară, îmbibată de sînge, pe care această lume aflată în război o răspîndea în jurul ei, ar putea contamina şi otrăvi cîndva sărutările noastre.

— E o preţiozitate din partea mea dacă vreau să-mi păstrez mintea limpede, să evit ciudatul flux sexual al sîngelui spre cap pe care-l provoacă războiul, excitînd femeile dincolo de limitele puterii de îndurare? N-aş fi crezut că izul morţii le poate excita în asemenea hal. Darley, nu vreau să iau parte la aceste orgii mentale, la această supraproliferare de bordeluri. Şi toţi nenorociţii ăştia îngrămădiţi aici! Alexandria a devenit un uriaş orfelinat, unde fiecare se grăbeşte să-şi înşface ultima şansă de viaţă. Tu nu te găseşti aici de suficientă vreme ca să poţi simţi tensiunea. Imensa dezorientare. Oraşul ăsta a fost dintotdeauna pervers, dar ştia să guste plăcerile cu oarecare stil, într-un tempo de modă veche, chiar cînd o făcea în paturi închiriate cu ora. Dar niciodată lîngă un zid, sub un copac sau într-un camion! Acum, oraşul îţi evocă un closet public. Cînd te întorci seara acasă, calci peste trupuri de oameni beţi. Cred că sărmanelor făpturi lipsite de soare li s-a răpit pînă şi senzualitatea, şi-şi compensează pierderea prin băutură. Dar în toate astea nu există loc pentru mine. Eu nu

pot vedea în soldaţii ăştia ce vede Pombal. Îi soarbe din ochi, ca un copil – de parc-ar fi soldaţi de plumb multicolori – pentru că Pombal vede în ei singura speranţă de eliberare a Franţei. Eu nu pot decît să mă ruşinez cînd îi privesc, aşa cum te-ai ruşina să-ţi vezi un prieten în haine de puşcăriaş; îmi vine să întorc capul, numai de ruşine şi de milă. Ah, Darley, ştiu că nu-i un lucru prea inteligent şi că e de o grotescă nedreptate; poate că, în fond, nu e decît egoism. Drept care mă străduiesc să le servesc ceaiuri la cantine, să le schimb pansamentele, să le organizez concerte. Dar în inima mea, mă închircesc din ce în ce mai tare. Am crezut întotdeauna că o nefericire comună face să-ţi sporească dragostea faţă de semeni. Nu-i adevărat. Şi acum mi-e teamă că şi tu ai să mă iubeşti mai puţin din pricina acestor repulsii ale spiritului meu. În asemenea lume, e aproape un miracol că ne găsim aici, numai noi doi, la lumina lumînărilor. Nu mă poţi condamna pentru că încerc să adăpostesc şi să ocrotesc dragostea noastră împotriva năvalei lumii de afară, nu-i aşa? Ciudat, ce-mi repugnă mai mult este sentimentalismul care, pînă la urmă, se preschimbă în violenţă.

Înţelegeam ce voia să spună şi de ce anume se temea; şi totuşi, în adîncurile propriului meu egoism, mă bucuram de aceste presiuni externe, pentru că ele circumscriau perfect cadrul lumii noastre, ne împingeau mai mult unul spre celălalt, ne izolau. În lumea de odinioară aş fi fost nevoit s-o împart pe Clea cu o hoardă de alţi prieteni şi admiratori. Pe cînd acum, nu.

Şi, la fel de ciudat, unii dintre aceşti factori externi, angajîndu-ne, fără voie, în lupta pe viaţă şi pe moarte a războiului, confereau noii noastre pasiuni o împlinire bazată, dacă nu pe disperare,

totuşi pe un simţ al vremelniciei. Era de aceeaşi structură, deşi de o calitate diferită, cu tragicul rut orgiastic al diverselor trupe; n-ar fi fost cu putinţă să negăm că moartea (chiar cînd nu-ţi stă la căpătîi, ci pluteşte doar în aer) ascute pasiunea sărutărilor, adaugă o acuitate de neîndurat fiecărui zîmbet, fiecărei strîngeri de mînă. Cu toate că eu nu eram ostaş, negrul semn de întrebare se implînta întruna în gîndurile noastre, şi adevăratele revărsări ale inimii erau influenţate de ceva din care făceam cu toţii parte, oricît ne-am fi împotrivit: lumea întreagă. Dacă războiul nu însemna un mod de a muri, însemna totuşi un mod de a îmbătrîni, de a simţi gustul rînced al lucrurilor omeneşti, de a învăţa să înfrunţi curajos schimbarea. Nimeni n-ar fi putut spune ce va urma dincolo de capitolul încheiat al fiecărei sărutări. În serile lungi, liniştite, care precedau bombardamentelor, şedeam pe covorul pătrat, la lumina flăcărilor de lumînare, şi discutam toate aceste lucruri, punctîndu-ne tăcerile cu îmbrăţişările, răspunsul cel mai inadecvat pe care-l puteam da condiţiei umane. Şi în timpul nopţilor lungi de somn spasmodic, spart de sirene, stînd întinşi unul în braţele celuilalt, nu vorbeam niciodată (ca printr-o înţelegere tacită) despre dragoste. A rosti acest cuvînt ar fi însemnat să recunoaştem o varietate mai rară dar mai puţin perfecţionată a stării care ne ţinea acum sub vrajă, care desăvîrşea legătura noastră, atît de puţin premeditată. Undeva, într-un pasaj din *Moeurs*, se face o pătimaşă denunţare a cuvîntului „dragoste". Nu-mi amintesc în gura cărui personaj sînt puse vorbele – poate că Justine e cea care enunţă: „Ai putea-o defini drept o excrescenţă canceroasă, de origine necunoscută, care se poate fixa oriunde, fără ştirea subiectului şi

fără voia lui. De cîte ori n-ai încercat în zadar să iubeşti persoana «potrivită», pe care inima ta ştia că o găsise după o îndelungă căutare? Dar nu, o fluturare de gene, un parfum, un mers unduios, o aluniţă pe gît, mireasma de migdale a unei respiraţii – aceştia sînt complicii pe care-i caută spiritul pentru a-ţi pune la cale pierzania".

Gîndindu-mă la asemenea pasaje de sălbatică intuiţie – şi există multe în cartea aceea stranie – îmi întorceam privirea către Clea care dormea şi-i studiam profilul calm pentru a putea să... pentru a putea s-o ingerez, s-o beau toată fără să risipesc un strop, să contopesc bătăile inimii mele cu ale ei. „Cu cît vrem să fim mai aproape unul de celălalt, cu atît ne îndepărtăm mai mult", scria Arnauti. Se părea că pentru noi doi aceste cuvinte nu mai erau adevărate. Sau poate că mă amăgeam din nou, refractînd adevărul prin neregularităţile inerente viziunii mele? În mod surprinzător, nu ştiam şi nici nu mă mai sinchiseam. Încetasem să mai scormonesc prin propria mea minte, învăţasem să văd în Clea o apă limpede, de izvor.

— M-ai urmărit în timp ce dormeam?

— Da.

— Nu-i frumos! Şi la ce te-ai gîndit?

— La multe.

— Nu-i frumos să priveşti o femeie în timp ce doarme şi nu se poate supraveghea.

—Ochii tăi şi-au schimbat din nou culoarea. Acum sînt fumurii.

(Gura ei cu rujul uşor întins de sărutări. Cele două virgule, aproape reliefate, mereu gata să se transforme în gropiţe cînd zîmbetele lenevoase ţîşnesc la suprafaţă. Se destinde şi îşi înnoadă braţele sub ceafă, scuturîndu-şi coama de păr blond care captează reflexul scînteietor al lumînării.

În trecut, nu avusese această autoritate asupra frumuseţii ei. Dobîndise gesturi noi; noi mlădiţe, languroase, unduioase, dar potrivite să exprime această nouă maturitate; o senzualitate directă, neinhibată de ezitări, de întrebări. Vechea „gîsculiţă" de altădată se transformase în această femeie frumoasă, impresionantă, în care trupul şi spiritul se armonizau perfect. Cum se produsese asemenea prefacere?)

Eu: Culegerea de note ale lui Pursewarden! Cum naiba ai intrat în posesia ei?

Ea: Liza mi-a dat-o. I-am cerut ceva care să-mi amintească de el. De parcă bruta aia ar putea fi vreodată uitată. E pretutindeni. Te-au şocat notele?

Eu: Da. Aveam senzaţia că apăruse în carne şi oase, lîngă mine. Primul lucru peste care mi-au căzut ochii a fost o descriere a noului meu şef, pe nume Maskelyne. Se pare că Pursewarden a lucrat cîndva cu el. Să-ţi citesc pasajul?

Ea: Îl cunosc.

(„Ca majoritatea compatrioţilor mei, poartă agăţată în faţa minţii lui o plăcuţă luminoasă pe care scrie: NU DERANJAŢI SUB NICI UN MOTIV. Cîndva, într-un trecut îndepărtat, a fost întors cu cheia şi pus să meargă, ca un ceasornic cu cuarţ. De atunci încolo, funcţionează în acelaşi ritm, întocmai ca un metronom. Nu vă lăsaţi induşi în eroare de pipă. N-are alt scop decît să-i dea un aer imparţial. Oamenii albi fumează puf, puf, oamenii albi gîndesc puf, puf. De fapt, oamenii albi sînt profund, profund adormiţi sub emblemele biroului, pipei, nasului, batistei proaspăt scrobite care le iese din mînecă.")

Ea: I-ai citit lui Maskelyne pasajul?

Eu: Bineînţeles că nu.

Ea: Pretutindeni, în jurnal, sînt lucruri usturătoare la adresa noastră, a tuturor; poate că de asta îmi place atît de mult. Am impresia că aud glasul brutei rostindu-le. Ştii, iubitule, cred că sînt singura persoană care l-a îndrăgit pe Pursewarden pentru el însuşi – cît era în viaţă. I-am prins lungimea de undă. Spun că l-am îndrăgit pentru el însuşi, întrucît nu exista un „el însuşi". Desigur, reuşea să fie enervant, dificil, crud – ca noi toţi, de altfel. Dar încerca să demonstreze ceva – cunoaşterea unui anumit lucru. De asta opera lui va trăi şi va continua să răspîndească lumină, ca să folosesc expresia asta. Aprinde-mi o ţigară. Dar a tăiat o treaptă în stîncă mai sus decît cutez eu să mă caţăr – în acel punct de unde priveşti numai în sus, pentru că ţi-e teamă să te uiţi în jos. Şi Justine spune despre el ceva în genul ăsta. Presupun că şi ea a înţeles acelaşi lucru – dar bănuiesc că nu simte pentru el decît recunoştinţă, ca un animal căruia stăpînul i-a extras un spin din labă. Pursewarden avea o intuiţie foarte feminină şi mult mai ascuţită decît a ei – şi ştii că femeile se simt instinctiv atrase de un bărbat cu o doză de feminitate; văd în acest specimen singurul gen de amant care se poate identifica îndeajuns cu ele pentru... a le elibera de faptul că nu sînt decît femei, catalizatoare, curele de ascuţit briciul, pietre de tocilă. Cele mai multe dintre noi trebuie să ne mulţumim a fi doar o *machine à plaisir!*

Eu: Ce ţi-a venit să rîzi cu atîta poftă?

Ea: Mi-am adus aminte cum m-am prostit faţă de Pursewarden. Cred că ar trebui să mor de ruşine. Ai să vezi cum vorbeşte despre mine în însemnările lui. Mă numeşte „o gîscă de Hanovra mustoasă, singura femeie cu adevărat

callipygiană[1] din oraş". Nu-mi dau seama ce se întîmpla cu mine la acea vreme, decît că eram extrem de îngrijorată din cauza picturii. Secasem cu totul. Nu mai puteam trage o linie, numai cît vedeam o pînză şi mă apuca durerea de cap. În cele din urmă mi-am băgat în minte că totul mi se trage de la blestemata mea virginitate. E un lucru îngrozitor să fii virgină – e ca şi cum nu ţi-ai fi luat bacalaureatul. Vrei să te eliberezi de acest handicap şi totuşi... totuşi ţii să treci printr-o asemenea experienţă preţioasă alături de un bărbat care ţi-e drag, altminteri lucrul nu va avea nici o valoare. Ei, din acest punct de vedere eram blocată. Şi atunci, sub impulsul uneia dintre fanteziile mele, care în trecut îmi confirmau în ochii tuturor stupiditatea, am hotărît – ghici ce? Să mă ofer, solemn, singurului artist pe care-l socoteam în stare să mă elibereze de necazuri. Îmi spuneam că Pursewarden va înţelege starea în care mă găsesc şi va avea oarecare consideraţie pentru simţămintele mele. Mă amuză să-mi amintesc că m-am îmbrăcat într-un taior de tweed foarte gros, pantofi fără toc şi mi-am pus şi ochelari negri. Înţelegi, eram pe cît de timidă, pe atît de disperată. M-am plimbat o eternitate în sus şi-n jos pe coridorul hotelului, în faţa uşii lui, tremurînd de teamă şi deznădejde, dar cu ochelarii bine înfipţi pe nas. El era în cameră. Îl auzeam fluierînd, aşa cum făcea întotdeauna cînd picta o acuarelă: un fluierat înnebunitor, fără melodie. În cele din urmă, mi-am luat inima în dinţi şi am dat buzna în camera lui, ca un pompier într-o casă în flăcări, speriindu-l. I-am spus cu o voce tremurătoare: „Am venit să-ţi cer să mă dezvirginezi, te rog frumos, pentru că altfel

1. *Callipygos* – cu fese frumos modelate (*gr.*).

nu mai pot înainta în munca mea". Vorbeam în franceză. În engleză ar fi sunat obscen. A părut şocat. O clipă, faţa lui a oglindit tot felul de emoţii contradictorii. Şi pe urmă, cînd eu am izbucnit în plîns şi m-am aşezat pe un scaun, Pursewarden şi-a zvîrlit capul pe spate şi s-a pornit să rîdă în hohote. A rîs pînă i-au dat lacrimile, iar eu şedeam, cu ochelarii mei negri, şi scînceam. În cele din urmă, istovit de atîta rîs, s-a trîntit pe pat şi a rămas un timp aşa, cu ochii în tavan. După aceea s-a sculat, m-a luat de umeri, mi-a scos ochelarii, m-a sărutat, şi mi i-a pus la loc pe nas. „Scumpa mea Clea, a început să-mi spună, orice bărbat ar visa să te aibă în patul lui şi trebuie să-ţi mărturisesc că într-un colţ al minţii mele am făcut adeseori loc unui asemenea gînd, dar... îngerul meu, ai stricat totul. Nu în felul ăsta m-aş putea bucura eu de tine, sau tu de mine. Iartă-mi hohotele de rîs. Pur şi simplu, m-ai făcut să-mi ratez visul. Oferindu-mi-te în felul ăsta, fără să mă doreşti, îmi insulţi în asemenea hal vanitatea masculină, încît nu mă simt în stare să-ţi satisfac cerinţa. Ar trebui să mă simt flatat, bănuiesc, că m-ai ales pe mine şi m-ai preferat altor bărbaţi – dar vanitatea mea e mult mai exigentă. De fapt, cerîndu-mi ce mi-ai cerut, e ca şi cum mi-ai fi vărsat o oală cu lături în cap. Voi preţui întotdeauna onoarea pe care mi-ai făcut-o şi voi regreta refuzul cu care am întîmpinat-o dar... dacă măcar ai fi utilizat altă cale, cît de bucuros aş fi fost să te îndatorez. De ce-a trebuit să-mi arăţi că-ţi sînt total indiferent?"

Şi-a suflat nasul, cu gravitate, într-un colţ de cearşaf, mi-a scos ochelarii, şi i-a pus el, după care s-a contemplat în oglindă. Pe urmă s-a apropiat din nou de mine şi m-a privit în ochi, pînă cînd am simţit că-mi recapăt simţul umorului

şi am izbucnit amîndoi în rîs. Încercam o extraordinară senzaţie de uşurare. Şi după ce mi-am refăcut machiajul compromis, mi-a îngăduit să-l invit la masă în oraş, unde am discutat, cu o magnifică şi generoasă onestitate, problema picturii mele. Bietul om a ascultat cu o răbdare de sfînt toate aiurelile mele. Mi-a spus: „Nu pot să-ţi împărtăşesc mai mult decît ştiu, şi asta nu-i mare lucru. În primul rînd trebuie să fii lucidă, să înţelegi conştient ceea ce cauţi – şi după aceea să bîjbîi ca o somnambulă şi să găseşti inconştient. Adevăratul obstacol în calea noastră sîntem noi înşine. Cred că artiştii sînt alcătuiţi din vanitate, indolenţă şi amor propriu. Blocarea posibilităţilor provine dintr-o hipertrofiere a ego-ului, care se revarsă într-unul sau în toate aceste trei fronturi. Te sperii de importanţa imaginară pe care o acorzi creaţiei tale. Narcisism! Soluţia mea ar fi să aplici o cataplasmă pe părţile inflamate – spune propriului tău ego să se ducă la dracu' şi nu face o tragedie din ceea ce ar trebui să fie esenţialmente distracţie, bucurie". Mi-a mai spus multe lucruri în seara aceea, dar le-am uitat. Partea nostimă însă este că numai prin faptul de a-i fi vorbit, de a-l fi ascultat vorbindu-mi, mi s-a clarificat drumul pe care-l aveam de urmat. A doua zi, mi-a trimis o pagină plină de observaţii oraculare în legătură cu arta.[1] Şi chiar din dimineaţa următoare mi-am reluat lucrul, simţindu-mă limpede ca un clopoţel de argint. Poate că, într-un anumit fel ciudat, reuşise să mă dezvirgineze? Regretam să nu-l puteam răsplăti aşa cum ar fi meritat, dar am înţeles că avusese dreptate. Trebuia să aştept o revenire a fluxului. Şi acest lucru nu s-a întîmplat decît mult mai tîrziu, în Siria. Şi cînd s-a întîmplat,

1. Vezi p. 363 – Cîteva note pentru Clea.

a avut o notă amară şi definitivă, iar eu am comis obişnuitele greşeli inerente lipsei de experienţă şi a trebuit să plătesc pentru ele. Să-ţi povestesc?

Eu: Numai dacă doreşti.

Ea: Ei bine, m-am pomenit îndrăgostită brusc şi deznădăjduit de un bărbat pe care-l admiram de ani de zile, dar în care nu văzusem niciodată un eventual amant. Întîmplarea ne-a reunit în acelaşi loc pentru cîteva luni. Cred că nici unul dintre noi nu prevăzuse posibilitatea acestui *coup de foudre*. Amîndoi am luat foc, ca şi cum o lupă invizibilă ar fi concentrat razele soarelui asupra noastră. E curios că o experienţă atît de dureroasă poate fi în acelaşi timp pozitivă, înviorătoare. Ba cred chiar că doream să gust durerea – altfel n-aş fi făcut greşelile de care ţi-am vorbit. În viaţa lui exista o altă femeie, aşa încît, de la bun început, am ştiut amîndoi că legătura noastră nu poate avea nici un viitor. Şi totuşi (iată încă un exemplu al faimoasei mele prostii) doream nebuneşte să am un copil de la el. Dacă m-aş fi gîndit un singur moment, mi-aş fi dat seama că e un lucru imposibil. Dar momentul de gîndire a survenit cînd eram gata însărcinată. Îmi spuneam că n-o să sufăr cînd va pleca şi se va căsători cu cealaltă femeie. Îmi va rămîne măcar copilul lui. Dar cînd i-am mărturisit taina – în chiar clipa în care cuvintele mi s-au desprins de pe buze – m-am deşteptat subit şi mi-am dat seama că asta însemna perpetuarea unei legături la care n-aveam nici un drept. Ca să vorbesc limpede, ar fi însemnat să abuzez de el, creîndu-i o responsabilitate care i-ar fi zdruncinat căsnicia. Gîndul mi-a trecut ca o săgeată prin minte, şi mi-am înghiţit cuvintele. Din fericire, nu auzise ce apucasem să-i anunţ. Stătea pe pat, cum stai tu acum, pe jumătate adormit. „Ce-ai spus?" m-a

întrebat. Am inventat pe loc o minciună. O lună mai tîrziu a părăsit Siria. Era o zi însorită, fremătînd de zumzetul albinelor. Ştiam că va trebui să renunţ la copil. Mă durea cumplit, dar era unica soluţie onorabilă. Vei spune, poate, că am procedat greşit, dar şi azi mă bucur că am luat acea hotărîre cruntă, pentru că altminteri aş fi prelungit o legătură care nu avea dreptul să existe în afara celor cîteva luni de vrajă. Cu excepţia acestui lucru, nu aveam nimic de regretat. Trăisem o experienţă care m-a maturizat extraordinar. Îi eram recunoscătoare şi încă îi mai sînt. Dacă acum reuşesc să fiu generoasă în dragoste, aceasta provine în bună parte din faptul că am o datorie de plătit, o datorie faţă de o iubire veche, pe care o pot restitui numai printr-o iubire nouă. M-am internat într-o clinică şi am lichidat sarcina. Am plîns amarnic. După aceea, bătrînul anestezist mi-a zîmbit şi mi-a spus: „S-a terminat. Ce uşurată trebuie să te simţi!" Era adevărat. Tristeţea mea se îmbina cu o puternică senzaţie de uşurare pentru că săvîrşisem ceea ce mi se părea a fi un act de dreptate. Dar încercam şi un cumplit sentiment de pierdere, inima mea era ca un cuib de rîndunică părăsit. Şi m-am întors iar în munţi, înapoi la şevalet şi la pînza albă. Mi-am dat seama că, în chip ciudat, lucrul care mă rănea cel mai mult ca femeie, mă îmbogăţea cel mai mult ca artist. Firește, multă vreme i-am simţit dureros lipsa: o făptură fizică a cărei prezenţă se ataşează de tine fără să-ţi dai seama, ca un capăt de ţigară care ţi s-a lipit de buze. Te ustură cînd îl dezlipeşti – se desprinde o dată cu el şi o fărîmă de piele. Dar, îndurerată sau nu, am învăţat să suport despărţirea, ba chiar s-o îndrăgesc pentru că mi-a permis să mă împac cu o altă iluzie. Sau, mai curînd, să văd într-o lumină nouă relaţia dintre fizic şi spirit – căci fizicul nu

e decît periferia, conturul spiritului, partea lui concretă. Prin miros, gust, pipăit ne percepem unii pe alţii, ne aprindem, reciproc, spiritele; mirosul trupului după actul iubirii, respiraţia, gustul limbii – sînt informaţii prin care ne „cunoaştem" unii pe alţii în forma cea mai primitivă. Era un bărbat absolut obişnuit, fără nici un dar excepţional, dar bun pentru mine prin tocmai elementele care-l alcătuiau; exala aromele tuturor lucrurilor bune, simple, firești: aroma de pîine caldă, de cafea prăjită, de lemn de santal. În sfera acestor *rapports* îmi lipsea cum îţi lipseşte un prînz pe care l-ai sărit – ştiu că spusele mele sună vulgar. Paracelsus afirmă că gîndurile sînt acte. Şi, dintre toate actele, cel sexual e cel mai important, cred, pentru că e sigurul care permite spiritului să se pună în valoare. Şi totuşi apare ca o stîngace parafrază a gîndului poematic, noematic, care se materializează într-un sărut sau o îmbrăţişare. Iubirea sexuală *este* cunoaştere, atît pe plan etimologic cît şi pur faptic; „a cunoscut-o", spune *Biblia*. Sexul este articulaţia, ligamentul care uneşte pur şi simplu cele două capete ale cunoaşterii: capătul masculin şi cel feminin – un nor al necunoaşterii. Cînd o cultură ratează pe plan sexual, devine un impediment în cunoaştere. Noi, femeile, ştim acest lucru. În acele zile ţi-am scris şi te-am întrebat dacă-ţi pot face o vizită pe insulă. Îţi sînt recunoscătoare că nu mi-ai răspuns. În acel moment, ar fi fost o mişcare greşită. Tăcerea ta m-a salvat. Ah, iubitule, iartă-mă dacă te plictisesc cu divagaţiile mele, văd că eşti cam somnoros. Dar cu tine e o plăcere să discut între două partide de amor. Ceea ce e un lucru cu totul nou. În afară de tine, nu mai pot discuta decît cu dragul de Balthazar – a cărui reabilitare, fiindcă veni vorba, evoluează vertiginos. Ţi-a povestit? De la

banchetul oferit de Mountolive, au început să-i curgă invitaţiile şi se pare că nu-i va fi greu să-şi recîştige clientela.

Eu: Dar e departe de a se fi împăcat cu noua dantură.

Ea: Ştiu. Şi e încă destul de zdruncinat şi de isteric, ceea ce nu-i de mirare. Totuşi lucrurile merg înainte şi sper că nu se va prăbuşi din nou.

Eu: Dar ce-i cu sora asta a lui Pursewarden?

Ea: Liza! Cred că ai s-o admiri, deşi nu sînt convinsă că o să-ţi placă. E impresionantă, ba chiar puţin înfricoşătoare. Faptul că-i oarbă nu apare ca o infirmitate, dimpotrivă, o înarmează cu o luciditate mai ascuţită. Îţi ascultă cuvintele de parcă ar fi o muzică, cu o intensitate care te face pe loc conştient de banalitatea spuselor tale. Nu seamănă cu el, e foarte frumoasă, deşi de o paloare de mort, iar mişcările îi sînt agile şi absolut precise, spre deosebire de gesturile altor orbi. N-am văzut-o niciodată bîjbîind după clanţa uşii, împiedicîndu-se de un covoraş sau oprindu-se ca să se orienteze într-un loc necunoscut. Micile greşeli pe care le fac orbii, de pildă să continue a vorbi unui scaun al cărui ocupant tocmai s-a ridicat... nu le întîlneşti la ea. Uneori te întrebi dacă e într-adevăr oarbă. A venit aici ca să adune lucrurile fratelui ei şi materiale pentru o biografie.

Eu: Balthazar a făcut aluzie la nu ştiu ce mister.

Ea: Nu încape nici o îndoială că David Mountolive e nebuneşte îndrăgostit de ea; şi, din cîte i-a mărturisit lui Balthazar, amorul lui a început încă de la Londra. O legătură cam neobişnuită pentru un om atît de conformist, şi se pare că amîndoi suferă destul. Mi-i imaginez adeseori, într-o Londră albită de zăpadă, pomenindu-se brusc faţa-n faţă cu Demonul comic! Bietul David! Dar de ce folosesc o expresie atît

de condescendentă? Norocosul David! Da, aş putea să-ţi povestesc multe, extrase din conversaţia lui cu Balthazar. Deodată, într-un taxi amărît care-i transporta spre suburbiile Londrei, Liza şi-a întors faţa spre David şi i-a declarat că, în urmă cu mulţi ani, i s-a prezis că-l va întîlni; şi că, în momentul în care i-a auzit glasul, a ştiut că el e sumbrul şi princiarul străin pe care-l aştepta, potrivit profeţiei. Şi care nu o va părăsi niciodată. I-a cerut doar îngăduinţa de a se încredinţa, trecîndu-şi degetele reci peste trăsăturile feţei lui, după care s-a lăsat, cu un suspin, pe pernele maşinii. Da, el era! Mountolive trebuie să fi încercat o senzaţie stranie cînd degetele fetei oarbe i-au urmărit contururile feţei cu atingerea unui sculptor. A povestit că un fior i-a străbătut şira spinării, sîngele i s-a scurs din obraji şi dinţii au început să-i clănţăne. A gemut şi şi-a încleştat fălcile. Au rămas unul lîngă altul în taxi, tremurînd şi strîngîndu-şi mîinile, în timp ce suburbiile înzăpezite se depănau de-o parte şi de alta a ferestrelor. Pe urmă, Liza i-a luat degetul şi l-a apăsat pe configuraţia din palma ei care prevestea o schimbare de viaţă şi ivirea personajului neaşteptat menit să i-o pricinuiască. Balthazar e la fel de sceptic ca şi tine cu privire la astfel de profeţii şi, cînd istoriseşte povestea asta, nu-şi poate reţine nota amuzat-ironică din ton. Dar, deocamdată, vraja dăinuie, aşa încît scepticismul tău va face poate o concesie forţei prevestirilor. Şi, după moartea fratelui ei, a sosit aici, i-a sortat hîrtiile şi manuscrisele şi a început să-i interogheze pe oamenii care l-au cunoscut. A fost de vreo două ori şi la mine, ca să stăm de vorbă; nu mi-a venit deloc uşor, deşi i-am povestit tot ce-mi puteam aminti despre el. Dar cred că întrebarea care-o obseda a fost

cea pe care nu a cutezat să mi-o pună, anume dacă am fost amanta lui Pursewarden. Se învîrtea şi se sucea întruna în jurul acestei întrebări nerostite. Cred, ba nu, sînt absolut sigură că m-a considerat o mincinoasă, pentru că tot ce aveam eu să-i povestesc era lipsit de coerenţă. Faptul că-i vorbeam atît de vag i-a creat impresia că ascund ceva. La atelier, păstrez încă negativul în ghips al măştii mortuare pe care a executat-o Balthazar, după indicaţiile mele. A ţinut-o o clipă lipită de piept, de parcă ar fi vrut s-o alăpteze, cu o expresie de intensă suferinţă: ochii orbi păreau să i se dilate şi să se tot dilate pînă i-au înghiţit toată faţa, preschimbînd-o într-un hău de întrebări. Mă simţeam teribil de stingherită şi de mîhnită pentru că zărisem pe neaşteptate, prinse în ghips, cîteva fire din mustaţa lui. Şi cînd a încercat să-şi pună masca pe faţă, aproape că i-am reţinut mîna, de teamă să nu le simtă. Absurd! Dar felul ei de a fi m-a răvăşit şi m-a deprimat. Întrebările de care mi le punea îmi crispau nervii. Toate aceste interogări erau ruşinos de neconcludente şi în sinea mea îi ceream iertare lui Pursewarden pentru că nu reuşeam să fac faţă mai onorabil; la urma urmei, trebuie să găseşti ceva de spus despre un om mare, pe care l-ai admirat tot timpul cît a fost în viaţă. Nu ca bietul Amaril, care a fost de-a dreptul furios cînd a văzut masca mortuară a lui Pursewarden atîrnată la National Portrait Gallery, alături de cea a lui Keats şi a lui Blake. Povesteşte că abia de s-a putut reţine să nu ardă un pumn insolentului obiect. În schimb, l-a ocărît: „*Salaud*![1] De ce nu mi-ai spus că eşti un om mare care a trecut prin viaţa mea? Mă simt frustat pentru că nu ţi-am luat în seamă

1. Ticălosule! (*fr.*).

existenţa, ca un copil pe care părinţii au uitat să-l prevină că va trece primarul în caleaşcă!" Eu una nu am nici măcar această scuză, şi totuşi nu găseam nimic de spus. Vezi tu, factorul important în povestea asta este că Liza nu are simţul umorului; cînd i-am mărturisit că ori de cîte ori mă gîndesc la Pursewarden mă pomenesc zîmbind fără voie, s-a încruntat şi a părut intrigată. Mi-am spus că, probabil, niciodată n-au rîs împreună; şi totuşi, unica lor asemănare din punct de vedere fizic constă în perfecta aliniere a dinţilor şi în forma gurii. Cînd e obosită, faţa ei are aceeaşi expresie batjocoritoare care la el anunţa o butadă. Bănuiesc însă că şi tu va trebui s-o vezi şi să-i povesteşti tot ce ştii, tot ce-ţi aminteşti. Nu-i deloc uşor să te afli în faţa ochilor acelora orbi, niciodată nu ştii de unde să începi! Justine a avut norocul ca, deocamdată, să scape de Liza; presupun că ruptura dintre Mountolive şi Nessim e o scuză destul de bună. Sau poate ca David s-o fi convins că orice întîlnire cu ei l-ar compromite. Nu ştiu. Dar sînt sigură că încă nu a văzut-o pe Justine. Poate că va trebui să i-o descrii tu, pentru că toate referirile la Justine pe care le face Pursewarden în notele lui sînt crude şi superficiale. Ai ajuns la pasajul respectiv? Nu? Ai să ajungi. Mi-e teamă că nici unul dintre noi nu scapă nescărmănat. În ce priveşte existenţa unui mister, cred că Bathazar se înşală. După părerea mea, singura problemă care-i roade este efectul faptului că-i oarbă. Aş putea spune că am văzut lucrul ăsta cu ochii mei. Prin vechiul telescop al lui Nessim.... 'da, cel pe care-l ştii. Îl ţinea la Palatul de Vară, îţi aminteşti? Cînd egiptenii au început să-i confişte averea, toţi alexandrinii au sărit să-şi apere favoritul. Fiecare dintre noi a cumpărat cîte ceva de

la el, cu intenţia de a-i restitui bunurile cînd situaţia se va linişti. Familia Cervoni i-a cumpărat caii arăbeşti, Ganzo maşina, pe care i-a revîndut-o apoi lui Pombal, iar Pierre Balbz telescopul. Cum nu avea unde să-l ţină, Mountolive i-a dat voie să-l plaseze pe terasa sediului de vară al ambasadei, un loc ideal. De acolo poţi îmbrăţişa cu privirea întreg portul şi o mare parte din oraş, iar în timpul verii, invitaţii la dineuri se amuzau cercetînd stelele. Ei bine, m-am dus acolo într-o după-masă şi mi s-a spus că ieşiseră împreună să facă o plimbare, ceea ce, în treacăt fie spus, devenise un obicei cotidian. Coborau Cornişa cu maşina, apoi se dădeau jos şi o porneau la braţ de-a lungul Golfului Stanley, timp de o jumătate de oră. Cum aveam destul timp la dispoziţie, am început să mă joc cu telescopul şi l-am orientat, întîmplător, spre capătul mai îndepărtat al golfului. Era o zi cu vînt, valurile se umflaseră şi pe plajă apăruseră steguleţele negre care semnalează zonele primejdioase pentru înot. Se vedeau puţine maşini în acel capăt al oraşului, şi aproape nici un om. Curînd, însă, am zărit maşina ambasadei dînd colţul şi oprindu-se pe faleză. Liza şi David au coborît şi s-au îndreptat spre capătul plajei. Îi vedeam uimitor de clar; aveam impresia că, dacă aş întinde mîna, i-aş putea atinge. Discutau cu însufleţire şi pe faţa ei desluşeam o expresie de amărăciune, de suferinţă. Am amplificat imaginea pînă cînd am descoperit, cu un şoc, că reuşisem, literalmente, să le citesc cuvintele după mişcarea buzelor! Era tulburător, ba chiar puţin înfricoşător. Pe el nu-l puteam „auzi", pentru că-l vedeam din spate, dar Liza se uita drept în telescopul meu, ca o figură uriaşă într-un prim-plan cinematografic. Vîntul îi sufla şuviţele negre de pe tîmple şi ochii orbi o făceau să arate

ca o stranie statuie greacă, revenită la viaţă. Îi striga printre lacrimi: „Nu, nu poţi prezenta în lume o ambasadoare oarbă!", şi îşi întorcea capul spre dreapta şi spre stînga de parcă ar fi căutat o cale ca să scape de acest adevăr îngrozitor – adevăr care, drept să-ţi spun, nici nu-mi trecuse prin minte pînă în acea clipă cînd îl înregistrasem. David o ţinea de umeri şi-i vorbea cu multă seriozitate, dar ea nu-l lua în seamă. Apoi, cu o smucitură bruscă s-a eliberat de braţul lui şi, dintr-o mişcare, a sărit peste parapet, ca o căprioară, aterizînd pe nisip. A pornit să alerge în direcţia mării. David striga ceva, rămas o clipă gesticulînd în faţa treptelor de piatră care duc pe plajă. Îl vedeam extrem de clar, în elegantul lui costum sare-şi-piper, cu floare la butonieră şi vechea lui vestă cafenie cu nasturi de bronz, care-i place atît de mult. Stătea locului, agitîndu-se iritat şi neputincios, cu mustaţa fluturîndu-i în vînt. După o secundă de ezitare, a sărit şi el pe nisip şi a pornit după ea. Liza a zbughit-o drept în apă, care a împroşcat-o udîndu-i fusta şi lipindu-i-o de pulpe, dar frînînd-o totodată. S-a oprit brusc, nehotărîtă, apoi s-a întors cu faţa, în timp ce David se precipita asupra ei, o prindea de umeri şi o săruta. Au rămas astfel un moment – era un tablou atît de straniu – cu valurile zvîrcolindu-se şi spărgîndu-se de picioarele lor. Apoi a condus-o încetişor pe ţărm; faţa lui radia de gratitudine şi de bucurie – de parcă ciudatul ei gest l-ar fi fericit. I-am urmărit în timp ce se îndreptau grăbiţi spre maşină. Şoferul îngrijorat stătea pe faleză, cu şapca în mînă, vizibil uşurat că nu se apelase la el să „salveze o viaţă". Iar eu îmi spuneam în gînd: „O ambasadoare oarbă? De ce nu? Dacă David ar fi avut un spirit mai meschin ar fi putut gîndi: «Un

asemenea act m-ar ajuta în carieră tocmai prin originalitatea lui şi mi-ar aduce simpatii artificiale în locul admiraţiei deferente, singura la care am dreptul în virtutea rangului meu»". Dar e un om cu o gîndire prea rectilinie pentru ca asemenea idee să-i treacă măcar prin cap.

Şi totuşi, cînd s-au întors la ceai, David era ciudat de exuberant.

„Am avut un mic accident!", mi-a strigat vesel şi s-au retras amîndoi ca să-şi schimbe hainele. Şi, desigur, nu a mai lăsat să-i scape nici o aluzie la escapada din acea după-masă. Mai tîrziu m-a întrebat dacă n-aş vrea să fac portretul Lizei şi am acceptat. Dar nu ştiu de ce, încerc un soi de nelinişte la acest gînd. Nu l-am putut refuza net, dar am găsit felurite pretexte ca să tergiversez treaba şi aş dori s-o amîn la infinit. E o reacţie curioasă, pentru că Liza ar fi un model splendid şi poate că, după ce mi-ar poza, am ajunge să ne cunoaştem mai bine şi nu m-aş mai simţi atît de stingherită în preajma ei. Şi-apoi, mi-ar plăcea s-o fac de dragul lui – el mi-a fost întotdeauna un prieten bun. Totuşi există ceva... Sînt curioasă să aflu ce-o să te întrebe pe tine în legătură cu Pursewarden. Şi sînt curioasă ce-ai să-i răspunzi.

Eu: Imaginea lui pare să-şi schimbe întruna forma, cu atîta repeziciune, încît eşti nevoit să-ţi revizuieşti orice părere despre el, de îndată ce ai formulat-o. Încep să mă întreb dacă avem dreptul să ne pronunţăm opiniile asupra unor oameni pe care nu i-am cunoscut bine.

Ea: Cred, iubitule, că tu suferi de mania exactitudinii şi că ai fobia adevărurilor parţiale, ceea ce e... mă rog, o insultă adusă adevărului însuşi. Există pe lumea asta ceva care să nu fie imperfect? Nu cred că realitatea seamănă mai mult cu adevărul uman, decît, să zicem, El Scob cu Yacoub. Eu una m-aş mulţumi cu simbolismul

poetic pe care îl oferă, şi care e însăşi forma naturii. Poate că asta încearcă Pursewarden să transmită prin acele atacuri furibunde la adresa ta – ai ajuns la pasajele intitulate „Convorbirile mele mute cu Fratele Bou"?

Eu: Încă nu.

Ea: Nu te lăsa prea impresionat de ele. Trebuie să-i ierţi păcatele, sărmana canalie, şi să-i răspunzi cu un rîs sănătos, căci, la urma urmei, era unul de-ai noştri, un membru al tribului. Gradul de realizare a fiecăruia dintre noi nu are importanţă. Aşa cum spune şi el: „Nu există îndeajunsă credinţă, milă sau tandreţe pentru a mobila lumea asta măcar cu o singură rază de speranţă – şi totuşi, atîta timp cît răsună pe pămînt acel straniu strigăt de durere, chinurile facerii prin care trece un artist – nu e încă totul pierdut! Acel trist geamăt prevestitor de re-naştere ne asigură că balanţa este încă în echilibru. Ia seama la cuvintele mele, cititorule, pentru că artistul eşti tu, sau fiecare dintre noi – statuia care trebuie să se detaşeze din blocul inform de marmură şi să înceapă a trăi. Dar cînd? Cînd?" Şi pe urmă, în alt loc, spune: „Religia nu-i decît artă degenerată pînă la punctul de unde nu mai poate fi recunoscută" – o observaţie caracteristică pentru el. Ăsta era nodul contradicţiilor dintre Pursewarden şi Balthazar cu Cabala lui. Pursewarden a răsturnat fraza centrală cu susu-n jos.

Eu: Pentru a servi scopurilor lui personal.

Ea: Ba nu. Pentru a servi nevoilor lui nemuritoare. Nu e nimic necinstit în asta. Cînd te naşti în tribul artiştilor, nu-ţi pierzi vremea încercînd să o faci pe preotul. Trebuie să rămîi fidel viziunii tale şi, în acelaşi timp, să-i recunoşti

din plin subiectivismul. Poţi dobîndi oarecare perfecţiune dacă te măsori cu propriile tale posibilităţi – la orice nivel te-ai afla. Asta ar trebui, cred, să pună capăt frămîntărilor şi iluziilor noastre. L-am admirat întotdeauna pe Scobie pentru că am văzut în el un exemplu strălucit – la nivelul lui – al acestei realizări. Reuşea, cu mult succes, să fie el însuşi.

Eu: Da, cred că ai dreptate. Şi eu m-am gîndit azi la el. I-am auzit numele rostit la birou, nu mai ştiu în legătură cu ce. Clea, te rog, mai imită-l o dată! Îl reproduci atît de bine, că rămîn mut de admiraţie.

Ea: Dar îi cunoşti toate istoriile.

Eu: Fals! Istoriile lui sînt inepuizabile.

Ea: Dacă i-aş putea imita expresia! Privirea de bufniţă prevestitoare de rele, mişcările ochiului de sticlă! Foarte bine! Închide ochii şi ascultă povestea prăbuşirii lui Toby, una din numeroasele lui prăbuşiri. Eşti gata?

Eu: Da.

Ea: Mi-a istorisit-o cu prilejul unui mic dineu, puţin înainte de plecarea mea în Siria. Zicea că pusese mîna pe nişte bani şi a stăruit să-mi ofere o masă la Lutetia, după toate regulile artei; ne-am ospătat cu crevete şi am băut Chianti. A început să-mi povestească pe un ton scăzut, confidenţial: „Ce-avea Toby ăsta al meu era o superbă neobrăzare, rodul unei educaţii perfecte. Ţi-am spus vreodată că taică-su era membru în Parlament? Nu? Curios, eram sigur că ţi-am menţionat în treacăt. Da, era mare ştab. Dar Toby nu se lăuda niciodată cu el. Ba chiar, şi asta spune totul, mi-a cerut să tratez chestiunea cu cea mai mare discreţie şi să nu suflu o vorbă camarazilor de pe vapor. Nu voia favoruri, aşa zicea. Şi nici nu voia ca alţii să-l sugă, pen'că

taică-său era membru în Parlament. Voia să treacă prin viaţă incognito, aşa zicea, să-şi facă singur drum, muncind din greu. Da' tre' să ştii că, mereu avea necazuri cu puntea superioară. Cred că din cauza convingerilor lui religioase. Grozav îl mai atrăgea sutana pe bătrînul Toby. Avea un spirit foarte sufletesc. Singura carieră la care visa era aceea de popă. Da' nu ştiu cum, n-a reuşit să fie hirotonisit. Ăia ziceau că bea prea mult. Da' el zicea că bea pen'că vocaţia lui era aşa de arzătoare, că trebuia s-o stingă-n lichide. Numai de l-ar hirotonisi, zicea, şi s-ar lăsa de băutură. Mi-a spus de multe ori lucrul ăsta, cînd făceam ruta pîn' la Yokohama. Şi ori de cîte ori era beat, voia să ţină slujbe pasagerilor de la clasa-ntîi. Oamenii desigur că s-au plîns şi, cînd am ajuns la Goa, căpitanu' a adus un episcop la bord ca să-i bage minţile-n cap. «Scurvy, îmi zicea el, Scurvy, am să mor în chip de martir al vocaţiei mele, ai să vezi!» Dar nimic nu-i mai important în viaţă decît să duci o hotărîre pînă la capăt. Şi Toby ştia lucrul ăsta. Aşa că n-am fost deloc mirat cînd, într-o bună zi, cîţiva ani mai tîrziu, l-am văzut debarcînd pe ţărm în sutană. Cum de-a reuşit să se strecoare în rîndurile clerului, nu voia cu nici un chip să spună. Dar unu' dintre marinari zicea că găsise la Hong Kong un chinez corcit, care era episcop catolic şi care l-a hirotonisit pe-ascuns. Da' din momentu-n care actele au fost semnate, parafate şi ştampilate, nimeni nu mai putea face nimic, aşa că biserica a trebuit să înghită hapu' cu corcitura şi semnătura. După asta, Toby a devenit o sfîntă teroare, ţinînd slujbe în tot locul şi împărţind poze de sfinţi. Vaporul pe care slujea s-a săturat de el pînă peste cap, şi i-au făcut vînt. I-au înscenat un delict: au zis că l-au văzut coborînd la ţărm cu o poşetă de damă sub braţ. Dar Toby

a negat şi a zis că era un obiect religios, o sfită sau mai ştiu eu ce, care li s-a părut lor c-ar fi o poşetă. După aceea s-a îmbarcat pe un vas de pasageri care transporta pelerini. Zicea că, în sfîrşit, şi-a găsit făgaşu'. Toată ziulica slujbe la clasa-ntîi şi nimeni nu se mai împotrivea la cuvîntul Domnului. Da' eu am observat, cu îngrijorare, că acum bea şi mai vîrtos ca înainte, şi avea un fel de rîs dogit. Nu mai era vechiul Toby. Nu m-am mirat cînd am auzit că a dat iar de necaz. Se pare că s-a prezentat beat la datorie şi că a făcut o aluzie ireverenţioasă la posteriorul unui episcop. Da' ca să-ţi dai seama cît era de deştept, cînd s-a prezentat în faţa Curţii Marţiale avea un răspuns perfect, gata pregătit. Nu prea înţeleg eu cum vine treaba cu Curtea Marţială în materie de biserică, dar bănuiesc că vasul de pelerini era plin de episcopi sau aşa ceva, şi au ţinut consiliu de război în holul de la clasa'ntîi. Da' Toby era mai şmecher ca ei toţi. Nimic nu te-ajută mai mult ca cultura cînd e vorba de răspunsuri prompte. Răspunsul lui a fost că dacă cineva l-a auzit respirînd şuierător în timpul slujbei, asta se datorează astmei; şi-n al doilea rînd, n-a vorbit de posteriorul nimănui. A vorbit despre *fox-terrierul* unui episcop. Aşa-i c-a fost grozav? Cel mai deştept răspuns pe care l-a dat bătrînul Toby în viaţa lui, cu toate că-n materie de răspunsuri nu ştiu să fi rămas vreodată dator cuiva. Mă rog, episcopii au fost aşa de năuciţi, încît l-au lăsat să scape numai cu un avertisment şi cu obligaţia de-a înşira de o mie de ori Ave Mariile în chip de penitenţă. Da' asta era un fleac pentru Toby; ba chiar nu era deloc o problemă, pentru că-şi cumpărase o mică roată de rugăciuni chinezească, pe care a aranjat-o să spuie Ave Maria în locul lui. Un dispozitiv simplu, minunat adaptat la timpurile noastre. O învîrtire

de roată era egală cu o Ave Maria sau cu cincizeci de mătănii ; în felul ăsta, puteai să te gîndeşti la ale tale în timp ce te rugai. Da' s-a găsit cineva să-l denunţe şi i-au confiscat roata. Alt avertisment pe capul bietului Toby. Da' acum nici că se mai sinchisea, răspundea la toate cu o mişcare din cap şi-un rîs dispreţuitor. Gonea de-a dreptul în prăpastie, înţelegi ? Şi începuse să se umfle în pene. Nu mă puteam împiedica să observ cît de mult se schimbase, pen'că în fiecare săptămînă făcea cîte o escală aici, cu pelerinii ăia mocăiţi. Cred că erau italieni care vizitau locurile sfinte. Se duceau şi se-ntorceau, şi Toby în coasta lor. Da' se schimbase. Mereu dădea de bucluc şi s-ar fi zis că nu mai ştia ce-i aia ruşine. Se smintise de-a binelea. O dată a venit la mine în costum de cardinal, cu o beretă roşie şi un fel de abajur în mînă. «Dumnezeule ! am strigat, cu răsuflarea tăiată, Toby, tu nu eşti nici măcar orhideacon !» Mai tîrziu a fost zdravăn tras la răspundere pentru că se-mbrăca în veşminte superioare rangului lui, şi mi-am dat seama că nu mai durează mult pîn' să se răstoarne din balon, ca să zic aşa. În calitate de vechi prieten am făcut tot ce-am putut ca să-i vîr minţile-n cap, dar degeaba. Am încercat chiar să-l convertesc din nou la bere, da' n-a mers. Nu voia să audă decît de tărie. O dată a trebuit să-l duc la bord cu poliţia. Era îmbrăcat într-un costum de episcop. Cred că se cheamă *shibboleth*[1]. Şi a încercat să arunce o anatemă asupra oraşului de pe puntea de la clasa-ntîi. Flutura în mînă o absidă sau ceva de genul ăsta. Atunci l-am văzut ultima oară, înconjurat de un grup de episcopi adevăraţi. Erau roşii la faţă ca hainele pe care le şparlise el. Doamne, ce chelfăneală i-au tras

1. O parolă bisericească.

italienii ăia! Pe urmă a venit prăbuşirea. L-au prins în flambant delict de violare a vinului sacramental. Ştii că vinul ăsta poartă pecetea Papei. Îl cumperi de la Conford, magazinul de produse bisericeşti din Bond Street, gata sigilat şi binecuvîntat. Şi Toby a rupt sigiliul. Asta l-a dat gata. Nu ştiu dacă l-au excomunicat sau ce i-au făcut, dar l-au şters din registre. Cînd l-am mai văzut după aceea era propria lui umbră, îmbrăcată în haine de marinar. Continua să bea cît încăpea în el, dar în alt chip. «Scurvy, mi-a zis, acuma beau ca să-mi ispăşesc păcatele. Beau ca pedeapsă, nu de plăcere!» Toată tragedia asta îl făcuse morocănos şi arţăgos. Zicea c-o să plece în Japonia şi-o să se călugărească. Da' singurul necaz era că acolo trebuie să te razi în cap, ori lui Toby nu-i venea să se despartă de pletele lui lungi, foarte admirate de toată lumea. «Nu, a zis el după ce-am discutat ideea, nu, Scurvy bătrîne, după toate prin cîte am trecut nu mai suport să ajung şi chel ca un ou. La vîrsta mea, aş fi ca un om fără un acoperiş deasupra capului. Şi-apoi, în copilărie, am avut o ciupercă de piele şi mi-am pierdut toată podoaba capilară. A durat o eternitate pînă mi-a crescut la loc. Creştea aşa de încet, de-am crezut că n-o să mai dea niciodată în floare. Acum n-aş mai suporta să mă despart de păr. Pentru nimic în lume!» i-am înţeles perfect dilema, dar nu vedeam nici o ieşire. Bietul Toby urma să fie mereu un dezmoştenit, un om care înoată împotriva curentului. Dar, dacă nu te superi, ăsta-i semn de originalitate. Un timp şi-a cîştigat o pîine şantajîndu-i pe episcopii care i se spovediseră cît fusese preot la bord, ba chiar a reuşit să petreacă vreo două vacanţe pe gratis în Italia. Dar a dat din nou de bucluc şi s-a îmbarcat pentru Extremul Orient; cînd era pe uscat, lucra la hotelurile marinei şi se lăuda la

toţi c-o să facă avere din contrabanda cu diamante. Acuma-l văd foarte rar, poate o dată la trei ani, şi de scris, nu scrie niciodată; dar cît oi trăi n-am să-l uit pe bătrînul Toby! A fost totdeauna un gentleman, în ciuda nenorocirilor care au dat peste el, şi cînd o să moară taică-său, o să aibă şi el un venit de cîteva sute de lire pe an. Atunci o să ne asociem cu Budgie, la Horsham, şi o să punem afacerea cu closetele cu pămînt pe baze cu adevărat economice. Bătrînul Budgie nu se pricepe să ţie dosare şi registre. Asta-i o slujbă pentru mine, cu practica mea din poliţie. Cel puţin aşa zicea mereu bătrînul Toby. Mă întreb pe unde-o fi rătăcind acum?"

Recitalul Cleei luă sfîrşit, rîsul i se stinse brusc şi pe faţă îi apăru o expresie de care nu-mi aminteam să i-o fi văzut pînă atunci. Ceva între îndoială şi îngrijorare, care-i adia ca o umbră pe la colţurile gurii. Adăugă, cu o naturaleţe studiată şi oarecum încordată:

— Pe urmă mi-a ghicit viitorul. Ştiu c-ai să rîzi de asta. Spunea că nu reuşeşte să ghicească decît anumitor oameni şi în anumite momente. Mă crezi dacă-ţi spun că mi-a descris cu exactitate şi pînă în cele mai mici amănunte tot ce avea să mi se întîmple în Siria?

Îşi întoarse, cu o mişcare bruscă, faţa la perete şi, spre surprinza mea, am văzut că-i tremură buzele. Mi-am lăsat mîna pe umărul ei cald şi am întrebat-o încetişor:

— Clea, ce s-a întîmplat?

Mi-a strigat cu bruscheţe:

— Lasă-mă-n pace! Nu vezi că vreau să dorm?

Partea a III-a

Convorbirile mele mute cu Fratele Bou

(extrase din însemnările lui Pursewarden)

Cu ce înspăimîntătoare obsesie revenim iar şi iar – ca vîrful limbii pe locul unui dinte extras – la problema asta a scrisului! Oare scriitorii nu pot discuta decît chestiuni profesionale? Dar cînd mă aflu cu bătrînul Darley mă simt cuprins de un soi de vertij convulsiv, pentru că, deşi avem atîtea în comun, constat că nu pot să-i vorbesc. Dar stai puţin. De fapt îi vorbesc: îi vorbesc la nesfîrşire, pasionat, isteric, numai că nu scot un cuvînt. Nu-i chip să despici cursul ideilor lui care, *ma foi*[1], sînt bine gîndite, ordonate, însăşi esenţa „raţiunii trainice". Doi bărbaţi cocoţaţi pe scaune înalte de bar, rozînd din univers ca dintr-un baton de zahăr candel. Unul vorbeşte cu voce joasă, bine modulată, folosind limbajul cu tact şi intuiţie; celălalt se foieşte de pe o fesă pe alta, ţipînd neruşinat în sinea lui, dar răspunzînd doar printr-o ocazională afirmaţie sau negaţie frazelor frumos rotunjite care, în cea mai mare parte, sînt de o valoare şi un adevăr

1. Pe legea mea (*fr.*).

incontestabile. Asta n-ar putea constitui embrionul unei schiţe? (Dar, Frate Bou, tot ce spui tu e lipsit de o întreagă dimensiune. Cum s-ar putea comunica aşa ceva în engleza oxfordiană?) Şi totuşi, omul cocoţat pe scaunul cu picioroange se încruntă cu un aer penitent şi-şi desfăşoară mai departe expunerea asupra actului de creaţie – ei, ce zici de asta? Din cînd în cînd furişează cîte o privire sfioasă către călăul său – pentru că, în chip ciudat, se pare că-l supun la suplicii; altfel nu s-ar repezi întruna la mine, înfigîndu-şi vîrful floretei în fisurile amorului meu propriu, sau în locul unde îşi închipuie el că-mi ţin inima. Nu, ne-am mulţumi să conversăm despre subiecte mai simple, de pildă despre vreme. Simte în mine o enigmă, ceva care ţipă să fie cercetat („Dar, Frate Bou, eu sînt limpede ca un cristal! Problema e acolo, aici, nicăieri!") Uneori, cînd îmi vorbeşte cum îmi vorbeşte, simt o nevoie nebună să-i sar în spinare şi să-l călăresc în susul şi-n josul străzii Fuad, cravaşîndu-l cu un lexicon şi strigîndu-i: „Trezeşte-te, neghiobule! Lasă-mă să te trag de urechile astea lungi şi să te mîn în galop printre figurile de ceară ale literaturii noastre, prin ţăcănitul aparatelor de fotografiat ale zeloaselor cercetaşe care fac instantanee monocrome ale aşa-zisei realităţi. Împreună, o să tragem furiile pe sfoară şi o să devenim celebri pentru descrierile peisajului englezesc, ale vieţii englezeşti care se desfăşoară în ritmul grav al unei autopsii. Mă auzi, Frate Bou?"

Dar nu mă aude, nu vrea să mă audă. Glasul lui ajunge pînă la mine îndepărtat, ca pe o linie telefonică defectă. „Alo! Mă auzi?" strig eu scuturînd receptorul. Îi ascult vocea slabă, acoperită de mugetele Niagarei. Ce-ai spus? Ai spus că vrei să-ţi aduci contribuţia la literatura engleză?

Cum? Să garnisești cu cîteva fire de pătrunjel peștele ăsta mort? Să sufli cu rîvnă în nările unui cadavru? Ți-ai mobilizat toate mijloacele, Frate Bou? Ai reușit să-ți anulezi educația? Te poți cățăra ca un spărgător cu sfîncterele relaxate? Și atunci ce vei găsi de spus unor oameni a căror viață afectivă seamănă cu cea a bunilor hotelieri elvețieni? Am să te învăț eu. Am să-ți spun, ca să vă scutesc pe voi, artiștii, de necazuri. Ai de rostit un cuvînt simplu. *Edelweiss*. Pronunță-l cu voce joasă, bine modulată și cu un accent distins, și unge-l cu un suspin! Aici e toată taina, într-un cuvînt care crește deasupra zăpezilor veșnice. Și pe urmă, după ce vei fi soluționat problema scopurilor și a mijloacelor, va trebui să înfrunți o alta, la fel de spinoasă – căci dacă, din întîmplare, o operă de artă ar traversa Canalul Mînecii, ar fi imediat expediată îndărăt la Dover, pe motiv că nu-i cuviincios îmbrăcată. Nu-i deloc ușor, Frate Bou. (Poate c-ar fi mai înțelept să ceri azil intelectual limbii franceze?) Dar văd că nu dai atenție spuselor mele. Continui pe același ton imperturbabil să-mi descrii scena literară, care a fost sintetizată, o dată pentru totdeauna, de poetul Gray în versul: „Behăie turma rătăcind alene pe pășune."[1] Nu pot să neg adevărul celor spuse de tine. E convingător, e prestiutor, e studiat cu grijă. Dar eu mi-am luat precauții împotriva unei națiuni de bunicuțe nebune. Fiecare din cărțile mele poartă o banderolă roșie cu inscripția: A NU SE DESCHIDE DE FEMEILE BĂTRÎNE INDIFERENT DE SEX. (Bietul D.H.L.[2] atît de eronat, atît de

1. Thomas Gray – *Elegie scrisă într-un cimitir de țară* (1750).
2. D.H. Lawrence.

adevărat, atît de mare, fie ca stafia lui să sufle asupra noastră, a tuturor!)

Își lasă paharul pe tejghea, cu un clinchet ușor și, oftînd, își trece degetele prin păr. „Blîndețea nu-i o scuză", îmi spun în gînd. Bunătatea dezinteresată nu te scutește de cerințele esențiale ale vieții artistului. Vezi tu, Frate Bou, există viața mea, și viața vieții mele. Își aparțin una alteia, ca fructul și coaja. Nu vreau să fiu rău. Numai că nu pot fi indulgent.

„Ce fericit ești că nu te interesează tehnica scrisului, îmi spune Darley pe un ton de deznădejde plîngăreață. Te invidiez." Dar, de fapt, nu mă invidiază deloc. Frate Bou, am să-ți povestesc o istorioară. Un grup de antropologi chinezi au venit în Europa pentru a studia deprinderile și crezurile noastre. Au murit de rîs și au fost îngropați cu onoruri militare. Ce zici de asta? Ne-am convertit ideile într-un soi de turism profitabil.

Darley vorbește cu privirile piezișe îngropate în paharul de gin. Îi răspund fără cuvinte. De fapt sînt asurzit de emfaza propriilor mele spuse. Ecoul lor îmi reverberează în țeastă asemenea măreților rîgîieli ale lui Zarathustra sau ca vîntul foșnind prin barba lui Montaigne. Din cînd în cînd, îl apuc de umeri în minte și-l zgîlțîi, strigîndu-l: „Frate Bou, literatura trebuie să fie un deschizător de drumuri, sau o bromură? Decide! Decide!"

Dar nu-mi dă atenție, nu mă ascultă. Tocmai a sosit de la bibliotecă, de la cîrciumă, sau de la un concert de Bach (sosul i se prelinge încă pe bărbie). Ne-am aliniat pantofii pe bara de metal de sub bar. Seara a început să caște în jurul nostru cu obositoarele-i făgăduințe de fete în care să tai brazdă. Și iată-l pe Fratele Bou perorînd grav despre cartea pe care o scrie și care,

din cînd în cînd, îl zvîrle din şa, ca un cal nărăvaş. De fapt, nu despre artă este vorba, ci despre noi înşine. Va trebui oare să ne mulţumim întotdeauna cu conserva rîncedă a romanului subvenţionat? Sau cu îngheţata lîncedă a poemelor care plîng pînă ce adorm în frigiderul minţii? De-am putea adopta o metrică mai îndrăzneaţă, un ritm mai vioi, am respira cu toţii mai liber! Sărmanele cărţi ale lui Darley – vor fi oare întotdeauna sfîşietoare descrieri ale stărilor sufleteşti aparţinînd... omletei umane? (Arta apare în punctul unde forma este sincer onorată de un spirit treaz.)

— Rîndul ăsta îl plătesc eu.

— Ba nu, bătrîne, eu plătesc.

— Nu, nu. Insist.

— Ba nu. E rîndul meu.

Această dispută amicală îmi oferă intervalul necesar ca să-mi notez pe manşeta zdrenţuită trăsăturile cele mai proeminente ale autoportretului meu. Cred că acestea acoperă întreaga sferă, cu admirabilă conciziune. Articolul întîi: „Ca toţi oamenii graşi, am tendinţa de a fi propriul meu erou". Articolul doi: „Ca toţi oamenii tineri, am pornit cu intenţia de a fi un geniu, dar, din fericire, am învăţat să rîd". Articolul trei: „Am sperat întotdeauna să dobîndesc viziunea Ochiului de Elefant". Articolul patru: „Mi-am dat seama că, pentru a deveni artist, trebuie să te dezbari de întregul complex de egoisme care te fac să alegi exprimarea de sine ca unicul mijloc de a progresa. Pentru că acest lucru e imposibil, îl numesc Gluma Absolută!"

Darley vorbeşte despre dezamăgiri. Da, Frate Bou, deziluzia este regula jocului. Cu ce speranţe însufleţite am invadat pe vremuri străzile Londrei, venind din provincie cu geamantanele umflate de manuscrise! Îţi aduci aminte? Cu

cîtă emoţie priveam de pe podul Westminster, recitînd sonetul banal al lui Wordsworth[1] şi întrebîndu-ne dacă fiică-sa a pierdut din frumuseţe devenind franţuzoaică. Metropola părea să vibreze de presentimentul talentelor noastre, al măiestriei şi discernămîntului nostru. Plimbîndu-ne pe Mall ne întrebam cine or fi toţi oamenii ăia – bărbaţi înalţi, cu trăsături vultureşti, cocoţaţi pe balcoane şi socluri, şi scrutînd oraşul prin binocluri puternice. Ce-or fi căutînd cu atîta ardoare? Cine să fi fost aceste personaje neclintite, cu ochi de oţel? Cuprinşi de sfială, am oprit un poliţist şi l-am întrebat. „Sînt editorii", ne-a răspuns el cu blîndeţe. Editorii? Inimile ne-au stat în loc. „Şi sînt în căutarea unui nou talent!" Dumnezeule mare! Pe noi ne aşteaptă şi ne pîndesc! Dar binevoitorul poliţist şi-a muiat glasul şi ne-a şoptit pe un ton reverenţios: *„Aşteaptă să se nască un nou Trollope!"* Îţi aduci aminte cum, la auzul acestor cuvinte, am scăpat geamantanele grele din mînă? Cum ne-a îngheţat sîngele în vine, cum ni s-au oprit picioarele din mers? Frate Bou, noi visam, timid, o iluminare, aşa cum a visat Rimbaud – un poem răscolitor, care să nu fie didactic sau discursiv, ci să contamineze – care să nu fie intuiţie raţionalizată, îmbrăcată în foi de mică! Nimeriserăm în altă prăvălie, şi n-aveam banii potriviţi. Ni s-a făcut dintr-o dată frig cînd am văzut ceaţa lăsîndu-se pe Trafalgar Square, încolăcindu-şi în jurul nostru tentaculele de ectoplasmă! Un milion de moralişti, molfăindu-şi brioşele, aşteptau – dar nu pe noi, Frate Bou, ci pe fanfaronul şi plicticosul de Trollope! (Dacă sînteţi nemulţumiţi de forma voastră,

1. William Wordsworth – *Compus pe Podul Westminster* (1802).

căutaţi o chiuretă.) Şi te mai miri că rîd cam fals? Te întrebi ce m-a transformat într-un umil aforist al naturii?

> Mascat în cocostîrc şi aprig ca un zmeu
> Cine-ar putea fi altul, decît lihnitul Eu!

Noi care, la urma urmei, dăm o amărîtă mînă de ajutor la procesul de modelare a *psyche*-ului naţiunii noastre, la ce altceva ne putem aştepta decît la o respingere automată, firească, din partea unui public care detestă orice imixtiune? Şi pe drept cuvînt: nu e nici o nedreptate la mijloc, pentru că nici eu nu suport imixiunea, la fel ca şi tine, Frate Bou. Nu, nu ne putem considera nedreptăţiţi, ci numai ghinionişti. Din cele zece mii de motive pentru care cărţile mele nu se bucură de popularitate, ţi-l voi spune numai pe primul, deoarece le conţine pe toate celelalte. Concepţia asupra artei specifică unei culturi puritane nu face decît să-i exalte moralitatea şi să-i accentueze latura patriotică. Nimic altceva. Te văd înălţînd din sprîncene. Pînă şi tu, Frate Bou, eşti conştient de irealitatea fundamentală a unei astfel de concepţii. Cu toate astea, ea explică totul. O cultură puritană nu înţelege ce înseamnă arta – cum te-ai putea aştepta să înţeleagă? (Las religia pe seama episcopilor – acolo îşi exercită acţiunea dăunătoare.)

> Picioare strîmbe, ochi cu vine sparte
> Nimic din ce-i anormal sau diform
> Nu poate-ntrece nici măcar în parte
> Suceala spiritului meu inform
>
> De roata răbdării legat dau ocol
> Timpului rotitor, care-i nimicul gol.

Treptat, ne alcătuim propriile antologii de nefericire, dicţionarele noastre de verbe şi de

substantive, copulativele şi gerundivele noastre. Poliţistul acela simptomatic din seara londoneză a fost primul care ne-a transmis suflul acestui mesaj! Personajul acela bonom a concentrat adevărul într-o coajă de nucă. Şi iată-ne pe amîndoi într-un oraş străin, clădit din cristale de urdoare şi beteală, ale cărui *moeurs*, dacă le-am descrie, ar părea fantasmagoriile creierului nostru dereglat. Frate Bou, avem încă de învăţat lecţia cea mai dură dintre toate – anume că adevărul nu poate fi forţat, ci trebuie lăsat să-şi pledeze singur cauza. Mă auzi? Linia s-a defectat din nou, vocea ta îmi vine de la kilometri depărtare. Aud cascada prăvălindu-se!

Fii trist, june poet, la chefuri lasă-i pe netoţi.
De două ori pe noapte, s-o onorezi pe Venus, dacă poţi.
Şi cum ţi-e totuna, cată să clincăneşti.
Talanga de vacă a muzei englezeşti.

Arta nu-i decît certă nonentitate.
Căci nu e asta, atuncea ce e, Frate?

Ieri seară, scriind în camera mea, am văzut o furnică pe masă. A trecut pe lîngă călimară şi am urmărit-o şovăind în faţa albului unei foi de hîrtie pe care scrisesem cuvîntul „Amor"; condeiul mi-a tremurat, furnica a făcut cale întoarsă şi, deodată, lumînarea a început să picure şi s-a stins. Octave de lumină galbenă îmi pîlpîiau îndărătul pleoapelor închise. Voiesem să încep o frază cu următoarele cuvinte: „Partizanii amorului..." dar şi ideea începuse să picure şi să se topească, o dată cu lumînarea! Mai tîrziu, cînd eram gata să mă las furat de somn, m-a săgetat un gînd. Am scris cu creionul pe zidul de deasupra patului: „Ce poţi face cînd nu împărtăşeşti propriile tale păreri despre dragoste?" Mi-am auzit suspinul exasperat, în timp ce mi se lipeau ochii. M-am

trezit dimineaţă, cu mintea clară ca un apendice perforat, şi mi-am scris pe oglindă, cu săpunul de bărbierit, propriul epitaf:

> Nicicînd n-am ştiut de care parte înclină arta mea,
> Grăit-a Pursewarden în clipa cînd sufletu-şi dădea.

Cît despre partizanii amorului, eram bucuros că se volatilizaseră, pentru că m-ar fi împins irezistibil spre latura „sex" – această datorie neachitată care atîrnă deasupra conştiinţei compatrioţilor mei. Ce chiţibuşărie! Adevăratele poante şi chiţibuşuri ale acestei lumi răsucite, unicul teren pe care ne putem desfăşura talentele, Frate Bou! Un singur cuvînt adevărat, onest, lipsit de emfază, în acest domeniu, ar declanşa pe dată corul de nechezături şi chiţcăieli caracteristice băştinaşilor noştri intelectuali! Pentru ei, sexul este sau goana după aur, sau retragerea ruşinoasă de pe cîmpul de luptă. Şi pentru noi? Dacă vrei să fim un moment serioşi, am să-ţi explic ce vreau să spun. (Cucu, cucu! o notă veselă, neplăcută pentru urechea din piele de porc.) Vreau să spun prin asta mult mai multe decît îşi imaginează ei. (Straniul şi tristul personaj hermafrodit din seara aceea londoneză – omul de pază aşteptîndu-i pe aristocraţii din Ebury Street.) Nu, asta-i cu totul altă zonă de investigaţie, la care nu poţi ajunge fără să traversezi acel *terrain vague* al spiritelor parţiale. Subiectul nostru, Frate Bou, este acelaşi, întotdeauna şi iremediabil unul şi acelaşi – voi despărţi cuvîntul în litere, de dragul tău: A-m-o-r. Patru litere şi fiecare dintre ele închide un întreg tom. E acel *point faible*[1] din *psyche*-ul uman, însuşi lăcaşul

1. Punctul slab (*fr.*).

unde se instalează *carcinoma maxima*. Dar, de la greci încoace, nu știu cum de s-a amestecat cu *cloaca maxima!* E un mister total a cărui cheie o dețin numai evreii, dacă nu mă înșală cunoștințele mele de istorie. Pentru că rasa asta dotată nu a cunoscut niciodată arta, ci și-a epuizat energiile creatoare pur și simplu în construirea unor sisteme etice; literalmente a impregnat psihicul Europei occidentale cu toată gama de idei bazate pe „rasă" și pe interdicții sexuale menite să ducă la îmbunătățirea rasei! Parcă-l văd pe Balthazar mîrîind și dînd din coadă! Dar de unde naiba provin toate fanteziile astea de purificare a fluxului sanguin? Greșesc oare dacă încerc să le detectez sursa în cumplitele prohibiții înscrise în Cartea Leviților drept justificare pentru maniaca furie depresivă a fraților din Plymouth și a unei întregi hoarde de alți siniștri sectanți? De secole întregi Legea ne ține testiculele în clește; de asta fetele și băieții noștri sînt atît de clorotici și de blegi. De aici și prețioasa nerușinare a adulților sclerozați într-o perpetuă adolescență! Vorbește, Frate Bou, mă urmărești? Dacă n-am dreptate, spune așa! Dar în concepția mea asupra acelui cuvînt de patru litere – despre care mă mir că n-a fost epurat de către tipograful englez, alături de celelalte obscenități – sînt îndrăzneț și impetuos. Mă refer la *întreaga blestemată gamă amoroasă* – începînd cu micile fracturi parțiale ale inimii omenești pînă la înalta complicitate spirituală cu... mă rog, cu căile absolute ale naturii, dacă vrei. Firește, Frate Bou, acesta e un studiu impropriu al omului, nu-i așa? Drenajul sufletului! Am putea schița o hartă a suspinelor noastre.

Zeus pe Hera o răstoarnă-n pat,
Și ce crezi că vede? Pofta i-a secat,
Hera epuizată de-atîta exces
Nu-i mai face față, vai ce insucces!

Înţeleptul Zeus nu s-a speriat
Şi-alte înfăţişări pe loc el şi-a luat.
Şoim, cerb, taur, cîine gata să turbeze
Ca poftele Herei să se-nvioreze.

Se ştie prea bine, un zeu e prolix
Nu poate, ca alţii, să accepte-un chix...

Mă întrerup aici, puţin ruşinat, pentru că văd că sînt în pericol de a nu mă lua în serios, aşa cum aş dori. Şi asta ar fi o insultă de neiertat. Mai mult, mi-a scăpat ultima ta observaţie, ceva despre alegerea unui stil. Da, Frate Bou, alegerea unui stil este extrem de importantă. În grădina de zarzavat a culturii noastre domestice, vei descoperi flori stranii şi teribile, cu stamine zdravăn erectate. Ah, să scrii ca Ruskin! Cînd biata Effie Grey a încercat să se strecoare în patul lui, a izgonit-o pe sărmana fată. Ah, să scrii ca Thomas Carlyle! Tocătură de spirit. Cînd un scoţian vine la tîrg, poate Primăvara să se ţină departe? Nu. Tot ce spui tu e plin de adevăr şi de miez; un adevăr cam relativ şi un miez cam lipsit de miez, totuşi voi încerca să mă gîndesc la această invenţie a scoliaştilor, pentru că un stil clar este la fel de important pentru tine pe cît de important e conţinutul pentru mine.

Cum să atacăm subiectul? Keats, cel îmbătat de cuvinte, căuta printre vocale rezonanţe care să-i redea ecoul eului său lăuntric. Bătea cu degete răbdătoare în coşciugul gol al morţii sale timpurii, ascultînd reverberaţiile certei lui imortalităţi. Byron era nonşalant cu engleza, tratînd-o ca un stăpîn pe o slugă; dar cum limba nu e un lacheu, creştea şi se încolăcea ca nişte liane tropicale printre crăpăturile versurilor, aproape strangulîndu-l. A trăit cu adevărat, viaţa lui a fost într-adevăr imaginară; dar sub ficţiunea

eului pasional se ascundea un magician, deşi el nu era conştient de acest lucru. Donne se opreşte asupra nervului dezgolit, făcînd să răsune întregul craniu. Adevărul trebuie să te cutremure, gîndeşte el. Şi ne răneşte, de teamă să nu cadă în facilitate; în ciuda dureroaselor opriri, versurile lui trebuie mestecate pînă le simţi zeama. Shakespeare face ca întreaga natură să-şi încline capul. Pope, cuprins de mania metodei, asemenea unui copil constipat, îşi freacă suprafeţele cu glaspapir, ca să putem luneca peste ele. Marii stilişti sînt cei care nu sînt siguri de efectul lor. Lacuna secretă din conţinut e cea care-i roade, fără să-şi dea seama, şi-i împinge să lustruiască forma. Eliot aplică un tampon cu cloroform peste un spirit prea strîns închingat în cunoştinţele acumulate. Onesta lui preocupare pentru măsură şi eroica lui hotărîre de a relua securea călăului sînt provocări pe care ni le aruncă tuturor; dar unde e zîmbetul? Ne pune piedică şi ne scrîntim glezna tocmai în momentul cînd ne pregăteam să dansăm. A ales cenuşiul în locul luminii, şi îşi împarte porţia cu Rembrandt. Blake şi Whitman sînt pachete prost ambalate, pline cu vase sacre împrumutate din templu, care se răspîndesc pretutindeni cînd sfoara cedează. Longfellow prevesteşte era inventiilor, pentru că e primul care s-a gîndit la pianul mecanic. Apeşi pe o pedală şi pianul recită. Lawrence a fost o mlădiţă de stejar adevărat, cu necesara grosime a trunchiului şi deschidere a ramurilor. Dar de ce le-a arătat că are simţire, devenind astfel vulnerabil la săgeţile lor? Şi Auden vorbeşte întruna. A emancipat limbajul colocvial...

Aici, Frate Bou, am să mă întrerup; pentru că, evident, asta nu-i critică elevată şi nici măcar măruntă. Nu văd eu genul ăsta de fanfaronadă pătrunzînd în vechile noastre universităţi, unde

încă se caută, cu mare cazną, să se extragă din artă umbra unei justificări pentru modul nostru de viaţă. Desigur, trebuie să existe pe undeva şi un grăunte de speranţă, îşi spun ei îngrijoraţi. La urma urmei, probabil că există un grăunte de speranţă pentru bunii, cuviincioşii creştini, în toată această gargariseală pe care şi-o transmite tribul nostru din generaţie în generaţie. Sau arta nu-i decît bastonul alb care li se dă orbilor pentru a-şi boc-boc-bocăni drumul pe care nu-l văd, dar despre care ştiu cu certitudine că există? Frate Bou, ţie îşi revine să decizi.

Cînd Balthazar mă tachina acuzîndu-mă că sînt echivoc, îi răspundeam spontan, fără nici o clipă de reflecţie prealabilă: „Cuvintele fiind ceea ce sînt, oamenii fiind ceea ce sînt, poate că ar fi mai bine să spunem întotdeauna opusul a ceea ce gîndim?" Mai tîrziu, cînd am reflectat asupra acestui punct de vedere (despre care nici nu ştiam măcar că-l deţin), mi s-a părut remarcabil de înţelept. Asta-i tot ce am de spus despre gîndirea conştientă; vezi tu, noi, anglo-saxonii, sîntem incapabili să gîndim prin noi înşine; despre noi înşine, da. Cînd gîndim despre noi înşine oferim tot felul de recitaluri frumoase, pe cele mai felurite glasuri, de la accentul spart de Yorkshire pînă la vocea – cu un cartof fierbinte în gură – a crainicului de la BBC. În spectacole din astea excelăm, pentru că ne vedem distanţaţi de realitate, ca un obiect sub microscop. Ideea de obiectivitate nu-i decît o măgulitoare extensie a darului nostru pentru impostură. Cînd vrei să gîndeşti cu propria minte, e cu neputinţă să te prefaci – or noi trăim numai prin prefăcătorie. Ah! Te aud suspinînd numele altuia dintre scriitorii englezi, acei minunaţi temniceri ai sufletului! Cît de plicticoşi şi ce deranjanţi sînt! Trist dar adevărat.

Ave! mohorît Albion, lăcaş de făţărnicie!
Pursewarden te salută cu multă economie.
Ţi-a-ntors valorile cu fundu-n sus
Urînd ipocrizia şi adorînd nespus...

Dar dacă doreşti să-ţi lărgeşti imaginea, întoarce-ţi faţa spre Europa, acea Europă care se întinde, să spunem, de la Rabelais la de Sade. Un progres de la conştiinţa burţii la conştiinţa capului, de la carne şi mîncare la dulcea (dulcea!) raţiune. Însoţit de toate relele interşanjabile care-şi rîd de noi. Un progres de la extazul religios la ulcerul duodenal! (E, probabil, mult mai sănătos să nu ai creier deloc.) Dar, Frate Bou, ăsta e un lucru de care n-ai ţinut seama cînd ai decis să concurezi pentru titlul de campion la categoria grea al Mileniului. E prea tîrziu să te mai lamentezi. Ai crezut c-ai că te poţi eschiva de penalizări fără să faci altceva decît să-ţi dovedeşti iscusinţa în mînuirea cuvintelor. Dar cuvintele... sînt doar o harpă eoliană, un xilofon de duzină. Pînă şi o focă poate învăţa să ţină în echilibru o minge pe bot sau să cînte la trombon, la circ. Dar ce se ascunde îndărătul lor...?

Vorbesc serios, dacă doreşti să fii – nu spun original, ci măcar contemporan, ar trebui să încerci o şmecherie cu patru cărţi de joc, sub forma unui roman; înfigi o axă comună în centrul celor patru povestiri şi o dedici pe fiecare dintre ele unuia dintre cele patru vînturi. Un continuum, zău aşa, care să întrupeze nu un *temps retrouvé*[1] ci un *temps délivré*[2]. Însăşi curbura spaţiului va oferi naraţiunii stereoscopie, în timp ce personalitatea umană, văzută de-a lungul unui continuum va

1. Timp regăsit (*fr.*).
2. Timp eliberat (*fr.*).

deveni poate prismatică? Cine poate spune? Eu îţi arunc ideea. Îmi pot imagina o formă care, dacă o satisfaci, ar putea ridica, în termeni umani, problemele cauzalităţii şi ale nedeterminării... Şi nimic prea *recherché*[1]. Pur şi simplu povestea banală: „un băiat cunoaşte o fată". Dar, tratată în felul ăsta, n-ai să parcurgi, ca majoritatea contemporanilor tăi, o linie de puncte, puncte!

Ăsta-i genul de propunere pe care vei fi nevoit, într-o bună zi, să ţi-o faci („Nu vom ajunge niciodată la Mecca!", aşa cum remarcă surorile dintr-o piesă de Cehov, al cărei titlu l-am uitat.)

> Iubea natura şi femeia nudă
> Ducea cu-orice femelă o bătălie crudă.
> La flacăra vieţii îşi călea tăria
> Şi a căzut în lupta cu ipocrizia.

Cine cutează să capteze imaginea labilă a adevărului, în întreaga sa multiplicitate lugubră? (Nu, nu, haide să ne ospătăm veseli cu fişii dintr-o veche cataplasmă aruncată şi să ne lăsăm clasificaţi de ştiinţă drept absolvenţi la Eton, specializaţi în sporturi de uscat sau de apă.)

Cine sînt aceste siluete pe care le văd în faţa mea, pescuind în apele tulburi ale bisericii englezeşti?

Scriem, Frate Bou, pentru cei lihniţi spiritualiceşte, pentru naufragiaţii sufletului! Aceştia vor alcătui întotdeauna o majoritate, chiar cînd toţi vom fi milionari, proprietate de stat. Curaj, pentru că, în ce-i priveşte pe cei pomeniţi, vei fi întotdeauna domnitorul publicului tău. Geniul care nu poate fi ajutat, trebuie, în mod politicos, ignorat.

---

1. Căutat (*fr.*).

Şi nu vreau să spun că e inutil să-ţi stăpîneşti bine meşteşugul şi să-l practici continuu. Nu. Un scriitor bun trebuie să fie în stare să scrie orice. Dar un scriitor mare se supune constrîngerilor determinate de însăşi scructura *psyche*-ului şi care nu pot fi trecute cu vederea. Dar unde-i scriitorul mare? Unde e?

Haide, vino să colaborăm la o operă cu patru-cinci etaje, vrei? „De ce-a călcat strîmb vicarul" ar fi un titlu foarte bun. Repede, personajele acelea soporifice ne aşteaptă printre minaretele Londrei, muezinul comerţului. „Vicarului i se oferă şi femei o dată cu leafa, sau numai leafa? Citiţi următoarele o mie de pagini şi veţi afla." Viaţa englezească pe viu – o cucernică melodramă jucată de epitropi criminali, osîndiţi pe viaţă la dubii sexuale! În felul ăsta, putem aşeza o apărătoare de ceainic peste realitate, spre avantajul nostru reciproc, şi putem scrie totul în proză simplă, care aproape că nu se deosebeşte de tabla galvanizată. În felul ăsta, vom pune un capac peste o ladă care n-are pereţi. Frate Bou, haide să fim pe placul unei lumi de mitocani indiferenţi, care citeşte ca să-şi verifice nu intuiţiile, ci prejudecăţile.

Îmi aduc aminte de bătrînul Da Capo care mi-a spus odată: „Azi am avut cinci femei. Ştiu că o să ţi se pară excesiv. Dar să nu crezi că am încercat să-mi dovedesc ceva. Dacă ţi-aş spune că am amestecat cinci mărci diferite de ceai, ca să-mi satisfac cerul gurii, sau cinci sortimente de tabac ca să-mi satisfac pipa, nu te-ar şoca deloc. Dimpotrivă, mi-ai admira eclectismul, nu-i aşa?"

Burtosul de Kenilworth de la Ministerul de Externe mi-a spus odată, pe o voce plîngăreaţă,

că tocmai „îi făcuse o vizită lui James Joyce, din simplă curiozitate, şi a fost neplăcut surprins de bădărănia, aroganţa şi irascibilitatea acestuia". „Dar bine, i-am răspuns eu, Joyce şi-a plătit dreptul la singurătate dînd lecţii negrilor pe un şiling şi şase pence ora. I se cuvine să fie apărat de intruziunea unor indescriptibili de talia dumitale, care-şi imaginează că arta e ceva la care o bună educaţie îţi dă un drept automat; că asta face parte din echipamentul monden, din aptitudinile de clasă, aşa ca pictura în acuarelă pentru doamnele distinse din era victoriană. Îmi imaginez cum i s-a strîns inima numai cît ţi-a văzut faţa, cu expresia ei de condescendenţă îndărătnică – profundul respect de sine pe care-l vezi uneori ivindu-se pe mutra unui peştişor de aur dotat cu titluri ereditare!" După asta, nu mi-a mai adresat niciodată vreun cuvînt, adică exact ce mi-am dorit. Arta de a-ţi face duşmani necesari! Totuşi un lucru îmi plăcea la el: pronunţa cuvîntul „civilizaţie" de parc-ar fi avut în el sinuozitatea unui S.

(Fratele Bou îmi vorbeşte acum despre simbolism şi, trebuie să recunosc, spune lucruri pertinente. Simbolismul! Abrevierea limbajului într-un poem. Aspectul heraldic al realităţii! Simbolismul este marea trusă de reparaţii a *psyche*-ului, Frate Bou, acel *fondé de pouvoir*[1] al sufletului. Muzica menită să-ţi relaxeze sfincterele, care imită undurile înaintării sufletului prin carnea umană, vibrînd în noi ca electricitatea! (Bătrînul Parr a spus odată cînd era beat: „Da, dar cînd înţelegi, te doare!")

Sigur că te doare. Dar ştim că istoria literaturii e istoria rîsului şi a plînsului. Imperativele

1. Împuternicit (*fr.*).

de la care nu există nici o scăpare sînt: *Rîzi pînă plîngi şi plîngi pînă rîzi*!

Gîndurile cele mai înalte sînt accesibile oamenilor celor mai mărunţi. Atunci de ce trebuie să ne frămîntăm atîta? Pentru că înţelegerea nu-i o funcţie a raţiunii, ci a stadiului de dezvoltare a *psyche*-ului. Aici, Frate Bou, e punctul nostru de divergenţă. Toate explicaţiile din lume n-ar putea umple golul. Numai înţelegerea. Într-o bună zi ai să te deştepţi din somnul tău şi ai să strigi rîzînd: *Ecco*![1]

Cu privire la artă, îmi spun întotdeauna: „În timp ce ei stau şi se uită la focul de artificii numit «Frumuseţe», tu trebuie să le inoculezi adevărul în vene, ca pe un virus trecut prin filtru." Uşor de spus, greu de făcut. Cît de încet înveţi să îmbrăţişezi paradoxul! Nici eu n-am ajuns încă pînă acolo; cu toate astea, spun asemenea acelui mic grup de exploratori: „Deşi ne aflam încă la o distanţă de două zile de mers pînă la cascade, le-am perceput deodată vuetul crescînd în depărtare!" Ah! Cei care merită vor putea într-o zi să capete un certificat de re-naştere din partea unui departament administrativ înţelegător. Acesta le va da dreptul să primească totul pe gratis – o recompensă rezervată celor care nu doresc nimic. Economie celestă. Vai! Feţele sinistre ale muzelor englezeşti! Femei palide, întristate, în salopete şi coliere de mărgele, împărţind ceai şi prăjiturele celor imprudenţi!

Ah, chipurile viclene
De muze edwardiene
Feţe de cal, ce-ţi dau fiori,
Cu coliere de mărgele
Seminţe în pachetele
Şi ciufuri la subsuori!

1. Iată! (*it.*).

Societatea! Să ne complicăm existența pînă va ajunge o corvoadă plicticoasă care acționează ca un drog împotriva realității. Neonest! Neonest! Dar, dragul meu Frate Bou, cartea care se coace în mintea mea se caracterizează prin acea calitate ideală menită să ne aducă bogăție și faimă: *lipsa totală de șliț la pantaloni*!

Cînd vreau să-l înfurii pe Balthazar, îi spun: „Dacă evreii ar accepta să se asimileze, ne-ar putea da un ajutor foarte prețios în dobîndirea puritanismului de pretutindeni. Pentru că ei sînt deținătorii brevetului și patentului de sistem închis: soluția etică. Pînă și absurdele noastre prohibiții la hrană sînt copiate după trista trăncăneală a preoților lor în legătură cu carnea și cu păsările. Da! Noi, artiștii, sîntem mai puțin interesați de politică, ci mai ales de valori – ăsta-i frontul nostru de luptă. Dac-am reușit vreodată să ne descătușăm, să relaxăm teribila strînsoare a așa-numitei Împărății a Cerurilor care a prefăcut pămîntul într-un glob îmbibat de sînge, am putea redescoperi poate în sex cheia unei căutări metafizice care constituie, aici jos, o *raison d'être*[1]. Cîte n-am putea face dacă sistemul închis și exclusivismul moral de drept divin s-ar mai relaxa un pic! Zău așa!" Dar bunul Balthazar își fumează țigara de foi cu un aer sumbru și clatină din capul lui mițos. Mă gîndesc la suspinele de catifea neagră ale Julietei și mă închid în tăcere. Mă gîndesc la mugurii de piatră albă – flori încă nedeschise – care împodobesc mormintele femeilor musulmane. Supușenia flască, amorfă, insipidă a acestor femele ale spiritului! Nu, evident, perorația mea e foarte slabă. Și Islamul lîncezește la rîndul lui, ca și Papa.

1. Rațiune de a fi (*fr.*).

Frate Bou, haide să urmărim drumul artistului european, de la copilul teribil pînă la întrebările psihiatrului, şi îndărăt, de la întrebările psihiatrului la puştiul plîngăcios. A menţinut viu *psyche*-ul Europei prin abilitatea sa de a greşi, prin neîntrerupta sa laşitate – asta îi este funcţia! Copilul plîngăcios al lumii occidentale! Copii plîngăcioşi din lumea întreagă, adunaţi-vă la un loc! Dar mă grăbesc să adaug, ca nu cumva spusele mele să pară cinice sau disperate, că eu unul sînt plin de speranţă. Pentru că oricînd, în orice clipă a timpului, există şansa ca artistul să dea peste ceea ce nu poate avea alt nume decît „Marele Semn". Şi ori de cîte ori se întîmplă aşa ceva, artistul e liber să se bucure de rolul lui de fecundator; dar niciodată nu i se întîmplă atît de total şi desăvîrşit pe cît ar merita, dacă nu se produce miracolul – miracolul Commonwealth-ului ideal al lui Pursewarden. Da, eu cred în acest miracol. Însăşi existenţa noastră ca artişti îl afirmă. Este actul de-a-spune-da despre care vorbeşte bardul oraşului într-un poem a cărui traducere mi-ai arătat-o cîndva.[1] *Faptul* însuşi că se nasc artişti afirmă şi reafirmă miracolul la fiecare generaţie. E prezent, conservat în gheaţă, ca să spun aşa. Într-o bună zi o să înflorească: atunci artistul se va maturiza subit şi va accepta deplina răspundere a rădăcinilor sale din popor şi, simultan, poporul îi va recunoaşte semnificaţia specială şi valoarea, şi va saluta în el copilul nenăscut din propriul său pîntec, Pruncul Bucurie! Sînt convins că aşa se va întîmpla. Pentru moment, artistul şi poporul sînt ca doi luptători care se învîrtesc nervoşi unul în jurul celuilalt, căutînd locul de unde să se apuce. Dar cînd va veni acea

1. Vezi Note la text, p. 369.

mare, orbitoare secundă de iluminaţie – numai atunci vom fi în stare să ne dispensăm de ierarhie ca formă socială. Noua societate – atît de diferită faţă de tot ce ne putem imagina în prezent – se va naşte în jurul micului templu alb al Pruncului Bucurie. Bărbaţii şi femeile se vor grupa împrejurul lui, embrion protoplasmatic al satului, al oraşului, al capitalei. Nimic nu stă în calea acestui Commonwealth Ideal, cu excepţia faptului că, la fiecare generaţie, vanitatea şi indolenţa artistului se împerechează cu orbirea în care se complace poporul. Dar pregăteşte-te, pregăteşte-te! E pe drum. E aici, acolo, nicăieri.

Se vor înălţa marile şcoli ale iubirii, iar cunoaşterea senzuală şi cea intelectuală îşi vor trage seva una din cealaltă. Animalul uman îşi va părăsi cuşca, iar murdarul culcuş de paie culturale, ca şi excrementele sale fosilizate, vor fi măturate. Iar spiritul uman, radiind lumină şi rîs, va păşi pe iarba verde, graţios ca un dansator; va ieşi la lumină ca să coabiteze cu formele temporale şi va zămisli urmaşi şi lumea făpturilor elementare: a ondinelor şi salamandrelor, a silfilor şi silveştrilor, a gnomilor şi a Vulcanilor, a îngerilor şi a spiriduşilor.

Da, îşi va extinde sfera senzualităţii fizice pentru a îmbrăţişa matematicile şi teologia: pentru a hrăni, în loc de a frîna, intuiţiile. Deoarece cultura înseamnă şi sex, cunoaştere fundamentală, şi acolo unde această facultate e atrofiată sau mutilată, derivatele ei, ca de pildă religia, apar închircite şi contorsionate – şi, în locul emblematicei roze mistice, te trezeşti cu conopidele iudaice, de genul moronilor sau vegetarienilor; în locul artiştilor te pomeneşti cu copii plîngăcioşi şi în locul filozofiei, cu semantica.

Energia sexuală şi cea creatoate merg mînă-n mînă. Se convertesc una în cealaltă – sexualitatea solară şi spiritualitatea selenară purtînd un etern dialog. Călăresc împreună pe spirala timpului. Şi îmbrăţişează totalitatea mobilurilor umane. Adevărul nu poate fi găsit decît în măruntaiele noastre – adevărul Timpului!

„Copulaţia este poezia mulţimii!" Da, şi de asemenea universitatea sufletului: dar o universitate care, deocamdată, e lipsită de subvenţii, de cărţi şi chiar de studenţi. Ba nu, există cîţiva.

Cît de minunată e lupta de moarte a lui Lawrence: a-ţi da seama din plin de natura ta sexuală, a te elibera din cătuşele Vechiului Testament; a străbate firmamentul ca un uriaş om-peşte care se zbate, ultimul dintre martirii creştini. Zbaterea lui este şi a noastră – aceea de a-l elibera pe Iisus de Moise. Un scurt timp a părut posibil, dar Sfîntul Pavel a reechilibrat balanţa şi cătuşele de fier ale temniţei vechi-testamentare s-au închis din nou, pe vecie, în jurul sufletului care-şi luase zborul. Şi totuşi, în *Omul care a murit* ne povesteşte clar ce-ar fi trebuit să fie, ce-ar fi însemnat învierea lui Iisus – adevărata naştere a omului liber. Unde e? Ce i s-a întîmplat? Va veni vreodată?

Spiritul meu tremură de bucurie cînd contemplez acest oraş de lumină pe care un accident divin l-ar putea înălţa, în orice moment, în faţa ochilor noştri. Aici arta îşi va găsi adevărata formă şi adevăratul loc, iar artistul va putea să ţîşnească, fără contenire, ca o fîntînă arteziană şi fără să se mai căznească. Pentru că arta îmi apare, din ce în ce mai clar, ca un soi de îngrăşămînt pentru *psyche*. Arta nu conţine nici o intenţie, adică nici un fel de teologie. Nutrind *psyche*-ul, oferindu-i bălegarul necesar ca

îngrăşământ, îl ajută să-şi găsească propriul nivel, asemenea apei. Acest nivel este inocenţa originară – cine o fi născocit perversitatea Păcatului Originar, această obscenitate împuţită a occidentului? Arta, ca un maseur iscusit pe un teren de sport, e mereu gata să-ţi sară în ajutor, la orice accident; şi, întocmai ca un maseur, îţi relaxează încordările musculaturii psihice. De asta se îndreaptă întotdeauna spre locurile dureroase, degetele ei presîndu-ţi nodurile muşchilor, tendoanele crispate – păcatele, perversiunile şi alte puncte supărătoare, greu de acceptat. Revelîndu-le, cu dura blîndeţe a atingerilor ei, destinde tensiunea, relaxează sufletul. Cealaltă parte a operaţiei, dacă mai există o altă parte, trebuie să aparţină religiei. Arta este, pur şi simplu, un factor de purificare. Nu propovăduieşte nimic. Este slujitoarea mulţumirii domoale; esenţială doar pentru bucurie şi iubire. Aceste stranii crezuri, Frate Bou, le vei găsi pitite sub sarcasmele mele muşcătoare, care pot fi definite doar ca o tehnică terapeutică. Aşa cum spune Balthazar: „Un medic bun şi, într-un anumit sens, psihiatrul, nu-şi lasă, în mod deliberat, pacientul să se vindece prea repede. Îi lungeşte convalescenţa pentru a se asigura dacă arcurile psihice funcţionează bine, pentru că taina tămăduirii se găseşte în pacient şi nu în medic. Unica măsură e modul de a reacţiona al pacientului".

Eu m-am născut sub constelaţia Jupiter, erou al modalităţilor comice. Poeziile mele pătrund, ca o muzică suavă, simţurile toropite ale îndrăgostiţilor aflaţi singuri în noapte... Ce spuneam? A, da, aşa cum a descoperit Rabelais, lucrul cel mai potrivit pe care-l poţi face cînd e vorba de un mare adevăr, este să-l îngropi sub un munte de nebunii, unde poate aştepta comod sapele şi lopeţile celor aleşi.

Între infinit şi eternitate se întinde coarda subţire şi bine fixată pe care trebuie să păşească în echilibru făpturile umane, strîns legate cu o centură. Nu te lăsa descumpănit de aceste afirmaţii neplăcute, Frate Bou! Au fost aşternute în scris din pură plăcere şi nu sînt contaminate de dorinţa de a ţine predici. Scriu, într-adevăr, pentru publicul de orbi – dar nu sîntem oare cu toţii orbi? Arta autentică arată cu degetul, ca un om prea bolnav ca să poată vorbi, ca un copil! Dar dacă, în loc să urmezi direcţia pe care ţi-o indică, o consideri ca pe un lucru în sine, avînd un soi de valoare absolută, sau ca pe o concepţie asupra unui subiect ce poate fi parafrazat, atunci, în mod cert, ratezi ţinta; te rătăceşti pe dată printre abstracţiile sterile ale criticului. Încearcă să-ţi spui că obiectivul fundamental al artei este invocarea definitivei şi tămăduitoarei linişti – şi că simbolismul conţinut în forme şi tipare nu e decît un cadru de referinţă prin care, ca într-o oglindă, poţi întrezări ideea unui univers paşnic, un univers îndrăgostit de el însuşi. Şi atunci, „cu fiecare răsuflare a ta vei alăpta universul", ca pe un prunc. Trebuie să învăţăm să citim printre rînduri, printre vieţi.

Liza obişnuia să spună: „Dar însăşi perfecţiunea lui ne face să gîndim că va ajunge la un sfîrşit". Avea dreptate; dar femeile nu pot accepta timpul şi dictatul clipei prefiguratoare de moarte. Ele nu-şi dau seama că o civilizaţie nu-i decît o mare metaforă care descrie aspiraţiile sufletului individual într-o formă colectivă – aşa cum ar putea face un roman sau un poem. Lupta se îndreaptă întotdeauna spre un mai mare grad de conştienţă. Dar, vai! Civilizaţiile mor de îndată ce devin conştiente de ele însele. Încep să înţeleagă, îşi pierd curajul, dispare propulsia

mobilului inconştient. Şi, disperate, încep să se imite singure, în oglindă. Ceea ce-i lipsit de sens. Dar, desigur, toate astea ascund o capcană? Da, capcana e Timpul. Spaţiul este o noţiune concretă, dar Timpul e abstract. În ţesutul cicatrizat al marelui poem al lui Proust, se poate vedea limpede lucrul ăsta; dar opera lui Proust constituie înalta academie a conştiinţei-de-timp. Refuzînd să mobilizeze semnificaţia timpului, a fost nevoit să recadă în memorie, străbuna speranţei!

Ah! Dar, fiind evreu, Proust avea speranţă – şi o dată cu speranţa vine şi irezistibila dorinţă de a te amesteca în mersul lucrurilor. Pe cînd noi, celţii, ne însoţim cu disperarea, singura care zămisleşte rîsul şi deznădăjduita romanţă a celor pe veci lipsiţi de nădejde. Noi năzuim să atingem ceea ce-i de neatins, şi nu ne e sortită decît o căutare fără de sfîrşit.

Pentru el, expresia mea: „prelungirea copilăriei în artă", ar fi fost lipsită de sens. Frate Bou, trambulina de pe care sari, trapezul se găseşte chiar în stînga acestei poziţii. Un salt pe firmament, către un nou statut – dar bagă de seamă să nu-ţi scape bara!

De ce oare nu recunosc ei în Iisus pe marele umorist, marele comedian care a fost? Sînt convins că două treimi din predicile lui sînt glume, petarde zgomotoase, în maniera lui Chuang Tzu. Generaţii de mistagogi şi de pedanţi au făcut ca sensul iniţial să se piardă. Sînt sigur de lucrul ăsta, pentru că Iisus trebuie să fi ştiut că adevărul dispare de îndată ce-i dai grai. Adevărul poate fi doar transmis, dar nu enunţat; şi ironia e singura armă care slujeşte acestui scop.

Sau haide să luăm un alt aspect al lucrurilor; chiar tu, cu un minut în urmă, mi-ai vorbit despre sărăcia simţului nostru de observaţie în ceea ce-i

priveşte pe alţii – limitele văzului însuşi. Frumos spus! Dar, tălmăcit în termenii spiritului, ajung la imaginea omului ce scotoceşte prin toată casa, căutîndu-şi ochelarii pe care şi i-a înălţat pe frunte. A vedea este a imagina. Şi, Frate Bou, ce ne-ar putea oferi o mai potrivită ilustrare decît felul tău de a o vedea pe Justine, iluminat intermitent de semnalele electrice ale imaginaţiei? Bineînţeles, nu e aceeaşi femeie care începuse să mă asedieze pe mine şi care a fost izgonită de rîsul meu sardonic. Acolo unde tu vedeai duioşie şi farmec, eu vedeam duritate calculată, pe care n-o simula, pentru că era realmente suscitată de tine. Toată vorbăria ei cu glas răguşit, nevoia de a-şi exterioriza isteria îmi evoca un bolnav în delir care-şi smulge cearşafurile de pe el. Necesitatea violentă de a incrimina viaţa, de a-şi explica stările sufleteşti, îmi sugerau un cerşetor care încearcă să-ţi stîrnească mila dezgolindu-şi rănile. În prezenţa ei, îmi venea întotdeauna să mă scarpin mental. Şi totuşi, existau multe laturi de admirat la ea, şi am îngăduit curiozităţii mele să-i exploreze, cu oarecare simpatie, contururile caracterului – configuraţia unei nefericiri care era autentică, deşi degaja un miros de vopsea proaspătă. De pildă, copilul!

„Bineînţeles că mi-am găsit fetiţa, mi-a spus. De fapt, Mnemjian a găsit-o. Într-un bordel de copii. Dar a murit de nu ştiu care boală, poate de meningită. Darley şi Nessim au venit să mă smulgă de acolo. Mi-am dat seama, dintr-o dată, că nu suportam ideea de a o fi găsit; tot timpul cît o căutasem, mă alimentasem cu speranţa. Dar cînd am găsit-o, şi încă moartă, m-am pomenit brusc lipsită de orice scop. Am recunoscut-o, dar eul meu cel mai lăuntric continua să ţipe că

nu-i adevărat şi refuza să recunoască, deşi, în mod conştient, ştiam că e ea."

Acest amestec de emoţii contradictorii mi s-a părut atît de interesant, încît l-am notat în carnetul meu, între un poem şi o reţetă de turtă cu miere pe care mi-a dat-o El Kalef. L-am clasificat după cum urmează:

1. Uşurare stîrnită de încheierea căutării.
2. Disperare stîrnită de încheierea căutării; lipsa unui mobil în viaţă.
3. Oroare pricinuită de moarte.
4. Uşurare pricinuită de moarte. (Ce viitor ar fi putut avea?)
5. Intensă ruşine (pe asta n-o înţeleg).
6. Preferinţa de a continua o căutare inutilă, decît de a accepta adevărul.
7. Preferinţa de a continua să nutrească speranţe false.

O uimitoare colecţie de crîmpeie, menite să figureze printre analectele unui poet muribund! Dar iată unde voiam să ajung. Mi-a spus: „Desigur, nici Nessim, nici Darley nu au observat nimic. Bărbaţii sînt atît de proşti, niciodată nu observă nimic. Aş fi reuşit poate să uit totul şi să continuu a visa că nu am găsit-o cu adevărat, dacă n-ar fi fost Mnemjian care-şi cerea recompensa şi care era atît de convins de adevărul descoperirii lui, încît a făcut un tărăboi îngrozitor. Balthazar a început să vorbească despre o autopsie. Am fost destul de nebună încît să mă duc la el la clinică şi să-i ofer o mită ca să declare că nu-i copilul meu. Balthazar amuţise de uimire. Îi ceream să dezmintă un adevăr despre care ştiam foarte bine că-i perfect adevărat, *numai ca să nu fiu nevoită să-mi schimb percepţia asupra lucrurilor.* Dacă preferi, nu voiam să fiu lipsită

de durerea mea. Doream să continue – şi să continuu şi eu pasionata căutare a ceea ce nu cutezam să găsesc. Ba chiar am reuşit să-l înspăimînt pe Nessim şi, datorită uneltirilor mele, i-am stîrnit bănuielile în legătură cu seiful lui particular. Aşa încît chestiunea a trecut neobservată, şi multă vreme am continuat, automat, căutarea, pînă cînd am reuşit să suport, în mine însămi, povara adevărului şi să mă împac cu el. Revăd totul atît de limpede, divanul, casa dărăpănată!"

În acest punct îşi lua una dintre expresiile ei cele mai frumoase, pe cea de intensă tristeţe, şi îşi împreuna mîinile peste sîni. Vrei să-ţi spun ceva? *O bănuiam că minte*; un gînd nedemn, dar... eu sînt o fiinţă nedemnă.

Eu: Te-ai mai întors în locul acela?

Ea: Nu. Am vrut în nenumărate rînduri să mă duc, dar n-am îndrăznit. (S-a înfiorat uşor.) În memoria mea, m-am ataşat de un divan ponosit. Probabil că mai există pe undeva. Vezi tu, încă mai sînt pe jumătate convinsă că totul n-a fost decît un vis.

Pe dată, mi-am luat în minte pipa, vioara şi şapca, asemenea unui adevărat Sherlock Holmes. Am fost întotdeauna un om care vrea să vadă totul la faţa locului. „Să mergem acolo!" i-am spus, plină de vioiciune. „În cel mai rău caz, gîndeam eu, o asemenea vizită va avea un efect de purgare". Era, într-adevăr, lucrul cel mai practic pe care i-l puteam sugera şi, spre surprinderea mea, s-a ridicat imediat şi şi-a îmbrăcat mantoul. Am pornit în tăcere, la braţ, spre periferiile vestice ale oraşului. Era nu ştiu ce sărbătoare în cartierul arab, care strălucea de lumini şi de steaguri. O mare mătăsoasă, nori pufoşi, cocoţaţi în înalturi, şi o lună bosumflată ca un arhimandrit de altă credinţă. Miros de peşte, de nucşoară,

de măruntaie la frigare, împănate cu usturoi şi pătrunjel. Aerul vibra de icnetul mandolinelor, care-şi scărpinau în întuneric micile lor suflete, de parcă le năpădiseră puricii – se scărpinau pînă la sînge în păduchelniţa nopţii. Atmosfera era compactă. Şi fiecare răsuflare o perfora. O simţeai intrîndu-ţi şi ieşindu-ţi din plămîni, ca din nişte foale de piele. Ehei! Cît sînt de lugubre lumina şi larma asurzitoare, îmi spuneam. Şi să mai vorbeşti despre romantismul orientului! Daţi-mi hotelul Metropole din Brighton – accept schimbul la orice oră din zi şi din noapte. Am traversat cu paşi repezi zona iluminată. Justine înainta ferm, cu bărbia în piept, cufundată în gînduri. Apoi, treptat, străzile au devenit mai întunecoase, voalate de umbre violete, mai strîmte, mai strîmbe şi mai întortocheate. În cele din urmă, am ajuns la un maidan luminat doar de stele. Într-un colţ, o clădire părăginită, un soi de baracă mare. Acum Justine păşea încet, cu mai puţină siguranţă. A bîjbîit o uşă. Mi-a spus în şoaptă: „Casa-i ţinută de bătrînul Mattrawi. E ţintuit la pat. Uşa-i întotdeauna deschisă. Dar din patul lui, urmăreşte orice mişcare – nu-i scapă nimic. Ia-mă de mînă!" Eu n-am fost niciodată un cavaler neînfricat şi mărturisesc că am încercat o stare de nelinişte cînd ne-a înfăşurat bandajul beznei absolute. Mîna Justinei era fermă şi rece, vocea sigură, lipsită de dramatism, netrădînd nici emoţie, nici teamă. Mi s-a părut că aud fojgăială de şobolani în lemnăria putredă din jur, care părea a fi însăşi carcasa nopţii. (Odată, în timpul unei furtuni care m-a prins între ruine, şobolanii au ieşit la suprafaţă: trupurile grase, ude, lucioase fulgerau peste tot, în timp ce se ospătau din mormanele de gunoi.) „Doamne Dumnezeule, te rog gîndeşte-te că, deşi sînt un

poet englez, nu merit să fiu devorat de şobolani", mă rugam în sinea mea. Am pornit orbeşte, pe un lung coridor de întuneric; scîndurile din podeaua mîncată scrîşneau sub paşii noştri; ici-colo, lipsea cîte o scîndură şi mă întrebam dacă nu păşim peste însuşi hăul cel fără de fund. Aerul mirosea a cenuşă udă şi a sudoare de piele neagră. Un miros total diferit de cel al sudorii de piele albă. Însuşi întunericul asuda – de ce nu? Întunericul are, probabil, pielea lui Othello. Fiind un fricos, am simţit pe dată nevoia să mă duc la toaletă, dar am strivit gîndul ca pe un gîndac. Băşica n-are decît să mai aştepte. Am mers înainte şi apoi am cotit pe după o... bucată de întuneric pardosită cu scînduri putrede. Mi-a şoptit brusc: „Cred că aici e!" şi a împins o uşă care dădea în altă bucată de beznă opacă. Dar era, probabil, o încăpere destul de mare, pentru că ne-a izbit un aer răcoros. Simţeam spaţiul, deşi nu puteam vedea nimic. Amîndoi am inhalat adînc.

„Da", a şoptit ea din nou, visătoare, şi, după ce s-a scotocit prin poşeta de catifea, a aprins un chibrit. Era o cameră înaltă, atît de înaltă, încît părea să aibă un tavan de întuneric, în ciuda flăcării galbene, tremurătoare, a chibritului; o fereastră imensă, cu colţi de geam spart, lăsa să pătrundă lumina palidă a stelelor. Pereţii erau acoperiţi cu mucegai coclit şi zugrăveală scorojită, iar unica lor podoabă consta în amprentele albastre ale unor mîini mici, care alergau de jur împrejur, la întîmplare. De parcă o ceată de pigmei muiaţi în vopsea albastră ar fi înnebunit şi s-ar fi apucat să galopeze în mîini, pe pereţi. În centru, tras puţin spre stînga, trona un divan mare, sinistru, plutind peste tenebre ca un catafalc viking; relicva bine mestecată, ciuruită de găuri, a vreunui calif otoman. Chibritul s-a stins.

„Aici e!", a repetat Justine, şi vîrîndu-mi în mînă cutia de chibrituri, s-a îndepărtat. Cînd am aprins alt băţ, am văzut-o ghemuită lîngă divan, cu faţa lipită de tapiserie, mîngîindu-l tandru cu palma. Era perfect liniştită. L-a mîngîiat cu mişcări lente, voluptuoase, pe urmă şi-a încrucişat mîinile pe el, evocîndu-mi o leoaică trîntită peste pradă. Scena avea o stranie tensiune, care nu se reflecta însă pe faţa ei. („Fiinţele omeneşti sînt ca nişte tuburi de orgă, mi-am spus. Tragi de un registru marcat «Amant» sau «Mamă» şi emoţiile dorite se revarsă: lacrimi sau suspine sau mîngîieri. Uneori încerc să mă gîndesc la noi mai curînd ca la nişte mecanisme condiţionate decît ca la făpturi omeneşti. Noţiunea asta de suflet individual nu ne-a fost oare grefată de greci în speranţa nesăbuită că, datorită însăşi frumuseţii ei, o «să prindă» – aşa cum se spune despre un vaccin? Că ne-am putea înălţa pînă la dimensiunea conceptului şi am reuşi să captăm flacăra cerească în fiecare dintre inimile noastre? Şi a prins, sau nu? Cine poate spune? Unii dintre noi o mai păstrează, sub titlul de vestigiu. Poate că...")

„Ne-au auzit" a spus Justine.

De undeva, din beznă, s-a auzit un slab mormăit de voci, şi apoi tăcerea s-a umplut brusc de lipăit de picioare goale pe scînduri putrede. În flacăra agonizantă a chibritului am văzut, venind de foarte departe, o rază de lumină – ca o portiţă îndepărtată de cuptor, deschisă în ceruri. Pe urmă glasuri, glasuri de furnici! Fetiţele intraseră pe un soi de ferestruică sau trapă tăiată în întuneric, în cămăşile lor de noapte din pînză, şi cu feţe absurd de ofilite. Cu inele pe degete şi zurgălăi la picioare. „Oriunde va merge, de muzică va avea parte!" Una dintre ele purta un muc de candelă plutind într-o farfurioară cu ulei. Au

început să zumzăie nazal în jurul nostru, întrebîndu-ne cu o francheţe stupefiantă ce anume doream să ne facă – dar au rămas surprinse văzînd-o pe Justine aşezată lîngă catafalcul viking, cu faţa (acum zîmbitoare), pe jumătate întoarsă spre ele.

„Cred c-ar trebui să plecăm" i-am spus pe o voce joasă, pentru că aceste apariţii miniaturale miroseau îngrozitor şi manifestau tendinţa neplăcută de a-şi înnoda braţele scheletice în jurul mijlocului meu, ademenindu-mă şi dezmierdîndu-mă. Dar Justine s-a întors spre una dintre ele şi i-a spus: „Adu lumina aici, ca să putem vedea cu toţii!" Şi cînd lumina a fost aşezată în mijlocul camerei, s-a răsucit brusc, încrucişîndu-şi picioarele sub ea şi, cu vocea cîntată şi tărăgănată a povestitorilor ambulanţi a intonat:

„Adunaţi-vă în jurul meu, Allah să vă binecuvînteze. Şi ascultaţi minunile din povestea pe care am să v-o povestesc".

Efectul cuvintelor a fost magnetic; s-au grupat în jurul ei, ca un zbor de frunze moarte în vînt, strîngîndu-se una-n alta. Cîteva s-au căţărat pe vechiul divan, chicotind şi îmbrîncindu-se cu veselie. Şi, cu aceeaşi voce bogată, triumfătoare, saturată de lacrimile nevărsate, Justine a început iar să vorbească pe tonul povestitorului profesionist:

„Ah, ascultaţi-mi cuvintele, voi care credeţi în adevăr, şi vă voi depăna povestea despre Yuna şi Aziz, despre floarea cu multe petale a marii lor iubiri şi despre năpasta care a căzut asupră-le din pricina lui Abu Ali Saraq el-Máza. A fost odată, pe vremea marelui Calif, cînd multe capete se rostogoleau şi oştirile porneau în marş..."

Era un soi de poezie sălbatică, potrivită cu acel loc şi acel ceas – micul cerc de chipuri veştede, divanul, flacăra pîlpîitoare; şi cadenţele straniu

de captivante ale limbii arabe, cu imagistica ei de damasc greu încrustat, cu brocartul aliteraţiilor repetitive, cu accentele nazale, rezonante, îi conferea o laică splendoare care mi-a umplut ochii de lacrimi – lacrimi avide! Ce hrană îmbelşugată pentru suflet! Mă gîndeam la merindele sărăcăcioase cu care noi, modernii, ne hrănim cititorii. Contururi epice, asta avea povestea! Eram invidios. Cît de bogate erau aceste mici cerşetoare! O invidiam şi pe Justine pentru publicul ei. Ca să vorbim de capacitatea artei de a suspenda gîndirea! Fetiţele se scufundau în imaginile poveştii ca nişte fire cu plumb. Le puteai percepe sufletele, ivindu-se la suprafaţă ca nişte şoricei din găurile lor şi răspîndindu-se pe măştile acelea fardate, în expresii de uimire, de aşteptare, de bucurie. În pata de lumină lividă, chipurile lor exprimau o teribilă autenticitate. Puteai să le prefigurezi, aşa cum aveau să arate ca adulte – vrăjitoarea, soţia cumsecade, bîrfitoarea, scorpia. Poezia le despuiase pînă la os, îngăduind adevăratei lor naturi să înflorească în expresii care le portretizau fidel micile spirite închircite.

Cum aş fi putut să n-o admir pe Justine, oferindu-mi unul dintre cele mai semnificative şi mai memorabile momente din viaţa mea de scriitor? i-am înconjurat umerii cu braţul şi m-am aşezat, la fel de vrăjit ca şi fetiţele, urmărind lungile curbe sinuoase ale poveştii nemuritoare, care se despletea în faţa ochilor noştri.

Cînd, în cele din urmă, basmul s-a sfîrşit, n-au mai vrut să se despartă de noi. Se agăţau de Justine, cerîndu-i încă o poveste. Cîteva o apucaseră de tivul fustei, sărutîndu-i-l, într-un gest de implorare. „Nu mai avem timp, le-a răspuns Justine, zîmbindu-le senin. Dar am să mai vin, drăguţele mele!" Aproape că nici nu s-au

uitat la banii pe care i-a împărţit, dar s-au ţinut în coloană după noi, de-a lungul coridoarelor întunecate, pînă în bezna de afară. Cînd am ajuns la colţ, am aruncat o privire îndărăt, însă n-am putut desluşi decît un mănunchi de umbre. Şi-au luat rămas-bun de la noi cu glasuri care-ţi sfîşîiau inima. Am străbătut într-o tăcere profund satisfăcută oraşul părăginit, măcinat de timp, pînă cînd am ajuns la faleza răcoroasă; am rămas mult timp acolo, rezemîndu-ne de parapetul din piatră rece şi fumînd, fără să ne spunem nimic. În cele din urmă, Justine şi-a întors spre mine faţa cu o expresie de extremă lasitudine şi mi-a murmurat: „Condu-mă acasă. Sînt frîntă de oboseală!" Ne-am urcat într-o trăsură hodorogită şi am pornit de-a lungul Cornişei, legănîndu-ne calm, ca doi bancheri care se întorc de la un consiliu. „Cred că sîntem cu toţii în căutarea secretului creşterii!" a fost tot ce mi-a spus la despărţire.

O remarcă destul de ciudată ca formulă de salut. Am urmărit-o în timp ce urca, obosită, treptele casei şi îşi căuta cheile în poşetă. Eram încă îmbătat de povestea despre Yuna şi Aziz!

Frate Bou, ce păcat că nu vei avea niciodată prilejul să parcurgi toată această plicticoasă pălăvrăgeală a mea: m-ar amuza să-ţi văd mutra nedumerită în timp ce le citeşti. M-ai întrebat o dată de ce se străduie întruna artistul să satureze lumea cu propriile-i angoase? Într-adevăr! Am să-ţi ofer o altă formulă: gongorism emoţional! Am strălucit întotdeauna în confecţionarea frazelor politicoase.

Singurătate şi dorinţă,
O, Împărat al muştelor,
În ţara ta lipsită de credinţă
Sînt cea mai cruntă umilinţă.

Vino în patu-mi, dragă, te vreau toată,
Şi vezi să fie uşa bine ferecată.
Nu pot să te iubesc aşa cum aş dori,
Cînd sînt iubit, eu nu mai pot iubi.

Şi, mai tîrziu, în timp ce hoinăream fără nici o ţintă, peste cine crezi că am dat? Peste Pombal care se cam clătina pe picioare, venind de la Cazino cu o oală de noapte plină de bancnote şi cu o ucigătoare sete de un ultim pahar de şampanie, pe care l-am băut împreună la Etoile. Ciudat, dar n-am avut nici un chef de femei în noaptea aceea; nu ştiu cum, Yuna şi Aziz îmi baraseră calea. M-am întors împleticindu-mă la hotelul Mount Vulture, cu o sticlă în buzunarul impermeabilului, ca să mă confrunt o dată în plus cu paginile cărţii mele, pornită sub o stea nefastă şi care, peste douăzeci de ani, va fi pricina multor păruieli în clasele mici din şcolile noastre. Mi se părea a fi un dar oribil pentru generaţiile încă nenăscute; aş fi preferat să le las ceva precum Yuna şi Aziz, dar de la Chaucer încoace n-a mai fost posibilă asemenea performanţă; să fie oare de vină sofisticarea publicului laic? Amintirea tuturor acelor funduri mici, unduitoare, m-a făcut să închid caietul cu un pocnet furios. Oricum, şampania e o băutură reconfortantă şi m-a ajutat să nu mă las pradă deznănejdii. Atunci, Frate Bou, am dat peste biletul pe care mi-l strecuraseşi pe sub uşă mai devreme în acea seară: o scrisoare prin care mă lăudai pentru noua mea culegere de poeme editată de Anvil (o greşeală de tipar la fiecare vers); şi, scriitorii fiind ceea ce sînt, ai crescut teribil în ochii mei şi am ridicat paharul în cinstea ta. Deveniseşi pentru mine un critic de mare discernămînt; şi, o dată în plus, m-am întrebat cu

exasperare de ce naiba nu mi-am pierdut mai mult timp cu tine? Era într-adevăr o neglijenţă din partea mea. În timp ce adormeam, mi-am făcut o însemnare în minte să te invit a doua zi la cină în oraş şi să-ţi vorbesc pînă o să te năucesc – despre scris, bineînţeles, despre ce altceva aş putea să-ţi vorbesc? Ah! Asta-i buba. Din moment ce eşti scriitor, rareori eşti şi vorbitor; ştiam prea bine că, mut ca Goldsmith, voi sta cu mîinile cuibărite la subsuori în timp de tu vei susţine toată dezbaterea.

În somn, am dezgropat o mumie cu buze roşii ca petala de mac, îmbrăcată în rochia albă, lungă, ca de mireasă, a păpuşilor de zahăr arabe. Mi-a zîmbit, dar a refuzat să se trezească, cu toate că am sărutat-o şi i-am murmurat cuvinte îmbietoare. O singură clipă şi-a întredeschis ochii; pe urmă însă, pleoapele i s-au închis din nou şi s-a cufundat în somnul surîzător. I-am şoptit numele, care era Yuna, dar s-a prefăcut pe nesimţite în Liza. Şi cum osteneala mea era zadarnică, am îngropat-o iarăşi printre dunele mişcătoare, unde (cum vîntul le dăltuieşte întruna alte contururi) nu va rămîne nici urmă de mormînt. În zori m-am deşteptat şi am luat o trăsură pînă la plaja Rushdi, ca să-mi clătesc mintea în apele mării matinale. Pe plajă nu mai era ţipenie de om, în afară de Clea, care se afla în celălalt capăt; purta un costum de baie albastru, şi minunatul ei păr îi flutura pe umeri: o blondă siluetă botticelliană. i-am făcut semn cu mîna şi mi-a răspuns tot printr-un semn, dar nu a manifestat nici o dorinţă de a se apropia şi de a sta de vorbă, fapt pentru care i-am fost recunoscător. Zăceam întinşi, la cîteva sute de metri unul de celălalt, fumînd, uzi ca nişte foci. M-am gîndit o clipă la culoarea de cafea prăjită a cărnii ei, vara, şi la puful de pe

tîmple, platinat de soare pînă la nuanţele cenuşii. Am inhalat-o, în chip metaforic, ca pe o aromă de cafea proaspăt măcinată, visînd la pulpele ei albe, moarate de vinişoare albastre! Mă rog, mă rog... ar fi meritat să-mi dau osteneală cu ea, dacă n-ar fi fost atît de frumoasă. Dar strălucirea luminii din privirea ei te expune nud, drept care am simţit nevoia să mă adăpostesc.

Nu-i poţi cere să-şi bandajeze ochii, ca să poţi face dragoste cu ea! Şi totuşi... ca bărbaţii care-şi pun, cînd se culcă, un ciorap negru peste ochi. Uite, două fraze în care am repetat substantivul „ochi". Unde o să ajungă bietul Pursewarden?

Proza lui stîrnea ispite
În feluritele clase.

Frazele i-au fost izgonite,
Ca nocive pentru mase.

Cărţile i-au fost categorisite
Printre primejdiile crase.
Anglie, deschide ochii!

Frate Bou, aşa-zisul act al trăirii nu este, de fapt, decît un act al imaginaţiei. Lumea – pe care o vizualizăm întotdeauna ca „lumea exterioară", nu se supune decît în faţa explorării de către tine însuţi. Confruntat cu acest crud, dar necesar paradox, poetul se pomeneşte că i-au crescut, aripioare şi o coadă de peşte, ca să poată înota mai bine împotriva curentului noniluminismului. Ce ar putea să apară drept un arbitrar act de violenţă, nu este decît contrariul acestuia, pentru că, răsturnînd procesul, aşa cum face, el uneşte tumultul năvalnic, nepăsător, al umanităţii, cu plenitudinea calmă, senină, nemişcată, inodoră şi insipidă din care-şi extrage esenţa mobilurilor. (Da, dar cînd înţelegi, te doare!!)

Dacă artistul ar trebui să-şi abandoneze rolul, orice speranţă de a găsi un punct de sprijin pe suprafaţa lunecoasă a realităţii ar fi pierdută, şi tot ce există în natură ar dispărea. Dar acest act, actul poetic, va înceta să fie necesar, atunci cînd fiecare dintre noi va putea să-l făurească singur. Şi ce ne împiedică? ai să întrebi. Ei bine, teama firească de a ne părăsi jalnica moralitate raţionalizată – pentru că saltul poetic despre care vorbesc eu se găseşte de cealaltă parte a ei. E înfricoşător numai pentru că refuzăm să recunoaştem în noi oribilele capete de gorgonă care împodobesc stîlpii totemici ai bisericilor noastre – asasinii, mincinoşii, adulterinii, şi aşa mai departe. (Odată recunoscute, măştile astea de mucava îşi pierd trăsăturile.) Oricine cutează să execute saltul misterios în realitatea heraldică a vieţii poetice descoperă că adevărul îşi are propria lui moralitate implicită. Nu-i nevoie să mai porţi un bandaj suspensor, pe penumbra acestei specii de adevăr, îţi poţi permite să uiţi de moralitate, pentru că e un fel de *donnée*[1], o parte din ansamblu, şi nu o frînă, o inhibiţie. Există ca să fie trăită şi nu doar gîndită. Ah, Frate Bou, toate astea îţi vor părea foarte îndepărtate de preocupările „pur literare" care te frămîntă; şi totuşi, pînă n-ai să pătrunzi cu secera ta şi în acest colţ de ogor, recolta-ţi lăuntrică n-o să se coacă şi n-ai să-ţi poţi îndeplini menirea aici, pe pămînt.

„Dar ce trebuie să fac?" mă întrebi plîngăreţ. Ei, cu întrebarea asta m-ai încuiat, căci operaţia diferă de la individ la individ. Îţi sugerez doar că nu eşti încă suficient de disperat, suficient de hotărît. Undeva, în miezul tău, spiritul trîndăveşte. Pe de altă parte, la ce bun să te lupţi?

1. Un fapt dat (*fr.*).

Dacă e să ţi se întîmple ceva, se va întîmpla de la sine. Poate că ai dreptate să tîndăleşti în aşteptare. Eu unul am fost prea orgolios. Am simţit nevoia să iau de coarne problema vitală a dreptului meu cîştigat prin naştere. În cazul meu, m-am bazat pe un act de voinţă. Aşa încît, oamenilor de acelaşi fel cu mine, le spun: „Forţaţi lacătul, sfărîmaţi poarta! Priviţi cu îndrăzneală, sfidaţi, combateţi Oracolul pentru a deveni «poetul», cutezătorul!"

Dar îmi dau seama că încercarea poate îmbrăca orice formă, ba chiar, în lumea fizică, poate să ia şi înfăţişarea unui pumn între ochi sau a cîtorva rînduri mîzgălite cu creionul pe dosul unui plic uitat într-o cafenea. Realitatea heraldică te poate ataca din orice parte, de deasupra sau de dedesubt: nu are preferinţe. Dar, fără ea, enigma va dăinui. Poţi străbate lumea în lung şi-n lat, poţi coloniza toate cotloanele globului cu scrierile tale, fără ca tu însuţi să-ţi poţi auzi vreodată propriul glas.

Partea a IV-a

M-am pomenit că citeam aceste pasaje din însemnările lui Pursewarden cu toată atenţia şi amuzamentul pe care le meritau, şi fără să simt nevoia de „a-i ierta păcatele" – ca să folosesc cuvintele Cleei. Dimpotrivă, găseam observaţiile lui pline de acurateţe, şi toate cravaşele şi biciurile cu care-mi şfichiuia imaginea erau justificate. Ba chiar socoteam că e util şi salutar să te vezi portretizat, cu sinceritate muşcătoare, de o persoană pe care o admiri. Totuşi, mă surprindea oarecum faptul că nu mă simţeam cîtuşi de puţin rănit în amorul propriu. Nu numai că n-aveam usturimi, dar izbucneam chiar în rîs, din cînd în cînd, la vorbele lui de duh; şi m-am trezit răspunzîndu-i în şoaptă, adresîndu-mă lui de parc-ar fi fost prezent, în faţa mea, proferînd şi nu aşternînd pe hîrtie adevărurile acelea atît de puţin digerabile. „Ah, pezevenghiule! îi murmuram printre dinţi. Las' că-ţi arăt eu ţie!" Ca şi cum într-un viitor apropiat aş fi putut să-i cer socoteală, să mă răfuiesc cu el! M-am simţit tulburat cînd, înălţînd capul, mi-am dat brusc seama că Pursewarden trecuse îndărătul cortinei, dispăruse din scenă; era totuşi pregnant prezent, răsărind de peste tot, cu acel bizar amestec de forţă şi slăbiciune din care se alcătuia caracterul lui enigmatic.

— Ce te face să rîzi ? mă întrebă Telford, mereu gata să guste o glumă de birou, cu condiţia să aibă o poantă morbidă.

— Un carnet de însemnări.

Telford era un bărbat solid, care purta haine prost croite şi un papion albastru cu picăţele. Avea o faţă străbătută de vinişoare roşii, din acelea care se rup uşor sub lama briciului; drept care mereu arbora cîte un mic smoc de vată pe bărbie sau lîngă ureche, lipit de cîte o tăietură. Era întotdeauna volubil, debordînd de falsă bonomie şi dîndu-ţi impresia că se luptă continuu cu dantura prost fixată. Clămpănea şi hăpăia, muşcînd căluşuri imaginare, înghiţind îmbucături moi şi deschizînd gura ca un peşte, în timp ce-şi lansa glumele sau rîdea de propriile lui vorbe hazoase, scuturîndu-se ca un om călare pe o bicicletă fără pneuri; felia de dantură de sus îi sălta în gingii.

— Ce să-ţi spun, fruct răscopt, asta a fost bună de tot! exclama mereu.

Îl socoteam un colocatar suportabil al biroului pe care-l împărţeam la departamentul de cenzură; nu eram prea copleşiţi de muncă, dar el, avînd o practică îndelungată, era întotdeauna gata să-mi ofere un sfat sau o mînă de ajutor. Îmi plăceau şi poveştile pe care le repeta la nesfîrşit, despre miticele „zile de altădată", cînd el, micul Tommy Telford, era un personaj de mare importanţă, al doilea, ca rang şi ca putere, după marele Maskelyne, actualul nostru şef. Se referă întotdeauna la el numindu-l „Generalul"; şi ţine să sublinieze că departamentul, care era pe vremuri Biroul de Informaţii în problemele arabe, a cunoscut zile de măreţie, şi că în prezent a fost retrogradat la rangul de simplu departament care se ocupă cu fluxul şi refluxul corespondenţei

civile din Orientul Mijlociu. Un rol meschin, comparat cu problemele de *„Espionnage"*, cuvînt pe care-l pronunţă în patru silabe distincte.

Poveştile despre un trecut glorios, apus pe vecie, fac parte din ciclul homeric, ca să spun aşa, al vieţii de birou: sînt recitate cu nostalgie în timpul pauzelor dintre două rafale de muncă, sau în după-amiezele cînd vreun mic incident neplăcut, ca de pildă defectarea unui ventilator, face imposibilă orice încercare de a-ţi concentra gîndurile în încăperea aceea înăbuşitoare. De la Telford am aflat despre lungul război intestin dintre Pursewarden şi Maskelyne – un război care s-a continuat, într-un fel, pe alt plan, între taciturnul General şi Mountolive, pentru că Maskelyne ţinuse cu tot dinadinsul să se întoarcă la viaţa militară şi să lepede hainele civile. Dorinţa i-a fost zădărnicită. Mountolive, îmi explica Telford cu o avalanşă de suspine (agitîndu-şi mîinile butucănoase, crăpate, împănate cu ciorchini de vine albastre, umflate ca prunele într-o plăcintă), Mountolive îi „contactase" pe cei de la Ministerul de Război şi-i convinsese să nu accepte demisia lui Maskelyne. Trebuie să spun că Generalul, pe care-l văd cel mult de două ori pe săptămînă, îţi lasă o impresie de furie mocnită, posomorîtă, provocată de faptul că e pironit într-un departament civil, în timp ce în deşert se întîmplă atîtea. De bună seamă, orice militar de carieră ar simţi la fel.

— Vezi dumneata, îmi spune Telford cu candoare, cînd vine un război, ai o sumedenie de prilejuri de avansare, fruct răscopt, porţi în raniţă bastonul de mareşal. Şi Generalul are dreptul să se gîndească la cariera lui, ca oricare dintre noi. Numai că pentru noi e altceva. Sîntem civili înnăscuţi, ca să zic aşa.

Telford petrecuse mulţi ani în Levant, ocupîndu-se cu comerţul de stafide în oraşe ca Zante şi Patras. Motivele care-l făcuseră să vină în Egipt rămîneau obscure. Poate că viaţa într-o mare colonie englezească să i se fi părut mai atrăgătoare. Doamna Telford era o răţuşcă durdulie, care-şi dădea cu ruj mov pe buze şi purta pălării ca nişte perniţe de ace. Nu prindea viaţă decît cu prilejul invitaţiilor la ambasadă, de ziua regelui. („Mavis adoră micile ei apariţii oficiale, le adoră!")

Dar dacă, pînă în prezent, în războiul administrativ cu Mountolive nu se înregistrase nici o victorie, spunea Telford, în schimb existau unele mici consolări care-i puteau oferi Generalului satisfacţii: pentru că şi Mountolive era băgat în aceeaşi oală. Asta-l făcea (pe Telford) „să rîdă pe sub mustaţă" – o expresie pe care-o folosea adeseori. Se pare că şi Mountolive era la fel de nerăbdător să-şi părăsească postul, şi ceruse în repetate rînduri un transfer din Egipt. Din nefericire, survenise războiul, cu politica lui de „îngheţare a personalului", iar Kenilworth, care nu-i era prieten ambasadorului, primise însărcinarea de a pune această politică în aplicare. Dacă Generalul era ţintuit locului din cauza intrigilor lui Mountolive, şi acesta era la fel de zdravăn ţintuit prin numirea noului consilier în probleme de personal – ţintuit „pe întreaga durată a războiului!" În timp ce-mi povestea toate astea, Telford îşi freca mîinile cu un gest onctuos. „E povestea cu înşelătorul înşelat, îmi spunea. Şi dacă vrei să ştii părerea mea, Generalul o să reuşească să scape mult mai uşor decît sir David. Ascultă ce-ţi spun eu, fruct răscopt!" O singură încuviinţare din cap solemnă era suficientă să-l asigure că-i adoptasem punctul de vedere.

Telford şi Maskelyne erau uniţi printr-o legătură ciudată, care mă intriga. Militarul solitar, monosilabic, şi acest volubil comis-voiajor – ce naiba puteau avea în comun? (Pînă şi numele lor, înscrise unul lîngă celălalt pe statele de serviciu, îţi sugerau un duet de music-hall sau, mai curînd, o respectabilă firmă de antreprenori de pompe funebre.) Şi totuşi cred că admiraţia era cea care-i lega pentru că, în prezenţa şefului nostru, Telford manifesta un entuziasm şi un respect grotesc, foindu-se în jurul lui aferat, preocupat, nerăbdător să-i anticipeze dispoziţiile şi să-şi cîştige un cuvînt de aprobare. Răspunsurile „Da, sir", „Nu, sir" ţîşneau năclăite de salivă printre dinţii săltăreţi, cu stupida regularitate a cucului care năvăleşte pe portiţa ceasornicului. Şi, în mod curios, linguşeala lui nu era falsă. Aveai realmente senzaţia că te afli în faţa unei poveşti de dragoste administrative, pentru că şi în absenţa lui Maskelyne, Telford vorbea despre el cu adîncă reverenţă, cu un profund cult-al-eroilor, alcătuit în părţi egale din admiraţie pentru rangul lui şi respect pentru caracterul şi puterea lui de judecată. Am încercat, din curiozitate, să-l văd pe Maskelyne cu ochii colegului meu, dar n-am reuşit să desluşesc în el altceva decît un militar anost şi bine crescut, cu capacităţi limitate şi acel accent afectat, blazat, al absolvenţilor şcolilor noastre înalte. Şi totuşi... „Generalul este într-adevăr un om turnat în oţel", îmi repeta Telford cu o emoţie care aproape că-i umezea ochii. „E drept şi mîndru ca un brad. Niciodată n-ai să-l vezi înjosindu-se să facă un lucru nedemn." Poate să fi fost adevărat; oricum, însă, lucrul ăsta nu-l înălţa pe şeful nostru în ochii mei.

Telford îşi atribuise singur cîteva îndatoriri mărunte pe care le executa pentru eroul lui – de

pildă, să-i cumpere zilnic exemplarul din *Daily Telegraph*, vechi de o săptămînă, şi să-l depună, în fiecare dimineaţă, pe biroul marelui om. Străbătea cu paşi uşori podeaua lustruită din biroul gol al lui Maskelyne (pentru că Telford sosea foarte devreme la slujbă), de parcă s-ar fi temut să nu lase amprente de tălpi în urma lui. Pur şi simplu, plutea pînă la masa de lucru. Şi tandreţea cu care împăturea ziarul şi-i netezea cutele înainte de a-l aşeza, reverenţios, pe sugativa verde, îmi evoca o soţie devotată care-i oferă soţului cămaşa proaspăt scrobită şi călcată.

La rîndul său, Generalul accepta cu bunăvoinţă povara acestei admiraţii nedisimulate. De altfel, cred că puţini oameni i-ar fi putut rezista. La început, mă nedumerea faptul că, o dată sau de două ori pe săptămînă, ne onora cu cîte o vizită în birou, evident fără nici un scop precis, şi se învîrtea de la o masă la alta, uneori făcînd cîte o glumă insipidă dar neoficială – îndreptînd vag, aproape timid, muştiucul pipei spre persoana lui, pentru a indica precis la adresa cui fusese destinată poanta. Şi totuşi, pe parcursul acestor vizite, faţa lui negricioasă, de ogar, cu labele de gîscă de sub ochi, nu-şi schimba nici o clipă expresia, glasul lui nu-şi modifica inflexiunile studiate. La început, după cum am spus, apariţiile lui mă nedumereau, pentru că Maskelyne nu-i nici pe departe un tip sociabil şi rareori poate discuta despre altceva în afară de problemele profesionale. Dar într-o bună zi am detectat în curbele lente, elaborate, pe care le trasa între mesele noastre, urmele unei cochetării inconştiente – mi-au sugerat felul în care păunul îşi desfoaie în faţa femelei evantaiul bătut cu ochi multicolori, sau felul în care, la o paradă a modei, un manechin descrie arabescuri menite să pună în valoare

toaleta pe care o expune. Maskelyne venea în biroul nostru ca să fie admirat, ca să-şi etaleze în faţa lui Telford comorile lui de personalitate şi bună creştere. Era posibil, oare, ca această cucerire facilă să-i ofere o siguranţă lăuntrică de care era lipsit? Greu de spus. Şi totuşi, huzurea, mental, în admiraţia nelimitată a colegului său. Sînt convins că lucrul se petrecea absolut inconştient – reacţia unui om singuratic faţă de unicul său admirator sincer de pe lumea asta. În ce-l privea, firește, nu-i putea răspunde decît cu condescendenţa inerentă educaţiei sale. În sinea lui, îl dispreţuia pe Telford pentru că nu era un gentleman. „Bietul Telford!" rostea probabil, cu un oftat, cînd celălalt nu-l putea auzi, „Bietul Telford!" Tonul compătimitor sugera mila faţă de o persoană merituoasă, dar total lipsită de har.

Aceştia au fost colegii mei de muncă, pe parcursul acelei veri sufocante, şi tovărăşia lor nu mi-a ridicat nici un fel de problemă. Munca în sine era uşoară şi nu-mi tulbura spiritul. Aveam o funcţie modestă, care nu presupunea obligaţii mondene. În afara biroului, nu ne vizitam unii pe alţii. Telford locuia undeva pe lîngă Rushdi, într-o vilă mică dintr-o suburbie, departe de centru, iar Maskelyne părea să se mişte arareori din camera lui lugubră de la ultimul etaj al hotelului Cecil. De îndată ce părăseam biroul, mă simţeam în stare să mi-l şterg cu totul din minte şi să-mi reiau viaţa de oraş, sau ce mai rămăsese din ea.

Nici noua mea legătură cu Clea nu-mi crea dificultăţi, poate pentru că, în mod deliberat, amîndoi evitam s-o definim prea precis, îngăduindu-i să-şi urmeze cursul firesc, să-şi împlinească singură destinul. De pildă, nu locuiam tot timpul la ea – pentru că, uneori, cînd lucra

la un tablou, îmi cerea să-i las cîteva zile de totală singurătate şi de reculegere pentru a-şi putea asimila subiectul. Aceste interludii, care uneori se lungeau pe o săptămînă şi mai bine, nu dăunau afecţiunii dintre noi, dimpotrivă, o intensificau şi o împrospătau. Cîteodată, însă, după o asemenea înţelegere, ne întîlneam întîmplător şi, din pură slăbiciune, reluam legătura suspendată, înainte de expirarea termenului asupra căruia căzusem de acord. Nu era uşor.

Uneori, seara, o găseam aşezată pe mica terasă de lemn de la Café Baudrot, singură, îngîndurată, cu privirile pierdute în gol. Caietele de schiţe zăceau în faţa ei, nedeschise. Şezînd acolo, nemişcată ca un iepuraş de casă, uitase să-şi şteargă de pe buze mustaţa fină de cremă pe care i-o lăsase ceaşca de *café viennois*. În asemenea momente trebuia să-mi adun toată puterea de stăpînire ca să nu sar peste balustrada de lemn şi s-o strîng în braţe, pînă-ntr-atît acel mărunt detaliu îmi trezea amintirea ei în carne; pînă-ntr-atît arăta de dulce şi de senină. Imaginea fidelă şi arzătoare a amantei din Clea îmi năvălea în sînge şi, dintr-o dată, separarea devenea de nesuportat.

Şi reciproc, uneori (în timp ce şedeam, citind, pe o bancă din grădina publică), simţeam două mîini răcoroase apăsîndu-mi ochii şi mă întorceam brusc, îmbrăţişînd-o şi umplîndu-mi plămînii de mireasma trupului ei, care răzbea prin rochia uşoară, de vară. Alteori, şi foarte des în momente cînd mă gîndeam intens la ea, apărea ca prin minune în apartamentul meu, spunîndu-mi: „Am simţit că mă chemi" sau: „M-a copleşit dintr-o dată nevoia de tine". Şi aceste întîlniri neprevăzute erau de o dulceaţă răscolitoare, care ne reaprindeau, pe neaşteptate,

flacăra. Aveam senzaţia că fuseserăm despărţiţi ani întregi, nu doar cîteva zile. Forţa de a ne planifica despărţirile îl umplea de admiraţie pe Pombal, care nu era capabil de asemenea realizare în relaţiile lui cu Fosca – nu mai mult decît ar fi fost în stare să se caţăre pe lună. Se deştepta dimineaţa cu numele ei pe buze. Prima lui mişcare era să-i telefoneze îngrijorat, întrebînd-o dacă se simte bine – ca şi cum absenţa lui ar fi expus-o la cine ştie ce primejdii necunoscute. Ziua lui de lucru, cu feluritele ei îndatoriri, părea o adevărată tortură. Venea în galop acasă la prînz, ca s-o poată revedea imediat după aceea. Trebuie să spun că pasiunea lui era pe deplin împărtăşită, deşi legătura lor avea puritatea relaţiilor dintre doi pensionari în vîrstă. Cînd el era reţinut mai tîrziu la vreun dineu oficial, Fosca se monta singură, într-o stare de febrilă anxietate. („Nu, obişnuia să spună, nu mi-e teamă că mă înşală, mă tem numai pentru el. Conduce maşina ca un bezmetic, ştii bine.") Din fericire, în toată această perioadă, bombardamentele din port aveau efectul unei stări de asediu asupra vieţii mondene, oferindu-le posibilitatea să petreacă împreună aproape fiecare seară, jucînd cărţi sau şah, sau citind cu glas tare. Am descoperit în Fosca o tînără chibzuită, ba chiar foarte serioasă, poate cam lipsită de simţul umorului, dar departe de acea pedanterie pe care i-o atribuisem în urma descrierilor făcute la început de Pombal. Avea o faţă ageră şi expresivă, ale cărei riduri premature lăsau să se înţeleagă că fusese marcată de experienţele vieţii de refugiată. Nu izbucnea niciodată în hohote de rîs, iar zîmbetul ei sugera o notă de tristeţe meditativă. Dar era inteligentă şi avea întotdeauna gata un răspuns bine gîndit şi spiritual – poseda, într-adevăr,

acea calitate de *esprit* pe care francezii o preţuiesc la o femeie. Faptul că i se apropia sorocul sarcinii părea să intensifice atenţia şi adoraţia lui Pombal – într-adevăr, aştepta cu mare bucurie sosirea copilului. Sau încerca, poate, să dea a înţelege că ar fi copilul lui – ca o demonstraţie de forţă în faţa celor care l-ar fi socotit „lipsit de virilitate"? Nu-mi puteam da seama. În după-amiezele de vară se plimbau de jur împrejurul portului în şalupa lui, iar Fosca, tolănită la pupă, îşi lăsa mîna albă să-i lunece prin apă. Uneori îi cînta, cu vocea ei frumoasă, ca de pasăre. În asemenea momente, Pombal era transportat şi, în timp ce bătea tactul cu degetul, îşi lua aerul unui bun *bourgeois papa de famille*[1]. Noaptea, treceau peste bombardamente jucînd, de preferinţă, şah – o alegere cam bizară pentru doi îndrăgostiţi; dar cum hărmălaia infernală a canonadelor îi dădea migrene nervoase, Pombal a confecţionat pentru ei amîndoi nişte ingenioase dopuri de urechi, din filtre de ţigări tăiate. Şi astupîndu-şi astfel urechile se puteau concentra în tăcere.

Dar, o dată sau de două ori, senina lor armonie fu adumbrită de evenimente exterioare, care suscitau îndoieli şi temeri lesne de înţeles în cazul unei relaţii atît de nebuloase – o relaţie dezbătută şi disecată, dar netrăită. Într-o bună zi, l-am găsit pe Pombal lipăind prin cameră în halat şi papuci, arătînd suspect de abătut, ba chiar cu ochii roşii.

— Ah, Darley! oftă cu năduf cînd mă văzu, lăsîndu-se să cadă în fotoliul de-bolnav-de-podagră şi trăgîndu-şi barba ca şi cum ar fi vrut să şi-o demonteze din loc. N-o să le putem niciodată

1. Burghez tată de familie (*fr.*).

înțelege! Femeile! Ce ghinion! Sau poate că sînt eu un imbecil. Fosca! Soțul ei!

— A căzut pe front? am întrebat.

Pombal clătină din cap cu tristețe.

— Nu. A fost luat prizonier și trimis în Germania.

— Și care-i necazul?

— Mi-e rușine, asta-i tot. Pînă la aflarea veștii, nu ne-am dat seama, nici eu, nici ea, că, de fapt, așteptam să fie omorît. O chestiune inconștientă, de bună seamă. Acum, Fosca e scîrbită de ea însăși, se detestă. Dar toate planurile noastre de viitor erau clădite, inconștient, pe speranța că el o să treacă pe lumea cealaltă. E monstruos. Moartea lui ar fi însemnat eliberarea noastră; acum, însă, întreaga problemă a fost amînată pe ani de zile, sau poate pentru totdeauna...

Arăta cumplit de deprimat și își făcea vînt cu un ziar, mormăind în barbă.

— Lucrurile au luat o turnură foarte stranie, continuă el după un timp. Dacă Fosca nu a fost în stare, din delicatețe, să-i mărturisească adevărul cît timp lupta pe front, nu o va putea face nici acum, cînd e un sărman prizonier. Am lăsat-o plîngînd. Totul trebuie contramandat pînă la sfîrșitul războiului.

Scrîșni din dinți cu privirile ațintite asupra mea.. Nu știam ce să-i spun ca să-l consolez.

— De ce nu-i scrie și nu-i spune totul?

— Cu neputință. Ar fi prea crud. Mai ales acum, cînd așteaptă copilul. Nici eu, Pombal, n-aș lăsa-o să facă asemenea lucru. Am găsit-o scăldată-n lacrimi, prietene, cu telegrama în mînă. Mi-a spus cu o voce sfîșiată de durere: „O, Georges-Gaston, pentru prima oară mi-e rușine de iubirea mea, cînd îmi dau seama că amîndoi am fi preferat să fie ucis decît luat prizonier!"

S-ar putea ca tu să nu înţelegi, dar Fosca e atît de sensibilă, cu onoarea, cu mîndria ei şi aşa mai departe. Şi pe urmă s-a întîmplat un lucru ciudat. Durerea noastră, a amîndurora, era atît de puternică, încît, încercînd s-o alin, mi-am pierdut capul şi am început să facem dragoste de-adevăratelea, fără să ne dăm seama. O scenă foarte ciudată. Şi, în situaţia ei, nu-i o operaţie uşoară. Pe urmă, cînd ne-am revenit în simţiri, a început din nou să plîngă şi mi-a spus: „Pentru prima oară de cînd te cunosc, simt că te urăsc, George-Gaston, pentru că acum iubirea noastră a ajuns pe acelaşi plan cu toate celelalte iubiri. Am înjosit-o!" Nu ştiu cum, dar femeile te transformă întotdeauna în vinovat. Eram atît de fericit că reuşisem, în sfîrşit... Cuvintele ei m-au aruncat în ghearele deznădejdii. Am plecat de la ea ca un nebun. Şi au trecut cinci ore de cînd n-am mai văzut-o. Poate că acesta e sfîrşitul? Ah, dar ar fi putut să fie începutul a ceva care ne-ar fi susţinut moralul pînă cînd lucrurile s-ar fi limpezit.

— Poate că-i prea proastă.

Pombal era consternat.

— Cum poţi să spui una ca asta? Totul provine tocmai din marea ei fineţe de spirit. Asta-i explicaţia. Nu-mi spori durerea rostind lucruri idioate despre un suflet atît de nobil!

— Ei bine, atunci telefonează-i.

— Telefonul ei e deranjat. Da! E mai cumplit decît o durere de dinţi. Pentru prima oară în viaţa mea, mi-a trecut prin cap ideea sinuciderii. Asta o să te facă să înţelegi pînă unde m-a împins suferinţa.

Dar chiar în acel moment uşa se deschise şi Fosca apăru în prag. Şi ea avea ochii plînşi. Se opri, luîndu-şi o atitudine demnă, şi îşi întinse ambele mîini spre Pombal, care scoase un grohăit

nearticulat de fericire şi traversă dintr-un salt încăperea, ca s-o strîngă pătimaş în braţe. După care, continuînd s-o ţină înlănţuită, se îndreptară cu paşi lenţi spre dormitor şi încuiară uşa în urma lor.

Mai tîrziu, în aceeaşi seară, l-am întîlnit pe Pombal pe Rue Faud; a venit drept la mine, radiind fericire prin toţi porii.

— Uraaa! a strigat, aruncîndu-şi în aer pălăria scumpă. *Je suis enfin là*![1]

Pălăria descrise o largă parabolă şi ateriză în mijlocul drumului, unde fu pe dată strivită de trei automobile, în succesiune rapidă. Pombal bătu din palme hlizindu-se cu gura pînă la urechi, de parcă spectacolul i-ar fi produs cea mai mare bucurie. Apoi îşi înălţă faţa ca o lună plină spre cer, ca şi cum ar fi aşteptat un semn sau o prevestire. După care se repezi la mine, îmi prinse mîinile şi strigă:

— Ah! Divina logică a femeilor! Nu există nimic mai minunat pe lume decît priveliştea unei femei care-şi analizează sentimentele. E încîntător! Încîntător! Dragostea noastră... Fosca! Acum e o iubire completă. Sînt atît de uluit, realmente uluit. Eu unul n-aş fi fost niciodată capabil de asemenea raţionamente. Ascultă, mi-a spus că nu s-ar fi simţit niciodată în stare să înşele un bărbat pe care-l pîndea moartea la orice pas. Ceea ce e perfect just. Dar acum, cînd e în siguranţă îndărătul zăbrelelor, lucrurile stau altfel. Sîntem liberi să ne normalizăm relaţiile. Bineînţeles, ne vom feri să-l îndurerăm, spunîndu-i adevărul. Pur şi simplu, ne vom ospăta din provizii, cum spunea Pursewarden. Nu-i aşa că-i minunat, scumpul meu prieten? Fosca e un înger.

1. Mi-am atins, în sfîrşit, ţinta (*fr.*).

— Pînă la urmă, pare destul de femeie.

— Femeie! Cuvîntul ăsta, oricît ar fi de măreţ, nu poate defini un suflet ca al ei!

Se porni pe un rîs schelălăit şi-mi trase un prietenesc ghiont în umăr. Pornirăm împreună în josul străzii.

—Mă duc la Pierantoni să-i cumpăr un dar de preţ... Eu, care niciodată n-am făcut vreun cadou unei femei, niciodată în viaţa mea. Mi se părea absurd. Am văzut cîndva un film despre pinguini, la vremea împerecherii. Pinguinul mascul, a cărui grotescă asemănare cu omul e izbitoare, adună pietre şi le aşază în faţa femelei pe care a ales-o. Ar fi trebuit să vezi ca să-ţi poţi da seama. Acum, mă comport şi eu ca un pinguin mascul. N-are importanţă. N-are importanţă. Acum, povestea noastră de dragoste nu poate avea decît un deznodămînt fericit!

Cuvinte fatale, pe care aveam să mi le reamintesc de multe ori, pentru că, doar cîteva luni mai tîrziu, Fosca avea să înceteze a mai fi o problemă.

Partea a V-a

O bună bucată de vreme nu am mai auzit nimic despre sora lui Pursewarden, deşi ştiam că se află încă la reşedinţa de vară a ambasadei. În ce-l priveşte pe Mountolive, cum vizitele lui erau înregistrate în minutele serviciului, aflasem că vine de la Cairo o dată la zece zile şi îşi petrece o noapte în Alexandria. La început, am tot aşteptat un semn de la el, dar, pe măsură ce trecea timpul, aproape că am uitat de existenţa lui, aşa cum şi el, probabil, uitase de a mea. Drept care, vocea Lizei, cînd a venit prima oară plutind spre mine prin telefonul de la birou, mi-a dat senzaţia unei neaşteptate intruziuni – o surpriză într-o lume în care surprizele erau foarte rare şi nu prea binevenite. O voce ciudat de imaterială, care ar fi putut aparţine unei adolescente şovăielnice, îmi spunea:

— Cred că ai auzit de mine. În calitate de prieten al fratelui meu, aş dori să vă vorbesc.

M-a invitat pentru a doua zi la o cină pe care a descris-o ca „intimă, neceremonioasă şi neoficială", ceea ce m-a făcut imediat să înţeleg că va fi de faţă şi Mountolive.

Încercam un freamăt de neobişnuită curiozitate în timp ce înaintam pe aleea lungă, mărginită de tufişuri de merişor, foarte englezeşti, şi

treceam pe sub pîlcul de pini care împrejmuiesc reşedinţa. Era o noapte caldă, lipsită de aer – acea imobilitate a atmosferei care prevesteşte stîrnirea, undeva în deşert, a unui *khamsin* ce avea, mai tîrziu, să-şi rostogolească pe străzile oraşului şi prin grădini norii de praf, ca nişte coloane de fum. Dar, deocamdată, aerul nopţii era uscat şi cristalin.

Am apăsat de două ori pe butonul soneriei, fără nici un rezultat, şi tocmai mă întrebam dacă n-o fi defectă, cînd am auzit înăuntru un zgomot de paşi uşori, repezi. Uşa s-a deschis şi iat-o pe Liza, cu o expresie de febrilitate triumfătoare pe faţa oarbă. Mi s-a părut, la prima vedere, de o frumuseţe extraodinară, deşi am găsit-o mai scundă decît mă aşteptam. Purta o rochie dintr-un material mătăsos, negru, cu un decolteu larg, din care gîtul mlădios şi capul se înălţau asemenea corolei unei flori. Stătea înaintea mea, cu bărbia ridicată, împinsă uşor înainte – arborînd un aer de eroism spectral – de parcă-şi oferea gîtul frumos unui călău invizibil. Cînd mi-am rostit numele a zîmbit, a încuviinţat din cap şi mi l-a repetat într-o şoaptă încordată ca o sîrmă metalică.

— Slavă Domnului că ai venit, în sfîrşit! a exclamat, de parcă de ani întregi trăia numai în aşteptarea vizitei mele.

Şi, cînd am păşit înăuntru, a adăugat cu vioiciune:

— Te rog, iartă-mă dacă... E unicul meu mijloc de a cunoaşte chipul oamenilor.

I-am simţit brusc degetele catifelate şi calde pe faţa mea, lunecînd cu repeziciune ca şi cum ar fi încercat să-mi silabisească trăsăturile. M-a săgetat o senzaţie de stingherealâ, un amestec de senzualitate şi dezgust, în timp ce degetele

acelea experte îmi alergau peste obraji, peste buze. Avea mîini mici şi frumos modelate ; degetele îţi dădeau o impresie de extraordinară gingăşie, datorită extremităţilor uşor curbate, prezentîndu-şi lumii perniţele albe, ca nişte antene. Cunoscusem odată un pianist celebru care avea exact aceleaşi degete, atît de sensibile, încît păreau să se cufunde în clape, cînd le atingea. Liza scoase un vag suspin de uşurare şi, luîndu-mă de încheietura mîinii, mă conduse prin hol, pînă în salonul cu mobilierul său oficial, scump şi lipsit de personalitate, unde Mountolive stătea în faţa şemineului, cu un aer solemn şi stînjenit. Undeva se auzea un radio cîntînd în surdină. Ne-am salutat şi, în strîngerea lui de mînă, am simţit ceva inform, indecis, care se potrivea perfect cu tonul şovăielnic pe care s-a scuzat pentru lunga lui tăcere.

— A trebuit să aştept ca Liza să fie gata, mi-a spus, destul de misterios.

Mountolive se schimbase foarte mult, deşi purta încă toate însemnele înfăţişării elegante, inerente rangului său, iar hainele-i erau de un rafinament preţios – căci (mi-am spus eu cu acreală), pentru un diplomat, pînă şi costumele neoficiale constituie o uniformă. Era la fel de amabil şi de prevenitor ca şi în trecut. Şi totuşi, îmbătrînise. Am remarcat că avea nevoie de ochelari la citit, pentru că am văzut o pereche pe un exemplar din *The Times*, lîngă canapea. Şi îşi lăsase o mustaţă pe care n-o tundea şi care-i altera conturul gurii, accentuîndu-i o anume moliciune fină a trăsăturilor. Nu reuşeam să-mi imaginez că omul ăsta s-ar fi putut lăsa vreodată pradă unei pasiuni atît de violente, încît să-i răstoarne criteriile atît de rigide ale educaţiei pe care o primise. Chiar şi acum, privind de la unul la celălalt, nu

puteam acorda credit presupunerilor Cleei în legătură cu dragostea pentru această stranie vrăjitoare oarbă care se aşezase pe canapea, fixîndu-mă fără să mă vadă, cu mîinile încrucişate în poală – mîinile acelea rapace, avide, mîini de muziciană. Să se fi încolăcit oare, ca un mic şarpe veninos, pînă în inima vieţii lui calme? Am acceptat o băutură din mîna lui Mountolive şi, văzîndu-i căldura zîmbetului, mi-am adus aminte că odinioară îmi plăcuse şi-l admirasem. Ba chiar şi acum.

— Amîndoi am dorit mult să te vedem şi, mai cu seamă, Liza, care crede că ai putea s-o ajuţi. Dar despre asta vom vorbi mai tîrziu.

Şi, printr-un viraj domol, întoarse direcţia discuţiilor de la obiectul real al vizitei mele, începînd să mă întrebe dacă îmi place slujba şi dacă mă simt bine la birou. Urmă un şir de amabilităţi curtenitoare, care atraseră din parte-mi răspunsuri neutre, adecvate. Totuşi, ici-colo se strecurau unele indicii noi.

—Liza a ţinut cu orice preţ să rămîi aici; aşa încît am aranjat lucrurile împreună.

De ce oare? Pur şi simplu ca să mă descoasă în legătură cu fratele ei, pe care, la drept vorbind, nu puteam spune că-l cunoscusem bine şi care, pe zi ce trecea, devenea tot mai misterios? Începeam să-l socot mai puţin important ca persoană şi din ce în ce mai important ca artist. Era limpede că trebuia să aştept pînă cînd va găsi ea momentul potrivit să-mi vorbească. Însă mă agasa gîndul că urma să-mi pierd timpul într-un schimb de banalităţi.

Dar în tot acest interval de conversaţie călduţă, spre surpriza mea, fata rămase tăcută – practic nu rosti o vorbă. Şedea pe canapea, liniştită şi atentă, învăluită parcă într-un nor. Am remarcat

că purta o panglică de catifea în jurul gîtului. Mi-a trecut prin minte că paloarea ei, care o frapase pe Clea, se datora probabil faptului că nu se putea farda în fața oglinzii. Dar Clea avusese dreptate cu privire la conturul gurii, pentru că de vreo două ori i-am surprins un surîs sarcastic, sardonic, replica exactă a expresiei fratelui ei.

Un servitor aduse măsuța pe rotile pentru cină și ne așezarăm în jurul ei să luăm cina. Liza mînca repede, de parcă ar fi fost flămîndă, din farfuria pe care i-o umplea Mountolive. Într-adevăr, gesturile ei erau foarte precise. Numai cînd întindea mîna după paharul cu vin, degetele expresive îi tremurau ușor. În cele din urmă, după terminarea mesei, Mountolive se ridică și se scuză, cu un aer de ușurare aproape nedeghizată:

— O să vă las singuri, să discutați afaceri. Am ceva de lucru la ambasadă în seara asta. Mă scuzați amîndoi, sper.

O clipă, am văzut adiind pe fața Lizei o umbră de îngrijorare, care dispăru însă pe dată, lăsînd loc unei expresii ce pendula între disperare și resemnare. Degetele ei mîngîiau ușor, sugestiv, ciucurele unei perne. După ce ușa se închise în urma lui Mountolive, continuă să rămînă tăcută, nefiresc de tăcută, cu bărbia în piept, de parcă încerca să descifreze un mesaj scris în palma mîinii. În cele din urmă, începu să vorbească, pe un ton slab și rece, pronunțînd cuvintele răspicat, pentru a le face parcă mai clare:

— Cînd m-am gîndit să-ți cer ajutorul, nu mi-am închipuit că-mi va fi atît de greu să-ți explic. Cartea asta...

Urmă o lungă tăcere. Am văzut stropi minusculi de transpirație perlîndu-i buza de sus, iar

pielea de pe tîmple părea să i se fi întins de încordare. Am simţit o împunsătură de milă şi i-am spus:

— Nu pot afirma că l-am cunoscut foarte bine, deşi ne vedeam des. De fapt, nu cred că nutream prea multă simpatie unul pentru celălalt.

— La început, reluă ea, retezîndu-mi cu bruscheţe şovăiala, m-am gîndit că te-aş putea convinge să scrii dumneata cartea despre el. Îmi dau seama însă că trebuie să cunoşti totul despre noi. Nu ştiu de unde să încep. Eu singură mă întreb dacă unele episoade din viaţa lui pot fi aşternute pe hîrtie şi publicate. Dar cartea trebuie scrisă, în primul rînd pentru că editorii lui insistă – pretinzînd că o cere publicul; dar raţiunea principală o constituie cartea pe care o scrie sau a şi scris-o pîrlitul acela de ziarist. Keats.

— Keats? am repetat cu surpriză.

— Se află, cred, pe aici, pe undeva; dar eu nu-l cunosc. Fosta soţie a fratelui meu i-a vîrît ideea în cap. L-a urît pe fratele meu şi mă urăşte şi pe mine. A avut tot timpul impresia că fratele meu şi cu mine am uneltit ca să-i distrugem viaţa. Nu ştiu ce i-a povestit lui Keats şi ce are el de gînd să scrie. Acum îmi dau seama că iniţial, cînd te-am chemat aici, intenţionam să-ţi cer să scrii o carte care... să prezinte un adevăr deghizat. Ideea mi-a devenit limpede numai acum, cînd m-am găsit faţă-n faţă cu dumneata. Ar fi nespus de dureros pentru mine dacă ar ieşi la iveală ceva care ar mînji memoria fratelui meu.

De undeva, dinspre răsărit, se auzi un mîrîit de tunet. Liza se ridică, brusc cuprinsă de panică şi, după o clipă de ezitare, străbătu încăperea, deschise capacul pianului şi bătu la întîmplare un acord pe clape. Apoi trînti capacul cu zgomot şi se întoarse spre mine, spunîndu-mi:

— Mi-e frică de tunete. Îngăduie-mi să te ţin de mînă.

Degetele îi erau reci ca gheaţa. Apoi, dîndu-şi pe spate părul negru, continuă:

— De mici copii, am fost deosebit de ataşaţi unul de celălalt. Soţia lui era geloasă şi asta le-a ruinat căsnicia. Eu am trăit exclusiv prin el pînă... pînă a sosit ziua pe care mi-o prezisese cu mulţi ani în urmă, ziua cînd a intrat în viaţa mea cel pe care-l numea întotdeauna „străinul sumbru". Îl vedea limpede, ori de cîte ori privea în jăraticul din sobă. Era David Mountolive. Un timp, nu i-am destăinuit că întîlnisem în sfîrşit dragostea, dragostea sortită. (David nu mi-a dat voie să-i spun. Singura persoană căreia i-a mărturisit el, după ce mi-a cerut îngăduinţa, a fost mama lui Nessim.) Totuşi, fratele meu a simţit ce se întîmplă şi, după o lungă tăcere, mi-a scris, întrebîndu-mă dacă străinul sumbru s-a ivit. Cînd a primit răspunsul meu, se pare că a avut brusc impresia că şi legătura adîncă dintre noi e în pericol să se destrame, să se năruie, ca şi relaţiile cu soţia lui. Mi-a explicat atît de limpede totul, în ultima lui scrisoare. O ştiu pe de rost. Îmi spunea:

„De ani de zile aşteptam cu groază această scrisoare a ta. Deseori, foarte des, o scriam în minte, în numele tău, dictîndu-ţi-o cuvînt cu cuvînt. Ştiam că, în fericirea ta, te vei întoarce spre mine, exprimîndu-ţi cu pasiune gratitudinea pentru tot ce ţi-am dăruit – pentru putinţa de a înţelege, prin iubirea mea, orice altă iubire – aşa încît, cînd avea să se ivească străinul, să fii pregătită să-l întîmpini. Şi astăzi, scrisoarea ta a sosit! Mult aşteptatul mesaj – şi, citindu-ţi rîndurile, am încercat, pentru prima oară, o senzaţie de nespusă uşurare. Şi de bucurie – o

bucurie cum n-am sperat niciodată să cunosc în viaţa mea – la gîndul că vei plonja brusc în bogăţia, în plenitudinea vieţii, în sfîrşit eliberată, descătuşată de imaginea frămîntatului tău frate. Un torent de binecuvîntări mi se desprindea de pe buze. Dar, treptat, pe măsură ce norii se risipeau, am simţit greutatea de plumb a altui adevăr, cu totul imprevizibil, neaşteptat. Anume teama că atîta timp cît voi exista eu, undeva pe lume, îţi va fi cu neputinţă să te scuturi de lanţurile în care te-am încătuşat, cu cruzime, în toţi aceşti ani. Am datoria să te părăsesc, să ies din scenă, ca să poţi începe să trăieşti cu adevărat..."

Liza scoase un uşor suspin de plîns şi îşi lăsă capul în piept; după aceea, luă batista din buzunarul meu de la piept şi şi-o apăsă pe buzele tremurînde.

Mă simţeam copleşit de milă pentru Pursewarden, pe care-l cunoşteam acum într-o lumină nouă. Şi totuşi, nu reuşeam să găsesc cuvintele de consolare sau de compătimire care s-ar fi potrivit într-o asemenea situaţie dramatică. Liza îmi vorbea din nou.

— Am să-ţi dau să citeşti scrisorile lui secrete, ca să mă pot sfătui cu dumneata. Acestea sînt scrisorile pe care eu nu trebuia să le deschid pînă nu avea să apară David. El urma să mi le citească şi apoi să le distrugă – cel puţin aşa îmi cerea. E stranie această certitudine a lui, nu? Scrisorile normale îmi erau citite, firește, în modul obişnuit. Dar pe cele secrete, care sînt foarte numeroase, mi le marca înfigînd un ac cu gămălie în colţul din stînga. Ca să le pot recunoaşte şi pune deoparte. Se găsesc în servieta de acolo. Aş vrea să le iei cu dumneata şi să le studiezi. Ah, Darley, n-ai rostit nici un cuvînt pînă acum!

Vrei să mă ajuți în acest impas îngrozitor? Cît de mult aș dori să-ți văd expresia feței!

— Desigur că vreau să te ajut. Dar cum aș putea-o face?

— Sfătuiește-mă cum să procedez. Nimic din toate astea nu s-ar fi întîmplat dacă n-ar fi răsărit ziaristul acela meschin care s-a înțeles cu soția lui.

— Fratele dumitale a desemnat un moștenitor al drepturilor lui literare?

— Da. Eu sînt moștenitoarea.

— Atunci ai dreptul să te împotrivești la tipărirea oricărei scrieri inedite, atîta timp cît drepturile lui de autor n-au intrat în domeniul public. De fapt, nici nu văd cum ar putea cineva să scrie despre el fără permisiunea dumitale, chiar dacă-i vorba de o biografie neautorizată. Nu ai motive de îngrijorare. Nici un scriitor în toate mințile nu s-ar preta să-i terfelească memoria; nici un editor nu va accepta să publice așa ceva. Cred că lucrul cel mai bun pe care l-aș putea face ar fi să aflu ce-i cu cartea asta a lui Keats. Ca să știm măcar la ce ne putem aștepta.

— Îți mulțumesc, Darley. Eu n-aș fi putut lua legătura cu Keats, din moment ce știu că lucrează pentru soția lui. O urăsc și mă tem de ea – poate că o nedreptățesc. Și, în același timp, încerc un sentiment de culpabilitate: cred că i-am făcut rău, fără voia mea. Și toate s-au întîmplat întocmai cum a prevăzut el, cum a profețit. I-am cerut lui David, curînd după ce l-am cunoscut, să-mi citească scrisorile secrete. Ne-am așezat pe jos, în fața sobei, și mi le-a citit, una cîte una, cu glasul lui de neconfundat: glasul străinului sumbru.

Zîmbi, cu surîsul ei ciudat, orb, și brusc mi s-a nălucit, o dată cu un sentiment de compătimire,

imaginea lui Mountolive, aşezat în faţa focului şi citind, cu voce şovăielnică, scrisorile acelea uluitoare, înmărmurite de revelarea rolului pe care avea să-l joace el în această dramă bizară, rol care-i fusese atribuit cu ani înainte, fără ştirea lui. Liza şedea lîngă mine, pierdută în gînduri, cu bărbia în piept. Buzele i se mişcau încet, parcă silabisea un text înscris în mintea ei, sau parcă recita ceva pentru sine. I-am strîns uşor mîna, ca să o deştept.

— Acum am să plec, i-am spus cu blîndeţe. Şi de ce crezi că ar trebui să citesc şi eu scrisorile astea secrete? Nu e nevoie.

— Aş dori să mă sfătuieşti dacă să le distrug sau nu. Dorinţa lui a fost să le distrug. Dar David spune că aparţin literaturii şi că avem datoria să le păstrăm. Eu nu pot lua o hotărîre. Dumneata eşti scriitor. Încearcă să le citeşti cu ochiul scriitorului, ca şi cum le-ai fi scris dumneata, şi după aceea spune-mi dacă doreşti să fie păstrate sau nu. Sînt toate la un loc în servieta de acolo. Ai să mai găseşti, pe lîngă scrisori, vreo două fragmente pe care m-ai putea ajuta să le public, dacă vei avea timp şi dacă or să ţi se pară demne de publicare. Fratele meu a fost întotdeauna o enigmă pentru mine...

Faţa ei albă fu străbătură de o fugitivă expresie de mînie sălbatică. De parcă ar fi împuns-o, subit, o amintire neplăcută. Îşi trecu vîrful limbii peste buzele uscate.

— Bine, am să iau scrisorile, am spus.

— Îţi mulţumesc, răspunse cu un glas epuizat. Ştiam că avem un prieten în dumneata. Mă bizui pe ajutorul dumitale.

În timp ce închideam fără zgomot uşa de la intrare în urma mea, am auzit din nou izbucnind un acord de pian – un singur acord, care a rămas

o clipă suspendat în tăcere, vibrațiile stingîndu-i-se apoi pe nesimțite, ca un ecou. Cînd am trecut pe sub copaci, am zărit silueta lui Mountolive, furișîndu-se spre ușa laterală. Am înțeles pe dată că se învîrtise tot timpul în sus și-n jos prin fața casei, pradă unei îngrijorări chinuitoare, asemenea unui școlar care așteaptă în fața cancelariei să primească o urecheală de la director. M-a năpădit un val de compătimire pentru el, pentru slăbiciunea lui, pentru faptul că se încîlcise într-un asemenea labirint.

Spre surprinderea mea, am constatat că era încă devreme. Clea plecase pentru o zi la Cairo și n-o așteptam să se întoarcă în acea seară. M-am dus, cu servietă cu tot, la ea acasă, m-am așezat pe covor și am despachetat scrisorile.

În camera liniștită, la lumina lumînărilor, am început să citesc scrisorile secrete ale lui Pursewarden, frămîntat de o ciudată premoniție, un freamăt interior care semăna cu frica – pentru că e înfricoșător să explorezi tainele cele mai lăuntrice ale unei făpturi umane. Pe măsură ce înaintam în lectură, sentimentul nu mi s-a atenuat, ci dimpotrivă, s-a adîncit pînă la un soi de teroare, de oroare pentru ce avea să urmeze. Ce scrisori, Dumnezeule! Feroce, crîncene, scînteietoare, generoase – tumultul cuvintelor țîșnind din mîna lui se revărsa întruna, la nesfîrșit, înstelat de imagini dure ca diamantul, o exaltată frenezie de analiză a propriilor disperări, remușcări, pasiuni. Am început să tremur de emoția pe care o simți în fața unui mare maestru, să tremur și să bîigui. Cu un șoc interior, mi-am dat seama că în toată literatura noastră nu exista nimic cu care să le pot compara. Orice alte capodopere o mai fi scris Pursewarden, erau total eclipsate de suflul năvalnic, de strălucirea

spontană, de temerara prolixitate emanate de aceste scrisori. Am vorbit de literatură! Dar ele erau însăşi viaţa şi nu o formă studiată de reprezentare a ei – însăşi viaţa, marele flux plenar şi invizibil al vieţii, cu toate jalnicele ei amintiri intoxicate de voinţă, cu durerile, cu spaimele, cu supunerile ei. Aici, iluzia şi realitatea fuzionau într-o unică viziune orbitoare de o desăvîrşire şi pasiune, incoruptibilă care plana ca o stea neagră asupra spiritului artistului. Cumplita durere, cumplita frumuseţe pe care omul acesta le exprima cu atîta uşurinţă – înfricoşătoarea profunzime a darurilor lui – mă copleşeau de disperare şi de bucurie în acelaşi timp. Cîtă cruzime şi cîtă bogăţie! Aveai senzaţia că imaginile îi ţîşneau din fiecare por – blesteme, gemete, lacrimi amestecate de fericire şi de deznădejde – toate contopite în viguroasa, rapida notaţie muzicală a unui limbaj perfecţionat de însuşi scopul său. Aici, în sfîrşit, pasiunea se confrunta cu ea însăşi, despuiată pînă la os, denudată.

În lumina stranie şi înspăimîntătoare a acestei experienţe, am avut o fugitivă viziune a lui Pursewarden cel adevărat – omul care întotdeauna îmi scăpase. Mă gîndeam ruşinat la pasajele meschine din manuscrisul intitulat *Justine* pe care i-l dedicasem – mă gîndeam la imaginea pe care i-o trasasem lui. Din invidie şi dintr-o gelozie inconştientă inventasem un Pursewarden pe care eu să-l pot critica. În tot ce scrisesem, îl acuzasem de propriile mele slăbiciuni – am mers pînă acolo încît i-am atribuit trăsături cu totul false, ca de pildă complexe de inferioritate socială, care erau ale mele şi nicidecum ale lui. Numai acum, urmărind rîndurile aşternute cu magistrala precizie a condeiului său, vedeam cum cunoaşterea poetică sau transcendentală suprimă,

într-un fel, cunoașterea relativă, și că negrele lui îmbufnări nu erau decît răbufniri de ironie ale acelei cunoașteri misterioase aflate deasupra, dincolo de căutarea relativelor adevăruri faptice. La întrebările ridicate de mine, cu bună-credință, nu exista nici un fel de răspuns. El avusese dreptate. Orb ca o cîrtiță, săpasem în cimitirul faptelor relative, înălțînd mormane de date superficiale, de informații, și lăsînd să-mi scape adevărul generator de mituri, care zace îngropat sub fapte. Asta numeam eu căutarea adevărului! Și nici nu exista vreun mijloc prin care să pot fi instruit în asemenea chestiuni – decît pe calea ironiilor pe care le găsisem atît de dureroase. Acum însă, îmi dădeam seama că ironia lui era în realitate tandrețe, întoarsă pe dos ca o mănușă! Și, descoperindu-l pe Pursewarden pentru prima oară, am înțeles că el încercase, prin opera sa, să sesizeze însuși miezul tandru al logicii în sine, al Lucrurilor Așa Cum Sînt; nu logica silogismului sau urmele lăsate de fluxul emoțiilor, ci esența reală a găsirii-de-fapte, adevărul gol. Semnul... întreaga farsă lipsită de noimă! Da, farsă! M-am trezit din visare cu o tresărire și am înjurat.

Dacă pentru fiecare acțiune umană pot fi găsite două sau mai multe justificări la fel de valabile, atunci ce poate însemna acțiunea decît o simplă iluzie – un gest făcut în fața ecranului negru, neguros, al unei realități devenite palpabilă numai prin natura înșelătoare a diviziunilor concepute de om? Oare, înainte de Pursewarden, s-a mai gîndit vreun romancier la acest lucru? Nu cred.

Meditînd asupra teribilelor scrisori, mi-a devenit deodată clară adevărata semnificație a relațiilor mele cu Pursewarden și, prin el, cu toți scriitorii. Am înțeles că, de fapt, noi artiștii alcătuim unul din acele patetice lanțuri de făpturi

omenești care-și trec, una alteia, gălețile cu apă pentru stingerea unui foc, sau care ajută la încărcarea unei bărci de salvare. Un lanț neîntrerupt de ființe omenești născute pentru a explora comorile lăuntrice ale vieții solitare, în numele unei comunități nepăsătoare și necruțătoare; încătușați laolaltă prin același har.

Și am mai început să înțeleg că „ficțiunea" reală nu e de găsit nici în cărțile lui Arnauti, nici în cele ale lui Pursewarden – și nici măcar în ale mele. Viața în sine e o ficțiune – și toți încercăm să spunem lucrul ăsta prin mijloace diferite, fiecare dintre noi înțelegîndu-l în raport cu natura și cu talentul său.

Abia acum începeam să văd în ce chip misterios configurația vieții mele căpătase formă din proprietățile acelor elemente care să află în afara vieții relative – în împărăția pe care Pursewarden o numește „universul heraldic." Am fost trei scriitori, îmi dădeam acum seama, încredințați unui oraș mitic din care trebuia să ne extragem seva, în brațele căruia trebuia să ne confirmăm talentul. Arnauti, Pursewarden, Darley – întocmai ca Trecutul, Prezentul și în Viitorul aceluiași verb. Și, în propria mea viață (acest flux șovăielnic care se scurge din coasta rănită a Timpului), cele trei femei dispuse astfel încît să prezinte capriciile temporale ale marelui verb. „A iubi": Melissa, Justine și Clea.

Pe măsură ce înțelegeam acest lucru, mă lăsam cuprins de melancolie și disperare, pentru că recunoșteam limitele precise ale propriilor mele forțe, îngrădite de bornele unei inteligențe prea dezvoltate ca să-și ajungă ei însăși, dar lipsite de puterea magică a cuvîntului, de elanul propulsor, de pasiunea necesară pentru a reuși să se realizeze în lumea împlinirii artistice.

Împachetasem din nou în servietă scrisorile acelea insuportabile şi şedeam pe jos, copleşit de tristeţea descoperirii mele, cînd uşa s-a deschis şi a intrat Clea, radioasă şi zîmbitoare.

— Darley, ce cauţi pe jos, cu mutra asta de înmormîntare? Iubitule, ai lacrimi în ochi!

Pe dată s-a lăsat în genunchi, alături de mine, toată numai tandreţe.

— Lacrimi de exasperare, i-am răspuns, sărutînd-o. Tocmai mi-am dat seama că nu sînt un artist. Şi că nu există nici cea mai mică speranţă ca să devin vreodată.

— Ce naiba ţi s-a întîmplat?

— Am citit scrisorile lui Pursewarden către Liza...

— Ai văzut-o?

— Da. Keats scrie nu ştiu ce carte absurdă...

— Tocmai m-am întîlnit cu el. A venit din deşert ca să petreacă o noapte în oraş.

M-am ridicat în picioare. Mi se părea necesar să-l găsesc imediat şi să descopăr tot ce puteam în legătură cu proiectul lui.

— Zicea, continuă Clea, că se duce la Pombal să facă o baie. Dacă te grăbeşti, cred că-l mai găseşti acolo.

„Keats!" îmi spuneam, în timp ce străbăteam în grabă străzile, spre apartamentul lui Pombal; şi el trebuia să-şi joace rolul în acest spectacol de umbre, în acest tablou al vieţii artistului. Căci există întotdeauna un Keats ales să interpreteze, să-şi lase amprenta de tină peste această jalnică viaţă cîrpăcită din care artistul recaptează, cu atîta trudă, giuvaierurile solitare ale iluminării de sine. După citirea scrisorilor, mi se părea extrem de necesar ca oameni de teapa lui Keats să fie împiedicaţi să se amestece în chestiuni ce depăşesc sfera lor de interese. În calitatea lui de

jurnalist aflat în posesia unei poveşti romantice (sinuciderea este actul cel mai romantic pe care-l poate împlini un artist), se simţea, fără îndoială, blagoslovit cu ceea ce, altădată, s-ar fi numit „o bombă. O poveste într-un milion!" Îmi spuneam că-l cunosc eu pe Keats al meu – dar, firește, am uitat, o dată în plus, să iau în consideraţie factorul Timp, căci şi Keats se schimbase, cum ne schimbaserăm cu toţii, iar întîlnirea cu el s-a dovedit la fel de neaşteptată ca tot ce se întîmplase pînă acum în oraş.

Nu-mi găseam cheia şi a trebuit să-l sun pe Hamid ca să-mi deschidă uşa. Da, m-a asigurat el, domnul Keats se găsea acolo, era în baie. Am traversat coridorul şi am bătut la uşa dindărătul căreia se auzea zgomot de apă care curgea şi un fluierat vesel.

— Ia te uită, Darley! Minunat! exclamă ca răspuns la chemarea mea. Vino înăuntru cît mă usuc. Am auzit că te-ai întors.

Sub duş, mi s-a înfăţişat un zeu grec. Am fost atît de surprins de transformarea lui, încît m-am aşezat brusc pe closet şi am studiat... apariţia. Keats era bronzat, arămiu, iar părul lui decolorat de soare părea aproape alb. Deşi slăbise, părea să aibă o admirabilă condiţie fizică. Pielea brună şi părul ca cenuşa făceau ca ochii să-i scapere şi mai albaştri. Nu semăna absolut deloc cu amintirea mea despre el.

— Am şters-o pentru o noapte, îmi spuse, vorbind pe un ton nou, vioi şi plin de încredere. Am făcut o rană la cot, una din mizeriile alea de boli ale deşertului, aşa încît mi-am luat o hîrtiuţă de învoire şi iată-mă! Nu ştiu din ce dracu' provin rănile astea – nimeni nu ştie; poate că din porcăriile la cutie pe care le mîncăm în deşert. Dar o zi aici, în Alex, o injecţie şi *presto!* Blestemăţia

se vindecă. Ce plăcere să te revăd, Darley, zău aşa! Am atîtea să-ţi povestesc! Ah, războiul ăsta!

Deborda de exuberanţă.

— Dumnezeule, ce binefacere e o baie caldă! Huzuresc!

— Eşti într-o formă grozavă.

— Sînt! Sînt! şi se plesni încîntat peste fese. E fantastic să te întorci în Alex! Contrastul te face s-o apreciezi şi mai mult. Tancurile alea se înfierbîntă ca un cuptor şi te simţi ca un cîrnat pe grătar. Fii bun şi dă-mi paharul de-acolo.

Pe podea se găsea un pahar cu whisky şi sifon, în care plutea un cub de gheaţă. Clătină paharul, ţinîndu-l la ureche, ca un copil.

— Ascultă clinchetul gheţii! strigă extaziat. Muzică pentru suflet, un clinchet de gheaţă în pahar!

Ridică paharul, îşi încreţi nasul şi bău în sănătatea mea.

— Şi tu arăţi bine, îmi spuse, cu o licărire maliţioasă în ochii albaştri. Ei, acum să-mi trag ţoalele pe mine şi pe urmă... amice, sînt un tip cu bani! Te invit la o masă la *Petit Coin*, de-ai să rămîi, cu gura căscată. Nu vreau să aud refuzuri, nu-i chip să te sustragi. Doream în mod special să te văd şi să-ţi vorbesc. Am noutăţi pentru tine.

Literalmente ţopăi pînă în dormitor ca să se îmbrace, iar eu m-am aşezat pe patul lui Pombal, urmînd să-i ţin companie în timp ce se dichisea. Buna lui dispoziţie era efectiv molipsitoare. Părea că nu-i în stare să stea locului. Clocoteau în el o mie de gînduri şi de idei, şi voia să le dea glas tuturor odată. Coborî scările zburdînd ca un şcolar şi sărind peste ultimele trepte. Am crezut că pe Rue Faud o să înceapă să danseze.

— Zău aşa, îmi spuse strîngîndu-mi cotul de credeam că mi-l striveşte. Serios vorbind, viaţa-i tare frumoasă!

Şi, ca să-şi ilustreze seriozitatea, izbucni într-un hohot de rîs răsunător.

— Cînd mă gîndesc ce ne mai frămîntam noi şi ce gînduri negre ne găseam! (Aparent, mă includea şi pe mine în această euforică şi nouă concepţie asupra vieţii.) Cum mai făceam şi cloceam orice idee, mi-e şi ruşine să-mi aduc aminte.

La *Petit Coin* ocuparăm o masă într-un colţ, după o amiabilă altercaţie cu un locotenent de marină şi pe dată îl chemă pe Menotti şi comandă şampanie. De unde naiba îşi însuşise maniera asta vesel autoritară, care impunea imediat respect şi simpatie, fără să jignească pe nimeni?

—Deşertul! exclamă ca răspuns la întrebarea mea nerostită. Deşertul, Darley, băiete! asta-i ceva ce trebuie să vezi ca să crezi.

Dintr-un buzunar încăpător scoase un exemplar din *Documentele Clubului Pickwick*.

—Fir-ar să fie! strigă. Să nu uit să schimb exemplarul ăsta, altfel băieţii mă mănîncă de viu.

Era o ediţie ieftină, slinoasă, cu colţurile îndoite şi cu o gaură de glonţ în coperta mînjită cu ulei.

— Asta-i toată biblioteca noastră şi am impresia că un nemernic s-a şters la fund cu ea. Le-am jurat că schimb exemplarul. Am văzut unul în apartamentul lui Pombal. Nu cred c-o să se supere dacă i-l şterpelesc. Absurd! Cînd nu luăm parte la vreo acţiune, stăm culcaţi la lumina stelelor şi ne citim unul altuia cu glas

tare. Absurd, dragul meu, dar ce nu-i absurd? Totul e din ce în ce mai absurd.

— Dar pari foarte fericit, i-am spus, nu fără o înțepătură de invidie.

— Da, răspunse pe o voce mai scăzută și apoi, brusc, deveni pentru prima oară serios. Sînt fericit. Darley, am să-ți fac o destăinuire. Promite-mi să nu mîrii.

— Promit.

Se înclină în fața și, cu ochii scăpărători, îmi suflă într-o șoaptă:

— Am devenit, în sfîrșit, scriitor.

Apoi izbucni în rîsul lui răsunător:

— Ai promis să nu mîrii!

— N-am mîrîit.

— Mă rog, dar aveai o mutră mîrîitoare și dispreţuitoare. Răspunsul cel mai potrivit ar fi fost să strigi „Uraaa!"

— Nu zbiera așa, c-or să ne ceară să părăsim localul.

— Scuză-mă. M-a apucat așa. Deodată!

Dădu pe gît o duşcă de şampanie, cu aerul cuiva care toastează de unul singur și mă privi ironic, cu aceeași sclipire de maliţiozitate în ochii albaştri.

— Și ce-ai scris? l-am întrebat.

— Nimic, îmi răspunse zîmbind. Deocamdată, nici un cuvînt. Dar am totul aici – și îndreptă un deget bronzat spre tîmplă. Acum, cel puțin, știu că există. Dacă scriu sau nu scriu, n-are importanță – nu ăsta-i lucrul esențial ca să devii scriitor, după cum credeam eu altădată.

Afară, în stradă, o flașnetă începu să-și cînte tristele, spartele repetări de acorduri. Era o veche flașnetă englezească, pe care bătrînul Arif cel orb o găsise într-un morman de gunoi și o

reparase cît se pricepuse. Îi lipseau note întregi şi cîteva acorduri sunau disperat de fals.

— Ascultă, zise Keats cu adîncă emoţie, ascultă-l pe bătrînul Arif!

Se găsea în acea încîntătoare stare de inspiraţie pe care ţi-o dă şampania cînd triumfă asupra oboselii: o melancolică ameţeală care îţi insuflă avînt.

— Doamne! execlamă cu încîntare, apoi începu să fredoneze, într-o şoaptă răguşită. *„Taisez-vous, petit babouin"*, bătînd tactul cu degetul.

După care scoase un suspin adînc de mulţumire şi se duse să-şi aleagă o ţigară de foi din cutia de mostre a lui Menotti. Se întoarse agale la masă şi se aşeză din nou în faţa mea, zîmbind ca un om căzut în transă.

— Războiul ăsta... rosti în cele din urmă... trebuie să-ţi mărturisesc... e cu totul altceva decît mi-am imaginat eu că trebuie să fie.

Sub ameţeala aţîţată de şampanie, deveni dintr-o dată grav. Continuă:

— Oricine-l vede pentru prima oară, nu se poate împiedica să nu protesteze în numele întregii raţiuni din făptura lui şi să nu strige: „Opriţi oroarea asta!" Dragul meu, dacă vrei să cunoşti etica umană în etalonul ei du-te pe un cîmp de luptă. Ideea generală poate fi rezumată într-o singură frază: „Dacă nu poţi nici să-l mănînci, nici să-l..., atunci ...-te pe el". Două mii de ani de civilizaţie! Plesnind ca un balon de săpun. Zgîrie puţin suprafaţa cu unghia degetului mic şi de sub spoială o să-ţi apară sălbaticul din războiul ritual. Uite aşa!

Zgîrîie aerul dintre noi cu capătul ţigării scumpe.

— Şi totuşi... vrei să-ţi spun ceva? Lucrul cel mai neaşteptat şi mai incredibil! Războiul m-a

făcut om, după cum se spune. Ba mai mult, m-a făcut scriitor. Sufletul meu e limpede ca un cristal. Presupun că vedeai în mine un om iremediabil desfigurat. Ei bine, am început, în sfîrşit, blestemata mea de carte. Capitol cu capitol se scrie singură în căpăţîna mea de jurnalist – nu, nu mai e de jurnalist, ci de scriitor. (Izbucni din nou în rîs, de parcă noţiunea de scriitor i s-ar fi părut grotescă). Darley, cînd privesc în jur la... cîmpul de luptă, aşa cum arată noaptea, mă ridic în picioare, într-un extaz de ruşine, mă desfăt cu luminile colorate, rachetele care tapetează cerul, şi spun: „Toate astea au trebuit să se întîmple numai pentru ca bietul Johnny Keats să devină om". Aşa-i! Pentru mine e o totală enigmă, dar sînt absolut sigur de lucrul ăsta. Nimic altceva nu m-ar fi putut ajuta, pentru că eram prea idiot, înţelegi?

Rămase tăcut un timp, pierdut în gînduri şi trăgînd din ţigara de foi. S-ar fi zis că-şi repeta în gînd ultima parte a spuselor lui, cîntărind validitatea fiecărui cuvînt, aşa cum încerci fiecare piesă a unui mecanism. Apoi adăugă, cu precauţie şi prudenţă, cu o expresie de îngîndurare concentrată, asemenea unui om care foloseşte termeni ce nu-i sînt familiari:

— Omul de acţiune şi omul de gîndire nu sînt decît unul şi acelaşi personaj, operînd în două sfere diferite. Dar cu unul şi acelaşi scop. Stai puţin, începe să sune tîmpit.

Îşi ciocăni tîmpla cu reproş şi se încruntă. După un moment de cugetare, continuă, păstrîndu-şi mina încruntată:

— Vrei să-ţi spun care-i părerea mea despre el, despre război? Ce-am ajuns eu să cred? Cred că dorinţa de război face parte din instinctele noastre însele, e un mecanism biologic de şoc

menit să precipite o criză spirituală care, în niște făpturi limitate, n-ar putea fi provocată în alt mod. Cei mai puțin sensibili dintre noi nu pot vizualiza moartea și reușesc în și mai mică măsură să conviețuiască pașnic cu ideea ei. În consecință, forțele care aranjează lucrurile în numele nostru, au considerat că trebuie să o concretizeze, pentru a integra moartea în însuși prezentul nostru. Într-un scop pur utilitar, dacă înțelegi ce vreau să spun.

Rîse din nou, dar de astă dată cu o notă tristă.

— Desigur, situația e diferită acum, cînd cei din spatele frontului sînt mai loviți decît cei ce luptă direct pe front. Nu-i drept pentru membrul de trib care ar dori să știe că soția și copiii lui se află în relativă siguranță, înainte ca el să se avînte în această orgie primitivă. În ce mă privește, cred că instinctul cu pricina s-a cam atrofiat în mine, ba chiar e pe cale să se stingă; dar cu ce-o să-l înlocuiască? Asta mă întreb. Tot ce pot să-ți spun, Darley, este că nici o jumătate de duzină de amante franțuzoaice, nici o călătorie în jurul globului și nici un fel de aventură la vreme de pace nu m-ar fi maturizat atît de total și atît de rapid. Îți mai aduci aminte cum eram? Uite, acum sînt realmente adult – dar un adult care îmbătrînește repede, mult prea repede. O să-ți pară idiot ce-ți spun, dar prezența morții, acolo, ca un aspect inerent vieții – doar un aspect ceva mai accelerat, ca să spun așa – mi-a dat o premoniție a Vieții Eterne. Pe care n-aș fi putut-o avea pe nici o altă cale, al naibii să fiu! Mă rog, probabil că o să dau ortu' popii în deplină posesie a imbecilității mele, ai să spui tu.

Izbucni din nou în rîs și își adresă singur, în șoaptă, de trei ori ura, ridicînd de trei ori, ceremonios, mîna în care ținea țigara. Pe urmă

îmi făcu un semn cu ochiul şi îşi umplu din nou paharul, adăugînd cu un aer distrat, în chip de „coda“:

— Viaţa nu are sens decît pentru cei care acceptă să coopereze, în rîndurile lor, moartea.

Îmi dădeam seama că se îmbătase, pentru că efectul reconfortant al duşului fierbinte se spulberase şi epuizarea vieţii din deşert începea să iasă la suprafaţă.

— Şi Pursewarden? l-am întrebat, intuind că era momentul potrivit pentru a lăsa să-mi scape numele, ca o undiţă aruncată în curentul discuţiei noastre.

— Pursewarden! repetă el numele ca un ecou, dar pe un ton diferit, în care se îmbinau afecţiunea şi o tristeţe nostalgică. Dragul meu Darley, tocmai asta încerca şi el să-mi comunice, în felul lui blestemat. Şi eu? Roşesc şi acum cînd îmi aduc aminte ce întrebări stupide îi puneam. Şi răspunsurile lui, care pe atunci îmi păreau afurisit de enigmatice, îmi apar acum perfect clare. Adevărul e o sabie cu două tăişuri, ştii. Şi nu poate fi exprimat prin cuvinte, această entitate bifurcată, cu dualitatea ei structurală. Limbajul! Care-i strădania scriitorului, dacă nu aceea de a folosi instrumentul limbajului cît mai precis cu putinţă, deşi e perfect conştient de imprecizia lui fundamentală? O misiune lipsită de speranţă, dar care îţi dă cu atît mai multe satisfacţii, cu cît e mai disperată. Pentru că misiunea în sine, încercarea de a rezolva o problemă insolubilă maturizează scriitorul. Şi ticălosul ăla de Pursewarden a descoperit lucrul ăsta. Ar trebui să-i citeşti scrisorile adresate soţiei lui. În ciuda scînteii de genialitate, ce mai scînceşte şi ce se mai umileşte, cît de lamentabil se prezintă – ca un personaj dostoievskian flagelat de o nevroză

dezgustătoare. E uimitor ce suflet meschin şi mărunt revelează în scrisorile alea!

Iată o tulburătoare viziune asupra fiinţei chinuite dar de o grandioasă integritate psihică, pe care mi-o revelaseră scrisorile citite de mine!

— Keats, am reluat eu, spune-mi, pentru numele lui Dumnezeu, scrii o carte despre el?

Keats îşi goli paharul, sorbindu-şi băutura încet, visător, apoi, cu o mînă nesigură, îl reaşează pe masă, înainte de a-mi răspunde:

— Nu.

Îşi frecă bărbia şi nu mai rosti o vorbă.

— Am auzit că scrii ceva, am stăruit eu.

Clătină din cap cu îndărătnicie şi continuă să contemple cu ochi tulburi paharul.

— Am avut de gînd, recunoscu în cele din urmă, vorbind rar. Am scris o dată o cronică lungă asupra romanelor lui, pe care am publicat-o într-o revistă oarecare. Şi pe chestia asta am primit o scrisoare de la soţia lui. *Ea* voia să scriu o carte. O irlandeză masivă, ciolănoasă, şleampătă şi isterică. Frumoasă, într-un fel, aş zice. Îşi suflă întruna nasul într-o bucată de hîrtie. Şi e tot timpul cu papucii de cîrpă în picioare. Trebuie să spun că, după ce-am văzut-o, mi-a fost milă de el. Dar am intrat drept într-un cuib de viespi. Îl urăşte de moarte şi are şi de ce, trebuie să recunosc. Mi-a furnizat o sumedenie de informaţii, mi-a dat teancuri de scrisori şi manuscrise. O adevărată mină de aur, de acord. Numai că, dragul meu, n-am putut face uz de tot materialul ăsta, din simplul motiv că îi respect memoria şi opera. Nu, nu! M-am descotorosit de cucoană. I-am spus că nimeni n-o să-i publice vreodată asemenea murdării. Se pare că dorea să devină în mod public o martiră ca să se răzbune pe el – bătrînul Pursewarden! N-am putut face asemenea

lucru. Nu vreau să mai vorbesc despre asta. Zău aşa, nu sînt în stare să suflu o vorbă despre ce-am citit în scrisorile alea.

Am rămas un timp privindu-ne în tăcere; aş spune chiar pîndindu-ne. În cele din urmă, am reluat firul discuţiei.

— Ai întîlnit-o vreodată pe sora lui, Liza?

Keats clătină din cap.

— Nu. Şi ce rost ar avea? Am renunţat la proiectul cărţii, aşa că nu era nevoie să ascult şi versiunea ei asupra lui Pursewarden. Nevastă-sa mi-a spus că şi ea deţine o grămadă de materiale. Dar... E aici, nu-i aşa? (Buza de jos i se răsfrînse într-o expresie de dispreţ.) Ca să-ţi spun drept, n-am nici un chef s-o întîlnesc. Adevărul amar este că această persoană pe care Pursewarden a iubit-o cel mai mult – vreau să spun din punct de vedere spiritual – nu i-a înţeles deloc stările sufleteşti, pînă cînd a murit; şi nu avea cea mai mică idee asupra amplorii lui artistice. Nu, pe ea n-o preocupa decît intriga vulgară privitoare la legalizarea raporturilor ei cu Mountolive. Presupun că se teme ca nu cumva vreun scandal meschin să-i pună în primejdie căsătoria cu un diplomat. S-ar putea să greşesc, dar asta-i impresia pe care mi-am făcut-o eu. Cred că şi ea încearcă să determine publicarea unei cărţi care să lustruiască memoria lui Pursewarden. Acum însă, într-un anume sens, eu am un Pursewarden al meu, exemplarul meu unic, dacă vrei. Şi-mi ajunge. Ce importanţă au detaliile şi de ce-ar trebui să fac cunoştinţă cu sora lui? Opera şi nu viaţa lui e importantă pentru noi – opera care ne oferă una dintre multiplele semnificaţii ale cuvîntului cu patru feţe!"

Am simţit impulsul subit de a-i striga: „Eşti nedrept cu ea!", dar m-am reţinut. Nu-i posibil,

pe lumea asta, să faci dreptate pentru toţi. Lui Keats i se închideau ochii de somn.

— Haide, i-am spus, cerînd nota de plată. E timpul să te duc acasă şi să dormi.

— Mă simt cam obosit, murmură cu o voce cleioasă.

— *Avanti!*

Pe o străduţă laterală am găsit, spre bucuria noastră, o birjă trasă de un cal. Keats se plîngea că-l dor picioarele şi că braţul începuse să-l înţepe. Se lăsase cotropit de o epuizare plăcută, combinată cu ameţeala de pe urma libaţiunilor din acea seară. Îşi rezemă spatele de pernele rău-mirositoare ale trăsurii şi închise ochii.

— Ştii, Darley, începu să spună, cu limba din ce în ce mai năclăită, voiam să-ţi comunic ceva, da' am uitat. Să nu te superi pe mine, bătrîn tovarăş de robie, n-ai să te superi, nu? Ştiu că tu şi Clea... Da, şi mă bucur. Dar am o ciudată presimţire să, într-o bună zi, tot eu am să mă însor cu ea. Zău. Să nu văd că te prosteşti în legătură cu asta. Bineînţeles, n-am să suflu o vorbă, dar cîndva o să se întîmple, mulţi ani după porcăria asta de război. Undeva, de-a lungul drumului, simt că va trebui să o leg de mine.

— Şi ce te aştepţi să-ţi răspund?

— Mă rog, ai o mie de căi deschise. În locul tău, eu aş începe să răcnesc şi să zbier la tipul care mi-ar declara una ca asta. I-aş arde un pumn între becuri, l-aş zvîrli jos din trăsură.

Birja se opri, cu o hurducătură în faţa casei.

— Am ajuns, i-am spus lui Keats şi l-am ajutat să coboare.

— Nu sînt chiar atît de beat ca să nu mă pot ţine pe picioare! îmi strigă vesel, refuzîndu-mi ajutorul. Nu-i vorba decît de oboseală, dragul meu prieten.

Şi, în timp ce eu mă tocmeam cu birjarul, Keats înconjură trăsura şi începu să ţină o lungă prelegere calului, mîngîindu-i botul în timp ce-i vorbea.

— I-am oferit cîteva maxime, ca să aibă cu ce să-şi hrănească sufletul, îmi explică el în timp ce urcam greoi treptele. Numai că şampania a cam dat iama prin cutia mea cu citate. Cum e chestia aia din Shakespeare despre amant şi soţul încornorat care cad la învoială „cătînd bulbucul slavei pînă şi-n guri de tun?"[1]

Ultima frază o rosti cu acea voce ciudată (om-care-taie-lemne) a discursurilor lui Churchill.

— Sau ceva despre înotători care plonjează în puritate – o casă din prefabricate, în spiritul etern, atîta tot.

— I-ai masacrat pe amîndoi.

— Sînt al naibii de obosit. Şi-n noaptea asta s-ar zice că nu vor fi bombardamente.

— S-au mai rărit.

Se prăbuşi pe pat, complet îmbrăcat, desfăcîndu-şi încet şireturile bocancilor şi mişcîndu-şi gleznele pînă cînd aceştia îi lunecară din picioare.

— Ai citit vreodată cărticica lui Pursewarden intitulată *Culegere de rugăciuni pentru intelectualii englezi*? E nostimă. „Doamne Dumnezeule, te rog ţine-mă cît mai mult în secolul al optsprezecelea, dar fără ins-erecţie."

Chicoti somnoros, îşi încrucişă braţele sub cap, şi se lăsă, zîmbitor, furat de somn. Cînd am stins lumina, oftă adînc şi spuse:

—Pînă şi morţii ne copleşesc tot timpul cu amabilitatea lor.

---

1. Shakespeare – *Cum vă place*, II, 7 (traducere de Dan Duţescu şi Leon Leviţchi).

Brusc, am avut o viziune a lui Keats, pe cînd era puştan şi se căţăra pe marginea stîncilor abrupte, după ouă de păsări. Un singur pas greşit...

Nu aveam să-l mai văd niciodată. *Vale!*[1]

1. Bun-rămas (*lat.*).

Partea a VI-a

Zece degete flămînde ale oarbei mele muze.
Mă silabisesc, senzual, pe obraji şi peste buze.

Versurile îmi dansau prin minte în timp ce apăsam butonul soneriei de la reşedinţa de vară, în seara următoare. Ţineam în mînă servieta de piele verde care conţinea scrisorile secrete ale lui Pursewarden – această sclipitoare, neîntreruptă salvă de cuvinte ce continuau să-mi explodeze în memorie ca un foc de artificii, pîrjolindu-mă. Îi telefonasem Lizei dimineaţa, de la birou, şi fixasem întîlnirea. Îmi deschise uşa şi rămase nemişcată în faţa mea, cu chipul palid pe care se întipărise o expresie de aşteptare.

— Bine, şopti, după ce mi-am spus numele. Vino înăuntru.

Se întoarse şi o porni în faţa mea, cu un mers ţeapăn, drept, care-mi evoca o fetiţă costumată în Regina Elisabeta, la un bal mascat. Arăta obosită şi încordată, şi totuşi, într-un fel curios, întreaga ei ţinută exprima mîndrie. În salon nu se afla nimeni. După cîte ştiam, Mountolive se întorsese în acea dimineaţă la Cairo. Am fost surprins să văd că în şemineu ardeau cîţiva butuci, deşi era încă vară tîrzie.

— Ai fost prompt, foarte prompt, îmi spuse aproape cu asprime, sau cu o umbră de reproş. Mă bucur.

Îi comunicasem la telefon esenţialul din discuţia mea cu Keats, în legătură cu inexistenţa cărţii.

— Mă bucur, urmă ea, pentru că acum, în sfîrşit, vom putea lua o hotărîre. Toată noaptea n-am închis ochii. Mi te imaginam citindu-le, citind scrisorile. Mi-l imaginam pe el, scriindu-le.

— Sînt magnifice. În viaţa mea n-am citit ceva atît de tulburător.

În tonul meu se auzea o notă de amărăciune.

— Da, răspunse Liza cu un suspin adînc. M-am temut că ai să gîndeşti astfel; m-am temut că ai să împărtăşeşti părerea lui David şi ai să mă sfătuieşti să le păstrez cu orice preţ. Şi totuşi, *el* mi-a cerut să le pun pe foc.

— Ştiu.

— Ia loc, Darley. Spune-mi ce gîndeşti cu adevărat despre ele.

M-am aşezat, punînd servieta pe jos, lîngă mine, şi i-am răspuns:

— Liza, nu-i vorba de o problemă literară, decît dacă ţii s-o priveşti în felul ăsta. Nu ai nevoie de sfatul nimănui. Fireşte, oricine le-ar citi nu ar putea să nu regrete pierderea lor.

— Dar, dragul meu Darley, dacă ar fi ale dumitale, dacă dumneata le-ai fi scris...

— M-aş simţi uşurat să ştiu că instrucţiunile lăsate de mine au fost duse la îndeplinire. Cel puţin, cred că asta ar trebui să simtă *el* pe unde s-o afla acum.

Îşi întoarse faţa oarbă, lucidă, spre oglindă şi păru într-adevăr să-şi studieze imaginea reflectată, sprijinindu-şi vîrfurile degetelor pe marginea consolei căminului.

— Şi eu sînt la fel de superstiţioasă ca şi el, spuse în cele din urmă. Dar nu-i numai asta. M-am arătat întotdeauna foarte ascultătoare faţă de el, pentru că întotdeauna am ştiut că vede mult mai departe şi înţelege mult mai multe decît mine.

Reflecţia întemniţată nu-i dă balsamul
Pe care-l sorb femeile-nsetate, în oglindă.

Cît de limpede devenea acum poezia lui Pursewarden, în lumina tuturor acestor informaţii noi! Cîtă coerenţă, cît patetism căpăta din figura Lizei, cercetîndu-şi chipul orb în oglinda mare. Părul negru i se revărsa pe umeri.

Se întoarse din nou spre mine, oftînd iarăşi, şi am văzut ivindu-se pe faţa ei o implorare tandră, pe care orbitele pustii ale ochilor o făceau şi mai halucinantă. Înaintă un pas şi îmi spuse:

— Bine, atunci hotărîrea e luată. Vrei să mă ajuţi să le ard? Sînt atît de multe. O să ne ia timp.

— Cum doreşti.

— Să ne aşezăm împreună în faţa focului.

Ne-am aşezat pe covor, unul în faţa celuilalt, şi am pus servieta între noi, apăsîndu-i încuietoarea, astfel încît clapa s-a deschis şi a sărit cu un pocnet.

— Da, urmă ea. Aşa e să fie. Ar fi trebuit să ştiu că mă voi supune dorinţelor lui.

Am scos încet, unul cîte unul, plicurile străpunse de vîrful unui ac cu gămălie, am despăturit pe rînd fiecare scrisoare şi i-am dat-o în mînă, ca s-o arunce peste butucii aprinşi.

— Cînd eram copii, şedeam de multe ori aşa, în faţa focului, iarna, cu jucăriile între noi. De multe ori, şi întotdeauna împreună. Trebuie să

ne întoarcem foarte departe în trecut, ca să înțelegi totul. Chiar și așa, mă întreb dacă vei putea înțelege. Doi copii orfani, rămași singuri într-o casă de fermă, veche și dărăpănată, împrejmuită de lacuri înghețate, pierdută printre cețurile și ploile reci ale Irlandei. Nu aveam nici un sprijin moral, decît cel pe care-l puteam găsi unul în celălalt. El mi-a convertit orbirea în poezie, vedeam cu spiritul lui, iar el încerca să vadă cu ochii mei. Și împreună am născocit o întreagă lume de poezie nepieritoare – o lume mult mai frumoasă decît cele mai frumoase dintre cărțile lui. Le-am citit pe toate, cu degetele, am toate cărțile lui la Institut. Nimic nu tulbura lumea noastră, totul conspira ca să ne izoleze, să ne țină împreună. Moartea părinților noștri a survenit cînd eram prea mici ca s-o putem înțelege. Locuiam în casa veche, părăginită, și avea grijă de noi o mătușă bătrînă și surdă, care vedea de gospodărie, ne dădea de mîncare și ne lăsa în plata Domnului. În toată casa nu exista decît o singură carte, un Plutarch, pe care amîndoi îl învățasem pe de rost. În rest, totul era inventat de el. Astfel am devenit strania regină mitică a vieții lui trăind după cum spunea, în palatul de cleștar al suspinelor. Uneori, palatul se afla în Egipt, alteori în Peru, cîteodată în Bizanț. Cred că, în realitate, știam că locuiesc în bucătăria sordidă a unei case de fermă, cu mobile ieftine și urîte, cu podeaua din dale de cărămidă roșie. Cel puțin cînd se spăla pardoseala cu săpun și sodă, știam, după mirosul înțepător, că era o simplă casă de țară și nu un palat cu mozaicuri superbe pe care se împletesc șerpi, vulturi și pitici. Dar un singur cuvînt al lui era de ajuns ca să mă readucă la „realitate", cum își numea el născocirile.

Poate că de asta a fost atît de bucuros să plece în Egipt. Spunea că simte o lăuntrică legătură poetică cu Osiris şi Isis, cu Ptolemeu şi Arsinoë – rasele soarelui şi ale lunii, rasele noastre.

Încet şi metodic, depunea scrisoare după scrisoare pe rugul de jăratic, povestind cu voce tristă şi monotonă, parcă mai mult pentru ea decît pentru mine.

— Nu, pentru acei care nu fac parte din rasa noastră, toate astea sînt greu de înţeles. Dar pe măsură ce creşteam, lumea exterioară a început să invadeze lumea noastră, noi vieţi s-au insinuat în solitarul nostru univers de palate şi împărăţii. Pe urmă a fost nevoit să plece pentru perioade lungi. Şi cînd pleca, nu-mi rămîneau decît întunericul şi amintirile cu care încercam să-l populez; nu ştiu de ce, dar comorile fanteziei lui îşi pierdeau complet strălucirea, pînă cînd venea iarăşi, cu glasul lui, cu atingerea care le dădea din nou viaţă. Tot ce ştiam despre părinţii noştri, suma cunoştinţelor noastre, era un dulap vechi, plin cu hainele lor. Cînd eram mici, ni se păreau imense – pantaloni de uriaş, pantofi de uriaş. Într-o bună zi, mi-a spus că hainele astea îl sufocă. A mai spus că noi doi nu aveam nevoie de părinţi. Le-a îngrămădit pe toate în curte, în zăpadă, şi le-a dat foc. Amîndoi am izbucnit în plîns, nu ştiu de ce. Am pornit să dansăm în jurul focului, cu un soi de exaltare sălbatică, intonînd vechi cîntece de vînătoare, dar continuînd să plîngem.

Tăcu o vreme, concentrată parcă asupra acelei imagini vechi, cu capul în piept, ca o ghicitoare care scrutează cristalul negru al trecutului. După aceea îşi înălţă iar fruntea şi mi se adresă, suspinînd:

— Știu de ce eziți. Ai ajuns la ultima scrisoare, nu-i așa? Înțelegi, le-am numărat. Dă-mi-o și pe aceea, Darley!

I-am înmînat-o, fără să scot un cuvînt, și a aruncat-o în foc, șoptind:

— În sfîrșit, acum totul s-a terminat.

Partea a VII-a

Pe măsură ce vara se stingea în toamnă, şi toamna aluneca în iarnă, războiul care se înstăpînise pe oraş a început să se retragă, să-şi devieze cursul spre şoselele laterale ce mărginesc deşertul, descleştîndu-şi strînsoarea crîncenă în care ne ţinuse, pe noi şi plăcerile noastre. Resorbindu-se asemenea fluxului, lăsa în urmă trofee coprolitice de-a lungul plajelor albe şi pustii, care priveau melancolic la zborul pescăruşilor. Războiul ne interzisese multă vreme plajele; iar acum le redescopeream presărate cu tancuri turtite şi scofîlcite, cu tunuri strîmbate şi cu un talmeş-balmeş de epave şi sfărîmături lăsate să putrezească şi să ruginească sub soarele deşertului, să se îngroape, treptat, sub dunele cu contururi schimbătoare. Încercai o stranie şi tristă senzaţie de calm încremenit cînd te scăldai acolo – de parcă te-ai fi aflat printre vestigii pietrificate ale erei neolitice: tancuri asemănătoare cu schelete de dinozauri; tunuri azvîrlite ca nişte mobile vechi, scoase din uz. Cîmpurile minate constituiau un risc permanent, şi beduinii, cînd îşi mînau turmele la păscut, rătăceau adeseori prin locuri primejdioase; o dată, Clea a sărit ca muşcată de şarpe, pentru că drumul era acoperit de ciozvîrtele unei cămile ciopîrţite de o mină. Dar

asemenea întîmplări se iveau rar, iar tancurile, deşi arse de explozii, nu erau populate de cadavre. Probabil că acestea fuseseră extrase de sub dărîmături şi îngropate cuviincios într-unul din cimitirele uriaşe care răsăriseră în cele mai neaşteptate colţuri ale deşertului, asemenea unor prospere citadele ale morţilor. Şi oraşul îşi regăsea deprinderile şi ritmurile normale, pentru că bombardamentele încetaseră cu totul şi viaţa de noapte a Levantului reîncepuse să înflorească. Cu toate că uniformele se răriseră, barurile şi cluburile de noapte continuau să colcăie de militari în permisie.

Existenţa mea săracă în evenimente părea să se fi statornicit într-un tipar de rutină, artificial divizat: viaţa intimă, total dedicată pasiunii pentru Clea, şi viaţa profesională care, deşi departe de a fi o povară, era lipsită de orice interes. Nu se schimbase mare lucru; ba da, Maskelyne reuşise, în sfîrşit, să-şi rupă lanţurile şi să se întoarcă la regimentul său. Ne-a făcut o vizită de rămas-bun, împopoţonat în uniforma lui strălucitoare şi arătînd timid – de astă dată nu cu muştiucul pipei, ci cu un baston mic de trestie – către colegul nostru care dădea linguşitor din coadă.

— Ţi-am spus eu c-o să reuşească, repeta Telford cu o tristeţe triumfătoare în glas. Am ştiut dintotdeauna.

Dar Mountolive continuase să rămînă pe loc, aparent „îngheţat" în post.

Din cînd în cînd, în urma unor aranjamente prealabile, făceam cîte o vizită fetiţei la Karm Abu Girg, ca să văd cum o mai duce. Spre bucuria mea, am constatat că transplantarea, care-mi pricinuise multă îngrijorare, dăduse rezultate excelente. Se pare că realitatea vieţii ei actuale

se armoniza de minune cu visurile pe care le născocisem eu. Totul era aşa cum trebuia să fie – personajele de pe cărţile de joc, printre care acum se număra şi ea. Dacă Justine rămînea o figură oarecum retrasă, cu capricii şi tăceri imprevizibile, faptul nu făcea decît să accentueze, din cît îmi dădeam seama, imaginea sumbră a unei regine detronate. În Nessim, însă, găsise un tată. Rolul lui se definise cu mai multă familiaritate decît îi atribuisem eu, datorită tandreţei şi căldurii sale umane. Devenise un admirabil tată-tovarăş de joacă şi explorau împreună, călare, ţinuturile pustii din preajma casei. Nessim îi dăduse un arc şi săgeţi, precum şi o însoţitoare de vîrsta ei, pe nume Taor, care-i era totodată slujnică şi *amah*. Chiar şi aşa-zisul palat, pe care-l plăsmuiserăm împreună, trecuse foarte bine peste examenul realităţii. Labirintul de camere prăfuite, cu trofeele şi comorile lui şubrezite de vreme, constituia o perpetuă încîntare. Şi astfel, cu poneiul şi cu slujitoarea ei, cu palatul propriu în care se putea juca, devenise o adevărată regină din *O mie şi una de nopţi*. Uitase aproape cu totul de insulă, atît de absorbită era de noul ei univers. Pe parcursul acestor vizite nu am văzut-o niciodată pe Justine, şi nici nu am încercat s-o văd. Uneori dădeam peste Nessim, care nu ne întovărăşea însă în plimbările noastre pe jos sau călare. De obicei, fetiţa venea să mă întîmpine la debarcader, cu un cal pentru mine.

În primăvară, Balthazar, care-şi revenise complet şi se lansase din nou în munca lui, ne-a invitat, pe Clea şi pe mine, să luăm parte la un ritual care-i stimula înclinaţia naturală spre ironie. Anume, ceremonia solemnă a depunerii de flori pe mormîntul lui Capodistria, cu prilejul aniversării zilei de naştere a Marelui Porno.

— Am fost autorizat în mod special de Capodistria însuşi, ne explică el. În fiecare an îşi plăteşte singur florile.

Era o zi frumoasă, însorită, şi Balthazar a insistat să mergem pe jos la cimitir. Deşi se căra cu o jerbă cît toate zilele, era foarte vioi. În ceea ce priveşte culoarea părului, vanitatea fusese mai puternică pînă la urmă şi, neputîndu-i rezista, Balthazar se lăsase în mîinile lui Mnemjian, care-l „spălase de bătrîneţe", după cum spunea el. Într-adevăr, schimbarea era remarcabilă. Reînviase vechiul Balthazar, cu ochii lui negri, înţelepţi, care urmăreau ironic isprăvile oraşului. Şi nu mai puţin pe Capodistria, de la care tocmai primise o lungă scrisoare.

— Nici prin cap nu vă trece la ce se dedă canalia aia bătrînă acolo unde se găseşte. A apucat-o pe calea lui Lucifer şi s-a cufundat în magia neagră. Trebuie neapărat să vă citesc scrisoarea. Dacă stau să mă gîndesc, propriul lui mormînt este locul cel mai potrivit pentru a da citire acestei relatări despre formidabilele sale experienţe.

Cimitirul, scăldat în lumina soarelui primăvăratic, era pustiu. Capodistria nu cruţase nici o cheltuială ca să-şi aranjeze un mormînt cît mai impresionant şi reuşise să creeze o capodoperă de vulgaritate, care aproape că-ţi zgîria spiritul. Ce de mai heruvimi, de ghirlande, de floricele! Pe lespede era gravat un text ironic: „Nu s-a pierdut, ci a plecat înainte". Balthazar depuse jerba pe mormînt, rîzînd afectuos, şi făcînd o urare de „La mulţi ani!" Pe urmă se întoarse, îşi scoase pardesiul şi pălăria, pentru că soarele dogorea, şi ne aşezarăm toţi trei pe o bancă sub un chiparos; Clea sugea caramele, iar el scoase

din buzunar plicul voluminos, care conţinea cea mai recentă şi mai lungă scrisoare a lui Capodistria.

— Clea, tu trebuie să ne-o citeşti, pentru că mi-am uitat ochelarii acasă. Şi-apoi, vreau să-mi dau seama dacă auzită sună la fel de fantasmagoric ca şi atunci cînd e citită. Te rog, ia-o!

Ascultătoare, Clea luă paginile mărunt dactilografiate şi începu să citească.

„Dragul meu M.B."

— Aceste iniţiale, o întrerupse Balthazar, aparţin poreclei cu care m-a etichetat Pursewarden: *Melancholia Borealis,* nici mai mult, nici mai puţin. Un omagiu adus pretinsei mele tristeţi iudaice. Continuă, Clea dragă.

Scrisoarea era în limba franceză.

„Ştiu de mult, dragul meu prieten, că îţi datorez o relatare aprofundată asupra noii mele vieţi, subiect pe care, deşi ţi-am scris destul de des, m-am deprins să-l evit. De ce? Pentru că încercam întotdeauna o strîngere de inimă imaginîndu-mi rîsul tău batjocoritor. Lucru absurd, întrucît eu n-am fost niciodată un sensibil şi nici nu m-am sinchisit de părerile altora. Dar mai e ceva. Ar fi presupus o lungă şi obositoare explicaţie a senzaţiei de jenă şi de neplăcere pe care o încercam întotdeauna la întrunirile Cabalei, pentru că aceasta încearcă să înece lumea în bunătatea ei abstractă. Pe atunci, nu ştiam că drumul meu nu trece prin sfera Luminii, ci prin cea a Întunericului. Pe atunci, aş fi confundat aceste două sfere, din punct de vedere moral şi etic, cu noţiunile de bine şi de rău. Acum însă, îmi dau seama că drumul pe care am pornit eu nu e decît contraponderea, capătul de jos al balansoarului, care ţine capătul luminos în aer. Magia!

Îmi aduc aminte că mi-ai citat odată un pasaj (care la momentul respectiv mi s-a părut lipsit de orice sens) din Paracelsus. Ai adăugat că s-ar putea ca şi asemenea aiureală să aibă vreo semnificaţie. Ei bine, are! «Adevărata alchimie, care ne învaţă cum să prefacem sau să transmutăm în aur cinci metale imperfecte, nu are nevoie de alte materiale decît de metale. Metalele perfecte sînt extrase din metale imperfecte, numai prin şi din ele; pentru că în celelalte lucruri există *Luna* (fantezia), pe cînd în metale există *Sol* (înţelepciunea)».

Las un moment de pauză pentru hohotul de rîs care, altădată, m-ar fi molipsit şi pe mine! «Ce munte de vorbărie goală în jurul noţiunii de *tinctura physicorum*» ai să spui tu. Da, dar...

Prima mea iarnă în acest turn singuratic, bătut de vînturi, nu a fost deloc plăcută. Ploaia străbătea prin acoperiş. Şi încă nu-mi sosiseră cărţile, ca să-mi mai îndulcească solitudinea. Cămăruţele unde locuiam erau cam înghesuite şi mă întrebam cum să-mi lărgesc puţin spaţiul vital. Domeniul pe care se găseşte turnul meu, cocoţat deasupra mării, adăposteşte şi cîteva căsuţe răzleţe, cu dependinţele lor; într-una din ele locuieşte bătrîna pereche de italieni surzi care mă slujesc, îmi spală rufele, îmi fac curăţenie şi-mi dau de mîncare. N-aş fi vrut să-i evacuez din adăpostul lor, dar mă întrebam dacă n-aş putea transforma, pentru folosinţa mea, cele două şoproane legate de locuinţă. Şi atunci am descoperit, spre uimirea mea, că mai aveau un chiriaş, pe care nu-l văzusem niciodată, o făptură stranie şi solitară care nu ieşea din casă decît noaptea şi purta o rasă de călugăr. Lui îi datorez noua orientare a vieţii mele. E un călugăr italian caterisit, care se prezintă drept rosicrucian şi

alchimist. Locuieşte aici, îngropat în maldăre de manuscrise masonice – unele dintre ele extrem de vechi – pe care le studiază cu sîrg. El a fost primul care m-a convins că genul acesta de cercetări (în ciuda unor aspecte mai neplăcute) urmăreşte să aprofundeze cunoaşterea de sine, să ilumineze zone de înţelegere lăuntrică neexplorate încă. Comparaţia cu ştiinţa obişnuită nu e greşită, întrucît şi această insolită formă de cercetare se bazează pe o metodă strictă – numai că porneşte de la premise diferite. Şi dacă, aşa cum am spus, are unele aspecte neplăcute, acestea sînt valabile şi pentru ştiinţa obişnuită – de pildă vivisecţia. Oricum, m-am simţit brusc atras de asemenea gen de investigaţii care, pe măsură ce trecea timpul, deveneau tot mai pasionante. În sfîrşit, descoperisem ceva care să corespundă naturii mele. Şi, într-adevăr, tot ce ţine de studiul magiei pare să mă întărească şi să-mi ofere un sprijin moral. De asemenea, am reuşit să-i fiu de mare ajutor practic abatelui F., cum îl voi numi de aci înainte, pentru că multe dintre manuscrise (furate, presupun, din arhivele secrete ale muntelui Athos) erau în greacă şi în arabă, limbi pe care el nu le cunoaşte prea bine. Prietenia noastră s-a dezvoltat, devenind, adevărată colaborare. Dar au trecut luni de zile pînă a găsit cu cale să mă prezinte altui personaj straniu, ba aş spune chiar formidabil, preocupat de acelaşi gen de investigaţii. Acesta e un baron austriac care locuieşte într-o reşedinţă spaţioasă din interiorul insulei şi studiază (te rog mult să nu rîzi) problema obscură pe care am discutat-o noi odată – e pomenită în *De Natura Rerum*? Cred că da – e vorba de *generatio homunculi*. Are un valet turc, care-i este în acelaşi timp discipol, şi-l ajută la experienţe. Curînd, am devenit şi

aici *persona grata* şi mi s-a îngăduit să-i ajut, atît cît reuşeam s-o fac.

Ei bine, acest baron – care pînă şi ţie ţi-ar apărea ca o figură ciudată şi impunătoare, cu barba lui stufoasă şi cu dinţii ca nişte grăunţe de porumb – acest baron a... ah! dragul meu Balthazar, a creat efectiv zece homunculi pe care i-a numit «spirite profetice». Îi ţinea în nişte borcane uriaşe de sticlă – folosite de localnici pentru muratul măslinelor sau pentru conservarea fructelor – şi trăiau în apă. Borcanele erau înşirate pe un raft lung din lemn de stejar, în laboratorul lui. Homunculii fuseseră produşi, sau «modelaţi» ca să folosesc termenul lui, pe parcursul a cinci săptămîni de muncă intensă, de meditaţii şi de ritualuri. Erau nişte obiecte extrem de frumoase şi de misterioase, care pluteau în borcanele lor ca nişte căluţi de mare. Cei zece homunculi aveau următoarele ranguri sociale şi profesii: un rege, o regină, un cavaler, un călugăr, o călugăriţă, un arhitect, un miner, un serafim şi, în sfîrşit, un duh albastru şi unul roşu. Şi se legănau alene în grandioasele borcane de sticlă. O lovitură uşoară cu vîrful unghiei le crea pe loc o stare de alarmă. Nu erau mai mari de-o şchioapă şi, cum baronul ţinea foarte mult să-i facă să crească, l-am ajutat cu toţii să-i îngroape în cîteva straturi de bălegar de cal. Mormanele de bălegar erau stropite zilnic cu un lichid rău mirositor pe care-l preparau, cu mare străduinţă, baronul şi turcul lui, şi care conţinea nişte ingrediente greţoase. La fiecare stropire, bălegarul începea să fumege, de parc-ar fi fost încălzit de un foc subteran. Se înfierbînta atît de tare, încît nu-l puteai atinge nici cu degetul. O dată la trei zile, abatele şi baronul petreceau cîte o noapte întreagă înălţînd rugăciuni şi stropind bălegarul cu tămîie.

Cînd, în cele din urmă, baronul a socotit că procesul s-a încheiat, borcanele au fost scoase cu grijă din bălegar şi aşezate la loc pe raftul din laborator. Toţi homunculii crescuseră în asemenea măsură, încît borcanele deveniseră aproape neîncăpătoare; personajele masculine intraseră în posesia unor bărbi lungi şi dese. De asemenea, unghiile de la mîini şi de la picioare li se lungiseră fantastic. Cei care reproduceau figuri umane dobîndiseră haine potrivite cu rangul şi funcţia lor. Aveau acum un soi de frumuseţe obscenă, aşa cum pluteau în apă, o expresie pe care am văzut-o o singură dată în viaţa mea pe faţa unui cap murat, ce aparţinuse unui peruvian. Ochi daţi peste cap şi înfundaţi în ţeastă, buze livide, ca de peşte, răsfrînte, scoţînd la iveală şiruri de dinţi mici, perfecţi. În borcanele care conţineau cele două duhuri, respectiv roşu şi albastru, nu se vedea nimic. Am uitat să spun că toate borcanele erau ermetic închise cu băşici de bou pecetluite cu ceară, pe care fusese imprimat un sigiliu magic. Dar şi în cazul duhurilor, cînd baronul ciocănea în sticlă cu vîrful unghiei şi rostea cîteva cuvinte în limba ebraică, apa se tulbura şi apoi se colora respectiv în roşu şi în albastru. După un timp, feţele duhurilor au început să se reveleze, să se developeze încet, ca o imagine fotografică în baia chimică, crescînd treptat în dimensiuni. Duhul albastru era frumos ca un înger, iar cel roşu avea o expresie cu adevărat diabolică.

Făpturile astea erau hrănite o dată la trei zile de către baron, cu o substanţă uscată, roz, păstrată într-o cutie de argint căptuşită cu lemn de santal. Nişte granule de mărimea unui bob de mazăre uscată. De asemenea, o dată pe săptămînă apa din borcane trebuia primenită: întîi

erau golite, apoi reumplute cu apă de ploaie, proaspătă. Operaţia aceasta trebuia efectuată cu mare repeziciune, pentru că în cele cîteva clipe cît se aflau expuse la aer, duhurile slăbeau brusc şi păreau să-şi piardă cunoştinţa, ca nişte peşti pe uscat. Duhul albastru nu era niciodată hrănit; în schimb, cel roşu primea o dată pe săptămînă o înghiţitură, cît un degetar, de sînge proaspăt, aparţinînd nu ştiu cărei vietăţi – sînge de pui, cred. Picătura sîngerie dispărea instantaneu din apă, fără să o coloreze măcar şi fără să-i tulbure limpezimea. Dar de îndată ce borcanul duhului roşu era deschis, apa se înceţoşa şi se întuneca, degajînd un miros de ouă clocite.

În decursul a două luni, homunculii şi-au atins dimensiunile şi forma definitivă – «starea de profeţie», cum o numea baronul. Din acel moment, borcanele au început să fie cărate, noapte de noapte, într-o capelă mică şi dărăpănată, situată într-un desiş, la oarecare depărtare de casă. Aci se ţinea o slujbă religioasă, după care borcanele erau «interogate» asupra desfăşurării evenimentelor în viitor. Practic, întrebările erau scrise în ebraică, pe nişte fişii de hîrtie, pe care baronul le aplica apoi pe sticla borcanului, în faţa ochilor homunculului. Exact cum ai expune la lumină o hîrtie fotografică, sensibilizată. Vreau să spun că făpturile acelea nu citeau întrebările, ci le ghiceau, cu încetineală şi cu foarte multă ezitare. Apoi dădeau răspunsurile, trasînd cu degetul fiecare literă pe sticla transparentă; răspunsurile erau copiate pe loc de baron, într-un registru mare de însemnări. Fiecărui homuncul în parte i se puneau numai întrebări potrivite cu rangul şi nivelul său social, iar cele două duhuri nu puteau răspunde decît printr-un zîmbet sau printr-o mină încruntată, care exprimau aprobare sau dezaprobare. Şi totuşi, păreau să fie la curent

cu tot ce se întîmplă pe lume şi li se putea pune orice fel de întrebare. Cu regele, însă, nu puteai discuta decît probleme politice, călugărul era expert în chestiuni religioase... şi aşa mai departe. În felul acesta, am fost martor la alcătuirea a ceea ce baronul numeşte «Analele Timpului», un document cu nimic mai puţin impresionant decît cel lăsat de Nostradamus în urma lui. Un mare număr dintre profeţii şi-au şi dovedit adevărul numai pe parcursul ultimelor luni, astfel încît nu am cea mai mică îndoială că şi restul se vor adeveri. Îţi dă o senzaţie foarte curioasă această posibilitate de a privi în viitor.

Într-o bună zi, din greşeală, borcanul care-l conţinea pe călugăr a căzut şi s-a făcut ţăndări pe dalele de piatră. Sărmanul călugăr a murit, după cîteva chinuite încercări de a respira şi în ciuda tuturor eforturilor făcute de baron pentru a-i salva viaţa. Cadavrul lui a fost îngropat în grădină. Baronul a încercat să «modeleze» un alt călugăr, dar a dat greş. Tot ce-a reuşit să producă a fost un soi de mică lipitoare, lipsită de vitalitate, care a sucombat după cîteva ore.

La scurt timp după aceea, regele a izbutit, nu ştiu cum, să evadeze în timpul nopţii din borcanul său; l-am găsit căţărat pe borcanul care o conţinea pe regină şi rîcîind de zor cu unghiile ca să rupă sigiliul. Îşi ieşise cu totul din fire şi era foarte agil, deşi evident slăbit din pricina expunerii la aer. Cu toate astea, ne-a silit să pornim la o adevărată vînătoare printre borcane – stăpîniţi tot timpul de teama de a nu le răsturna. Era fantastic de sprinten şi, dacă n-ar fi fost faptul că forţele îi slăbeau văzînd cu ochii din pricina schimbării mediului său natural, mă îndoiesc că am fi izbutit să-l prindem. Pînă la urmă l-am capturat şi l-am înghesuit, deşi se

zbătea, mușcînd și zgîriind, în borcanul lui. Dar nu mai înainte de a fi zgîriat rău bărbia abatelui. În timpul încăierării, degaja un miros ciudat, ca de metal încins care se răcește. La un moment dat, i-am atins piciorul. Avea consistența unui obiect de cauciuc, vîscos, și acest contact fugitiv m-a înfiorat pînă în măduva oaselor.

Lucrurile au avut urmări proaste: zgîrietura de pe bărbia abatelui s-a inflamat și s-a infectat, i-a dat un puseu de febră foarte ridicată și a trebuit să-l internăm la spital, unde zace și acum, în convalescență. Dar au avut loc și alte întîmplări, mai rele. Baronul, fiind austriac, a stîrnit întotdeauna suspiciuni prin împrejurimi, și mai cu seamă acum, cînd războiul a declanșat o adevărată manie a vînătorii de spioni. Mi-a ajuns la ureche vestea că urma să fie serios investigat de autorități. A primit noutatea cu un calm exasperant, dar era limpede că nu putea lăsa persoane neautorizate să-și vîre nasul în laboratorul lui. A fost deci nevoit să ia hotărîrea de a-și dizolva homunculii și de a-i îngropa în grădină. Cum abatele era la spital, m-am oferit să-l ajut eu. Nu știu ce anume a turnat în borcane, dar flăcările iadului au țîșnit din ele, pînă cînd întreg tavanul încăperii s-a înnegrit de funingine și de fire negre ca de păianjen. Făpturile s-au închircit pînă au ajuns ca niște lipitori uscate, sau ca mațul scurt care atîrnă din buricele unor țărani ce și-au păstrat cordonul ombilical. Din timp în timp, baronul gemea cu glas tare, și broboane de transpirație îi șiroiau pe frunte. Ai fi zis că-s gemetele unei femei în chinurile facerii. În cele din urmă operația s-a încheiat și, la miezul nopții, borcanele au fost transportate și îngropate sub lespezile desprinse din pardoseala capelei, unde, probabil, se mai găsesc și acum. Baronul a fost internat într-un lagăr, iar cărțile și manuscrisele

lui sigilate de Paza bunurilor confiscate. Abatele, după cum ți-am mai spus, e încă la spital. Și eu? Mă rog, datorită pașaportului meu grecesc sînt mai puțin suspect decît majoritatea oamenilor de pe aici. M-am retras din nou în turnul meu. În șopronul locuit de abate se găsesc încă maldărele de hîrtii cu date secrete; le-am luat eu în custodie. I-am scris o dată sau de două ori baronului, dar, probabil din prudență, nu mi-a răspuns; se temea poate ca relațiile cu el să nu arunce umbra bănuielii asupra persoanei mele. Și astfel... tăvălugul războiului se rostogolește în jurul nostru. Știu care îi va fi sfîrșitul și tot ce se va mai întîmpla pînă la încheierea mileniului; acum, în timp ce scriu, toate aceste fapte se găsesc lîngă mine, sub formă de întrebări și răspunsuri. Dar dacă le-aș publica, cine mi-ar da crezare – și cu atît mai puțin tu, doctor al științelor empirice, sceptic înnăscut și mare ironist. În ce privește războiul, Paracelsus a spus: «Nenumărate sînt ego-urile omului; în el se întîlnesc îngeri și diavoli, raiul și iadul, întreaga creație animală, precum și împărățiile vegetale și minerale; și, așa cum omul individual poate fi bolnav, și omul universal își are bolile lui, care se manifestă sub forme ce afectează umanitatea în ansamblul ei. Pe acest fapt se bazează prezicerile cu privire la evenimentele viitorului».

Și-așa, dragul meu prieten, am ales Cărarea Neagră care mă va călăuzi spre propria mea lumină. Și știu că va trebui s-o urmez, oriunde m-ar duce. Lucrul ăsta nu poate fi considerat ca o împlinire? Poate că nu. Dar eu așa îl văd. Aud însă rîsul tău formidabil!

Al tău, devotat,
Da Capo."[1]

1. Vezi Note la text, p. 369.

— Acum, spuse Clea, îndatorează-l cu rîsul tău formidabil.

— Pe care Pursewarden îl numea: „Rîsul melancolic al lui Balthazar care demonstrează solipsismul".

Balthazar izbucni într-adevăr în rîs, plesnindu-şi genunchii cu palmele şi frîngîndu-se în două, ca un briceag.

— Derbedeul ăsta afurisit de Da Capo! exclamă el printre hohotele de rîs. Şi totuşi, *soyons raisonnables*[1] – dacă pot folosi asemenea expresie în cazul de faţă – nu-l văd în stare să inventeze asemenea trăsnăi. Sau poate că da. Nu, nu s-ar preta la aşa ceva. Pe de altă parte, cine ar putea crede un cuvînt din tot ce spune – voi doi credeţi?

— Da, răspunse Clea şi amîndoi am zîmbit, pentru că, în mod cert, legăturile ei cu ghicitoarele din Alexandria vădeau predispoziţii pentru artele magiei. Rîzi mai departe, îl îndemnă ea pe Balthazar.

— Ca să-ţi spun adevărul, răspunse acesta mai serios, cînd arunci o privire spre domeniile aşa-zisei cunoaşteri ştiinţifice, pe care am desţelenit-o parţial, devii conştient de existenţa unor zone întregi îngropate în obscuritate, care ar putea aparţine sferei lui Paracelsus – partea scufundată a aisbergului ştiinţei. Nu, fir-ar să fie, s-ar putea să ai dreptate. Am devenit prea siguri de noi înşine, tot călătorind înainte şi înapoi pe şinele de tramvai ale faptelor empirice. Şi uneori, ne cade în cap cîte o cărămidă lansată din alte regiuni. Uite, nu mai departe decît ieri, Boyd mi-a istorisit o întîmplare care mi s-a părut destul de stranie: e vorba de un ostaş care a fost înmormîntat săptămîna trecută. Desigur că

1. Să fim rezonabili (*fr.*).

puteam găsi explicaţii ştiinţifice care să lămurească întrucîtva cazul lui, dar fără nici un fel de certitudine. Băiatul ăsta a plecat în permisie să petreacă o săptămînă la Cairo. La întoarcere a povestit că s-a distrat de minune. Dar imediat după aceea a început să aibă accese de febră, în care temperatura sălta pînă la gradul maxim. O săptămînă mai tîrziu a murit. Cu cîteva ore înainte de moarte, globurile ochilor i s-au acoperit de o cataractă groasă, albă, cu nişte mici excrescenţe roşii, luminoase, pe retină. Singurul lucru pe care-l repeta băiatul în delir era: „Ea mi-a facut-o, cu un ac de aur". Nimic altceva în afară de aceste cuvinte. După cum v-am spus, aş putea emite una sau două ipoteze clinice asupra cazului, dar... ca să fiu sincer, trebuie să admit că nu se integrează exact în nici una dintre categoriile acceptate şi cunoscute de mine. Şi nici autopsia nu a furnizat vreun indiciu concludent: analiza sîngelui, a lichidului cefalorahidian, probele stomacale etc. Nu s-a descoperit nici măcar o drăguţă, familiară (deşi inexplicabilă în cazul de faţă) tulburare meningială. Creierul era proaspăt şi frumos. Cel puţin aşa afirmă Boyd, care şi-a dat mare osteneală ca să-l investigheze pe tînăr. Mister absolut! Ce dracu' o fi făcut la Cairo în timpul permisiei? La fel de imposibil de aflat. Numele lui nu figurează în registrele nici unui hotel sau al vreunui cămin pentru ostaşi. Nu vorbea nici o altă limbă în afară de engleză. Cele cîteva zile petrecute la Cairo sînt un gol total în viaţa lui. Şi cine-i femeia cu acul de aur?

De fapt, lucruri din astea misterioase survin mereu şi ai dreptate (acum se adresa Cleei) cînd susţii cu îndărătnicie existenţa unor forţe obscure pe care unii oameni le întrevăd cu uşurinţa cu care cercetez eu un ţesut sub microscop. Nu

toată lumea, dar există cîţiva. Ba chiar oameni simpli la minte, ca bătrînul tău Scobie, de exemplu. Nu te supăra, după părerea mea, cele ce ţi-a spus ţie făceau parte din fantasmagoriile pe care le debita la beţie, cînd voia să-şi dea importanţă – mă refer la povestea legată de Narouz, de altfel prea melodramatică pentru a putea fi luată în serios. Şi chiar dacă a nimerit-o cu unele amănunte, e foarte posibil să fi dat peste ele în cursul îndatoririlor lui poliţieneşti. În fond, Nimrod a redactat *le procés verbal* şi documentul trebuie să fi fost la îndemîna oricui.

— Ce-i cu Narouz? am întrebat eu curios şi intrigat totodată văzînd că, lui Balthazar, Clea îi destăinuia lucruri pe care mi le ascundea mie.

Dar în clipa aceea am văzut faţa Cleei, care se făcuse albă ca varul şi ochii care-şi fereau privirile. Balthazar care părea să nu fi observat nimic îi dădea înainte:

— Are toate ingredientele unei melodrame ieftine – povestea că încearcă să te tragă în mormînt, alături de el. Nu-i aşa? Şi cu hohotul de plîns pe care ai să-l auzi...

Îşi curmă brusc vorba, pentru că, în sfîrşit, îi remarcase şi el expresia.

— Dumnezeule, Clea dragă, reluă pe un ton mustrător faţă de sine însuşi, sper că n-am trădat o taină? Pari răvăşită. Mi-ai cerut vreodată să nu repet prezicerile lui Scobie?

Îi luă mîinile în mîna lui şi-i întoarse faţa spre el. Pe obrajii Cleei se iviseră două pete roşii. Clătină din cap şi, fără a rosti nici un cuvînt, îşi muşcă buzele, adînc rănită. În cele din urmă, reuşi să vorbească:

— Nu, nu ţi-am cerut să taci, de altfel nu-i nici un secret. Pur şi simplu nu i-am povestit lui Darley, pentru că... mă rog, e o prostie, cum ai

spus şi tu; şi oricum Darley nu crede în aiureli din astea. N-am vrut să-i par mai proastă decît mă crede el.

Se aplecă spre mine şi mă sărută pe obraz în chip de scuză. Îşi dăduse seama că eram iritat, ca şi Balthazar, de altfel, care-şi lăsă capul în piept, adăugînd:

— M-a luat gura pe dinainte, Darley. Fir-ar să fie! Acum eşti supărat pe Clea.

— Nici gînd! am protestat eu. Sînt pur şi simplu curios, nimic mai mult. Clea, n-am avut nici cea mai mică intenţie să te iscodesc.

Făcu un gest de exasperare şi începu:

— Foarte bine. E un lucru lipsit de importanţă. Am să-ţi povestesc totul. (Începu să vorbească repede, ca şi cum s-ar fi grăbit să scape de un subiect neplăcut, care însemna o pierdere de vreme). S-a întîmplat tot în timpul acelui mic dineu de care ţi-am povestit, înainte de plecarea mea în Siria. Era beat, nu neg lucrul ăsta. Mi-a prezis lucrurile pe care le-a menţionat Balthazar adineaori şi mi-a descris o persoană care mi l-a evocat imediat pe fratele lui Nessim. Mi-a spus, ducîndu-şi degetul la gură: „Buza lui e despicată aici, şi-l văd zăcînd pe o masă, cu trupul ciuruit de răni. Afară e un lac. A luat o hotărîre de nestrămutat. Va încerca să te tragă după el. Te vei afla într-un loc întunecos, îngrădită, şi nu vei izbuti să i te împotriveşti. Da, mai e cineva aproape de tine, care te-ar ajuta dacă ar putea. Dar nu are destulă putere".

Clea se ridică în picioare şi îşi încheie povestea cu bruscheţea cuiva care frînge o crenguţă:

— Şi, după ce mi-a spus toate astea, a izbucnit în plîns.

O atmosferă ciudată sumbră se lăsă între noi, creată de această relatare absurdă, dar încărcată

de atîtea semne rele; o neliniște, răscolitoare și respingătoare în aceeași timp, părea să fi invadat însorita zi de primăvară, aerul proaspăt, luminos. În tăcerea care urmă, Balthazar, cuprins de mîhnire, își tot împăturea și-și despăturea pardesiul pe genunchi, iar Clea se întoarse cu spatele, contemplînd curba îndepărtată a marelui golf, cu flotilele lui de nave pictate în motive cubiste și cu petalele colorate ale bărcilor cu pînze care trecuseră de baraj și-și croiau drum, vesele, în direcția unei balize albastre, aflate la mare depărtare. Alexandria își regăsise înfățișarea obișnuită, zăcînd în băltoaca lăsată de fluxul aflat în retragere al războiului, și încercînd să-și recupereze plăcerile. Dar ziua părea să se fi înnegurat brusc în jurul nostru, apăsîndu-ne spiritul – o senzație cu atît mai exasperantă cu cît știam că se datorează unei cauze complet ridicole. Am înjurat în gînd importanța pe care voise să și-o dea bătrînul Scobie erijîndu-se în profet.

— Talentele astea de ghicitor, dac-ar fi fost reale, l-ar fi putut ajuta să se descurce mai bine în munca lui, am spus eu, înciudat.

Balthazar a rîs, dar pînă și rîsul lui părea străbătut de o îndoială tristă. Era încolțit de remușcări pentru că stîrnise și scosese la suprafață povestea aceea stupidă.

— Să plecăm de aici! ceru Clea cu glas aspru.

Iritarea ei stăruia și, pentru prima oară, își retrase, cu un gest nervos, brațul cînd am vrut să-l petrec pe sub brațul meu. Am găsit o trăsură veche și ne-am urcat în ea, pornind încet, tăcuți, spre oraș.

— Să fiu al naibii! izbucni în cele din urmă Balthazar. Hai măcar să mergem să bem ceva în port!

Şi, fără să ne aştepte răspunsul, dădu dispoziţii birjarului să schimbe direcţia ; aşa încît o luarăm tropa-tropa în josul serpentinelor lente ale Cornişei, către Yacht Club, în port, unde avea să se întîmple ceva cumplit, înfiorător pentru noi toţi. Îmi amintesc atît de limpede totul – ziua aceea de primăvară perfectă ; o mare verde, zburdalnică, irizîndu-şi reflexele pe minarete, înfiorată ici-colo de o boare de vînt. Da, cu mandoline fremătînd în oraşul arab, cu costume strălucitoare ca nişte abţibilduri multicolore. Un sfert de oră mai tîrziu, întreaga splendoare a zilei avea să fie mînjită, otrăvită de cea mai neaşteptată, de cea mai total nemeritată moarte. Dar dacă tragedia loveşte brusc, clipa loviturii îşi prelungeşte mult vibraţiile, extinzîndu-se în timp ca ecourile amare ale unui gong uriaş, amorţindu-ţi spiritul, puterea de înţelegere. Brusc, da, şi totuşi cît de lent pătrunde în conştiinţă – undele răspîndindu-se peste raţiune în cercuri de spaimă din ce în ce mai largi. Şi, în acelaşi timp, dincolo de figura centrală a tabloului, cu mica lui anecdotică, viaţa normală îşi vede indiferentă de treburile ei. (Noi nici măcar n-am auzit gloanţele, de pildă. Plesnetul lor sinistru a fost luat de vînt.)

Dar ochii ne-au fost atraşi, ca de liniile de fugă ale unei picturi marine, de o mică învălmăşeală de şalupe şi bărci care se zbenguiau la adăpostul unei mari nave de război, profilate pe cer ca o catedrală. Pînzele lor fîlfîiau şi se lăsau lenevos bătute de vînt, ca nişte fluturi cochetînd cu briza. Se deslueau cîteva estompate mişcări de vîsle şi de braţe aparţinînd unor siluete prea mici pentru a le putea distinge şi recunoaşte de la această distanţă. Şi totuşi, mărunta agitaţie avea puterea de a ne atrage privirile – prin cine

ştie ce presentiment lăuntric. Pe măsură ce trăsura înainta liniştit de-a lungul bazinului, scena se desfăşura în faţa noastră ca o maiestuoasă marină executată de mîna unui maestru. Varietatea şi diversitatea micilor ambarcaţiuni ale refugiaţilor din toate colţurile Levantului – feluritele lor forme şi velaturi proiectate pe luciul apei – degajau o impresie de ritm excitant şi senzualitate. Totul părea normal, dar era de o frumuseţe care-ţi tăia răsuflarea; remorcherele gemeau, copiii ţipau, din cafenele răzbea zornăitul zarurilor pe cutiile de table şi cîntecul canarilor. Un univers covîrşitor de normal împrejmuia acel micuţ panou central cu pînzele lui fluturînde, cu gesturile pe care nu le puteam interpreta, cu glasurile îndepărtate. Miniaturala flotă se clătină, braţe se înălţară, se lăsară în jos.

— S-a întîmplat ceva, spuse Balthazar scrutînd scena cu ochii lui negri, mijiţi.

Şi, ca şi cum fraza i-ar fi izbit auzul, calul se opri brusc. În afară de noi, un singur om de pe chei mai văzuse; şi el privea fix, cu gura curios căscată, conştient că se petrece un lucru neobişnuit. Şi totuşi, pretutindeni lumea roia, negustorii ambulanţi îşi strigau marfa. Trei copii se jucau absorbiţi la picioarele calului: aşezau bile pe şinele de tramvai, sperînd să le vadă prefăcute în praf şi pulbere de îndată ce va trece primul vagon. Un sacagiu îşi ciocnea ulcioarele de alamă, strigînd: „Veniţi, voi cei însetaţi!" Şi, pe nesimţite, în fundal, lunecînd ca pe mătase, un pachebot se desprinse fără zgomot, lansîndu-se în larg.

— E Pombal! strigă în cele din urmă Clea pe un ton uimit şi, cuprinsă parcă de o îngrijorare subită, îşi strecură braţul pe sub al meu.

Într-adevăr, era Pombal. Şi se întîmplaseră următoarele: pornise cu Fosca la o plimbare prin golf, în barcă şi, cu obişnuita lui neatenţie lenevoasă, se apropiase prea mult de una din navele de război franceze. O rafală de vînt îi făcuse să devieze şi să intre chiar în zona vasului. Cu cîtă ironie fusese proiectat totul de către invizibilul regizor al acţiunilor omeneşti, şi cu cîtă rapiditate pusese tragedia în scenă! Pentru că echipajul vaselor de război franceze, deşi sechestrat la bord, îşi păstrase armele mici precum şi un sentiment de ruşine, care-i făcea pe oameni foarte irascibili şi imprevizibili în comportament. Marinarii de pază primiseră ordin să tragă un foc de avertisment în prora oricărei ambarcaţiuni care s-ar fi apropiat la mai puţin de doisprezece metri de o navă franceză. Conform cu aceste ordine, o santinelă trimisese un glonţ în pînza bărcii lui Pombal, cînd a văzut-o îndreptîndu-se, în cursa ei nesăbuită, drept spre coca vasului. Era doar un avertisment, lipsit de vreo intenţie nefastă. Ar fi putut foarte bine să... ba nu, nu s-ar fi putut întîmpla altminteri. Pentru că prietenul meu, orbit de furie şi înnebunit de ideea că este tratat în asemenea fel de aceşti militari nevertebraţi de-un sînge şi de-o credinţă cu el, se înroşesc ca para focului şi, lăsînd cîrma din mîini ca să se poată ridica în picioare, într-un echilibru precar, şi să-şi agite ameninţător pumnii uriaşi, începuse să-i înjure: *„Salauds! Espèces de cons!"* şi să le arunce epitetul care, probabil, îi decisese soarta: *„Lâches!"*

Oare el a auzit gloanţele? E puţin probabil să le fi auzit în zăpăceala care a urmat, pentru că barca s-a clătinat, a săltat, s-a răsucit, făcîndu-l să-şi piardă echilibrul. În timp ce zăcea pe fundul ei, căznindu-se să reapuce preţioasa cîrmă, a

observat că Fosca se prăbuşeşte, cu infinită încetineală. Mai tîrziu, Pombal a afirmat că nici nu-şi dăduse seama că fusese rănită. Încercase probabil doar o neobişnuită dispersare a atenţiei, fulgerătoarea anestezie a şocului, care urmează atît de rapid rănii. S-a clătinat ca un turn măreţ şi a simţit pupa bărcii venind încet în întîmpinarea obrazului ei. A rămas acolo, cu ochii larg deschişi, umflată şi moale ca un fazan rănit, al cărui ochi continuă să strălucească în ciuda sîngelui ce-i picură din plisc. Pombal a strigat-o, dar nu i-a răspuns decît imensa tăcere a numelui; briza se înteţise şi-i mîna acum rapid spre uscat. Se produsese însă o nouă agitaţie, pentru că alte ambarcaţiuni, atrase ca muştele de o rană, începuseră să se îngrămădească în jur, într-un vacarm de ţipete, sfaturi şi exclamaţii de compătimire. Iar Fosca zăcea cu ochii deschişi şi privirea pierdută, zîmbindu-şi singură pe tărîmul unui alt fel de vis.

Acum se deşteptă brusc din transă şi Balthazar, sări din trăsură fără să spună un cuvînt şi porni cu mersul lui curios, traversînd cheiul spre cutia roşie a telefonului de urgenţă. Am auzit ţăcănitul receptorului şi glasul lui vorbind calm, stăpînit. Răspunsul la apelul său veni cu o promptitudine miraculoasă, pentru că postul de ambulanţe se găsea doar la cincizeci de metri depărtare. Am auzit clopotul maşinii de salvare şi am văzut-o gonind peste pietre, spre noi. Toate capetele erau acum întoarse spre micul convoi de bărci – chipuri care oglindeau fie o răbdare resemnată, fie groaza. Pombal căzuse în genunchi, la pupa bărcii, cu capul în piept. În spatele lui, la cîrmă, se afla Ali barcagiul, primul care înţelesese ce se întîmplase şi-şi oferise ajutorul. Toate celelalte ambarcaţiuni escortau barca lui Pombal,

în grup compact, dorind parcă să-şi exprime activ compătimirea. Citeam, la proră, numele cu care-şi botezase barca, numai cu şase luni în urmă: *Manon*. Totul părea să fi devenit năucitor, totul pendula într-o nouă dimensiune, dilatată de îndoieli şi spaime.

Balthazar îi aştepta pe chei, torturat de nerăbdare, îndemnîndu-i în gînd să se grăbească. I-am auzit caracteristicul *ttţ-ttţ*, ţîţîitul limbii atinse de plafonul danturii, încet şi cu reproş; un reproş, m-am întrebat, adresat încetinelii bărcilor, vieţii în sine, sau căilor ei atît de imprevizibile?

În cele din urmă, au acostat. Se auzea distinct zgomotul răsuflărilor, precum şi al agitaţiei celor de pe chei, plesnetul curelelor brancardei, clinchetul oţelului lustruit, bocănitul călcîielor de bocanci bătuţi în ţinte. Totul învălmăşit într-o zăpăceală de gesturi iuţi şi de zgomote, braţe care se înălţau şi coborau, icnete cînd mîinile negre apucau parîmele ca să fixeze barca, voci încordate, stridente, ciocnindu-se în lansarea ordinelor: „Stai aşa!", „Încet, acuma!", ţipete amestecate cu acordurile sincopate ale unui foxtrot revărsat dintr-un aparat de radio de pe o barcă. O brancardă care se balansa ca un leagăn, ca un coş cu fructe pe umerii negri ai unui arab. Şi uşi de metal deschizîndu-se asupra unui tunel alb.

Pombal avea un aer buimac, trăsăturile îi erau descompuse, faţa de o paloare lividă. Se prăvăli pe chei, de parc-ar fi picat dintr-un nor, căzînd în genunchi, apoi ridicîndu-se. Se tîrî după Balthazar şi după brancardă, behăind ca o oaie rătăcită. Presupun că-l speriau petele de sînge de pe elegantele lui espadrile albe, cumpărate pe un preţ piperat, numai cu o săptămînă în urmă, la Gloshen's Emporium. În asemenea momente, detaliile mărunte sînt cele care te izbesc ca un

pumn în ochi. Făcu o încercare vagă de a se urca în tunelul alb, dar fu îmbrîncit cu brutalitate. Uşile se închiseră cu zgomot metalic. Fosca aparţinea acum ştiinţei, şi nu lui. Aşteptă umil, cu capul înclinat, ca un om în biserică, doar-doar s-or mai deschide uşile ambulanţei ca să-l înghită şi pe el. Părea nici să nu respire. Am simţit impulsul de a mă apropia de el, dar braţul Cleei mă reţinu. Aşteptam cu toţii, răbdători şi cuminţi ca nişte copii, ascultînd zgomotele vagi din ambulanţă şi bocănitul bocancilor cu ţinte. În cele din urmă, uşile se deschiseră şi un Balthazar istovit coborî în stradă şi spuse:

— Urcă şi vino cu noi.

Pombal aruncă o privire sălbatică în jur şi, întorcîndu-şi brusc faţa răvăşită de durere spre mine şi spre Clea, îşi desfăcu larg braţele, cu deznădejdea omului care nu izbuteşte să înţeleagă nimic, apoi îşi apăsă cîte o mînă grasună pe fiecare ureche, nevrînd parcă să audă cine ştie ce lucru îngrozitor.

Vocea lui Balthazar hîrşîi din nou, uscată ca un pergament vechi.

— Urcă! îi spuse aspru, mînios, ca şi cum s-ar fi adresat unui criminal; şi, în timp ce urcau împreună în interiorul alb, l-am auzit adăugîndu-i pe un ton mai scăzut: E pe moarte.

Zăngănitul metalic al uşilor închise şi mîna Cleei devenind rece ca gheaţa în mîna mea.

Am rămas aşa, alături, muţi, în minunata după-amiază de primăvară, care începuse să se prelingă în înserare. În cele din urmă mi-am aprins o ţigară şi am făcut cîţiva paşi pe chei, prin mulţimea de arabi vorbăreţi care-şi descriau unul altuia accidentul, pe tonuri văicăreţe. Ali se pregătea să ducă barca înapoi la debarcaderul de la Yacht Club; nu dorea altceva decît un foc pentru ţigara pe care-o ţinea între buze. Se

îndreptă spre mine şi mă întrebă politicos dacă-şi poate aprinde ţigara de la a mea. În timp ce trăgea primul fum, am observat că muştele descoperiseră petele de sînge de pe scîndurile bărcii.

— Am s-o spăl, mă asigură Ali, observînd direcţia privirii mele.

Cu un salt suplu, ca de pisică, sări în barcă şi desfăcu pînzele. Se întoarse spre mine, zîmbindu-mi şi fluturînd din mînă. Ar fi vrut să-mi spună „O, treabă urîtă!" dar, cum vorbea o engleză foarte stricată, mi-a strigat: „Otravă urîtă, domnule!" Am încuviinţat din cap.

Clea continua să stea în trăsură, studiindu-şi mîinile. S-ar fi spus că tragicul accident ne izolase, într-un fel, pe unul de celălalt.

— Să mergem acasă, am propus în cele din urmă, şi i-am cerut birjarului să se întoarcă pe drumul pe care tocmai venisem.

— Să sperăm că totul o să sfîrşească bine, vorbi, în sfîrşit, şi Clea. Prea ar fi crud!

— Dar Balthazar a spus că e pe moarte. L-am auzit cu urechile mele.

— Balthazar poate să se înşele.

Nu se înşelase, pentru că şi Fosca, şi copilul din pîntecele ei au murit; am aflat vestea abia seara, tîrziu. Ne învîrteam amîndoi apatici prin cameră, incapabili de a ne concentra gîndurile. Pînă la urmă, Clea îmi spuse:

— Nu crezi c-ar fi mai bine să te duci acasă şi să stai cu el?

— Cred că preferă să fie lăsat singur, am răspuns şovăielnic.

— Du-te acasă, mă îndemnă ea şi adăugă aspru: Nu pot să te văd pierzîndu-ţi vremea aici în asemenea momente... Oh, iubitule, te-am jignit... scuză-mă!

— Nu m-ai jignit, prostuţo. Dar am să mă duc.

În timp ce coboram pe Rue Fuad îmi spuneam în gînd: „O atît de măruntă deplasare în structură, o singură viaţă omenească şi iată că a avut puterea să schimbe întreg ansamblul. Literalmente, nici unuia dintre noi nu-i trecuse prin cap asemenea eventualitate. Şi pur şi simplu nu o puteam asimila, nu o puteam integra în tabloul pe care Pombal singur îl închegase cu atîta poftă. Otrăvise totul, acest stupid fapt divers – otrăvise pînă şi afecţiunea noastră pentru el, transformînd-o în oroare şi compătimire. Sentimente cu totul nepotrivite, care nu-i puteau fi de nici un folos. Instinctul îmi dicta să mă ţin departe de Pombal. Aveam senzaţia că doresc să nu-l mai văd niciodată – pentru a nu-i stîrni ruşinea. „Otravă urîtă", într-adevăr! Îmi repetam mereu cuvintele lui Ali.

Cînd am intrat în casă, l-am găsit pe Pombal şezînd adînc îngîndurat în fotoliul de bolnav-de-podagră. Avea alături un pahar plin cu whisky sec, de care părea că nici nu se atinsese. Oricum, îşi schimbase hainele şi purta acum obişnuitul halat de casă albastru, imprimat cu păuni aurii, şi vechii papuci egipteni, scîlciaţi, semănînd cu două lopeţi de aur. Am intrat încet în cameră şi m-am aşezat în faţa lui, fără să scot un cuvînt. Părea să nu mă fi văzut, totuşi simţeam că era conştient de prezenţa mea; privea în gol, visător, şi îşi atingea uşor buricele degetelor unele de altele. Fără să-şi mişte ochii de la fereastră, rosti deodată pe o voce piţigăiată – dînd impresia că vorbele însele îl emoţionau, deşi nu le sesiza înţelesul:

— A murit, Darley! Au murit amîndoi.

Am avut senzaţia că o greutate de plumb îmi trăgea inima în jos.

— *C'est pas juste*[1], adăugă cu un aer absent şi începu să se tragă de barbă, cu degetele lui grăsune.

Fără emoţie, fără dramatism, ca un om care-şi revine după o criză violentă. Apoi luă o înghiţitură de whisky şi tresări, se înecă şi tuşi.

— E sec, spuse surprins, dezgustat şi, străbătut de un lung fior, lăsă jos paharul.

Pe urmă se înclină în faţă, luă de pe masă un carnet şi un creion şi începu să mîzgălească spirale, romburi, dragoni. Întocmai ca un copil.

— Mîine mă duc să mă împărtăşesc – pentru prima oară de secole încoace, spuse, rostind cuvintele rar, cu infinită precauţie, parcă. I-am cerut lui Hamid să mă trezească devreme. Ai ceva împotrivă să vină Clea singură?

Am înţeles că se referă la înmormîntare şi l-am asigurat, printr-un semn din cap, că n-am nimic împotrivă. Oftă uşurat.

— *Bon,* spuse şi, ridicîndu-se în picioare, îşi luă paharul de whisky.

În momentul acela uşa se deschise şi apăru Pordre, profund zguduit. Pombal se transformă într-o clipită. Începu să emită un lung şir de suspine cutremurătoare. Cei doi se îmbrăţişară murmurînd cuvinte şi fraze incoerente, de parcă s-ar fi consolat reciproc pentru un dezastru care-i afecta în egală măsură. Bătrînul diplomat îşi ridică în aer pumnul alb, ca de femeie, şi rosti apăsat:

— Am şi adresat un energic protest.

„Cui?" m-am întrebat eu. Puterilor invizibile care decretează că lucrurile trebuie să se întîmple aşa şi nu altfel? Scuipau cuvinte fără sens în aerul răcoros din salon. Acum vorbea Pombal:

1. Nu-i drept (*fr.*).

— Trebuie să-i scriu şi să-i spun adevărul. Să-i mărturisesc totul...

— Gaston, îl întrerupse şeful lui pe un ton mustrător, nu face una ca asta. Ar însemna să-i sporeşti suferinţa în captivitate. *C'est pas juste.* Ascultă sfatul meu: întreaga poveste trebuie uitată.

— Uitată! ţipă prietenul meu de parcă ar fi fost înţepat de o viespe. Nu înţelegeţi! Uitată! Trebuie ca el să afle adevărul, de dragul ei.

— Nu trebuie să-l afle niciodată, răspunse cel mai vîrstnic. Niciodată!

Rămaseră un timp mînă-n mînă, privind distraţi în jur, cu ochii împînziţi de lacrimi. Şi în clipa aceea, pentru a întregi tabloul, uşa se deschise din nou ca să facă loc siluetei porcine a părintelui Paul – care nu putea fi niciodată prea departe de locul unui scandal. Se opri în prag cu un aer mieros, care nu-i masca vasta, lacoma satisfacţie.

— Sărmanul meu băiat! rosti, limpezindu-şi gîtlejul.

Mîna lui dolofană făcu un gest vag, de parcă ne-ar fi stropit pe toţi cu apă sfinţită, şi oftă. Îmi evoca un vultur pleşuv. Pe urmă, în chip surprinzător, începu să clămpăne cîteva formule de consolare în limba latină.

Mi-am lăsat prietenul în mîinile elefantinilor săi consolatori, uşurat întrucîtva că nu mai era loc pentru mine în această incoerentă paradă de compasiune latină. I-am strîns mîna lui Pombal, cu simplitate, m-am strecurat afară din casă şi mi-am îndreptat din nou paşii meditativi către apartamentul Cleei.

Înmormîntarea a avut loc a doua zi. Cînd s-a întors acasă, Clea arăta palidă şi încordată. Şi-a aruncat pălăria în mijlocul camerei şi şi-a scuturat

părul cu un gest nervos – de parc-ar fi vrut să alunge amintirea respingătoare a întregii ceremonii. După aceea se întinse epuizată pe canapea şi îşi acoperi ochii cu braţul.

— A fost sinistru, spuse în cele din urmă, realmente sinistru, Darley. În primul rînd, n-a fost îngropare, ci incinerare. Pombal a stăruit să împlinească ultima ei dorinţă, în ciuda protestelor vehemente ale părintelui Paul. Ce brută e omul ăsta! S-a comportat ca şi cum cadavrul ei va fi devenit proprietatea bisericii. Bietul Pombal spumega de furie. Aud că s-au certat îngrozitor din pricina înmormîntării. Şi apoi... n-am vizitat niciodată pînă acum noul crematoriu. E încă neterminat. A fost construit pe un maidan nisipos, presărat cu paie şi sticle de limonadă goale, flancat de un cimitir de fier vechi şi caroserii de maşini stîlcite. De fapt, arată ca un cuptor improvizat în pripă dintr-un lagăr de concentrare. Şi nişte răzoare oribile, îngrădite cu cărămizi roşii şi flori pe jumătate moarte, care răsar din nisip. La mijloc, nişte şine pentru căruciorul care transportă coşciugul la cuptor. Doamne, cît e de urît! Şi toate mutrele alea de consuli şi de oficialităţi! Pînă şi Pombal părea uluit de atîta hidoşenie. Şi ce arşită! Iar în prim-planul tabloului, bineînţeles părintele Paul, desfătîndu-se cu rolul lui. Şi pe urmă, cu un scîrţîit absurd, coşciugul a alunecat pe şinele dintre răzoare şi a fost înghiţit de o trapă de metal. Stăteam cu toţii acolo, rezemîndu-ne cînd pe un picior, cînd pe celălalt; părintele Paul şi-a manifestat intenţia de a umple acest îngrozitor interval cu cîteva rugăciuni improvizate, dar în momentul acela un radio dintr-o casă vecină a început să urle valsuri vieneze. Cîţiva şoferi au încercat să localizeze sursa pentru a o face să tacă, dar în zadar. În

viaţa mea nu m-am simţit mai nefericită : stăteam, îmbrăcată cu rochia mea cea mai bună, în paragina aceea prin care se plimbau orătăniile. Dinspre cuptor, venea un înfiorător miros de ars. Nu ştiam că Pombal intenţiona să împrăştie cenuşa în deşert şi că luase hotărîrea ca numai eu singură să-l însoţesc în acest drum. Şi nici că părintele Paul – care mirosise un nou prilej de a înălţa rugăciuni – ţinea morţiş să vină şi el. Ce-a urmat după aceea a fost cu totul neaşteptat. Cu chiu şi vai a apărut urna – şi ce mai urnă! Parc-am primit un pumn în ochi cînd am văzut-o! Arăta ca un ambalaj pretenţios confecţionat de un cofetar pentru bomboane de calitatea a treia. Părintele Paul a încercat s-o înşface, dar bietul Pombal o ţinea cu toată puterea, în timp ce ne îndreptam spre maşină. Trebuie să recunosc că, de data asta, Pombal s-a arătat ferm. „Dumneata nu vii! i-a spus preotului care dădea să se urce în maşină. Mă duc singur cu Clea", a adăugat, arătînd cu capul spre mine. „Fiule! a început părintele Paul, pe voce joasă dar cruntă. Vin şi eu!" „Ba n-ai să vii! Misiunea dumitale s-a încheiat." „Fiule, am să vin!" o ţinea pe-a lui ramolitul ăla îndărătnic.

O clipă, am avut impresia că or să se ia la bătaie. Pombal îşi scutura barba sub nasul preotului şi-l fulgera din priviri. M-am urcat în maşină, simţindu-mă teribil de caraghioasă. Iar Pombal i-a dat un brînci părintelui Paul, în cea mai pură manieră franţuzească – drept în coşul pieptului – şi s-a urcat lîngă mine, trîntind uşa. Din mijlocul grupului de consuli s-a ridicat un murmur de indignare iscat de asemenea afront public adus unei feţe bisericeşti, dar nimeni n-a scos o vorbă. Preotul, alb de furie a făcut un gest instinctiv, de parc-ar fi vrut să-l ameninţe cu pumnul pe Pombal. Dar s-a strunit la timp.

Am plecat; şoferul a pornit spre partea răsăriteană a deşertului, probabil în urma unor instrucţiuni prealabile. Pombal şedea în maşină nemişcat, cu hidoasa *bomboniere* pe genunchi, cu pleoapele lăsate şi respirînd zgomotos pe nas. Dădea impresia că se străduieşte să-şi revină de pe urma încercărilor dimineţii. Pe urmă mi-a luat mîna în mîna lui, şi am rămas aşa, în tăcere, privind deşertul care se desfăcea de o parte şi de alta a maşinii. Am înaintat destul de mult pînă cînd, în sfîrşit, s-a îndurat să-i ceară şoferului să oprească. Răsufla greoi. Am coborît din automobil şi, un timp, am stat pe şosea, contemplînd nemărginirea. După aceea a înaintat cîţiva paşi în nisip, s-a oprit şi s-a întors spre mine: „Acum am s-o fac!" mi-a spus, şi a început să alerge împiedicat, pe picioarele lui grase, o distanţă de vreo douăzeci de metri. I-am cerut în grabă şoferului: „Porneşte maşina şi plimbă-te cîteva minute, după aceea vino înapoi să ne iei". Zgomotul automobilului care demarase nu l-a făcu pe Pombal să-şi întoarcă privirea. Se lăsase în genunchi, ca un copil care se joacă făcînd turte de nisip; a rămas o bună bucată de vreme în această poziţie. Îl auzeam murmurînd cu voce joasă, şoptită, dar n-aş fi putut spune dacă se roagă sau recită un poem. Mă simţeam disperat de singură şi de pierdută pe drumul acela pustiu, la marginea deşertului, în aerul care tremura din cauza arşiţei degajate de asfaltul şoselei.

Pe urmă a început să rîcîie cu degetele şi, exact ca un musulman, să-şi toarne pumni întregi de nisip în cap. Şi, în tot acest timp, scotea nişte gemete ciudate. După care, s-a culcat cu faţa în jos şi a rămas nemişcat. Minutele treceau. Din depărtare, deslușeam zgomotul maşinii care se întorcea să ne ia, înaintînd la pas. „Pombal!"

l-am strigat în cele din urmă. Nici un răspuns. M-am apropiat de el, simţind nisipul fierbinte care-mi intra în pantofi, şi i-am atins umărul. Pe dată s-a ridicat şi a început să se scuture de nisip. Părea să fi îmbătrînit brusc cu o sută de ani. „Da !" mi-a răspuns, privind mirat în jur, de parcă acum îşi dădea seama, pentru prima oară, unde se afla. „Clea, du-mă acasă!" L-am luat de mînă – cum aş fi călăuzit un orb – şi l-am tras uşurel spre automobilul care oprise în dreptul nostru.

S-a aşezat alături de mine, cu o figură complet buimacă, şi pe urmă, răscolit parcă de o amintire subită, a început să urle ca un băieţaş care s-a lovit la genunchi. I-am înconjurat umerii cu braţul. Îmi părea bine că nu eşti şi tu acolo – spiritul tău anglo-saxon s-ar fi încovrigat la colţuri. Şi totuşi, repeta întruna: „Trebuie să fi fost foarte caraghios. Trebuie să fi fost foarte caraghios!" Şi, dintr-o dată, a izbucnit într-un rîs isteric. Barba îi era plină de nisip. „Mi-am amintit de mutra părintelui Paul", mi-a explicat, înecîndu-se de rîs şi chicotind strident şi isteric, ca o şcolăriţă. După care, şi-a recăpătat stăpînirea de sine, şi-a şters ochii şi, oftînd întristat, mi-a spus: „Sînt complet dărîmat, total epuizat. Simt c-aş putea dormi o săptămînă neîntors".

Şi probabil că asta şi face acum. Balthazar i-a preparat un somnifer puternic. L-am lăsat acasă la el şi apoi şoferul m-a condus pînă aici. Nici eu nu sînt mai puţin epuizată. Slavă Domnului că s-a terminat totul. Va trebui, într-un fel, să-şi reia viaţa de la început.

Ca şi cum ar fi vrut să ilustreze această afirmaţie, telefonul sună şi glasul lui Pombal, obosit şi fistîcit, întrebă de la celălalt capăt al firului:

— Darley, tu eşti? Bănuiam c-o să te găsesc aici. Înainte să adorm am vrut să vorbesc cu tine, ca să facem unele aranjamente în ce priveşte casa. Pordre mă trimite în Siria, *en mission.* Plec mîine dimineaţă, devreme. Dat fiind că plec oficial, o să primesc indemnizaţii şi o să pot astfel să păstrez partea mea din imobil pînă cînd mă întorc. Da?

— Nu-ţi face nici o grijă, l-am liniştit eu.

— A fost doar o idee care mi-a venit, aşa.

— Du-te şi te culcă.

Urmă o tăcere, după care adăugă:

— Bineînţeles, am să-ţi scriu. Da. Foarte bine. Dacă te întorci tîrziu în seara asta, încearcă să nu mă trezeşti.

I-am promis. Dar precauţiile aveau să se dovedească inutile, pentru că mai tîrziu, cînd m-am întors acasă, l-am găsit treaz, aşezat în fotoliul de bolnav-de-podagră, cu o figură speriată şi deznădăjduită.

— Porcăria asta pe care mi-a dat-o Balthazar nu face doi bani, îmi spuse. E un tranchilizant slab, nimic mai mult. Mai curînd mă adoarme un pahar de whisky. Dar oricum, nu vreau să mă culc. Cine ştie ce visuri or să mă bîntuie?

Pînă la urmă, l-am convins să se ducă la culcare; a acceptat cu condiţia să stau lîngă el şi să-i vorbesc pînă-l văd adormind. Acum era relativ calm şi din ce în ce mai ameţit. Vorbea pe un ton liniştit, relaxat, ca un om aflat sub narcoză, care se adresează unui prieten imaginar:

— Presupun că o să-mi treacă. Totul trece. Pînă la urmă, trece. Mă gîndesc la alţi oameni care s-au aflat în aceeaşi situaţie. Pentru unii, însă, nu trece prea uşor. Într-o seară m-am trezit aici cu Liza. Am fost uluit cînd am văzut-o în prag, cu ochii aceia care-mi încrîncenează carnea

pe mine – ca un iepure cu ochii scoşi, într-o dugheană de păsări tăiate. Voia s-o duc la camera fratelui ei, de la hotelul Mount Vulture. Spunea că vrea „s-o vadă". Am întrebat-o ce poate să vadă şi mi-a răspuns înfuriată: „Am eu felul meu de a vedea". Mă rog, a trebuit s-o conduc. M-am gîndit că poate i-ar face plăcere şi lui Mountolive. Dar nu ştiam că Mount Vulture nu mai e hotel. A fost transformat într-un bordel pentru armată. Mi-am dat seama de acest lucru abia după ce-am urcat pînă la mijlocul scării. Toate fetele alea goale, soldaţi pe jumătate dezbrăcaţi, cu trupuri păroase, asudate; cruciuliţele purtate pe piept se loveau, clincănind, de plăcuţele de identitate. Şi mirosul de transpiraţie, şi de rom, şi de colonie ieftină! i-am spus Lizei că trebuie să ne întoarcem, pentru că hotelul îşi schimbase destinaţia, dar a bătut din picior înciudată şi a stăruit să rămînem. În fine, am urcat la etaj. La fiecare palier uşile erau larg deschise şi puteai vedea totul. Am fost de-a dreptul bucuros că-i oarbă. În sfîrşit, am ajuns în camera lui. Era cufundată în întuneric. Pe patul lui Pursewarden zăcea o bătrînă adormită, cu o pipă de haşiş alături. Mirosea a latrină. Liza era teribil de emoţionată. „Descrie-mi camera!" mi-a cerut. Am făcut tot ce mi-a stat în putinţă. S-a apropiat de pat. „Doarme o femeie în el, i-am spus, încercînd s-o trag îndărăt. Liza, hotelul ăsta a devenit acum o casă rău famată, îţi repet!" Şi ce crezi că mi-a răspuns? „Cu atît mai bine!" Eram descumpănit. Şi-a aşezat obrazul pe pernă, lîngă bătrînă, care a început pe dată să geamă. Liza i-a mîngîiat fruntea, de parc-ar fi dezmierdat un copil, şi i-a şoptit: „Stai liniştită. Dormi!" Apoi a revenit încet, şovăielnic, la mîna pe care i-o întinsesem eu. A făcut o grimasă ciudată şi

mi-a spus: „Am încercat să-i regăsesc amprenta pe pernă. Dar zadarnic. Trebuie să facem orice ca să dezgropăm amintirile. Se pitesc prin atîtea ascunzişuri!" Pe moment, nu mi-am dat seama ce vrea să spună. Am început să coborîm. Pe palierul etajului al doilea am văzut o ceată de australieni beţi care urcau spre noi. Mi-am dat seama, după expresiile lor, că avea să se lase cu scandal. Unul dintre ei fusese prădat, sau aşa ceva. Erau beţi criţă. Am strîns-o în braţe pe Liza şi ne-am prefăcut că facem dragoste, într-un colţ al palierului, pînă cînd au trecut de noi. Tremura toată, dar nu ştiu dacă de frică sau de emoţie. Şi după aceea mi-a cerut: „Povesteşte-mi despre femeile pe care le-a iubit fratele meu. Cum arătau?" Am scuturat-o de umeri: „Ei, acum devii banală", i-am spus. A încetat să tremure şi s-a făcut albă de furie. În stradă, mi s-a adresat răstit: „Cheamă-mi un taxi. Nu-mi placi deloc!" Am oprit un taxi şi a plecat fără să-mi mai adreseze un cuvînt. Mai tîrziu, mi-am regretat grosolănia, pentru că şi ea suferea; cîteodată, lucrurile se întîmplă prea repede pentru a izbuti să le sesizezi înţelesul. Şi niciodată nu-i cunoşti îndeajuns pe ceilalţi şi suferinţele lor pentru a putea să le dai pe moment răspunsul potrivit. Ulterior, i-am spus în gînd multe cuvinte de consolare. Dar prea tîrziu. Întotdeauna e prea tîrziu.

Un sforăit uşor îi scăpă de pe buze şi îşi curmă vorba. Eram gata să-i sting lampa de pe noptieră şi să ies din dormitor în vîrful picioarelor, cînd l-am auzit continuînd să vorbească, pe un glas venit parcă de departe, reînnodîndu-şi firul gîndurilor, dar într-un alt context:

— Şi cînd Melissa era pe moarte, Clea a vegheat-o o zi întreagă. Odată i-a spus Cleei:

„Darley făcea dragoste cu un fel de remuşcare, de deznădejde. Bănuiesc că se gîndea tot timpul la Justine. Şi niciodată nu mi-a excitat simţurile, aşa ca alţi bărbaţi. De exemplu, bătrînul Cohen avea o minte parşivă, dar buzele îi erau întotdeauna umede de vin. Şi asta îmi plăcea. Îmi inspira respect, pentru că era un bărbat adevărat. Pursewarden însă m-a tratat ca pe un porţelan de preţ, îi era parcă teamă să nu mă spargă, ca şi cum aş fi fost un suvenir de familie. Ce plăcut a fost că am putut să mă odihnesc şi eu o dată!"

Partea a VIII-a

Anul s-a răsucit pe călcîie şi ne-a arătat spatele, după o iarnă de vînturi năprasnice şi de geruri mai muşcătoare decît durerea. Am început să ne pregătim pentru acea magnifică vară, care a urmat atît de rapid primăverii. A sosit prin largi ocoluri, vara asta, de parcă venea din cine ştie ce uitată latitudine, visată cîndva în Eden şi reînflorită, în chip miraculos, printre gîndurile somnolente ale omenirii. A coborît asupră-ne, ca o fabuloasă corabie de zăpadă a minţii, şi-a lăsat ancora în faţa oraşului şi şi-a împăturit pînzele albe ca nişte aripi de pasăre marină. Ah! Caut metafore care să poată comunica măcar o rază din acea fericire tulburătoare, rareori acordată îndrăgostiţilor; dar cuvintele, care la început au fost născocite ca mijloc împotriva disperării, sînt prea grosolane ca să poată oglindi seninătatea subtilă a unui sentiment atît de armonizat cu sine însuşi, atît de contopit cu sine însuşi. Cuvintele sînt doar oglinda nemulţumirilor noastre; ele conţin germenii încă neîncolţiţi ai tuturor durerilor omenirii. Poate că ar fi mai simplu să repet în şoaptă cîteva versuri rupte dintr-un poem grecesc, scris cîndva la umbra

unui catarg, pe un ars de soare promontoriu din Bizanţ. Ceva care ar suna cam aşa:

Pîine neagră, apă cristalină, cer albastru.
Sîni liniştiţi, de alabastru.
Spirit odihnind peste spirit
Ochi închişi peste ochi.
Trupuri goale, gene fremătînde,
Singurătăţi de sihastru.

Dar traduse în altă limbă, sună a gol; trebuie să le auzi în greceşte, desprinzîndu-se uşor, cuvînt după cuvînt, de pe o gură singularizată şi devenită a ta prin urmele lăsate de muşcătura sărutărilor; altminteri, rămîn clişeele lipsite de farmec ale unei realităţi care trece dincolo de sfera universului poetic. E trist că penajul strălucitor al acelei veri nu poate fi captat în imagini – căci anii bătrîneţii nu vor avea altceva decît asemenea amintiri în care să-şi împlînte nostalgica fericire. Mă întreb, oare memoria îl va putea prinde – acel incomparabil desen al zilelor? În umbra mătăsoasă, violetă, a pînzelor albe, sau sub felinarele răcoroase ale smochinilor la ora amiezii, pe drumurile mitice ale deşertului, pe unde trec agale caravanele ce transportă mirodenii, iar dunele îşi ondulează dulce coamele către cer, pentru a surprinde în somnul lor uimit fîlfîirea aripilor de pescăruş, prefăcute în picuri de spumă? Sau şfichiuirea rece a apelor spărgîndu-se de frontoanele prăbuşite ale insulelor uitate? În ceaţa aburită a nopţii ce înfăşoară golfurile pustii cu geamandurile arabe înălţînd degete descărnate? Undeva, fără îndoială, suma tuturor acestor lucruri va dăinui. Dar, deocamdată, presimţirile nu ne bîntuiau. Zilele îşi urmau una alteia în calendarul dorinţei, iar nopţile se întorceau uşor în somnul lor, pentru a-şi revărsa

întunecimea şi a ne scălda, apoi, o dată în plus, în regeasca lumină a soarelui. Totul conspira ca să ne ofere ceea ce ne trebuia.

Acum, cînd scriu lucrurile acestea, la asemenea depărtare în timp, îmi dau seama cu uşurinţă *că totul se şi întîmplase*, fusese programat în felul ăsta şi nu în altul. Trăiam, ca să spun aşa, preambulul, pregătirea a ceea ce va urma – un stadiu al manifestării. Dar scenariul fusese undeva scris, actorii selectaţi, punerea în scenă repetată pînă la ultimul detaliu în mintea acelui autor invizibil – care, pînă la urmă, se va dovedi poate a fi însuşi oraşul: Alexandria condiţiei umane. Purtăm în noi germenii evenimentelor viitoare. Sînt integraţi în spiritul nostru şi se dezvoltă conform cu legile propriei lor naturi. E greu de crezut, ştiu, cînd te gîndeşti la perfecţiunea acelei veri şi la ceea ce a urmat.

Un rol important l-a jucat descoperirea insulei. Insula! Cum de se ferise atîta vreme de noi? Nu exista nici un colţ de coastă pe care să nu-l cunoaştem, nici o plajă pe care să nu ne fi tolănit la soare, nici un punct de acostare pe care să nu-l fi folosit. Şi totuşi, fusese întreaga vreme acolo, sub nasul nostru. „Dacă vrei să ascunzi ceva, spune proverbul arab, ascunde-l în ochii soarelui." Stătea acolo, deloc ascunsă, puţin mai la vest de micul sanctuar al lui Sidi El Agami – micul dîmb alb cu căciula de nea a mormîntului arătîndu-se printre evantaiele cîtorva palmieri şi smochini răzleţi. Era pur şi simplu o spinare de granit ridicată din patul mării de vreun cutremur sau de vreo convulsie subacvatică, în trecutul îndepărtat. De bună seamă, cînd marea se umfla, o acoperea cu totul; dar e ciudat că rămăsese pînă azi neînregistrată pe hărţile amiralităţii, deşi putea să reprezinte un pericol pentru navele de tonaj mijlociu.

Clea a fost cea care a descoperit mica insulă a lui Narouz.

— De unde a mai răsărit şi asta? întrebă cu mirare şi mîna ei bronzată roti cu vigoare cîrma cuterului, orientîndu-l paralel cu buza insuliţei.

Bolovanul de granit era destul de înalt ca să ne apere de vînt. Împrejurul lui se formase un rond de apă albastră, imobilă, în mijlocul valurilor spumegînde. Pe versantul dinspre uscat, se vedea un N stîngaci gravat în stîncă, deasupra unui inel de metal ruginit, cu ajutorul căruia se putea amara solid o şalupă. Ar fi ridicol să vorbim de acostare, deoarece „coasta" era alcătuită dintr-o fîşie îngustă de pietriş de un alb sclipitor, nu mai lată decît consola unui şemineu.

— Da, asta-i! E insula lui Narouz! strigă Clea entuziasmată de descoperire, pentru că, în sfîrşit, găsise un loc care răspundea gustului ei pentru solitudine.

Aici puteai fi singur ca un pescăruş. Plaja se afla pe partea dinspre uscat. Vedeai, de pe ea, întreaga linie şerpuitoare a ţărmului, cu ruinele fostelor turnuri de pază şi cu dunele călătoare, în direcţia anticului Taposiris. Ne-am desfăcut cu mare bucurie proviziile, pentru că dăduserăm, în sfîrşit, peste un loc unde puteam să ne scăldăm goi şi să ne însorim după placul inimii, fără să ne temem de nepoftiţi.

Aici, straniul şi solitarul frate al lui Nessim îşi petrecuse vremea pescuind.

— M-am întrebat întotdeauna pe unde s-o fi găsind insula aceea a lui. Îmi ziceam că e plasată poate undeva spre apus, dincolo de Abu El Muir. Nessim nu a putut să-mi dea nici o indicaţie. Ştia numai că alături e o groapă adîncă, în care se găseşte epava unui vas.

— Uite un N gravat aici.

Clea bătu din palme de încîntare şi îşi dezbrăcă în grabă costumul de baie.

— Sînt sigură că asta e. Nessim mi-a povestit despre fratele lui că luni de zile a purtat un duel cu un peşte uriaş, pe care nu l-a putut identifica. Mi-a povestit toate astea cînd mi-a dat cadou puşca-harpon a lui Narouz. Nu-i ciudat? Am ţinut-o de-atunci în dulăpiorul cuterului, învelită într-o pînză impermeabilă. M-am gîndit că s-ar putea să vînez cu ea, într-o bună zi. Dar e atît de grea, încît nu pot s-o manevrez sub apă.

— Şi ce fel de peşte era?

— Nu ştiu.

Clea se căţără din nou în cuter şi reapăru cu pachetul voluminos de cîrpe uleioase în care înfăşurase neobişnuita armă. Era o puşcă foarte urîtă, cu aer comprimat şi cu patul gol. Cînd trăgeai, lansa un harpon subţire, lung de un metru şi jumătate. Fusese fabricată în Germania, la comanda lui Narouz. Arăta îndeajuns de periculoasă ca să poată ucide un peşte uriaş.

— E oribilă, nu? întrebă Clea, în timp ce mînca o portocală.

— Trebuie s-o încercăm.

— Pentru mine e prea grea. Poate că tu ai s-o poţi mînui. Eu n-am reuşit s-o fac să funcţioneze ca lumea. Narouz era un trăgător de frunte, aşa mi-a spus Nessim, şi a vînat o sumedenie de peşti mari. Dar era unul singur, uriaş, care-şi făcea frecvent apariţia. Luni de zile l-a pîndit, l-a aşteptat în poziţii strategice. A tras de cîteva ori în el, dar nu l-a nimerit. Sper că n-a fost un rechin – mi-e frică de rechini.

— Sînt rari în Mediterana. În Marea Roşie există numeroşi rechini.

— Oricum, eu sînt întotdeauna foarte atentă.

Mi-am spus şi eu că era un instrument prea greu ca să-l manevrezi sub apă; şi apoi, nu mă atrăgea deloc să vînez peşti. Aşadar am învelit din nou puşca şi am depozitat-o în dulăpiorul cuterului. Clea se întinsese la soare, complet goală, somnoroasă ca o focă, dorind să fumeze o ţigară înainte de a explora insula mai departe. Groapa adîncă, despre care-i vorbise Nessim, strălucea sub chila sclipitoare a cuterului, ca un smarald pîlpîitor; fascicule lungi de lumină lăptoasă o pătrundeau lent, furişîndu-se în adîncuri ca nişte sonde de aur. „Vreo patru stînjeni adîncime", mi-am spus şi, umplîndu-mi plămînii cu aer, mi-am dat drumul de-a rostogolul, lăsîndu-mi trupul să se afunde în apă ca un peşte, fără să-mi folosesc braţele.

Era de o frumuseţe care-ţi tăia răsuflarea. Aveai impresia că ai plonjat în naosul unei catedrale, scăldat în curcubeie de lumină filtrată prin vitraliile multicolore. Laturile amfiteatrului – căci groapa se lărgea treptat către largul mării – păreau sculptate de un artist nostalgic al epocii romantice, într-o duzină de galerii neterminate, împodobite cu statui. Unele dintre ele erau atît de artistice, încît o clipă am crezut că am făcut o descoperire arheologică. Dar aceste cariatide cu contururi tulburi fuseseră într-adevăr născute din spuma mării, plămădite şi dăltuite de hazardul valurilor în zeiţe, pitici şi măscărici. O algă marină uşoară, cu reflexe de un galben şi un verde strălucitor, le festonase – cortine transparente din ierburi lunecoase care se legănau uşor în apă, desfăcîndu-se şi închizîndu-se, ca pentru a-şi revela o clipă tainele şi a le învălui apoi din nou. Mi-am trecut degetele prin aceste plete dese, translucide, şi le-am lipit de faţa oarbă a unei Diane, sau de nasul coroiat al unui

pitic medieval. Podeaua acestui palat era dintr-o argilă brună, elastică, moale la atingere şi deloc grasă. Lut ars în zeci de nuanţe de mov, liliachiu şi auriu. În apropierea insulei, adîncimea nu depăşea un stînjen şi jumătate, dar se precipita abrupt în locul unde galeriile se lărgeau spre mare, iar apa, pe măsură ce-şi schimba nivelul, se estompa de la verde smaraldin la verzui, de la albastrul de cobalt la negru, sugerînd mari adîncimi. Aci se găsea şi epava despre care îmi vorbise Clea. Sperasem să găsesc poate vreo amforă romană, dar din păcate nu era o corabie veche. Am recunoscut în curba pupei un desen egean – tipul de caic pe care grecii îl numesc *„trechandiri"*. Fusese ciocnită în spate. Pupa era sfărîmată şi interiorul plin de greutatea moartă a unor bureţi negri. Am încercat să descopăr ochii pictaţi de la proră şi numele vasului, dar se şterseseră cu totul. Lemnăria era năclăită de mîl şi toate crăpăturile viermuiau de crabi. Mi-am spus că vasul aparţinuse, probabil, pescuitorilor de bureţi din Kalymnos, pentru că în fiecare an flotilele lor se avîntă spre coastele Africii şi apoi îşi aduc prada în insulele Dodecanezului, unde o tratează.

Deodată, tavanul de peste creştetul meu fu străpuns de o orbitoare spărtură de lumină, şi iată trupul expresiv al Cleei săgetînd apa, cu braţele întinse, şuviţele de păr explodîndu-i în lungi focuri de artificii aurii. Am prins-o şi ne-am rostogolit şi am alunecat împreună strîngîndu-ne în braţe, jucîndu-ne ca peştii, pînă cînd lipsa de aer ne-a împins din nou la suprafaţă, în lumina soarelui. Să te bălăceşti, gîfîind, în apa de la mal, privind cu răsuflarea tăiată în ochii încîntaţi ai celuilalt!

— Ce piscină minunată!

Bătu din palme, fericită.

— Am văzut epava!

Cățărîndu-se din nou pe pietrișul înfierbîntat de pe plaja cît o seceră, cu smocul lung de păr ud legănîndu-i-se pe spate, îmi spuse:

— M-am gîndit la altceva. Insula asta trebuie să fie Timonium. Aș dori să-mi pot aminti mai bine amănuntele.

— Asta ce-a mai fost?

— Nu s-a descoperit pînă acum unde era situată. Sînt sigură că aici trebuie să fi fost. Ah, haide să credem că aici a fost, vrei? Cînd Antoniu s-a întors după înfrîngerea de la Actium – unde Cleopatra a fugit cu flota ei, în panică, creînd o breșă în linia de luptă a lui Antoniu și lăsîndu-l pe acesta la dispoziția lui Octavian, știi; și cînd s-a întors după acest inexplicabil act de trădare, nu mai putea face nimic altceva decît să aștepte moartea sigură pe care avea să i-o aducă mînia lui Octavian – ei bine, și-a construit o chilie pe o insuliță. A botezat-o după un faimos pustnic și mizantrop – poate un filozof? – numit Timon. Ei uite, aici trebuie să-și fi petrecut acest răstimp – aici, Darley, revăzînd tot timpul în minte, iar și iar, întreaga poveste. Femeia aceea cu extraordinarele ei vrăji. Viața lui năruită! Și prăbușirea unui zeu, și nevoia de a-și lua rămas-bun de la ea, de la Alexandria – de la un univers întreg.

Ochii umezi, zîmbitori, ușor triști îi interogau pe ai mei. Îmi atinse obrazul cu un deget.

— Astepți din partea mea să-ți spun că asta-i insula?

— Da.

— Foarte bine. Asta-i.

— Sărută-mă.

— Gura ta miroase a portocală și a vin.

Era atît de mică, plaja – aproape cît un pat. Ce senzaţie stranie să faci dragoste pe plajă, cu gleznele muiate în apa albastră şi cu spatele ars de dogoarea soarelui! Mai tîrziu am făcut o încercare absurdă de a localiza chilia sau ceva ce ar fi putut confirma fantezia Cleei, dar degeaba; pe versantul dinspre mare era o învălmăşeală cumplită de cioturi şi colţi de granit, care se precipitau în apa neagră. Să fi fost vestigiile îndiguirii unui vechi port natural, pe care l-ar fi justificat proprietăţile insulei de paravan împotriva vîntului şi a mării? Domnea atîta linişte – nu auzeam decît foşnetul slab al brizei care ne trecea pe lîngă ureche, îndepărtat ca ecoul mării într-un ghioc. Da, şi uneori bătaia de aripi a unui pescăruş vînător de heringi, evaluînd adîncimea apei pentru a şti dacă i se oferă un posibil teatru de operaţiuni. În rest, trupurile noastre îmbătate de soare, zăcînd toropite, în ritmurile lente ale sîngelui, care răspundeau ritmurilor mai profunde ale mării şi ale cerului. Un paradis de fericire animalică, pe care cuvintele nu o pot cuprinde.

E ciudat să-mi amintesc de *raporturile carnale* pe care le-am întreţinut cu marea în acea vară memorabilă. O voluptate aproape la fel de languroasă ca şi robia săruturilor – pătrundeam împreună în cadenţa apelor, trupurile noastre răspunzîndu-şi unul altuia, răspunzînd jocului valurilor prelungi. Clea fusese dintotdeauna o înotătoare admirabilă. Eu fusesem un înotător slab, dar graţie răstimpului petrecut în Grecia, mă perfecţionasem şi acum mă puteam măsura cu ea. Ne jucam în apă şi exploram lumea submarină a gropii, senini ca peştii în cea de-a cincea zi a Creaţiei. Balete acvatice elocvente şi tăcute, care ne îngăduiau să comunicăm doar prin zîmbete şi gesturi. Tăcerea apelor capta şi

prefăcea orice emoție umană în mișcare, așa încît semănam cu acele proiecții de undine colorate, pictate pe strălucitoarele ecrane de stîncă și de alge, care imitau ritmurile apei. Aici, pînă și gîndul se destrăma, convertit în insondabila plăcere a acțiunii fizice. Văd silueta luminoasă a Cleei traversînd ca o stea firmamentul crepuscular, părul despletindu-i-se în unduitoare serpentine de culoare.

Și, de bună seamă, nu era numai insula. Un oraș poate deveni un întreg univers cînd ești îndrăgostit de unul din locuitorii săi. Prin Clea, se năștea o întreagă nouă geografie a Alexandriei, reînviau vechi înțelesuri, reîntinereau ambianțe pe jumătate uitate, așternînd un strat proaspăt de culoare peste istorie, creînd o nouă biografie menită să o înlocuiască pe cea veche. Amintirea bătrînelor cafenele de pe țărm, poleite de bronzul lunar, cu copertinele vărgate fremătînd în briza nopții. Să întîrzii la măsuțe, pînă cînd paharele din fața ta încep să reverse aur de lună. Seri în umbra unui minaret, sau pe o fișie de nisip aprins de reflexele tremurînde ale unei lămpi cu gaz. Sau culegînd brațe întregi de flori primăvăratice la Capul Smochinilor – ciclame vibrînd de culoare, anemone irizate. Sau vizitînd împreună mormintele din Kom El Shugafa, inhalînd parfumurile umede ale întunericului care se înalță din aceste ciudate locuri de odihnă ale morților Alexandriei; morminte clădite din pămîntul brun ca ciocolata, ghemuite unele peste altele asemenea cabinelor de pe un vapor. Lipsite de aer, mucegăite și totuși cumplit de friguroase („Ține-mă de mînă!"). Și nu premoniția morții o făcea să se cutremure, înfiorată, ci pur și simplu greutatea pămîntului pîntecos, îngrămădit, metru cu metru, deasupra capetelor noastre. Tenebrele care înghițeau,

mistuiau total strălucitorul, transparentul veşmînt al verii! „Mi-e frig. Să plecăm de aici!" Da, acolo înăuntru era un frig care te pătrundea pînă la os. Dar cu cîtă plăcere ieşeam din grotele întunecoase şi ne întorceam la vacarmul, la minunata anarhie a străzii deschise! Aşa trebuie să se fi născut zeul soarelui, scuturîndu-se din strînsoarea umedă, lipicioasă a pămîntului, surîzînd cerului albastru care-i vorbea despre mişcare, despre triumful asupra morţii, despre înnoirea, prin viaţă, a făpturilor obişnuite.

Da, dar morţii ne pîndesc de pretutindeni. Nu poţi să-i ignori. Îi simţi deposedaţi, ciocănind cu degete triste, oarbe, în ferestrele vieţii tale intime, cerînd un loc în amintire, cerînd reîntruparea în viaţa cărnii – instalîndu-se printre bătăile inimii, invadîndu-ţi îmbrăţişările. Purtăm în noi toate trofeele biologice pe care ni le-au lăsat moştenire în urma eşecului lor de a-şi fi trăit viaţa pînă la capăt – conturul unei pleoape, curba acvilină a unui nas, sau forme şi mai fugitive: intonaţia stinsă a unui rîs, ori o gropiţă care perpetuează un zîmbet de mult îngropat. Cel mai banal dintre săruturile pe care le schimbam avea un pedigri de moarte. Prin ele ne apropiam din nou de iubiri uitate care se zbăteau să revină la viaţă. Fiecare suspin are rădăcini adînc îngropate în pămînt.

Şi cînd morţii ne asediază? Pentru că, uneori, răsar în persoană. Ca de pildă, în acea dimineaţă radioasă, cînd aparent totul era atît de normal şi Clea, ţîşnind din apă ca o rachetă, albă ca varul la faţă, m-a anunţat dintr-o suflare: „Jos, acolo, sînt oameni morţi; mi-e frică!" Da, aşa şi era; cînd mi-am adunat destul curaj ca să plonjez, i-am văzut într-adevăr, şapte la număr, stînd în picioare, în lumina crepusculară a gropii, cu un aer de atenţie concentrată, de parcă ar fi

asistat la o dezbatere capitală care avea să le hotărască soarta. Acest conclav de figuri mute alcătuia un semicerc, în partea dinspre larg a bazinului. Fuseseră legaţi în saci, cu cîte o greutate de plumb la picioare, aşa încît stăteau vertical, ca piesele de dimensiuni omeneşti ale unui şah. Vedem, uneori, statui înfăşurate în felul ăsta, traversînd oraşul într-un camion, pentru a fi transportate la cine ştie ce muzeu din provincie. Uşor gheboşaţi din cauza funiilor cu care erau legaţi şi lipsiţi de feţe, stăteau totuşi în picioare, înclinîndu-se şi legănîndu-se uşor, ca personajele din primele filme mute. Dar bine căptuşiţi în moarte, prin pînzele groase în care erau înfofoliţi.

Am aflat că erau marinari greci care se scăldau în mare, în apropierea vasului lor, cînd, întîmplător, o mină submarină rătăcită făcuse explozie. Fuseseră ucişi pe loc de suflu. Trupurile care nu purtau nici o urmă de rană, lucitoare ca nişte heringi, fuseseră pescuite de camarazii de pe vas cu ajutorul unei plase apărătoare de torpile şi depuse pe punte, ca să se usuce înainte de înmormîntare. După care fuseseră din nou zvîrliţi peste bord, înveşmîntaţi după ritualul marinăresc; curenţii şi valurile îi aduseseră lîngă insula lui Narouz.

Va părea, desigur, curioasă afirmaţia că ne-am obişnuit extrem de repede cu prezenţa acestor muţi vizitatori ai gropii. După numai cîteva zile ne-am acomodat, acordîndu-le un loc în peisaj. Ba chiar înotam printre ei, ca să ieşim în larg, adresînd, cîte un salut ironic capetelor atent înclinate.

Nu pentru a lua moartea în rîs, ci pur şi simplu pentru că personajele acestea răbdătoare, atente, deveniseră simboluri prietenoase ale acelui

loc cu care se potriveau atît de bine. Baloturile de pînză impermeabilă în care erau înfăşuraţi şi funiile groase cu care erau legaţi nu vădeau nici cel mai mic semn de dezintegrare. Dimpotrivă, se acoperiseră cu o rouă deasă şi argintie ca mercurul, pe care o colectează întotdeauna pînza bine impermeabilizată. Cînd e scufundată în apă. Am dezbătut de vreo două ori dacă ar trebui să solicităm autorităţilor navale greceşti să-i mute de acolo la mai mare adîncime, dar ştiam dintr-o îndelungă experienţă că încercarea noastră ar fi rămas fără nici un rezultat, aşa că, de comun acord, am lăsat chestiunea baltă. O dată am avut impresia că am zărit umbra fremătîndă a unui imens drac-de-mare strecurîndu-se printre ei, dar probabil că m-am înşelat. Mai tîrziu, ne-am gîndit chiar să le dăm nişte nume, dar ne-a descurajat gîndul că aveau, desigur, numele lor – nume absurde de filozofi antici şi comandanţi de oşti: Anaximandru, Platon, Alexandru...

Şi aşa, această vară fermecată se apropia de sfîrşit – fără să se fi ivit vreun semn rău – într-o succesiune de zile bronzate de soare. Pe la sfîrşitul toamnei, cred, am aflat că Maskelyne fusese omorît într-o misiune în deşert, dar evenimentul nu a stîrnit nici un fel de ecou în mine – chiar şi cînd era în viaţă, personajul avusese foarte puţină substanţă în ochii mei. Dar mi s-a părut foarte ciudat cînd, într-o după-masă, l-am găsit pe Telford la biroul lui, cu ochii roşii şi repetînd pe o voce gîtuită de jale:

— Sărmanul General a încasat-o. Sărmanul General!

Îşi frîngea mîinile vinete. Nu ştiam ce să-i spun. Telford îi dădea înainte, cu o uimire incoerentă în glas, de-a dreptul înduioşătoare:

— N-avea pe nimeni pe lume. Ţi-ai fi închipuit una ca asta? M-a indicat pe mine drept ruda cea mai apropiată.

Era nespus de impresionat de acest semn de prietenie. Cu melancolică veneraţie a făcut inventarul sărăcăcioaselor efecte personale ale lui Maskelyne. Nu moştenea mare lucru, doar cîteva costume civile care nu i se potriveau ca măsură, cîteva decoraţii şi medalii militare, şi un cont de cincisprezece lire la sucursala băncii Lloyds din Tottenham Court Road. Mie mi se păreau mai interesante relicvele păstrate într-un portofel de piele: un carnet de plăţi ferfeniţit şi un certificat de demobilizare, ambele aparţinînd bunicului său. Aceste două documente erau grăitoare pentru istoria unei tradiţii. În anul 1861, un fost băiat de fermă din Suffolk se înrolase la Bury St. Edmunds. A servit treizeci şi doi de ani în regimentul de gardă Coldstream şi a fost demobilizat în 1893. În acest timp s-a căsătorit şi cununia a avut loc la capela din Turnul Londrei; soţia sa i-a dăruit doi fii. În portofel se mai găsea o fotografie fanată a bătrînului, făcută în 1882, la întoarcerea din Egipt. Purta o cască colonială albă, veston roşu, pantaloni de serj albastru, jambiere elegante din piele neagră şi o bandulieră din piele albă. Pe piept avea prinsă Medalia de Război egipteană, cu o baretă pentru bătălia de la Tel-el-Kebir, şi Steaua Khedivului. Printre efecte nu se afla nici o urmă legată de tatăl lui Maskelyne.

— E tragic, continuă micul Telford copleşit de emoţie. Mavis plînge întruna de cînd i-am spus. Cu toate că nu l-a întîlnit decît de două ori. Asta arată ce efect poate avea asupra cuiva un om cu o personalitate marcantă. A fost întotdeauna un perfect gentleman, aşa a fost Generalul.

Dar eu contemplam chipul din fotografia îngălbenită, cu ochii severi și mustața neagră, stufoasă, cu banduliera de piele albă și medaliile de război. Părea să arunce lumină asupra figurii lui Maskelyne, să-i ofere un miez. Nu era oare, mă întrebam, istoria unei reușite – reușita completă, în cadrul unui tipar conformist, a unui ciclu mai măreț decît viața individuală – anume, izbînda tradiției? Mă îndoiam că Maskelyne însuși ar fi dorit ca lucrurile să se fi întîmplat altminteri. Fiecare moarte poartă în ea un grăunte din care ai de învățat ceva. Și totuși, dispariția discretă a lui Maskelyne a avut un impact foarte slab asupra sentimentelor mele, deși am făcut tot ce mi-a stat în putință ca să-l mîngîi pe zdrobitul Telford. Dar curenții propriei mele vieți începeau acum să mă tîrască, pe nesimțite, către un viitor cu totul imprevizibil. Da, în toamna aceea minunată, cu torentele ei de frunze ruginii care cădeau în ploaie de aramă din copacii grădinii publice, în toamna aceea, Clea a devenit un subiect de îngrijorare pentru mine. Să se fi datorat, într-adevăr, faptului că auzise plînsul? Nu știu. Nu a recunoscut niciodată fățiș acest lucru. Uneori, încercam să-mi închipui că l-am auzit și eu – acel fragil scîncet de copil sau de cățeluș uitat afară; dar știam bine că nu auzisem nimic, absolut nimic. Firește, chestiunea putea fi privită și dintr-un punct de vedere foarte realist și clasată în categoria fenomenelor naturale pe care timpul le revizuiește și le reînnoiește după capriciile sale. Vreau să spun că iubirea se poate ofili, ca oricare altă plantă. Poate că, pur și simplu, dragostea ei bătea în retragere? Dar pentru a putea înregistra fazele acestei retrageri, mă simt obligat să o prezint în lumina altei cauze – oricît ar părea de halucinantă – și anume ca o apariție

a unui factor isolit, a unei forţe generate în zone obscure, dincolo de sfera imaginaţiei umane. Oricum, asaltul acestei forţe a fost de la bun început definitiv, marcat ca o dată pe un perete alb. S-a întîmplat pe paisprezece noiembrie, chiar înainte de ivirea zorilor. Toată ziua fuseserăm împreună, hoinărind prin oraş, trăncănind şi făcînd cumpărături. Clea îşi cumpărase nişte partituri pentru pian, iar eu îi făcusem cadou un parfum nou din Bazarul Parfumurilor. (Chiar în momentul cînd m-am trezit şi am văzut-o stînd, sau mai curînd ghemuindu-se, la fereastră, nările mi-au fost izbite de parfumul de pe încheietura mîinii mele, stropită de vînzătoare cu mostre din diverse flacoane.) Plouase în noaptea aceea. Şopotul domol al ploii ne legănase somnul. Înainte de a adormi, citiserăm împreună la flacăra lumînării.

Dar acum stătea la fereastră ascultînd, înţepenită într-o atitudine de interogare intensă, care îţi sugera o anxietate paroxistică. Îşi ţinea capul uşor înclinat într-o parte, ca pentru a trage cu urechea la fereastra fără perdea, dincolo de care zorii spălaţi de ploaie începeau să mijească peste acoperişuri. Ce aştepta să audă? N-o mai văzusem niciodată în asemenea atitudine. Am strigat-o şi a întors o clipă spre mine o faţă descompusă, care nu mă vedea – un gest enervat, de parcă vocea mea îi ştirbise membrana fină a concentrării. Şi cînd am coborît din pat, a strigat cu un glas gîtuit: „Oh, nu!!" şi, astupîndu-şi urechile cu palmele, a căzut în genunchi, tremurînd ca varga. S-ar fi zis că un glonţ îi străpunsese creierul. I-am auzit încheieturile trosnind în timp ce se ghemuia pe podea, cu trăsăturile contorsionate într-o grimasă. Mîinile îi erau atît de crispate pe urechi, încît nu i le-am putut desclesta şi, cînd am încercat să o ridic,

s-a prăbuşit din nou în genunchi, pe covor, cu ochii închişi, ca ieşită din minţi.

— Clea, pentru numele lui Dumnezeu, ce s-a întîmplat?

Un lung răstimp am rămas amîndoi în genunchi, absolut perplecşi. Continua să-şi ţină ochii strîns închişi. Simţeam vîntul rece strecurîndu-se pe sub fereastră. Tăcerea nu era spartă decît de exclamaţiile noastre. În cele din urmă, scoase un suspin adînc, mai curînd o lungă răsuflare sughiţată şi, desprinzîndu-şi mîinile de pe urechi, îşi întinse încet mădularele, de parcă ar fi vrut să se destindă dintr-o crampă dureroasă. Clătină din cap spre mine, pentru a-mi spune că nu se întîmplase nimic. Şi, mergînd ca un om beat, intră în baie, unde vomită violent în chiuvetă. Stăteam la fereastră, ca un somnambul; aveam senzaţia că fusesem smuls din rădăcini. În sfîrşit, reveni în cameră, se urcă în pat şi se întoarse cu faţa la perete.

— Clea, ce s-a întîmplat? am întrebat din nou, simţindu-mă ridicol şi inoportun.

Umerii îi tremurau sub mîna mea, dinţii îi clănţăneau de frig.

— Nu-i nimic, absolut nimic. O durere de cap îngrozitoare. Dar a trecut. Lasă-mă, te rog, să dorm.

Dimineaţă s-a sculat devreme ca să pregătească micul dejun. Era neobişnuit de palidă – acea paloare care se iveşte după o durere de dinţi aprigă. S-a plîns că e obosită şi că nu-şi poate aduna gîndurile.

— M-ai speriat azi-noapte, i-am spus, dar n-a răspuns nimic şi a schimbat vorba, cu o ciudată mină de îngrijorare şi suferinţă.

Mi-a cerut s-o las să-şi petreacă ziua singură, întrucît dorea să picteze, aşa că am plecat să fac

o plimbare lungă prin oraş, chinuit de gînduri incomplet formulate şi de presentimente pe care singur nu mi le puteam explica. Era o zi senină, cu o mare nervoasă, bulbucată. Valurile se împingeau în stînci ca pistoanele unei maşinării uriaşe. Nori imenşi de spumă explodau în văzduh, prăvălindu-se în stropi şuierători pe coama valului care urma. Am stat un timp îndelungat urmărind spectacolul, în vîntul care-mi smucea poalele pardesiului şi-mi pălmuia obrajii cu stropi reci. Ştiam, cred, că de la acest punct înainte totul va suferi o subtilă schimbare. Că intrasem, ca să spun aşa, sub o nouă galaxie de sentimente care aveau să altereze legătura noastră.

Vorbesc despre schimbare, dar de fapt aceasta nu s-a produs abrupt, coerent, definitiv. Nu, metamorfoza s-a petrecut cu relativă încetineală. Creştea şi descreştea ca o maree, ba năvălind, ba retrăgîndu-se. Erau perioade cînd, pe parcursul a săptămîni întregi, totul părea să fi revenit la normal şi retrăiam vechile extazuri cu o acuitate exacerbată acum de nesiguranţă. Brusc, pentru un scurt răstimp, ne contopeam iar unul în celălalt, ne identificam total, inseparabil – aripa neagră se ridica. Îmi spun acum – nu ştiu dacă pe drept sau nu – că acestea erau, probabil, perioadele în care nu mai auzise de multă vreme plînsul, pe care îl descrisese cîndva, în urmă, drept ceva asemănător cu mugetul unei cămile în durerile facerii, sau cu scrîşnetul unei oribile jucării mecanice. Dar ce semnificaţie putea avea un asemenea nonsens pentru oricine în afară de ea – şi cum putea justifica celelalte perioade, cînd cădea în muţenie şi îmbufnare, cînd devenea o versiune nervoasă şi posomorîtă a ei însăşi? Nu ştiu. Pot spune doar că acest nou personaj era predispus la lungi tăceri distrate şi la

neobișnuite crize de epuizare. Era în stare, de pildă, să adoarmă pe o canapea în mijlocul unei petreceri, și să înceapă să sforăie, de parc-ar fi fost doborîtă de oboseală, în urma unei veghi îndelungate. Insomnia începu și ea să-și joace rolul, drept care apela la doze relativ masive de barbiturice, pentru a o contracara. Și fuma excesiv.

— Cine-i persoana asta nervoasă pe care nu o recunosc? mă întrebă Balthazar, perplex, într-o seară cînd, după ce îl făcuse de doi bani pentru o glumă banală, plecase trîntind ușa după ea.

— Se petrece ceva cu ea, i-am răspuns.

Balthazar îmi aruncă o privire scrutătoare pe deasupra chibritului pe care-l aprinsese.

— Nu cumva e însărcinată? m-a întrebat.

— Nu, dar cred că a început să se sature de mine.

Pronunțarea acestor cuvinte a presupus un efort. Dar ele aveau meritul de a oferi o explicație plauzibilă pentru comportamentul Cleei – dacă nu preferai să crezi că e măcinată de temeri secrete.

— Răbdare! îmi spuse el. De așa ceva nu te saturi niciodată.

— Mă gîndesc serios să plec pentru o bucată de vreme.

— S-ar putea să fie o idee bună. Dar nu pentru prea multă vreme.

— Am să văd.

Uneori încercam, în felul meu stîngaci, s-o tachinez, ca să sondez sursele acestei anxietăți explozive.

— Clea, de ce privești mereu în urma ta... ce cauți?

Era o fatală eroare de tactică. Răspunsurile ei erau întotdeauna răstite și înciudate, ca și cum prin orice aluzie, cît de vagă, la starea ei,

nu făceam decît să o ironizez. Era intimidant să vezi cu ce repeziciune i se întunecă faţa şi i se crispează buzele. De parcă aş fi încercat să pun mîna pe o comoară tainică, pe care o păzea cu preţul vieţii ei.

Uneori era extrem de nervoasă. Îmi amintesc că o dată, cînd ieşeam dintr-un cinematograf, am simţit-o înţepenind brusc la braţul meu. I-am urmărit direcţia privirii. Se uita cu groază la un bătrîn a cărui faţă era toată brăzdată de cicatrice. Un cîrpaci grec, mutilat în urma unui bombardament. Îl cunoşteam cu toţii foarte bine din vedere şi ştiam că Amaril îi reparase figura, atît cît putuse. Am scuturat-o încet, cu un gest liniştitor şi imediat, a părut să se trezească. Şi-a îndreptat spatele şi, cu un uşor tremur nervos, mi-a spus grăbită:

— Haide! Să mergem!

Alteori, cînd făceam vreo aluzie imprudentă la îngrijorarea ei secretă – la felul înnebunitor de a părea tot timpul că ascultă ceva – furtunile şi puhoiul de acuzaţii care urmau nu făceau decît să-mi confirme adevărul ipotezelor şi anume că încearcă să se descotorosească de mine:

— Darley, eu nu-ţi fac bine. De cînd sîntem împreună, n-ai mai scris un rînd. N-ai nici un fel de proiect. Aproape că nici nu mai citeşti.

Cît de severi erau ochii ei superbi, şi cît de tulburaţi! M-am simţit obligat să-i răspund rîzînd. De fapt, eram convins sau aşa credeam, că nu voi ajunge niciodată scriitor. Impulsul de a mă destăinui omenirii pe această cale se dizolvase, se volatilizase. Gîndul la mica lume iritantă a cuvintelor tipărite pe hîrtie devenise insuportabil de supărător. Şi totuşi, nu suferam de pe urma faptului că mă părăsise elanul creator. Dimpotrivă, mă simţeam uşurat – fusesem eliberat

de servitutea față de aceste forme, care se dovediseră a fi un mijloc cu totul ineficient pentru a-ți comunica adevărul simțirilor.

— Clea, draga mea, i-am spus, continuînd să surîd jalnic și dorind, într-un fel, să-i răspund la acuzație și să o îmblînzesc: adevărul este că mă gîndesc să scriu o carte de critică.

— Critică! mă îngînă tăios, ca și cînd cuvîntul ar fi fost o insultă.

Și pe neașteptate, îmi trase o palmă puternică peste gură – o lovitură usturătoare, care-mi aduse lacrimi în ochi. Mă plesnise cu atîta forță, încît dinții de sus îmi tăiaseră interiorul buzei de jos. M-am retras în camera de baie, pentru că simțeam în gură gustul sărat al sîngelui. Era interesant să-mi văd în oglindă dinții conturați cu sînge. Arătam ca un căpcăun care tocmai se înfruptase dintr-o bucată de carne însîngerată a victimei. Furios la culme, mi-am clătit gura. Clea a intrat după mine și s-a așezat pe bideu, chinuită de remușcări.

— Te rog să mă ierți. Nu știu ce mi-a venit. Darley, te rog, iartă-mă!

— Încă un gest ca ăsta, i-am răspuns mînios, și te plesnesc între ochii ăștia frumoși, de-ai să mă ții minte.

— Îmi pare rău.

Îmi cuprinse umerii cu brațul și mă sărută pe ceafă. Sîngele mi se oprise.

— Ce naiba se întîmplă cu tine? m-am adresat imaginii ei din oglindă. Ce s-a petrecut cu tine în ultima vreme? Ne-am înstrăinat unul de celălalt, Clea.

— Știu.

— De ce?

— Nu știu.

Dar fața ei devenise din nou aspră și neclintită. Ședea pe bideu și își mîngîia îngîndurată, bărbia, din nou cufundată în lumea ei tainică. Pe urmă își aprinse o țigară și se întoarse în camera de zi. Cînd am revenit, am găsit-o stînd tăcută în fața unui tablou, contemplîndu-l cu o privire fixă, dar neatentă și aproape răuvoitoare.

— Cred că ar fi bine să ne despărțim pentru o vreme, am spus.

— Cum dorești, mi-a răspuns mecanic.

— Dar tu cum dorești?

A izbucnit brusc în plîns:

— Ah, încetează să mă supui la atîtea întrebări! Dacă nu mi-ai mai pune întrebare după întrebare! Parcă m-aș afla în fața unui judecător.

— Foarte bine, am să încetez.

Asta era doar una dintre numeroasele scene asemănătoare. Îmi devenise limpede că plecarea temporară din oraș era singurul mijloc de a o elibera – de a-i oferi timpul și spațiul necesar pentru... pentru ce? Nu știam. Mai tîrziu, în cursul iernii, am avut impresia că face febră seara și am provocat o altă scenă furtunoasă pentru că i-am cerut lui Balthazar s-o examineze. Totuși, în ciuda furiei, s-a lăsat destul de calmă în voia stetoscopului. Balthazar nu a descoperit nici o maladie fizică, în afară de un puls cam accelerat și o tensiune arterială mai ridicată decît limita normală. I-a prescris tonice, de care nici n-a vrut să audă. Slăbise mult la acea vreme.

Făcînd numeroase și răbdătoare anticamere, am reușit să găsesc o slujbă măruntă pentru care nu eram total necalificat și care, într-un fel, se potrivea cu planul general al lucrurilor – pentru că nu mă puteam gîndi la despărțirea de Clea ca la ceva definitiv, ca la o ruptură totală. Era vorba doar de o retragere deliberată, pe parcursul cîtorva

luni de zile, pentru a-i lăsa libertatea de a lua o decizie în ce privește viitorul. Se iviseră și factori noi, deoarece, o dată cu terminarea războiului, Europa devenise din nou accesibilă – dincolo de fronturile de luptă se deschidea un orizont nou. Aproape că încetasem să mai visăm la această enigmatică Europă măcinată de bombardamente, mușcată de foamete și de nemulțumiri. Și totuși, se găsea pe vechiul ei loc. Din toate aceste pricini, cînd am anunțat-o pe Clea de plecarea mea, nu am făcut-o nici cu amărăciune, nici cu suferință, ci i-am comunicat doar o hotărîre practică, pe care și ea ar fi trebuit s-o considere binevenită. Numai felul în care a rostit „Pleci?", reținîndu-și răsuflarea, mi-ar fi putut sugera, o clipă, că se teme să rămînă singură.

— Va să zică pleci, pînă la urmă?

— Doar pentru cîteva luni. Se construiește o stație de releuri pe insulă și au nevoie de cineva care cunoaște locurile și vorbește limba greacă.

— Te întorci pe insulă? m-a întrebat cu voce moale – și de astă dată nu am putut interpreta înțelesul intonației ei sau substratul întrebării.

— Numai pentru cîteva luni.

— Foarte bine.

Începu să se învîrtească în sus și-n jos pe covor, cu un aer perplex, privind în podea, adînc cufundată în gînduri. Deodată, înălță capul și se uită la mine cu o expresie înduioșată în care am recunoscut, cu o strîngere de inimă, amestecul de tandrețe și de remușcare pe care îl simți cînd, fără voia ta, îi faci pe alții să sufere. Era chipul Cleei de altădată. Dar știam că nu va dăinui și că, din nou, nemulțumirea care o rodea avea să-și arunce umbra neagră asupra legăturilor dintre noi. N-ar fi avut sens să mă încred încă o dată în ceea ce nu era decît o vremelnică, înșelătoare speranță.

— O, Darley, cînd pleci, dragul meu? mă întrebă luîndu-mi mîinile într-ale ei.

— Peste două săptămîni. Pînă atunci, cred că ar fi mai bine să nu ne vedem deloc. Nu are nici un rost să ne îndurerăm unul pe celălalt, cu toate certurile astea.

— Cum dorești.

— Am să-ți scriu.

— Da, bineînțeles.

Era o scenă de rămas-bun ciudată și indiferentă, după o legătură atît de adîncă. O sinistră anestezie ne amorțise sentimentele. În străfundurile mele palpita o durere, dar nu era suferința despărțirii. Searbăda strîngere de mînă pe care am schimbat-o între noi nu exprima decît o stranie dar sinceră delăsare a spiritului. Clea stătea pe un scaun, fumînd liniștită și urmărindu-mă în timp ce-mi adunam lucrurile și le îndesam în valijoara jerpelită pe care o împrumutasem de la Telford, în vara trecută, și uitasem să i-o mai restitui. Peria de dinți chelise și am aruncat-o. Vesta de pijama se rupsese la umăr, dar pantalonii erau nou-nouți și bine călcați, pentru că nu-i îmbrăcasem niciodată. Am strîns toate aceste obiecte cu sentimentul unui geolog care sortează specimene de roci dintr-o eră foarte îndepărtată. Cîteva cărți, niște hîrtii. Totul avea un aer de irealitate, în care nu se amesteca însă înțepătura nici unui regret.

— Cît de mult ne-a îmbătrînit și ne-a secătuit războiul! spuse Clea pe neașteptate, vorbindu-și parcă, sieși. Altădată ne-am fi gîndit să ne despărțim ca lumea, adică să ne rupem de noi înșine. Dar te poți rupe de... asta ?

Acum, cînd aștern pe hîrtie cuvintele în toată banalitatea lor, îmi dau seama că încerca, într-adevăr, să-și ia rămas-bun. Fatalitatea dorințelor

omenești! Pentru mine, viitorul se înfățișa deschis, liber; și nu concepeam nici o părticică din el care să n-o cuprindă într-un fel pe Clea. Despărțirea asta era... mă rog, era ca o schimbare de pansament pînă cînd se vindecă rana. Fiind o persoană lipsită de imaginație, nu mă puteam gîndi la un viitor care să-mi prezinte solicitări neașteptate; la ceva cu totul nou. Viitorul trebuie lăsat să se alcătuiască singur, peste vidul prezentului. Pentru Clea, însă, viitorul se și încheiase, înfățișîndu-i un zid gol. Sărmana făptură era speriată.

— Ei, s-ar spune că asta-i tot, am rostit în cele din urmă, luînd valijoara. Dacă ai nevoie de ceva, telefonează-mi, mă găsești în apartamentul lui Pombal.

— Știu.

— Deci, plec pentru un timp. La revedere.

În timp ce închideam ușa, am auzit-o strigîndu-mi numele nu o singură dată. Dar și aceasta nu era decît o speranță falsă, unul din micile ei accese de milă și tandrețe care mă amăgiseră de atîtea ori. Ar fi fost lipsit de sens să-i acord atenție, să mă întorc din drum, să deschid un nou ciclu de dezamăgiri. Am coborît scara, hotărît să ofer viitorului toate șansele de a se vindeca.

Era o zi luminoasă de primăvară și străzile păreau inundate de culoare. Senzația că nu aveam nicăieri unde să mă duc și nimic de făcut era deprimantă și reconfortantă totodată. M-am întors la apartamentul lui Pombal și am găsit pe poliță căminului o scrisoare din partea lui prin care mă anunța că, după toate probabilitățile, urma să fie transferat în scurt timp în Italia, așa încît nu mai poate reține apartamentul. Vestea m-a încîntat, pentru că în felul ăsta puteam renunța și eu la partea mea din contract, pe care oricum n-aș mai fi putut-o onora.

La început mi s-a părut curios, chiar puţin ameţitor, să fiu lăsat să mă descurc de unul singur, dar m-am obişnuit destul de repede cu noua mea stare. Mai cu seamă că aveam destul de lucru cu predarea postului de la cenzură şi iniţierea în muncă a succesorului meu, paralel cu documentarea şi strîngerea de informaţii practice pentru mica echipă de tehnicieni care urma să instaleze postul de radio pe insulă. Făceam naveta între cele două departamente cu profiluri diferite şi lucrul acesta îmi lua destul timp. M-am ţinut de cuvînt şi nu am mai încercat s-o văd pe Clea. Timpul se scurgea într-un soi de purgatoriu plasat între lumea dorinţei şi cea a despărţirilor – deşi, n-aş putea spune că încercam sentimente bine definite: nu eram conştient nici de regrete, nici de nostalgii.

Aşa stătea situaţia cînd sosi ziua fatală, sub auspiciile surîzătoare ale unui soare radios de primăvară, destul de fierbinte pentru a încuraja muştele să se prăsească pe geamuri. Bîzîitul lor m-a deşteptat. Camera era scăldată în lumină. Orbit o clipă de strălucire, aproape că nu am recunoscut persoana zîmbitoare aşezată la picioarul patului, aşteptînd să deschid ochii. Era Clea, cea din versiunea ei iniţială dată acum uitării, ca să spun aşa, îmbrăcată cu o rochie de vară proaspătă imprimată cu frunze de viţă, cu sandale albe şi părul aranjat într-o coafură cu totul nouă. Fuma o ţigară al cărei fum se încolăcea în rotocoale argintii, deasupra capetelor noastre, iar faţa ei surîzătoare părea complet destinsă, neumbrită nici de cea mai vagă îngrijorare. M-am uitat fix la ea, pentru că era – în mod precis şi fără nici un echivoc – Clea pe care o va păstra memoria mea; în ochi îi licărea iarăşi o tandreţe uşor maliţioasă.

— Ei bine, am spus cu uimire buimăcită încă de somn. Ce te...? şi i-am simţit răsuflarea caldă pe obraz cînd s-a aplecat peste mine ca să mă sărute.

— Darley, mi-am amintit deodată că pleci mîine; şi azi are loc *Mulid*-ul lui El Scob. N-am putut rezista ispitei de a petrece ziua împreună şi de a ne duce, diseară, în pelerinaj la sanctuar. Spune că eşti de acord, te rog! Uite ce soare minunat! E destul de cald ca să ne putem scălda, şi l-am putea lua şi pe Balthazar.

Încă nu eram complet treaz. Uitasem cu totul de ziua numelui bătrînului pirat.

— Dar ziua de Sfîntul Gheorghe a trecut de mult. Nu-i la sfîrşitul lui aprilie?

— Dimpotrivă. Metoda lor absurdă de a calcula calendarul după fazele lunii a transformat ziua de Sfîntul Gheorghe într-o sărbătoare fără dată fixă, ca şi toate celelalte. Acum, Scobie urcă şi coboară pe calendar, ca toţi sfinţii locali. De fapt, Balthazar mi-a telefonat ieri, ca să-mi amintească, altfel mi-ar fi scăpat şi mie.

Se opri o clipă ca să-şi pufăie ţigara.

— Nu s-ar cuveni să pierdem asemenea sărbătorire, nu-i aşa? întrebă cu o uşoară tristeţe.

— Bineînţeles. E frumos din partea ta c-ai venit să mă anunţi.

— Şi insula? N-ai putea veni cu noi pe insulă?

Era ora zece. Nu îmi era greu să-i telefonez lui Telford şi să-l anunţ, sub un pretext oarecare, că nu pot să trec pe la birou. Îmi sărea inima în piept de bucurie.

— Aş fi încîntat, am răspuns.

Cum stăm cu vîntul? Calm ca o călugăriţă; şi curenţi uşori dinspre vest. Ideal pentru cuter. Eşti sigur că poţi veni?

Adusese cu ea o mică damigeană acoperită cu un înveliş de răchită şi un coş de merinde.

— Mă duc să fac ceva provizii. Între timp te îmbraci şi ne întîlnim peste o oră la Yacht Club.

— Da. Splendidă idee!

Mai ales că-mi oferea şi timpul de a trece pe la birou ca să cercetez poşta de dimineaţă. Într-adevăr o idee splendidă, pentru că ziua era strălucitoare, promiţînd o după-amiază călduroasă, ca de vară. Coborînd agale pe Marea Cornişă, am privit fascinat pînza de ceaţă transparentă care aburea fin orizontul şi liniştita întindere albastră a mării. Oraşul scînteia în soare ca o bijuterie. În bazinul interior, lunecau micile ambarcaţiuni, parodiate de reflexiile lor tremurătoare. Minaretele sclipeau. În cartierul arab, căldura încinsese mirosurile familiare de gunoi şi noroi uscat, de garoafe şi iasomie, de sudoare animală şi de trifoi. Pe Tatwig Street, gnomi tuciurii, cu fesuri roşii ca nişte ghivece de flori, cocoţaţi pe scări, întindeau ghirlande de steguleţe multicolore de la un balcon la altul. Simţeam soarele încălzindu-mi degetele. Am trecut pe lîngă vechiul Pharos, ale cărui dărîmături şi cioburi, încă mai astupă apele joase din jurul peninsulei. Îmi aduceam aminte că Toby Mannering intenţionase cîndva să deschidă o dugheană de curiozităţi, în care să vîndă fragmente din ruinele Farului, în chip de *presse-papiers*. Scobie urma să le spargă cu un ciocan şi el să le distribuie apoi în lumea întreagă. De ce renunţase? Nu-mi mai puteam aminti. Poate că Scobie considerase misiunea lui prea anevoioasă? Sau poate că ideea se încrucişase cu celălalt proiect, anume de a vinde copţilor apă din Iordan, la un preţ foarte competitiv? Undeva, se auzea o fanfară militară.

Mă aşteptau la debarcader. Balthazar mi-a făcut semn, fluturîndu-şi bastonul. Purta sandale şi pantaloni albi, o cămaşă colorată şi o veche pălărie de panama îngălbenită.

— Prima zi de vară! am strigat vesel.

— Da' de unde, croncăni Balthazar. Uită-te la ceaţa de colo. Şi-apoi soarele arde prea tare. Am făcut rămăşag cu Clea pe o mie de piaştri că în după-amiaza asta vom avea o furtună cu tunete şi fulgere.

— Cobeşte ca întotdeauna, spuse Clea, zîmbind.

— Îmi cunosc eu Alexandria, ne asigură Balthazar.

Şi astfel, glumind inofensiv, am pornit toţi trei, Clea manevrînd cîrma cuterului. În golf nu se simţea nici o boare de vînt şi ambarcaţiunea înaintă greoi, pînă cînd intră în vîltoarea curenţilor care se învîrtejesc la gura portului. Pluteam pe lîngă nave de război şi pacheboturi, înfruntînd şovăielnic apele capricioase ale canalului principal, cu pînza bărcii încă pleoştită, pînă cînd, în sfîrşit, am ajuns la îngrămădirea de forturi cenuşii care marchează intrarea în bazinul exterior. Aici apele sînt întotdeauna neastîmpărate, valurile încălecîndu-se, împinse de hula portului, aşa încît barca a săltat un timp şi s-a lăsat tîrîtă în derivă, pînă cînd, brusc, şi-a recăpătat echilibrul, s-a îndreptat şi a pornit să spintece marea, cu pînzele falnic umflate de vînt. Şuiera peste ape ca un peşte zburător, de parc-ar fi vrut să înţepe cu vîrful catargului o stea. Stăteam întins la pupa, contemplînd strălucirea soarelui filtrată prin pînze şi ascultînd plescăitul valurilor despicate de prora elegantă a cuterului. Balthazar fredona o melodie. Încheietura mîinii bronzate a Cleei se odihnea pe cîrmă cu o neglijenţă înşelătoare. Pînzele erau încordate. Acestea sînt încîntătoarele plăceri ale unei curse

pe mare, pe o vreme perfectă. Mă lăsam îmbătat de o desfătare mută, un amestec de senzaţii luxuriante iscate de soarele cald, de vîntul jucăuş, de atingerile răcoroase ale spumei care ne împroşca obrajii. Am făcut un ocol mare spre răsărit, înainte de a vira şi a acosta pe insulă. Executasem atît de des această manevră împreună, încît Clea o ştia acum cu ochii închişi: trecea de insula lui Narouz şi aprecia momentul exact cînd întorcea cuterul drept în bătaia vîntului, apoi rămînea locului, tremurînd ca o geană, pînă cînd eu strîngeam pînzele şi mă căţăram pe ţărm, ca să fixez parîma...

— Frumoasă mişcare, spuse Balthazar, admirativ, sărind drept în apă, şi apoi: Dumnezeule, e fantastic de caldă!

— Ce ţi-am spus eu? interveni Clea, în timp ce căuta ceva în dulăpior.

— Asta nu face decît să confirme prezicerea mea în legătură cu furtuna.

Şi, în mod curios, chiar în clipa aceea se auzi un bubuit distinct de tunet, venind din cerul fără nici un nor.

— Vedeţi! triumfă Balthazar. O să ne ude pînă la piele şi tu o să-mi plăteşti rămăşagul, Clea.

— Las' că vedem noi.

— N-a tunat, a fost o manevră de coastă, am intervenit eu.

— Aiurea! mi-o trînti Balthazar.

Am legat cuterul şi am adus proviziile pe ţărm. Balthazar se întinse pe spate, cu pălăria pe nas, colosal de bine dispus. Refuza să se scalde, afirmînd că e un înotător slab, aşa încît Clea şi cu mine am plonjat din nou singuri, în groapa bine cunoscută pe care o neglijasem întreaga iarnă. Nimic nu se schimbase. Santinelele erau la postul lor, grupate într-o conferinţă mută, deşi

curenţii de iarnă le modificaseră oarecum poziţia, împingîndu-le mai aproape de epavă. I-am salutat, cu ironie dar şi cu respect, recunoscînd în aceste gesturi de odinioară, ca şi în zîmbetele noastre subacvatice, o fericire care ne era familiară şi care renăscuse din simplul fapt că înotam iar împreună. S-ar fi zis că sîngele începuse din nou să circule prin nişte vene de mult sclerozate. Am prins-o de un călcîi şi am răsucit-o într-un lung salt peste cap, împingînd-o spre marinarii morţi, iar ea, învîrtindu-se cu multă dexteritate, şi-a luat revanşa strecurîndu-se prin spate şi lăsîndu-se cu mîinile pe umerii mei, pînă cînd m-am scufundat; a ţîşnit apoi la suprafaţă, înainte ca eu să pot trece la represalii. Aici, în timp ce şerpuia prin apă cu spiralele părului lung inelîndu-i-se pe spate, am regăsit din nou vechea imagine a Cleei. Timpul mi-o restituise, întreagă şi intactă – „naturală precum muza cu ochii cenuşii a unei cetăţi" – ca să citez din poemul grecesc. Degetele care-mi apăsau umerii mi-o reevocau într-o imagine fugară dar precisă pe Clea, cea cu care mă zbenguisem de atîtea ori prin groapa tăcută.

Şi pe urmă, să stai din nou întins în soare, sorbind vin roşu de Saint Menas, în timp ce Clea rupea pîinea rumenă şi caldă, sau scotocea în coş după un anumit soi de brînză sau după o grămăjoară de curmale; şi în timp ce Balthazar (pe jumătate aţipit) ne ţinea o prelegere despre viile lui Ammon, despre regii din regatul Harponilor şi bătăliile lor, sau despre vinul de Mareotis căruia nu istoria, ci bîrfitorul ăla de Horaţiu îi atribuise toanele şi tulburările mintale ale Cleopatrei... („Istoria aprobă totul, iartă totul – chiar şi ceea ce nu ne putem ierta noi înşine.")

Şi astfel, după-amiaza caldă înainta lent, iar noi ne însoream, întinşi pe prundişul fierbinte; şi, în cele din urmă – spre marea bucurie a lui Balthazar şi spre dezamăgirea Cleei –, prevestita furtună şi-a făcut apariţia, anticipată de un nor greu, livid, care s-a precipitat dinspre est şi s-a lăţit deasupra oraşului, învineţind cerul. Şi la fel de brusc – ca o sepie speriată care-şi pompează cerneala înnegurînd subit o apă cristalină – ploaia a început să se reverse în pînze lucitoare, în timp ce tunetele mugeau şi bombăneau. La fiecare bubuit, Balthazar bătea din palme cu încîntare – nu numai pentru că previziunea lui se dovedise justă, dar şi pentru că noi şedeam în plin soare, huzurind, mîncînd portocale şi bînd vin sub un cer şi în faţa unei mări de un albastru netulburat.

— Nu mai croncăni, îl dojeni Clea cu severitate.

Era una din furtunile capricioase, atît de frecvente la începutul primăverii, cu schimbări precipitate de temperatură, provocate de mare şi de deşert. O furtună care, într-o clipită, prefăcea străzile în adevărate puhoaie; şi care nu dura niciodată mai mult de o jumătate de oră. Curînd, norul opac avea să fie măturat de o rafală de vînt, care-l va spulbera fără urmă.

— Şi ascultaţi ce vă spun eu, urmă Balthazar îmbătat de succesul previziunii sale. Cînd ne vom întoarce oraşul va fi complet uscat, uscat iască.

Dar acea după-masă ne-a mai regalat cu un fenomen, insolit – care apare rareori vara în apele Alexandriei, producîndu-se mai ales în zilele ce preced vijeliilor de iarnă, cînd barometrul scade abrupt. La un moment dat, apele gropii s-au întunecat simţitor, s-au coagulat şi apoi au devenit fosforescente. Clea a fost prima care a observat.

— Ia uitaţi-vă! a strigat extaziată, înfundîndu-şi călcîiele în apa joasă de la mal şi urmărind apoi luminiţele cît vîrful acului care păreau să-i ţîşnească din piele. Fosfor!

Balthazar se lansă într-o dizertaţie savantă despre microorganismele care produc acest spectacol, dar noi, fără să-i acordăm prea multă atenţie, am plonjat alături şi ne-am lăsat spre fund, prefăcuţi în două siluete de foc, scînteile ţinîndu-ne din vîrfurile degetelor de la mîini şi de la picioare cu scăpărările electricităţii statice. Un înotător văzut sub apă în asemenea condiţii seamănă cu un vechi tablou care înfăţişează căderea lui Lucifer, literalmente în flăcări. Pîrîitul electric era atît de puternic, încît ne miram că nu ne arde pielea. Ne jucam, ca două comete scăpărătoare, printre mateloţii muţi, încremeniţi, urmărindu-ne poate în gînd, sacii lor de pînză răspunzînd uşor la agitaţia apelor.

— Norul se şi ridică! îmi strigă Balthazar cînd am ieşit la suprafaţă ca să iau o gură de aer.

Curînd, şi fosforescenţa avea să pălească, să se stingă. Nu ştiu din ce pricină, Balthazar se urcase la pupa cuterului, poate ca să privească dintr-un punct mai înalt năprasnica furtună care se abătuse asupra oraşului. M-am rezemat cu braţele de bord, ca să-mi trag în voie răsuflarea. Despachetase vechea puşcă a lui Narouz şi o ţinea neglijent pe genunchi. Clea răsări din ape cu un plescăit de fericire, rămase la suprafaţă doar atît cît să strige:

— E superb, focul ăsta! apoi îşi îndoi trupul sprinten şi se cufundă iar.

— Ce faci cu puşca asta? l-am întrebat distrat pe Balthazar.

— Vreau să văd cum funcţionează.

Introdusese un harpon în ţeavă şi deplasase trăgaciul.

— E încărcată, i-am spus. Bagă de seamă.

— Da, o descarc imediat.

În momentul acela Balthazar se înclină în faţă şi făcu singura remarcă serioasă din tot ce înşirase întreaga zi:

— Ştii, îmi spuse, cred c-ai face mai bine s-o iei şi pe Clea în călătoria ta. Am o presimţire că n-ai să te mai întorci niciodată la Alexandria. Ia-o pe Clea cu tine.

Şi, înainte de a-i putea răspunde, s-a produs accidentul. În timp ce vorbea, moşmondea ceva la puşcă. Şi, nu ştiu cum, arma i-a scăpat din mîini şi a căzut cu o bufnitură puternică, ţeava izbind bordul cuterului la cinci centimetri de obrazul meu. În timp ce săream în spate, speriat, am auzit şuierul ca de cobră al compresorului şi ţăcănitul sec al trăgaciului. Harponul a spintecat apa chiar în dreptul meu, ondulîndu-şi în urmă-i firul lung, verde.

— Pentru numele lui Dumnezeu! am strigat.

Balthazar era palid ca ceara, de spaimă şi de uimire. Se pierdu în exclamaţii semiarticulate de scuză şi de groază.

— Doamne, ce-am făcut?

Auzisem pocnetul surd al oţelului care se înfipsese în ceva, jos, în fundul gropii. Am rămas amîndoi împietriţi o secundă, acelaşi gînd sfredelindu-ne concomitent minţile. Cînd i-am văzut buzele mişcîndu-se, încercînd să articuleze numele „Clea", am simţit un val de întuneric năpădindu-mi spiritul – un văl negru care se ridica şi tremura pe la margini; şi un impuls precipitat, ca un freamăt de aripi gigantice. Înainte de a fi izbutit să murmure numele, mă şi azvîrlisem în apă, urmărind firul lung, verde, cu

întreaga derută a Ariadnei; se adăuga și iritarea încetinelii, pe care numai o inimă bolnavă de groază o poate cunoaște. Știam, în mintea mea, că înotam viguros – și totuși înaintam într-un ritm lent, ca într-un film derulat cu încetinitorul, în care acțiunile umane sînt descompuse și lungite la infinit, întinse ca o caramea. Cîți ani-lumină îmi vor trebui pînă să ajung la capătul acestui fir? Și ce voi găsi acolo? Plonjam adînc, tot mai adînc, prin fosforescența care licărea din ce în ce mai slab, către profunzimile umbroase și răcoroase ale gropii.

La capătul dinspre extremitatea depresiunii, lîngă epavă, am deslușit o mișcare convulsivă, contorsionată, și am recunoscut vag silueta Cleei. Părea foarte preocupată de un joc din acelea copilărești pe care le jucaserăm de atîtea ori împreună sub apă. Trăgea cu furie de ceva, proptindu-se cu picioarele în lemnăria epavei – și trupul ba i se încorda, ba i se relaxa. Deși firul verde ducea spre ea, am încercat un val de ușurare – probabil că încerca să extragă harponul și să-l aducă la suprafață. Ba nu; pentru că se învîrtea pe loc, ca beată. M-am strecurat pe lîngă ea ca un țipar, bîjbîind cu mîinile. Simțindu-mi apropierea, întoarse capul, de parc-ar fi vrut să-mi spună ceva. Părul ei lung îmi plutea în fața ochilor, împiedicîndu-mi vederea; n-am putut deslușI durerea disperată care trebuie să-i fi fost zugrăvită pe chip, pentru că apa transformă orice expresie a feței omenești în grimasa imbecilă, cu ochi bulbucați, a sepiei. Acum însă, își arcui din nou spinarea într-o mișcare încordată și își scuturâ capul spre spate, astfel încît părul să-i poată pluti liber, deasupra creștetului – era gestul cuiva care-și dă la o parte un veșmînt, ca să-și arate o rană. Și am văzut. Mîna dreaptă îi fusese străpunsă de harpon și țintuită de lemnăria epavei.

„Cel puţin, bine că nu i-a străpuns trupul!“ ţipa mintea mea cu uşurare, încercînd să se consoleze singură; dar uşurarea se prefăcu foarte curînd în disperare cînd, încleştîndu-mă de tija de oţel, mi-am proptit şi eu tălpile de lemnărie, trăgînd cu toată forţa, pînă ce am simţit că-mi plesnesc muşchii. Harponul nu se clintea nici cu un milimetru. (Nu, dar totul făcea parte dintr-un vis incomprehensibil, plăsmuit poate de spiritele moarte ale celor şapte figuri meditative care urmăreau cu atîta atenţie, cu atîta interes eforturile noastre complicate – noi, care nu mai eram liberi şi agili ca nişte peşti, ci greoi, pironiţi ca homarii prinşi într-o cursă.) Mă zbăteam din răsputeri să smulg săgeata de oţel, supraveghind cu coada ochiului lungul şirag de bule albe care se degajau din gîtlejul Cleei. Îi simţeam muşchii înmuindu-i-se, retrăgîndu-se. Treptat, se lăsa în voia toropelii apei albastre, era lent cotropită de somnul-apei, care-i adormise şi pe mateloţi. Am scuturat-o zdravăn.

Nu pot afirma că vreun act din cele ce-au urmat ar fi fost dictat conştient de voinţa mea – căci furia demenţială care pusese stăpînire pe mine nu aparţinea gamei de emoţii pe care le-aş fi putut recunoaşte ca fiind ale mele. Depăşea, prin violenţa ei rapace, tot ce simţisem pînă atunci, în întreaga mea viaţă. În acest ciudat vis subacvatic, situat dincolo de timp, îmi auzeam creierul zbîrnîind ca un clopot de ambulanţă, încercînd să risipească legănările adormitoare şi languroase ale tenebrelor verzui. Brusc, am simţit pintenii unei spaime de neîndurat. S-ar fi zis că, pentru prima oară, mă confruntam cu mine însumi – sau poate cu un alter ego modelat după chipul unui om de acţiune pe care nu-l bănuisem şi nu-l recunoscusem niciodată în mine. Cu o

smucitură puternică am ieşit la suprafaţă, chiar sub nasul lui Balthazar:

— Cuţitul! i-am cerut sorbind aerul proaspăt.

Ochii lui au privit fix într-ai mei, ca peste marginea unui continent scufundat, cu o expresie de milă şi oroare; emoţii conservate, fosilizate, din perioada glaciară a memoriei omeneşti. Şi frică înnăscută. Începu să bîiguie toate întrebările care-i năvăleau în minte – „ce", „cum", „cînd" – învălmăşindu-se doar într-un sufocat „ccch" – un horcăit interogativ, pătruns de spaimă.

Cuţitul de care îmi adusesem aminte era o baionetă italiană, transformată în pumnal şi ascuţită ca un brici. Ali barcagiul operase adaptarea şi fusese foarte mîndru de rezultat. O folosise pentru ajustarea parîmelor, matisarea sau înlocuirea cablurilor şi aşa mai departe. În cele cîteva secunde cît Balthazar a scotocit după cuţit, am rămas la suprafaţă, cu ochii închişi, cu gura larg deschisă, inspirînd parcă întregul firmament. Pe urmă am simţit între degete mînerul de lemn şi, fără a cuteza să-i mai arunc o privire lui Balthazar, mi-am înălţat călcîiele spre cer şi am plonjat iar pe propriile mele urme, de-a lungul firului verde.

Zăcea acolo, inertă, plutind lasciv, cu părul lung unduindu-i în spate; valurile uşoare se ondulau peste trupul suspendat, străbătîndu-l parcă, asemenea unui fluid electric. Totul era nemişcat: pardoseala gropii presărată cu paiete argintii de lumină solară, santinelele atente şi mute, statuile împodobite cu ghirlande de alge care se legănau molatic. Chiar în timp ce-i ciopîrţeam mîna, în mintea mea se pregătea un imens spaţiu vid, care trebuia să se acomodeze cu ideea morţii ei. Un spaţiu vast cît un continent neexplorat, de pe hărţile spiritului. N-a trecut mult pînă cînd am simţit trupul degajîndu-se, sub cumplita

pedeapsă. Apa se înnegrise. Am dat drumul cuţitului şi, cu un brînci puternic, am îndepărtat trupul Cleei de epavă; l-am prins sub braţ şi m-am înălţat spre suprafaţă. Mi s-a părut că durează o eternitate – o interminabilă succesiune de bătăi de inimă – în acea lume de mişcări încetinite. Ne-am izbit de aer cu un şoc care mi-a tăiat răsuflarea – de parcă m-aş fi lovit cu capul de plafonul universului. În apa joasă de la ţărm, am tîrît corpul Cleei greu şi ţeapăn ca un butuc îmbibat de apă. Am auzit ţăcănitul slab al danturii lui Balthazar căzînd pe fundul bărcii, cînd sări în apă lîngă mine. Am tîrît-o pe ţărm, icnind ca nişte docheri, căznindu-ne să-i prindem mîna amputată din care gîlgîia sîngele. Balthazar părea un electrician trudindu-se să capteze şi să izoleze un fir de înaltă tensiune, care se rupsese. Înşfăcă mîna şi o încleştă ca într-o menghină. L-am văzut brusc, cu ochii minţii, în chip de băieţaş, cramponîndu-se nervos de mîna mamei lui, la priveliştea unei gloate de copii, sau la traversarea unei alei pe care băieţii îl atacaseră cîndva cu pietre... Printre gingiile roze reuşi să articuleze cuvîntul „Sfoară!" Din fericire, se găsea un ghem în dulăpiorul cuterului.

— Dar e moartă! am strigat eu şi, la auzul cuvîntului, mi s-au oprit bătăile inimii şi am fost pe punctul de a leşina.

Zăcea, ca o pasăre doborîtă, pe îngusta fîşie de pietriş de la ţărm. Balthazar, aproape îngenuncheat în apă, se crampona frenetic de mîna aceea la care nici nu suportam să mă uit. Dar din nou veni spre mine glasul necunoscutului alter ego şi mă ajută să confecţionez un garou, în care am vîrît un creion şi i l-am înmînat lui, ca să comprime artera. Cu mare dificultate am întors-o cu faţa în jos şi m-am zvîrlit cu toată greutatea corpului pe spatele ei,

ca şi cum aş fi căzut de la mare înălţime. I-am simţit plămînii încărcaţi de apă tresăltînd sub brutala apăsare. Iar şi iar, rar, dar cu mare violenţă, am început să mă las pe ea şi să mă ridic, presînd-o şi storcînd-o în acest jalnic simulacru al actului sexual: a salva o viaţă, a concepe o viaţă. Balthazar părea că se roagă. Pe urmă se ivi un slab semn de speranţă: buzele livide se întredeschiseră lăsînd să se scurgă puţină apă de mare amestecată cu lichid vomitat. Nu însemna nimic, desigur, dar amîndoi am strigat ca în faţa unui augur favorabil. Închizîndu-mi ochii, îmi încordam încheieturile mîinilor pentru a putea însufleţi plămînii aceia îmbibaţi, pentru a-i strivi şi a-i goli de apă. Sus-jos, sus-jos, continuam să pompez, într-un ritm încet şi brutal. Îi simţeam oasele fragile trosnind sub mîinile mele. Dar nu dădea semne de viaţă. Refuzam să accept însă gîndul că e moartă, deşi o parte a minţii mele era convinsă de acest lucru. Mă încăpăţînam nebuneşte să resping faptul, să răstorn întregul proces al naturii şi, printr-un act de voinţă, să o forţez să trăiască. Această hotărîre mă uimea, pentru că se profila ca o imagine clară şi precis definită pe fondul de cumplită oboseală fizică, de gemete şi broboane de sudoare pricinuite de neîncetatul meu efort. Îmi dădeam seama că hotărîsem sau să o readuc la viaţă, sau să zac şi eu acolo, pe fundul gropii, alături de ea; de unde, din ce zone ascunse ale voinţei se născuse o asemenea hotărîre, n-aş putea spune. Se făcuse foarte cald. Transpiraţia îmi curgea şiroaie. Balthazar continua să-i ţină strîns mîna, mîna de pictor, umil ca un copil la picioarele mamei. Lacrimile i se prelingeau de-a lungul nasului. Îşi clătina capul dintr-o parte în alta, cu acel gest tipic evreiesc de remuşcare şi de disperare şi,

printre gingiile edentate, se strecura vechiul vaier de la Zidul Plîngerii „Aii, Aii!" Dar foarte încet, ca şi cum s-ar fi temut să n-o trezească.

În cele din urmă, eforturile noastre au fost răsplătite. Deodată, asemenea unui burlan care se revarsă în şanţ sub presiunea unei ploi torenţiale, gura i se deschise şi expulză o mare cantitate de apă de mare şi resturi de mîncare încă nedigerată : bucăţele de pîine muiată şi de portocală. Ne-am uitat amîndoi cu încîntare la aceste lături, ca la un trofeu important. Acum îi simţeam plămînii răspunzînd sub apăsarea mîinilor mele. Cîteva pistonări energice ale brutalului motor şi un frison păru să-i străbată muşchii. La fiecare nouă apăsare plămînii mai expulzau puţină apă, în silă, dureros. Şi pe urmă, după mult timp, am auzit un scîncet slab. Probabil că o durea, aşa cum îl dor pe noul-născut primele încercări de a respira. Trupul Cleei protesta pînă la ultima fibră la această renaştere forţată. Şi, dintr-o dată, trăsăturile feţei albe se mişcară, se alcătuiră într-o expresie de durere şi protest („Da, dar te *doare* cînd înţelegi.").

— Continuă ! strigă Balthazar cu o voce nouă, tremurătoare şi triumfătoare.

Nu era nevoie să-mi ceară. Acum, faţa i se contracta uşor şi, la fiecare apăsare, se crispa într-o grimasă de suferinţă. Era ca şi cum aş fi încercat să pun în funcţiune un motor diesel îngheţat. În cele din urmă se petrecu un al doilea miracol – deschise nişte ochi foarte albaştri, orbi, cu privirile rătăcite, studiind o secundă bolovanii din faţa nasului. Pe urmă îi închise din nou. Durerea îi întuneca trăsăturile, dar pînă şi durerea era un triumf – pentru că faţa ei exprima acum o emoţie vie, care înlocuise livida şi încremenita mască a morţii.

— Respiră! am strigat. Balthazar, respiră!

— Respiră, repetă şi el, cu un fel de extaz imbecilizat.

Respira, cu mici spasme, neîndoielnic dureroase. Între timp primisem şi alte ajutoare. Fuseserăm amîndoi atît de concentraţi, încît nu observaserăm că o ambarcaţiune mică intrase în măruntul golf. Era barca de patrulare a portului. Ne văzuseră şi îşi dăduseră seama că avusese loc un accident.

— Slavă Domnului! strigă Balthazar, fluturîndu-şi braţele ca un corb bătrîn.

Glasuri animate, englezeşti, ne întrebau de pe apă dacă avem nevoie de vreun ajutor; doi marinari se căţărară pe coastă şi veniră lîngă noi.

— Să-i dăm o gură de coniac.

— Nu! strigă Balthazar. Nu-i daţi coniac.

Marinarii aduseră o prelată şi am ambalat-o uşurel, ca pe Cleopatra. Pentru braţele lor robuste probabil părea uşoară ca un fulg. Mişcările lor stîngace, tandre, erau impresionante.

— Uşurel, cap-sec! Umblă încet cu doamna.

— Garoul de pe arteră trebuie supravegheat. Du-te cu ei, Balthazar.

— Şi tu?

— Duc cuterul la debarcader.

N-am pierdut timp. În cîteva clipe, amabarcaţiunea cu motor a patrulei porni spre ţărm cu zece noduri viteză. Am auzit un marinar întrebînd:

— Dar o ceaşcă de Bovril cald?

— Asta-i o idee grozavă, răspunse Balthazar.

Era muiat pînă la piele. Pălăria îi plutea pe apă, lîngă mine. Deodată îi veni o idee şi, aplecîndu-se peste pupă, îmi strigă:

— Dinţii! Nu uita să-mi aduci dinţii!

I-am urmărit pînă cînd au dispărut din raza mea vizuală, apoi m-am aşezat şi am rămas o

bună bucată de vreme cu capul în mîini. Spre surpriza mea, am constatat că tremuram tot, ca un cal speriat. Şi aveam o durere de cap de nu vedeam cu ochii. M-am urcat în cuter şi am scotocit după sticla cu coniac şi după ţigări. Puşca zăcea trîntită la prora. Am aruncat-o peste bord cu o înjurătură şi am privit-o cum se cufundă, încet, în groapă. Pe urmă am ridicat pînzele şi am întors cuterul pe toată lungimea ca să-l aduc în bătaia vîntului. A durat mai mult decît credeam, pentru că briza de seară îşi schimbase direcţia cu cîteva grade şi a trebuit să descriu un arc de cerc larg pînă am reuşit să prind vîntul. Ali mă aştepta pe chei. Aflase de întreaga situaţie şi Balthazar îmi trimisese vorbă prin el că o dusese pe Clea la spitalul evreiesc.

De îndată ce-am putut găsi un taxi, l-am luat. Am străbătut oraşul în mare viteză. Străzile şi clădirile zburau pe lîngă mine, învălmăşite într-un fel de ceaţă. Le vedeam parcă pe geamuri aburite de ploaie. Auzeam contorul maşinii ticăind ca o inimă. Undeva, într-o cameră albă, Clea zăcea, probabil, bînd sînge prin gaura unui ac de argint. Picătură cu picătură, sîngele va trece în vena mediană, pulsaţie cu pulsaţie. Nu mai exista nici un motiv de îngrijorare, îmi spuneam; şi apoi, amintindu-mi de mîna ciopîrţită, mi-am izbit cu furie pumnul de peretele capitonat al taxiului.

Am urmat-o pe infirmiera de serviciu de-a lungul coridoarelor verzi, anonime, ai căror pereţi zugrăviţi în ulei transpirau umezeală. Becurile albe, fosforescente, care ne punctau înaintarea păreau înfipte în obscuritate, ca nişte licurici obezi. Probabil că o instalaseră, mi-am spus, în singura rezervă cu un pat cu perdele, păstrată în trecut pentru cazurile grave, lipsite de

speranţă. Acum devenise camera de urgenţă. O senzaţie de familiaritate fantomatică începea să pună stăpînire pe mine. În trecut, în această cameră venisem s-o vizitez pe Melissa. Probabil că acum, Clea zăcea în acelaşi pat îngust de fier, în colţul de lîngă perete. („Numai viaţa reală poate imita arta pînă la asemenea punct.")

În faţa uşii, pe coridor, am dat peste Amaril şi Balthazar, aşteptînd amîndoi, cu expresii ciudat de îndurerate, în faţa unui cărucior pe care tocmai îl împinsese o soră de serviciu. Conţinea un număr de radiografii încă umede şi lucioase, proaspăt developate, suspendate cu cîrlige de un fir. Cei doi medici le studiau îngrijoraţi, gravi, parcă aveau de soluţionat o problemă de şah. Balthazar mă zări şi se întoarse spre mine, cu faţa iluminată.

— E salvată, îmi spuse, dar cu o voce frîntă, în timp ce-mi strîngea mîna.

I-am înmînat placa dentară şi a roşit, după care a strecurat-o în buzunar. Amaril purta ochelari cu rame de baga. Se întrerupse din studierea radiografiilor umede, suspendate pe fir, şi se întoarse spre mine cu o expresie de furie nedisimulată:

— Ce dracu' te aştepţi să mai pot face după un asemenea măcel? izbucni, arătînd insolent, cu mîinile lui albe, în direcţia radiografiilor.

Mi-am ieşit din fire în faţa acuzaţiei din cuvintele lui şi, în mai puţin de o clipă, răcneam unul la altul şi ne ocăram ca două precupeţe, dar amîndoi cu ochii plini de lacrimi. Cred că am fi ajuns la bătaie, dacă nu s-ar fi interpus Balthazar. Pe urmă, furia lui Amaril se potoli brusc şi, ocolindu-l pe Balthazar, veni spre mine să mă îmbrăţişeze, bolborosind o scuză.

— Se simte bine, murmură bătîndu-mă pe umăr cu un gest de consolare. Am făcut noi tot ce trebuia.

— Lasă restul în seama noastră, adăugă Balthazar.

— Aş vrea s-o văd, am spus cu oarecare invidie, ca şi cum faptul că o readusesem la viaţă mi-ar fi dat, într-un fel, drept de proprietate asupra ei. Se poate?

Cînd am deschis uşa şi m-am strecurat ca un avar în mica celulă, l-am auzit pe Amaril declarînd pe un ton morocănos:

— Da, e uşor să vorbeşti despre miracolele chirurgiei plastice, cînd n-ai habar...

Cămăruţa, cu ferestrele ei înalte, era extraordinar de liniştită şi de albă. Clea zăcea cu faţa la perete, în patul inconfortabil, cu roţile din cauciuc galben. În cameră mirosea a flori, deşi nu se vedea nici una şi nu puteam identifica mireasma. Poate că se stropise cu un spray sintetic – o esenţă de nu-mă-uita? Mi-am tras fără zgomot un scaun lîngă pat şi m-am aşezat. Ţinea ochii deschişi, fixînd peretele cu privirea năucită care-ţi sugerează combinaţia dintre morfină şi oboseală. Deşi nu dăduse nici un semn că m-ar fi auzit intrînd, întrebă brusc:

— Tu eşti, Darley?

— Da.

Vocea îi era clară. Suspină şi se mişcă încet în aşternut, uşurată parcă de sosirea mea.

— Mă bucur mult. Voiam să-ţi mulţumesc.

Se simţea în glasul ei un ritm nou şi slab care sugera că undeva, dincolo de graniţele suferinţei şi toropelii de acum, se înfiripa o nouă încredere în ea însăşi.

— Pe Amaril îl iubeşti tu, am spus – sau mai curînd am izbucnit.

Remarca aceea a ieşit ca o mare surpriză pentru mine. Îmi ţîşnise de pe buze absolut involuntar. Dintr-o dată, s-ar fi zis că un oblon se deschisese în mintea mea. Mi-am dat seama că acest fapt nou, pe care tocmai îl enunţasem, fusese ceva ce ştiusem tot timpul, dar *fără să fiu conştient că-l ştiu*. Oricît ar părea de absurd, există o distincţie netă. Amaril era ca o carte de joc, permanent prezentă pe masă, înaintea mea, dar întoarsă cu faţa în jos. Ştiusem că e acolo, dar n-o ridicasem nici o clipă. Trebuie să adaug că vocea mea nu trăda nimic altceva decît pură curiozitate ştiinţifică; nici o durere, doar compasiune. Între noi doi nu folosisem niciodată cuvîntul ăsta oribil – sinonim cu o dereglare sau cu boala – şi dacă îl folosesc acum în mod deliberat, o fac doar pentru a sublinia caracterul autonom al faptului în sine. Era aproape ca şi cum i-aş fi spus: „Drăguţa mea, să ştii că ai un cancer!"

După o clipă de tăcere, îmi răspunse:

— Ar trebui să pui verbul la timpul trecut!

Glasul ei avea o ciudată tărăgănare.

— Şi eu care îţi apreciasem tactul, crezînd că l-ai recunoscut pe Amaril în episodul meu sirian. Chiar, nu ţi-ai dat seama pînă acum? Da, Amaril a făcut din mine o femeie. Ah, nu-i dezgustător? Cînd o să ne maturizăm şi noi odată? Nu, dar l-am scos din inima mea. Nu-i ceea ce îţi închipui tu. Ştiu că nu-i bărbatul potrivit pentru mine. Şi nimic pe lume nu m-ar fi putut determina să iau locul Semirei. Ştiu acest lucru tocmai pentru că am făcut dragoste cu el, pentru că am fost îndrăgostită de el. E curios, dar experienţa în sine m-a împiedicat să-l iau drept celălalt, drept cel care urma să însemne totul, să fie singurul.

Deşi cine e acesta şi unde e, rămîne să descopăr. Încă nu am întîlnit iubirea unică, o ştiu. Se găseşte undeva, dincolo de aceste simple episoade. Şi, totuşi, oricît ar părea de pervers, îmi place să mă aflu alături de Amaril, să mă las în mîinile lui – fie chiar şi pe masa de operaţie. Cum ar putea cineva să explice măcar unul singur din multiplele adevăruri legate de inima omenească?

— Vrei să-mi amîn călătoria?

— Nu, nu. Nu vreau deloc. Îmi va trebui cîtva timp pînă să pot reveni la mine însămi, acum că, în sfîrşit, m-am eliberat de oroarea aceea. Tu ai făcut măcar atîta lucru pentru mine – ai alungat balaurul şi m-ai lansat din nou în curentul vieţii. Groaza s-a mistuit şi simt că nu va mai reveni niciodată. Lasă-ţi mîna pe umărul meu şi strînge-l tare, în chip de sărut. Nu. Nu-ţi schimba proiectele. Acum, în sfîrşit, putem lua lucrurile mai uşor. Şi fără să ne pripim. Aici, după cum ştii, mi se vor da cele mai atente îngrijiri. Şi mai tîrziu, după ce-ţi vei isprăvi misiunea pe insulă, vom vedea. Încearcă să-mi scrii. Am impresia că o pauză în relaţiile noastre ar putea să-ţi dea un nou impuls de viaţă.

— Poate că da.

Ştiam însă foarte bine că lucrurile nu se vor întîmpla astfel.

— Îţi cer o singură favoare. Te rog du-te în seara asta la *Mulid*-ul lui El Scob, ca să-mi poţi povesti şi mie. Ştii, e prima oară de la război încoace că îşi îngăduie să ilumineze cartierul aşa cum cere datina. Cred că va fi foarte amuzant. Nu vreau pentru nimic în lume să pierzi aşa ceva. Îmi promiţi?

— Desigur.

— Îţi mulţumesc, dragul meu.

M-am ridicat şi, după o clipă de tăcere, am întrebat-o:

— Clea, în ce anume consta „oroarea"?

Dar ea închisese ochii şi aluneca uşor în somn. În colţurile buzelor îi stăruia o vagă umbră de surîs.

În timp ce trăgeam încet uşa rezervei în urma mea, mi-a venit în minte o frază a lui Pursewarden: „Iubirea cea mai împlinită este cea care se supune arbitrajului timpului".

Se făcuse tîrziu cînd am reuşit, în sfîrşit, să mă urc într-o trăsură care m-a dus înapoi, în oraş. Acasă mă aştepta un mesaj: plecarea fusese amînată cu şase ore; barca cu motor avea să părăsească portul la miezul nopţii. Hamid mă aşteptase, liniştit şi răbdător, de parc-ar fi cunoscut conţinutul mesajului. Bagajul îmi fusese transportat în cursul după-amiezii de un camion militar. Nu aveam nimic altceva de făcut decît să-mi omor timpul pînă la miezul nopţii şi mi-am propus să urmez sugestia Cleei şi să mă duc la *Mulid*-ul lui El Scob. Hamid stătea în faţa mea, copleşit de greutatea unei noi despărţiri.

— Dumneavoastră nu înapoi veniţi data asta, domini, îmi spuse clipind repede din ochi.

L-am privit cu afecţiune. Mi-am adus aminte cu cîtă mîndrie îmi povestise cum îşi salvase singurul ochi. Se datora faptului că era cel mai tînăr şi mai urît dintre doi fraţi. Maică-sa îi scosese fratelui mai mare ambii ochi, ca să nu fie luat la armată; dar el, Hamid, fiind mai plăpînd şi mai urît, scăpase cu un singur ochi scos. Fratele lui era acum muezinul orb de la Tanta. Dar cît de bogat se simţea el, Hamid, pentru că avea un ochi! Reprezenta pentru el o avere, căci putea lucra pentru străinii bogaţi, care-l plăteau bine.

— Servesc la dumneavoastră, la Londra, stărui el, plin de speranţă.

— Foarte bine, am să-ţi scriu.

Era gata îmbrăcat pentru *Mulid,* cu hainele lui cele mai bune – halat purpuriu şi pantofi roşii din marochin. Mi-am adus aminte că e seara lui liberă. Pombal şi cu mine puseserăm deoparte o sumă de bani ca să i-o dăm în dar, la despărţire. Luă cecul între degetul mare şi arătător, înclinîndu-şi capul cu recunoştinţă. Dar această satisfacţie materială nu-i îndulcea amărăciunea de a se despărţi de noi. Aşa încît repetă:

— Servesc la dumneavoastră, Londra, numai aşa, ca să se consoleze.

Şi, în timp ce rostea cuvintele, îşi strîngea singur mîna.

— Foarte bine, i-am răspuns pentru a treia oară, deşi nu prea reuşeam să-l văd pe Hamid-chiorul la Londra. Am să-ţi scriu. În seara asta mă duc la *Mulid*-ul lui El Scob.

— Bine, bine.

I-am strîns umerii cu braţul şi familiaritatea gestului l-a făcut să încline capul. O lacrimă i se desprinse din ochiul orb şi porni să i se prelingă de-a lungul nasului.

— Rămîi cu bine, *ya* Hamid, am spus şi am început să cobor treptele, lăsîndu-l pe el nemişcat în capul scării, de parcă aştepta vreun semnal din spaţiul cosmic.

Apoi, brusc, se repezi după mine, ajungîndu-mă din spate la uşa de intrare, şi-mi vîrî în mînă, ca dar de despărţire, fotografia mea cu Melissa, coborînd pe Rue Fuad, în cine ştie ce după-amiază uitată, fotografie la care ţinea atît de mult.

Partea a IX-a

Întregul cartier moţăia învăluit în umbrele violete ale înserării. Un cer de *velours* fremătător, spuzit de strălucirile incandescente a sute de becuri electrice, plana în acea noapte peste strada Tatwig ca o coajă catifelată. Numai vîrfurile iluminate ale minaretelor se înălţau pe tulpinile lor zvelte, invizibile – părînd suspendate de-a dreptul de boltă; tremurau uşor în ceaţă, gata parcă să-şi desfacă glugile ca nişte capete de cobră. Hoinărind alene pe străzile atît de bine cunoscute, inhalam adînc (ceea ce avea să rămînă pentru totdeauna asociat cu oraşul arab) mirosurile de crizanteme ofilite, de murdărie, de colonie ieftină, de zmeură, de sudoare umană şi de porumbei fripţi. Procesiunea nu sosise încă. Urma să se formeze undeva dincolo de cartierul bordelurilor, printre morminte, şi să şerpuiască agale în direcţia sanctuarului, într-un ritm lent, dansant, oprindu-se în faţa fiecărei moschei ca să ofere un verset sau două din Coran, în onoarea lui El Scob. Dar aspectele laice ale festivalului erau în plină desfăşurare. Pe aleile întunecoase, localnicii îşi scoseseră măsuţele în stradă, împodobite cu trandafiri şi lumînări aprinse. Aşezaţi la mese, vor putea să preia refrene din cîntecele fetelor care se şi instalaseră pe platformele de

lemn din faţa cafenelelor, sfîşiind noaptea grea cu pătrimile lor de ton. Străzile erau pavoazate cu ghirlande de steguleţe şi, printre cădelniţe şi stindarde, se balansau, atîrnate la înălţime, tablourile înrămate ale medicilor care execută circumcizii. Într-o curte întunecată, am zărit un grup de oameni turnînd zahăr topit, alb şi roşu, în tiparele mici de lemn din care urma să răsară întreaga faună a Egiptului – raţe, oameni călare, iepuraşi şi capre. Erau prezente şi legendarele figuri de zahăr ale folclorului din Deltă: Yuna şi Aziz, îndrăgostiţii contopiţi, întrepătrunşi, şi eroi bărboşi ca Abu Zeid, călare şi înarmat, printre briganzii săi. Figurinele erau superb de obscene (fără îndoială, ăsta-i cel mai stupid cuvînt din limba noastră), vopsite în culori vii înainte de a fi înveşmîntate în podoabele lor de hîrtie, staniol şi paiete aurii, şi expuse în dughenele de zaharicale, unde copiii le priveau extaziaţi şi le cumpărau. În fiecare piaţetă se înjghebaseră tejghele apărate de copertine colorate, purtînd emblema negoţului respectiv. Jucătorii erau gata să intre în acţiune – Abu Firan, „părintele şoarecilor" îşi chema voios muşteriii. Îşi instalase dinainte tăblia mare, sprijinită pe căpriori, cu cele douăsprezece căsuţe, însemnate fiecare cu un număr şi un nume. În centru se afla şoarecele mare, alb, vărgat cu dungi de vopsea verde. Îţi puneai banii pe numărul uneia dintre căsuţe şi cîştigai dacă şoarecele intra în ea. Într-o altă tarabă se juca acelaşi joc, dar de astă dată cu un porumbel; cînd toate pariurile erau făcute, se arunca pe masă un pumn de grăunţe şi porumbelul, ciugulindu-le, intra într-una din despărţituri.

Mi-am cumpărat două figurine de zahăr şi m-am aşezat în faţa unei cafenele ca să privesc spectacolul străzii şi beţia de culori stridente,

primitive. Aş fi dorit să păstrez cele două *arusas* sau mirese de zahăr, dar ştiam bine că se vor fărîma sau vor fi mîncate de furnici. Erau micile verişoare de *santons de Provence*[1] sau micii *bonshommes de pain d'épices*[2] din bîlciurile franţuzeşti; sau figurinele noastre englezeşti din turtă aurie, acum dispărute. Mi-am comandat o mastică, menită să ţină companie şerbetului rece, cu sifon. Din colţul unde mă aşezasem, situat între două străzi înguste, puteam vedea prostituatele fardîndu-se la o fereastră de sus, înainte de a coborî şi a-şi lua posturile în primire, în corturile lor ţipătoare, printre scamatori şi iluzionişti. Showal, piticul, se lega de ele şi le tachina din cortul lui, iar fetele răspundeau la glumele lui deocheate cu ţipete şi chiţcăieli. Piticul avea o voce stridentă, piţigăiată, şi se pricepea să facă nişte acrobaţii uluitoare, în ciuda staturii lui închircite. Vorbea fără încetare chiar cînd stătea în mîini, cu capul în jos, şi îşi puncta sporovăiala cu cîte un dublu salt mortal. Faţa îi era grotesc vopsită şi buzele pictate într-un rînjet de clovn. În colţul opus, îndărătul unei perdele de piele, se afla Faraj, ghicitorul, cu instrumentele clarviziunii lui: cerneală, nisip şi o ciudată minge păroasă, care semăna cu un testicul de taur, numai că era acoperită cu fire negre. O prostituată de o frumuseţe răpitoare se şi aşezase pe vine în faţa lui; ghicitorul îi unsese palma cu cerneală şi o îndemna să se uite într-un glob de cristal!

Mici scene de stradă: o babă nebună, cu figură de vrăjitoare, o zbughește în mijlocul drumului

1. Figurine de ceramică pentru împodobirea pomului de Crăciun (în Provence) (*fr.*).
2. Omuleţi de turtă dulce (*fr.*).

şi, făcînd spume la gură, se porneşte să arunce blesteme atît de crîncene, încît toţi cei de faţă amuţesc, simţind cum le îngheaţă sîngele în vine. Pe sub laţele de păr alb, privirile îi scapără, asemenea ochilor de urs. Fiind nebună, e considerată într-un fel sfîntă, şi nimeni nu cutează să-i înfrunte fioroasele imprecaţii, care aduc nenoroc celui asupra căruia cad. Deodată, un copil slinos şi zdrenţăros se rupe din mulţime şi o apucă de mînecă. Bătrîna se potoleşte ca prin farmec, îl ia de mînă şi dispare cu el pe o străduţă. Sărbătoarea îşi revarsă iar valurile, ştergîndu-i amintirea.

Şedeam la măsuţa mea, ameţit de spectacol, cînd vocea lui Scobie în persoană îmi glăsui în ureche:

— Ei, bătrîne, cînd ai Tendinţe, trebuie să ai şi cîmp liber de acţiune. De asta am venit eu în Orientul Mijlociu, dacă vrei să ştii...

— Dumnezeule, ce spaimă m-ai făcut să trag! am spus, sărind de pe scaun.

Era Nimrod, poliţistul, unul dintre foştii şefi ai lui Scobie. Chicoti şi se aşează la masa mea, scoţîndu-şi fesul ca să-şi şteargă transpiraţia de pe frunte.

— Ce, aţi crezut c-a înviat ? mă întrebă el.

— Absolut.

— Mi-l cunosc eu pe Scobie, aţi văzut bine.

Nimrod îşi aşează pe masă apărătoarea de muşte şi, cu o bătaie din palme, îşi comandă o cafea. Apoi, făcîndu-mi cu ochiul, continuă, efectiv cu vocea sfîntului:

— Uite, ăsta a fost necazu' cu Budgie. În Horsham n-ai cîmp de acţiune. Altfel i-aş fi fost eu de mult tovarăş în afacerea cu closetele cu pămînt. Omul ăsta e un geniu tehnic, trebuie să recunosc. Şi n-are alte venituri decît ce-i aduce

„praştia cu pămînt", cum îi spune el în glumă; în rest, n-are un chior. Îi suflă vîntul prin buzunare. Ţi-am povestit vreodată despre closetele cu pămînt *Bijou*? Nu? Curios, eram sigur că ţi-am vorbit de ele. Ei bine, e o invenţie extraordinară, rodul unei îndelungi experienţe. Budgie e membru a' Societăţii Regale a Oamenilor de Ştiinţă, nu ştiu dacă ştii. A căpătat titlul pe baza lecţiilor luate în particular. Asta-ţi arată ce minte formidabilă are omu' ăsta. Ei bine, invenţia constă dintr-un fel de pîrghie cu un mîner. Scaunul closetului e pe arcuri. Cînd te aşezi pe el, se lasă-n jos, şi cînd te ridici, saltă de la sine şi aruncă o lopată de pămînt în bazin. Budgie zice că i-a venit ideea de la cîinele lui, văzîndu-l cum răscoleşte pămîntul cu labele ca să-şi îngroape murdăria. Dar cum a reuşit el să adapteze ideea asta, nu-mi dă prin cap. Pur şi simplu e un geniu. În spatele closetului, ai un dulăpaş, pe care-l umpli cu pămînt sau cu nisip. Şi cînd ţi-ai terminat treaba şi te ridici, arcul face bang şi, *presto!* Scoate vreo două miişoare pe an cu drăcia asta, trebuie să recunosc. Sigur că-ţi ia timp să pui pe picioare o afacere ca asta, dar costurile de producţie nu-s prea ridicate. Are un singur om care lucrează pentru el la confecţionarea dulăpioarelor; arcurile le cumpără – i se fabrică la comandă în Hammersmith. Şi closetele îs foarte frumos pictate, cu zodiacul de jur împrejurul ramei. E cam curios, trebuie să recunosc. Pare chiar misterios. Dar e o invenţie minunată, acest *Bijou*. O dată cînd am avut o permisie, de-o lună şi-am fost în vizită la Budgie, a avut loc o mică criză. Bietul Budgie era disperat. Băiatul ăsta care-l ajută, Tom dulgherul, obişnuieşte să cam tragă la măsea şi se vede treaba că pe unele *Bijou*-uri a pus anapoda mînerele. Ce e, ce nu e,

reclamaţiile au început să curgă buluc. Budgie zicea că de-a lungul şi de-a latul Sussexului, toate closetele lui au înnebunit şi aruncă pămîntul după cum le trăsneşte lor prin cap. Clienţii erau furioşi. Mă rog, nu-i rămînea alta de făcut decît să încalece pe motocicletă şi să-i viziteze pe toţi membrii parohiei ca să le pună la punct mecanismul. Aveam aşa de puţin timp la dispoziţie, că n-am vrut să mă lipsesc de compania lui – aşa că m-a luat cu el în turneu. A fost o adevărată aventură, trebuie să recunosc. Unii dintre clienţi erau gata să-l sfîşie în bucăţi pe bietul Budgie. O femeie zicea că jetul e aşa puternic, încît closetul ei aruncă pămîntul pînă-n salon. Prin ce-am mai trecut pîn-am domolit-o! Am fost şi eu de mare ajutor în liniştirea oamenilor, trebuie să recunosc, în timp ce Budgie meşterea la mecanisme. Le istoriseam felurite întîmplări, ca să le abat gîndurile de la năpasta care dăduse peste ei. Da-n cele din urmă a pus lucrurile la punct. Şi acuma-i o industrie foarte prosperă, răspîndită în toate părţile.

Nimrod sorbi din cafea, şi-mi aruncă o căutătură ironică, mîndru de performanţa lui.

— Şi acum, zise înălţîndu-şi mîinile, El Scob...

Un cîrd de fete sulemenite trecu strada, stridente colorate ca nişte papagali tropicali, şi la fel de gălăgioase în rîsetele şi sporovăiala lor.

— Şi acum că Abu Zeid a luat *Mulid*-ul sub patronajul lui, continuă Nimrod, s-ar putea să avem ceva de furcă. Cartierul ăsta e teribil de aglomerat. Azi-dimineaţă a trimis în oraş un convoi întreg de cămile în călduri, cu încărcături de trifoi *bercim*. Ştiţi ce îngrozitor miros cămilele-n călduri. Şi la vremea asta capătă pe gît nişte excrescenţe oribile, moi ca o gelatină. Se vede treaba că le mănîncă, sau supurează, sau nu ştiu

ce se întîmplă: pentru că tot timpul îşi freacă gîtul de ziduri sau de stîlpi ca să se scarpine. Două dintre ele s-au încăierat. Ne-au trebuit ceasuri întregi pînă să le despărţim. Se blocase circulaţia.

Deodată, din direcţia portului răsunară o serie de pocnete şi cîteva rachete viu colorate traversară cerul, desfăcîndu-şi în noapte mănunchiurile strălucitoare, apoi lunecînd şi topindu-se cu plesnituri şi şuierături.

— Aha! făcu Nimrod cu satisfacţie. S-a pornit şi marina. Îmi pare bine că n-au uitat.

— Marina? am repetat eu în timp ce altă jerbă de rachete îşi scutura penajul multicolor în noaptea de catifea.

— Băieţii de pe Milton, chicoti Nimrod. Întîmplător am luat aseară masa la bordul vasului. Ofiţerii au fost fascinaţi de povestea mea, despre un vechi marinar englez care a fost sanctificat. Bineînţeles, nu le-am povestit prea multe în legătură cu Scobie, şi cu atît mai puţin despre felul în care a murit. Dar le-am dat a înţelege că nişte focuri de artificii, venind din partea marinei britanice, ar fi foarte nimerite, şi am adăugat că ar avea şi o semnificaţie politică, atrăgîndu-le simpatia credincioşilor. Ideea a prins pe dată şi au cerut permisiunea amiralului. Şi iată rezultatul!

Am stat un timp în tăcere, admirînd focurile de artificii şi încîntarea mulţimii care saluta fiecare salvă cu lungi şi vibrante exclamaţii de plăcere: *All-ah! All-ah!*

În cele din urmă, Nimrod îşi drese glasul şi spuse:

— Domnule Darley, pot să vă pun o întrebare? Ce mai pune la cale Justine?

Probabil că am făcut o figură foarte nedumerită, pentru că a continuat imediat, fără nici o ezitare:

— V-am întrebat numai pentru că mi-a telefonat ieri, anunţîndu-mă că are de gînd să încalce azi consemnul şi să vină în oraş, în mod deliberat, cerîndu-mi s-o arestez. Mi se pare lipsit de noimă – vreau să spun, să facă tot drumul ăsta pînă la oraş, ca să se predea poliţiei. Zicea că vrea să provoace o întrevedere forţată cu Memlik Paşa. Eu sînt cel care va trebui să raporteze, în numele apărării forţelor britanice, şi prin aceasta să-i atrag atenţia lui Memlik. Pare niţel cam trăsnit, nu găsiţi ? Dar am întîlnire cu ea la gara centrală, peste o jumătate de oră.

— Habar n-am despre ce-i vorba.

— Credeam că poate ştiţi. Oricum, nici un cuvînt!

— Bineînţeles.

Se ridică şi îmi întinse mîna.

— Plecaţi în seara asta, după cîte ştiu. Vă doresc succes.

Coborî de pe platforma de lemn şi adăugă:

— Apropo, vă caută doctorul Balthazar. L-am întîlnit pe lîngă sanctuar... Doamne, ce mai cuvînt!

Dădu scurt din cap, după care silueta lui înaltă se pierdu în vîltoarea mulţimii. Mi-am plătit băutura şi m-am îndreptat spre strada Tatwig, îmbrîncit şi înghiontit de gloata sărbătorească.

Panglici, steguleţe de hîrtie, drapele spînzurau de fiecare balcon. Micul maidan din spatele intrării boltite fusese prefăcut într-un salon somptuos. Corturi uriaşe, cu broderii sclipitoare, răsăriseră ca din pămînt, încadrînd terenul unde avea să se desfăşoare ceremonialul dansurilor şi cîntecelor, de îndată ce procesiunea va ajunge la destinaţie. Deocamdată, locul era înţesat de copii. Melopeea rugăciunilor şi trilurile hăulite ale femeilor răzbeau din sanctuarul în care ardeau

cîteva lumini estompate. Femeile se închinau la cada lui Scobie, invocînd-o să le blagoslovească pîntecele cu rodnicie. Versurile lungi, fremătătoare, din Sura, se depănau în noapte, întreţesîndu-se într-o pînză de sunete melodioase. M-am strecurat prin mulţime, ca un cîine de vînătoare, adulmecînd urma lui Balthazar. În cele din urmă l-am descoperit, stînd ceva mai izolat în faţa unei cafenele. Mi-am croit drum pînă la el.

— Ah, ce bine! exclamă. Te căutam. Hamid mi-a spus că pleci în noaptea asta. Mi-a telefonat să mă roage să-i caut o slujbă şi mi-a povestit despre tine. Dar în afară de asta, voiam să împărtăşesc cu tine amestecul de ruşine şi de uşurare care mă striveşte de cînd s-a produs accidentul acela odios. Ruşine pentru imbecilitatea mea, şi uşurare pentru că n-a murit. Amîndouă întrepătrunse. Sînt beat de uşurare şi năucit de ruşine (într-adevăr părea ameţit). Dar, slavă Domnului, o să se facă bine.

— Ce spune Amaril?

— Deocamdată nimic. Sau nu vrea să spună nimic. În primul rînd, trebuie să se odihnească bine, douăzeci şi patru de ore, înainte de a putea să luăm vreo hotărîre. Şi pleci într-adevăr?

În glasul lui se simţea o notă de reproş.

— Ar trebui să rămîi, ştii.

— Ea nu vrea să rămîn.

— Am aflat. Am fost puţin şocat cînd mi-a spus că ţi-a cerut să pleci. Mi-a explicat: „Tu nu poţi să înţelegi. Am să văd dacă voi fi în stare să-l doresc îndărăt. Deocamdată încă nu sîntem copţi unul pentru celălalt. Dar va veni şi acest moment". Am fost uimit s-o văd atît de radioasă şi plină de încredere în ea, ca pe vremuri. Realmente uimit. Aşază-te, prietene, şi să luăm

împreună o băutură tare. De aici o să vedem foarte bine procesiunea. În locul ăsta nu-i învălmăşeală.

Bătu din palme, cu un gest cam nesigur, şi mai comandă un rînd de mastici.

După ce sosiră paharele rămase tăcut un răstimp, cu bărbia sprijinită în palme şi privirile pierdute. Pe urmă scoase un oftat şi clătină din cap cu tristeţe.

— Ce s-a întîmplat? l-am întrebat luîndu-i paharul de pe tavă şi plasîndu-l, în echilibru stabil, în faţa lui, pe măsuţa de tablă.

— A murit Leila, îmi răspunse liniştit.

Cuvintele păreau să-l împovăreze de durere.

— Mi-a telefonat Nessim în seara asta. Ce-i ciudat e că părea încîntat de noutate. A reuşit să capete permisiunea de a pleca să facă formele de înmormîntare. Ce crezi că mi-a spus?

Balthazar mă privi fix, cu ochii lui negri atotînţelegători şi urmă.

— Mi-a spus aşa: „Cu toate c-o iubeam şi *aşa mai departe*, moartea ei mi-a dat o curioasă senzaţie de eliberare. Acum se deschide înaintea mea o nouă viaţă. Mă simt întinerit cu ani şi ani". Nu ştiu dacă era o iluzie telefonică, dar într-adevăr glasul îi suna mult mai tînăr. Un glas vibrant, plin de avînt stăpînit. Ştia, desigur, că Leila şi cu mine eram foarte vechi prieteni, dar nu are habar că în tot acest timp de cînd a plecat, mi-a scris cu regularitate. Era un suflet de o calitate rară, Darley, una dintre florile cu adevărat rare ale Alexandriei. Îmi scria: „Ştiu că mă sting, dragul meu Balthazar, dar mă sting mult prea încet. Tu, dintre toţi oamenii din lume, nu trebuie să-i crezi pe doctori şi diagnosticele lor. Mă sting de dor, ca o adevărată alexandrină ce sînt".

Balthazar își suflă nasul într-un ciorap pe care-l scoase din buzunarul de la piept al hainei; după aceea, îl împături cu grijă, ca pe o batistă curată, și îl vîrî pedant la loc în buzunar.

— Da, reluă el cu voce gravă, ce adîncimi are cuvîntul ăsta, „dor"! Și am impresia că (din cîte mi-ai povestit tu), în timp ce Liza Pursewarden îi scria fratelui ei scrisoarea prin care și-l extirpa din viață, Mountolive îi trimitea Leilei reversul. Așa ne trecem unul altuia cupa iubirii, cupa cu otravă a iubirii.

Clătină din cap și sorbi băutura. Apoi continuă vorbind rar, cu precauție și cu efort, asemenea cuiva care traduce un text obscur, abscons:

— Da, cînd Liza i-a dat un *coup de grâce* fratelui ei scriindu-i că străinul sumbru apăruse în sfîrșit și, prin urmare, viața ei aparține acum altcuiva, Leila a primit, presupun, exact aceeași scrisoare. Cine știe unde și cum se potrivesc toate lucrurile astea? Poate că amîndoi au folosit chiar aceleași cuvinte. Aceleași cuvinte de pasionată gratitudine: „Te binecuvîntez, îți mulțumesc din adîncul inimii că, datorită ție, sînt în sfîrșit în stare să primesc prețiosul dar care nu poate fi niciodată hărăzit celor ce nu-i înțeleg puterile". Acestea sînt cuvintele lui Mountolive. Mi le-a citat Leila într-o scrisoare a ei. După ce a plecat. Îmi scria, de parcă s-ar fi rupt cu totul de Nessim și nu mai avea pe nimeni de care să se agațe, pe nimeni cu care să mai stea de vorbă. De aici scrisorile ei lungi, în care analiza totul, privit din toate unghiurile, cu acea minunată candoare și acea luciditate pe care le adoram la ea. Refuza orice amăgire. Ah! Dar s-a așezat între două scaune, biata Leila, între două vieți, între două iubiri. Încercînd să-mi explice, îmi scria: „La început, cînd am primit scrisoarea lui,

am crezut că-i vorba doar de o nouă legătură trecătoare – așa cum avusese în trecut cu balerina aceea rusoaică. Nu-mi ascundea niciodată aventurile lui – și acest lucru făcea ca legătura noastră să fie atît de sinceră, atît de nepieritoare în felul ei. Era, între noi, o dragoste fără reticențe. Dar de data asta, totul mi-a devenit foarte limpede cînd a refuzat să-mi comunice numele ei, s-o împartă cu mine, ca să spun așa! Atunci am înțeles că totul s-a isprăvit. Desigur, într-un colț al minții mele, m-am așteptat mereu la lucrul ăsta; și mă vedeam întîmpinîndu-l cu mărinimie. Dar, spre surprinderea mea, am constatat că nu-mi era cu putință să fiu mărinimoasă. De asta nu m-am putut hotărî să-l văd atîta amar de vreme, deși știam că e în Egipt și că dorește mult să mă întîlnească. Firește, mi-am motivat refuzul de a-l vedea prin alte rațiuni, pur feminine. Dar nu ăsta era adevărul. Nu teama de a-i arăta frumusețea mea devastată, nu! Pentru că, în realitate eu am o inimă de bărbat!"

Balthazar rămase un timp privind cu ochi dilatați la paharele goale și presîndu-și ușor vîrfurile degetelor, unele de altele. Povestea lui nu însemna mare lucru pentru mine – în afara faptului că nu mi-l puteam imagina pe Mountolive capabil de sentimente răscolitoare și, cu nici un chip, nu puteam vizualiza legătura lui secretă cu mama lui Nessim.

— „Rîndunica neagră!" spuse Balthazar și-și pocni din nou palmele ca să mai comande un rînd de băuturi. Acum și-a luat zborul dintre noi.

Treptat, noaptea gălăgioasă din jurul nostru se umplea de zgomotul tot mai intens al procesiunii care se apropia. Printre acoperișuri, se zăreau luminile roșiatice ale torțelor. Străzile

congestionate deveniseră acum negre de atîta omenire. Zumzăiau ca un stup uriaş, molipsindu-se unii de la alţii de frenezia plăcerilor anticipate. Din depărtare se auzeau răpăieli de tobe şi lovituri metalice de talgere, ţinînd măsura straniilor ritmuri arhaice, peristaltice, ale dansurilor – pasul încet, ca de mers, întrerupt de opriri abrupte, menite să îngăduie dansatorilor, pe măsură ce se lăsau cuprinşi de exaltare, să se învîrtejească, să se contorsioneze în cadenţele sincopate, pentru a-şi relua apoi locurile în rîndurile procesiunii. Se împingeau în pîlnia strîmtă a străzii, ca un torent a cărui forţă face apele să salte din albie; pentru că toate străduţele laterale colcăiau de afluenţa curioşilor, care se înghesuiau unii peste alţii, lăsîndu-se posedaţi de ritmurile procesiunii.

În faţă veneau acrobaţii şi saltimbancii cu măşti sau cu feţele grotesc vopsite, făcînd tumbe: sărind în aer sau mergînd în mîini. Erau urmaţi de un şir de căruţe încărcate cu candidaţii la circumcizie, înveşmîntaţi în mătăsuri lucioase şi tichii brodate, şi înconjuraţi de naşele lor, femeile din harem. Defilau cu trufie, cîntînd pe glasuri juvenile şi salutînd mulţimea; îţi evocau nişte miei behăitori, în drum spre locul de sacrificiu.

— În noaptea asta va ninge cu prepuţuri, după cîte se arată, îmi spuse Balthazar. E un miracol cum de nu se produc infecţii. Ştii ce folosesc în chip de antiseptice pentru tăietură? Praf de puşcă şi zeamă de lămîie.

În spatele căruţelor urmau diferitele secte religioase, fiecare dintre ele purtînd un drapel – care ba se înclina într-o parte, ba se lăsa peste capetele celor din faţă, ba se redresa – cu numele sfîntului respectiv grosolan pictat pe pînză. Drapelele tremurau ca frunzele în vînt. Erau

purtate de şeicii superb îmbrăcaţi, care înaintau cu dificultate din pricina greutăţii stindardelor, căutînd totuşi să păstreze alinierea procesiunii. Predicatorii ambulanţi bolboroseau cele o sută de nume sfinte. O jerbă de vase cu jăratic încins preceda şi ilumina feţele solemne şi bărboase ale unui şir de demnitari, care purtau lampioane uriaşe de hîrtie, pîntecoase ca nişte baloane. După ce trecură de noi, scurgîndu-se în imensul puhoi de culori care inunda Tatwig Street, am văzut feluritele ordine de dervişi, desprinzîndu-se din tenebrele străzilor învecinate şi ivindu-se la lumină, fiecare dintre ele distingîndu-se printr-o anumită culoare. Erau conduşi de un Rifiya cu capul mascat de o glugă neagră – unul dintre mîncătorii de scorpioni, înzestraţi cu puteri legendare. Strigătele lor scurte, lătrate, indicau că începuseră să fie posedaţi de extazul religios. Priveau în jur, cu ochi halucinaţi. Cîţiva îşi străpunseseră obrajii cu un fus de frigăruie, alţii lingeau lame de pumnal înroşite în foc. În cele din urmă apăru şi silueta elegantă a lui Abu Zeid, în fruntea escortei sale, călărind cu toţii pe ponei strălucitor împodobiţi, mantalele fluturîndu-le spectaculos în spate, şi salutînd cu braţele înălţate mulţimea, aidoma unor cavaleri gata să se lanseze în turnir. În faţa lor alerga un vălmăşag de prostituate-bărbaţi, cu obrajii fardaţi şi plete lungi, chicotind şi cloncănind ca nişte găini în curtea unei ferme. Şi acestei stranii mase de umanitate discordantă, incoerentă şi totuşi, într-un fel, congruentă, muzica îi imprima un soi de omogenitate; o lega şi o îngrădea în pulsaţiile tobelor, în trilurile pătrunzătoare ale flautelor, în reverberaţiile metalice ale talgerelor. Rotindu-se, înaintînd, oprindu-se... rotindu-se, înaintînd, oprindu-se, şirurile lungi, dansante,

se îndreptau spre mormînt, năvălind pe portalurile boltite ale locuinţei lui Scobie ca talazurile în plin flux şi răspîndindu-se în nori de praf pe maidanul puternic iluminat.

Şi, în timp ce cîntăreţii se postau în faţă pentru a recita textele sacre, şase dervişi Mevlevi ocupară centrul scenei, desfăşurînd un evantai de mişcări lente, pînă ce alcătuiră un semicerc. Purtau halate de un alb orbitor, lungi pînă la picioarele încălţate în papuci verzi, şi nişte fesuri înalte, cafenii, de forma unor *bombes glacées*. Calm, superb, începură să se răsucească în piruete vertiginoase, aceste „sfîrleze învîrtite de Dumnezeu", în timp ce flautele îi învăluiau în suspinele lor sfredelitoare, obsesive. Pe măsură ce prindeau viteză, braţele, care la început erau încrucişate, încleştîndu-le umerii, se desfăceau ca sub imperiul forţei centrifuge şi se întindeau în toată lungimea, cu palma dreaptă întoarsă spre cer, cu cea stîngă îndreptată spre pămînt. Şi astfel, cu capetele şi fesurile înalte oscilînd uşor, asemeni axei globului pămîntesc, se învîrteau cu miraculoasă repeziciune, tălpile picioarelor abia atingînd pămîntul, în această minunată parodie a rotirii corpurilor cereşti în perpetua lor mişcare. Se învîrteau şi se tot învîrteau, din ce în ce mai repede, pînă cînd mintea şi ochiul nu-i mai puteau urmări. Mi-au venit în gînd versurile lui Jalaluddin, pe care Pursewarden mi le recita uneori. În cercurile exterioare, fachirii Rifiya începuseră reprezentaţia lor de automutilare, atît de cruntă la vedere şi, aparent, atît de inofensivă. Atingerea degetelor unui şeic tămăduia pe dată toate aceste răni săpate în obraji sau pe piept. Iată un derviş străpungîndu-şi nările cu o ţepuşă, altul lăsîndu-şi capul să cadă pe vîrful unei baionete, care i se împlîntă în beregată şi-şi

scoate vîrful prin craniu. Dar nodul central al dansatorilor își continua nesfîrșita mișcare giratorie, învîrtindu-ți-se pe cerul creierului.

— Dumnezeule mare! exclamă Balthazar cu un hohot de rîs. Am avut eu impresia că-i o figură cunoscută! Uite-l pe Magzub în persoană. Cel din capătul mai îndepărtat. Era o adevărată teroare, de-a dreptul dement. El e cel despre care se crede că ar fi răpit fetița Justinei și a vîndut-o unui bordel. Uită-te la el!

Am văzut un chip pe care se imprimase imensa seninătate a desprinderii de cele lumești, un chip cu ochii închiși și buzele arcuite într-un surîs vag; cînd dansul își încetini ritmul, alungindu-și mișcările către o pauză, personajul acesta pirpiriu luă, cu un aer de modestie jucăușă, un mănunchi de scaieți și, aprinzîndu-i la jăraticul dintr-un vas, și-i aplică pe piept, de-a dreptul pe carne, și începu din nou să se rotească, asemenea unui copac în flăcări. În timp ce întregul semicerc se odihnea într-o mișcare legănată, bătrînul își smulse torța aprinsă de pe piept și-l plesni cu ea în obraz pe dervișul de lîngă el, în chip de glumă.

În momentul acesta, însă, se formară o duzină de cercuri de dansatori, pentru ca ritmul să nu lîncezească, și curtea se prefăcu iar într-un multicolor vîrtej de siluete care se învîrteau și se răsuceau. Din sanctuar, răzbea neîncetat zumzetul rugăciunilor, punctate de hăulelile stridente ale femeilor.

— Scobie o să aibă o noapte grea, comentă Balthazar ireverențios. Va trebui să numere toată năvala de prepuțuri acolo sus, în paradisul musulman.

Din depărtare, am auzit sirena unui vapor mugind în port, rechemîndu-mă la realitate. Era timpul să plec.

— Te însoţesc, îmi spuse Balthazar, şi pornirăm amîndoi să ne croim drum cu coatele şi cu ghionţii prin mulţimea compactă.

Ne-am îndreptat spre Cornişă. Am găsit o trăsură şi ne-am instalat în ea, ascultînd cum se stingeau muzica şi bătăile de tobă pe măsură ce ne îndepărtam. Se ridicase luna, aurind marea calmă, încreţită de o briză uşoară. Palmierii îşi înclinau discret capetele. Am străbătut, în tropotul monoton al copitelor, străduţele înguste şi întortocheate, pătrunzînd în cele din urmă în portul comercial, cu flota lui spectrală, încremenită. Ici, colo, clipeau cîteva lumini. Un pachebot îşi părăsi culcuşul şi lunecă lin în josul canalului – o lungă semilună scînteietoare.

Micul vapor care urma să mă transporte îşi primea încărcăturile de provizii şi bagaje.

— Asta-i! am spus. Balthazar, vezi să nu faci vreo prostie!

— O să ne reîntîlnim foarte curînd, îmi răspunse liniştit. Nu scapi tu de mine. Jidovul Rătăcitor, ştii cum vine asta! Dar am să-ţi scriu regulat, ca să te ţin la curent cu evoluţia Cleei. Ţi-aş spune: „Întoarce-te cît mai curînd în mijlocul nostru", dacă n-aş avea senzaţia că nu vrei să mai revii. Al naibii să fiu dacă înţeleg de ce. Dar ne vom mai întîlni, de asta sînt sigur.

— Şi eu, am răspuns.

Ne-am îmbrăţişat călduros, după care el sări în trăsură, cu o mişcare repezită.

— Ţine minte ce ţi-am spus, adăugă în timp ce vizitiul dădea bici calului.

Am rămas locului, ascultînd bocănitul copitelor pe asfalt, pînă cînd noaptea îl înghiţi cu totul. După aceea, m-am întors spre îndatoririle care mă aşteptau.

Partea a X-a

„Scumpa mea Clea.

S-au scurs trei luni şi nu am primit nici un cuvînt de la tine. Aş fi fost extrem de neliniştit, dacă fidelul nostru Balthazar nu mi-ar fi trimis cu punctualitate, la fiecare cîteva zile, o carte poştală în care îmi dă raportul îmbucurător asupra progreselor vindecării tale. Bănuiesc că, la rîndul tău, eşti supărată pe mine din pricina acestei totale tăceri, pe care nu o meritai nicicum. Ca să fiu sincer, mi-e ruşine că nu ţi-am scris pînă acum. Nu ştiu ce curioasă inhibiţie m-a reţinut. Nu am fost în stare nici să o analizez, nici să reacţionez împotriva ei. Era ca un mîner de uşă înţepenit, care refuză să se răsucească. De ce? E cu atît mai ciudat, cu cît în tot acest timp ai fost pregnant de prezentă în conştiinţa mea, în gîndurile mele. Te-am ţinut, ca să mă exprim metaforic, ca pe o lamă de cuţit rece, lipită de spiritul meu înfierbîntat, zbuciumat. E cu putinţă, oare, să fi îndrăgit imaginea ta statică, chiar mai mult decît prezenţa ta vie, prinsă în vîltoarea acţiunii? Sau poate din pricină că scrisul apărea ca o consolare searbădă, un substitut prea anemic al distanţei care ne desparte? Nu ştiu. Dar acum, cînd misiunea mea aici se apropie de sfîrşit, s-ar zice că mi-am regăsit graiul.

Pe insula asta mică, lucrurile şi-au schimbat centrul de greutate. Îmi aduc aminte că ai numit-o cîndva un mit, dar pentru mine e o realitate palpabilă, deşi s-a transformat mult faţă de micul paradis din trecut, din care am fost izgonit. Invazia noastră a schimbat faţa lucrurilor. E greu de conceput că un număr de zece tehnicieni pot opera asemenea prefacere. Dar o dată cu noi au năvălit şi banii, care alterează treptat economia locală, deplasînd mîna de lucru, pe care o plătim cu salarii astronomice, şi creînd, paralel, tot felul de noi necesităţi, de care, pînă acum, fericiţii localnici nu erau conştienţi. Necesităţi care, în ultimă instanţă, vor destrăma structura bine urzită a acestui sat încă medieval, cu străvechile lui relaţii de rudenie, cu tradiţiile, cu răzbunările moştenite din tată-n fiu, cu sărbătorile lui arhaice. Sub presiunea influenţelor străine, integritatea, plenitudinea acestei insule va ştirbi, se va dizolva. Totul era atît de închegat şi de bine împletit – frumos şi simetric ca un cuib de rîndunică. Din care noi smulgem bucăţi, ca nişte puşti obraznici, inconştienţi de răul pe care-l fac. Distrugerea vechii orînduieli, pe care o pricinuim fără voie, pare inevitabilă. Şi cu ce mijloace simple am răsturnat totul – cîteva traverse de oţel, cîteva excavatoare, o macara! Şi, brusc, înfăţişarea se transformă. Răsare o nouă formă de cupiditate. Va începe gradat, cu apariţia cîtorva noi frizerii, şi va sfîrşi prin modificarea întregii arhitecturi a portului. În zece ani va deveni o învălmăşeală de nerecunoscut de antrepozite, cabarete şi bordeluri pentru marinarii de pe vasele comerciale. Dă-le doar puţin timp!

Locul ales pentru staţia de relee este situat pe versantul estic, muntos, al insulei, adică în partea opusă satului unde am locuit eu înainte.

Într-un chip obscur, foarte ascuns, mă bucur de lucrul ăsta. Sînt destul de sentimental încît să mă ataşez, să mă bucur de vechile amintiri – şi acum, în lumina acestei schimbări a centrului de gravităţi, îmi apar cu atît mai idealizate; brusc, toate s-au reînviorat, s-au reîmprospătat. Mai cu seamă că acest colţ de insulă e total deosebit de întreg restul: o coastă povîrnită, acoperită cu viţă-de-vie, privind spre mare. Pămîntul aici are nuanţe de aur, de bronz şi de purpură – bănuiesc că s-a alcătuit din marnă vulcanică. Şi vinul roşu care e stors din pămîntul ăsta e spumos şi *pétillant*[1], de parcă în fiecare butelie ar somnola un mic vulcan. Da, în locul ăsta munţii scrîşnesc din dinţi (îi poţi realmente auzi în timpul deselor cutremure) şi pulverizează rocile metamorfice în praf de cretă. Locuiesc într-o căsuţă pătrată, cu două camere clădite deasupra unei prăvălii de vinuri. O curte terasată, pavată cu dale de piatră, o separă de alte magazine de acelaşi fel: pivniţe spaţioase, ticsite cu butoaie în care picoteşte vinul roşu.

Ne aflăm chiar în inima viilor; de o parte şi de alta, săpate în spinarea lunguiaţă a dealului albastru care străjuieşte marea, se aliniază şanţurile de humus şi de pămînt afînat, trasate simetric între şirurile de butuci de viţă, acum în plină floare. Tranşee – ba nu, mai curînd galerii de popice, de pămînt brun-cenuşiu, transplantat pumn cu pumn şi cernut printre degetele harnicelor fete din sat. Ici, colo, cîte un smochin sau un măslin izbucneşte nepoftit din această unduioasă pădure de frunziş, împlîntat parcă în covorul foilor de viţă. E atît de compact, încît, dacă te ghemuieşti printre butuci, cîmpul

1. Vioi, scînteietor (*fr.*).

vizibilității ți-e redus la un metru și te simți ca un șoarece într-un lan de grîu. În timp ce scriu, cel puțin o duzină de fete nevăzute scobesc și răscolesc ca niște cîrtițe pămîntul din aceste tunele. Le aud glasurile, dar nu le pot vedea. Da, se tîrăsc prin frunziș, ca niște pistolari la pîndă. Se trezesc și își încep munca înainte de ivirea zorilor. Adeseori mă deștept și eu și le ascult venind; cîteodată, cîntă o frîntură de cîntec popular grecesc. Mă scol în fiecare dimineață la cinci. Primele păsări sînt salutate de micul comitet de recepție al vînătorilor optimiști, care lansează din mers cîteva gloanțe, înainte de a coborî clina dealului, pălăvrăgind și glumind între ei. Terasa mea e umbrită de un dud înalt, cu fructe albe, cele mai mari pe care le-am văzut vreodată – lunguiețe și bulbucate ca niște omizi. Dudele sînt coapte, viespile le-au descoperit și se îmbată cu dulceața lor. Se comportă întocmai ca niște făpturi umane: rîd în hohote pentru orice fleac, se împiedică și cad, se încaieră între ele...

Viața aici e destul de grea, dar sănătoasă. Ce plăcere să muncești într-adevăr cu sudoarea frunții, să-ți folosești propriile mîini! Și în timp ce noi înălțăm, piesă cu piesă, acest misterios ex-voto de oțel către cer – viile se coc, amintindu-ne că multă vreme după ce omul va fi încetat joaca lui de nevropat cu instrumentele aducătoare de moarte prin care își exprimă frica de viață, întunecații zei antici vor dăinui, sub glie, îngropați în pămîntul reavăn al lumii chtoniene[1] (unul dintre cuvintele favorite ale lui P.). Sînt pe veci înrădăcinați în dorințele omenești. Și nu vor capitula niciînd! (Condeiul meu

1. În mitologia greacă, lumea subpămînteană a morților și a spiritelor lor.

o ia razna, doar ca să-ţi pot oferi o imagine a felului de viaţă pe care-l duc aici.)

A început secerişul primei recolte de orz. Întîlneşti căpiţe ambulante – căpiţe care nu au nimic altceva decît două picioare dedesubt, căţărîndu-se pe cărările pietroase. Şi ţipetele ciudate ale femeilor, cînd adună vitele sau cînd se cheamă între ele de pe o coamă de deal pe alta: «*Vuuo! huuuş! gnaiuu!*» Spicele de orz sînt depuse pe acoperişurile plate, unde sînt treierate de pleavă prin batere. Orz! Abia de rosteşti cuvîntul că şi începe procesiunea furnicilor, lanţuri lungi de furnici negre străduindu-se să-şi care partea de pradă către grînarele lor. Apariţia furnicilor stîrneşte atenţia şopîrlelor galbene; clipind din ochi, pîndesc furnicile, le prind în ambuscade, le devoră. Şi, urmărind parcă registrul cauzalităţii în natură, se ivesc pisicile care vînează şi mănîncă şopîrlele. Nu le cad bine la stomac şi multe pisici mor otrăvite în chinuri crîncene, atribuite acestei lacome nebunii. Bănuiesc că voluptatea vînătorii e mai puternică decît instinctul de conservare. Şi pe urmă? Pe urmă vine o viperă a cărei muşcătură ucide pisica, înţepenind-o. Şi omul striveşte vipera cu ciomagul. Iar omul? O dată cu primele ploi se ivesc frigurile de toamnă. Bătrînii pică în groapa lor ca fructele prea pîrguite. *Finita la guerra!* Oamenii ăştia au fost ocupaţi de italieni şi cîţiva dintre ei au învăţat italiana, pe care o vorbesc cu accent de Siena.

În mica piaţă e o fîntînă în jurul căreia se adună femeile. Îşi arată cu mîndrie una alteia ţîncii, şi-i laudă de parc-ar fi marfă de vînzare. Ăsta-i grăsun, celălalt e plăpînd. Tinerii din sat trec în sus şi-n jos şi aruncă ocheade sfioase. Unul dintre ei cîntă şmechereşte *Solo per te,*

Lucia. Dar femeile întorc capul cu dispreţ şi trăncănesc mai departe. Mai vine şi un bătrîn, aparent surd toacă, să-şi umple urciorul la fîntînă. Dar, dintr-o dată, pare electrocutat de fraza: «A murit Dmitri de la casa mare.» Aproape că sare în aer. Se răsuceşte şi întreabă cu o voce tunătoare: «A murit? Cine a murit? Ha? Cum?» Auzul lui s-a îmbunătăţit pe loc.

Sus de tot, printre nori, e o acropolă care acum se numeşte Fontana. Nu-i foarte departe. Doar un urcuş pieptiş pe albii secate, acoperite cu lavă pietrificată, printre roiuri de muşte; cînd ajungi sus dai peste turme de capre negre, care o iau la fugă ca nişte diavoli. Pe culme, e o mănăstire miniaturală cu un călugăr nebun; clădită parcă pe o platformă turnantă, ca un cuptor de biscuiţi. De aici, poţi sorbi cu ochii întreaga coastă dinspre apus a insulei, cu şerpuirile ei domoale, indolente, ceţoase.

Şi viitorul?

Mă rog, aceasta nu-i decît o schiţă a unui prezent aproape ideal care nu va dura o veşnicie; ba chiar aş putea spune că a expirat, pentru că, într-o lună sau aşa ceva, prezenţa mea aici nu va mai fi necesară şi slujba din care-mi cîştig precara existenţă va lua sfîrşit. Nu am alte resurse şi va trebui să încep să mă interesez de noi căi şi mijloace. Ba nu, viitorul se balansează înăuntrul meu, o dată cu fiecare legănare a navei, ca să spun aşa, asemenea unei încărcături prost fixate în cală. Dacă n-ar fi dorinţa de a te revedea, mă îndoiesc că aş mai fi în stare să mă întorc vreodată în Alexandria. Simt că se estompează în mine, în gîndurile mele, ca un ultim miraj – ca povestea tristă a unei mari regine al cărei destin s-a năruit printre rămăşiţele oştirilor distruse, printre nisipurile timpului. Mintea mea se întoarce

din ce în ce mai mult spre occident, spre vechea moştenire a Italiei sau a Franţei. Fără îndoială, există încă multe vestigii preţioase care pot fi extrase dintre ruinele lor – comori pe care le-am putea îndrăgi, poate chiar reînsufleţi? Îmi pun mie această întrebare, dar de fapt ea ţi se adresează ţie. Nu m-am angajat încă pe nici un drum, totuşi calea pe care aş dori să apuc duce spre vest sau spre nord. Mai există şi alte motive. Termenii contractului meu îmi dau dreptul la o «repatriere gratuită», cum o numesc ei, asta înseamnă că aş putea pleca în Anglia fără nici o cheltuială. Şi de acolo, cu indemnizaţia grasă pe care urmează s-o încasez ca recompensă pentru munca mea de rob, mi-aş putea îngădui o vacanţă în Europa. Numai la acest gînd; şi inima îmi tresaltă de bucurie.

Dar cineva trebuie să decidă în numele meu; am senzaţia că nu eu sînt cel care va hotărî.

Te rog iartă-mi lunga tăcere pentru care nu-ţi pot oferi nici o scuză şi scrie-mi cîteva rînduri.

Sîmbăta trecută am avut o zi şi jumătate de vacanţă: şi am hoinărit pe insulă, cu bocceaua în spinare, intenţionînd să petrec o noapte în căsuţa în care am locuit în timpul refugiului meu. Ce contrast între platoul acesta învelit în verdeaţă şi promontoriul sălbatic, bătut de vînturi, cu marea de un verde acid şi coasta dramatic frămîntată, care au reînviat din trecut! Era într-adevăr o altă insulă – presupun că aşa îţi apare întotdeauna trecutul! Timp de o zi şi o noapte, am retrăit aici viaţa unui ecou, gîndindu-mă la trecut, la noi cei care ne-am mişcat pe scena acestui trecut, la «ficţiunile selective» pe care realitatea le dărîmă ca pe un castel din cărţi de joc, amestecîndu-le, împărţindu-le, retrăgîndu-le, reunindu-le. Mi se părea că nu

am dreptul să mă simt atît de senin şi de fericit; încercam senzaţia unei plenitudini a cărei unică întrebare fără răspuns era cea care se naşte ori de cîte ori îmi vine pe buze numele tău.

Da, o insulă total diferită, mai aridă şi mai frumoasă. Ţineam tăcerea nopţii în căuşul palmelor, simţind cum se topeşte încet, ca o îngheţată în mîinile unui copil. La ceasul amiezii, din ocean a ţîşnit un delfin. Aburi de cutremur îndepărtat zimţuind linia orizontului. Păduri de platani, cu scoarţa ca pielea elefanţilor negri, pe care vînturile o despoaie în fîşii late, dînd la iveală carnea dulce, cenuşie, de dedesubt... Zeci de amănunte pe care le uitasem.

Acest mic promontoriu se află departe de drumurile frecventate; doar culegătorii de măsline se abat pe aici în timpul sezonului. Altminteri, singurii vizitatori sînt cărbunarii care străbat zilnic călare pădurile, înainte de ivirea zorilor, cu un zornăit caracteristic de pinteni. Au scobit nişte tranşee lungi, înguste, pe coasta dealului. Întreaga zi scormonesc prin ele, negri ca nişte demoni.

Dar cea mai mare parte din timp eşti singur, ca şi cum te-ai afla pe lună. Foşnetul mării, ţîrîitul răbdător al greierilor în soare. Într-o zi am găsit o broască ţestoasă în pragul casei mele; pe plajă văzusem un ou de broască strivit. Mici detalii care se implantează în spiritul meditativ, ca note răzleţe aparţinînd unei mari simfonii pe care, presupun, nu o vom auzi niciodată. Parcă-l aud pe P.: «Fratele Bou şi broasca lui ţestoasă. Mariajul spiritelor pure!»

În rest: imaginea unui om care aruncă seara pietricele plate pe oglinda calmă a lagunei, aşteptînd ca din tăcere să se materializeze o scrisoare."

Abia înmînasem scrisoarea factorului poştal călare pe catîrul lui, cînd am primit o epistolă, cu timbru din Egipt, pe care adresa mea era scrisă într-o caligrafie cu totul necunoscută. O redau mai jos:

„N-ai recunoscut scrisul, nu-i aşa? Adică adresa de pe plic. Am rîs în sinea mea cînd am scris-o, înainte de a concepe această misivă; ţi-am văzut dintr-o dată faţa perplexă. Te-am văzut răsucind scrisoarea în mîini şi încercînd să ghiceşti cine ţi-a expediat-o.

Este prima scrisoare serioasă pe care încerc s-o scriu – cu excepţia cîtorva bilete – cu noua mea mînă: acest straniu accesoriu cu care m-a înzestrat bunul nostru Amaril, după accident. Am aşteptat să se perfecţioneze. Înainte de a-ţi scrie. Îţi imaginezi, desigur, că la început eram speriată şi scîrbită de ea. Dar acum am ajuns să respect din toată inima acest dispozitiv de oţel, delicat şi frumos, care se odihneşte atît de calm pe masă, lîngă mine, în mănuşa lui verde. Niciodată lucrurile nu se întîmplă aşa cum te aştepţi. N-aş fi crezut vreodată că-l voi accepta atît de total – oţelul şi cauciucul par nişte aliaţi foarte stranii ai cărnii omeneşti. Dar mîna asta s-a dovedit chiar mai eficientă decît obişnuitul mădular din carne şi sînge. În realitate, e dotată cu puteri atît de cuprinzătoare, încît pur şi simplu mă sperie. E capabilă să realizeze cele mai delicate acţiuni – chiar să răsfoiască paginile unei cărţi – precum şi alte îndeletniciri mai grosiere. Dar lucrul cel mai important dintre toate – ah! Darley, tremur cînd scriu aceste cuvinte – ştie *să picteze*!

Am trecut hotarul şi am intrat în deplina posesie a împărăţiei mele, şi asta datorită MÎINII. Absolut fără nici o premeditare. Într-o

bună zi, a apucat penelul – și, ce să-ți spun! – s-au născut picturi de o originalitate și forță tulburătoare. Am terminat cinci pînă acum. Mă uit la ele cu o uimire plină de respect. De unde au apărut? Știu însă că adevăratul creator este Mîna. Și această caligrafie nouă este una dintre invențiile ei, așa cum o vezi, înaltă, hotărîtă și tandră. Să nu-ți închipui că fac bravadă. Vorbesc cu cea mai strictă obiectivitate, pentru că știu că eu nu am nici un merit. Mîna, și numai ea, a reușit să mă strecoare printre bariere și să mă împingă în rîndul «Celor Adevărați», cum îi numea Pursewarden. Da, știu că pare puțin înfricoșător; dar eleganta mănușă de catifea își păstrează secretele cu sfințenie. Și cînd port ambele mănuși, Mîna devine perfect anonimă. Mă uit la ea cu mirare și cu oarecare neîncredere, așa cum te uiți la o fiară sălbatică domesticită: o panteră, de pildă. Și s-ar spune că nu există nimic pe care să nu-l poată face mult mai bine decît mine. Acest lucru îți va explica tăcerea mea de pînă acum și, sper, o va justifica. M-am lăsat total absorbită de noul limbaj-al-mîinii și de metamorfozele lăuntrice pe care le-a adus cu sine. Și toate drumurile mi s-au deschis; pentru prima oară în viață, totul mi se pare posibil.

În timp ce scriu, pe masă, lîngă mine, se găsește biletul de vapor care mă va duce în Franța; ieri, am simțit certitudinea absolută că trebuie să plec acolo. Îți amintești cum spunea Pursewarden că artiștii, asemenea pisicilor bolnave, recunosc din instinct iarba de care au nevoie ca să se vindece; și că iarba dulce-amăruie a descoperirii de sine nu crește decît într-un singur loc: în Franța. Peste zece zile voi pleca. Și, printre atîtea noi certitudini, una și-a ridicat capul cu fermitate: certitudinea că tu mă vei urma acolo,

la momentul oportun. Vorbesc de certitudini şi nu de profeţii – am rupt-o pentru totdeauna cu ghicitoarele şi prezicătorii.

Nu fac decît să-ţi transmit dispoziţiile pe care mi le impune Mîna – şi pe care eu le accept cu bucurie şi cu gratitudine, dar şi cu resemnare. În această săptămînă am făcut o serie de vizite de rămas-bun, pentru că va trece, cred, multă vreme pînă cînd mă voi întoarce la Alexandria. Pentru mine, oraşul a devenit searbăd, lipsit de orice interes. Şi totuşi, cum ne putem împiedica să iubim locurile care ne-au făcut să suferim? De altfel, bate un vînt de bun rămas; s-ar zice că întreaga structură a vieţilor noastre a fost brusc dezagregată de un curent puternic. Nu sînt singura persoană care părăseşte aceste meleaguri, dimpotrivă. De pildă, Mountolive va pleca şi el peste două luni; prin nu ştiu ce lovitură norocoasă a sorţii i s-a atribuit postul-perlă al carierei lui: Parisul! O dată cu această numire, toate vechile lui şovăieli şi incertitudini par să se fi spulberat; săptămîna trecută s-a căsătorit în secret. Cred că ghiceşti cu cine.

Altă veste încurajatoare: întoarcerea în Franţa şi tămăduirea dragului de Pombal. A fost reintegrat la Ministerul de Externe, într-un post superior şi, judecînd după lunga şi exuberanta scrisoare pe care mi-a trimis-o, şi-a regăsit forma strălucită de altădată. Îmi scrie aşa: «Cum de-am putut uita că pe lume nu există alte femei decît franţuzoaicele? E un adevărat mister! Franţuzoaicele sînt creaţia cea mai încîntătoare a Atotputernicului. Şi totuşi... draga mea Clea, sînt *atît de multe*, şi una mai superbă ca alta. Ce poate face un biet bărbat singur în faţa unei asemenea invazii? Pentru numele lui Dumnezeu, cere cuiva, oricui, să-mi vină în ajutor. Am nevoie

de întăriri. N-ar vrea Darley, acest vechi prieten, să mă ajute, în numele frumoaselor timpuri de altădată?»

Îţi transmit invitaţia. Amaril şi Semira aşteaptă luna asta primul copil – un copil cu nasul inventat de mine. El va pleca pentru un an în America, la nu ştiu ce specializare, iar soţia şi copilul îl vor însoţi. Balthazar a plecat şi el într-o călătorie către Smyrna şi Veneţia. Am lăsat special la urmă cea mai picantă dintre noutăţile mele: Justine.

Deşi mă aştept să nu mă crezi, totuşi trebuie să-ţi povestesc. Coborînd pe Rue Fuad într-o frumoasă dimineaţă de primăvară, pe la ora zece, am văzut-o venind spre mine, splendidă şi radioasă, într-o rochie cu o croială foarte sugestivă; şi, şontîc, şontîc, legănîndu-se alături de ea ca o broască rîioasă pe caldarîmul plin de praf, ghici cine? Detestatul Memlik Paşa. În ghete cu elastic şi ghetre. Baston cu măciulie de aur. Un ghiveci de flori nou-nouţ pe căpăţîna miţoasă. Îl purta după ea ca pe un căţel. Aproape că-i vedeai zgarda de piele în jurul gîtului. Justine m-a îmbrăţişat plină de efuziune şi m-a prezentat captivului ei care s-a bîţîit timid şi m-a salutat cu voce mormăită, groasă ca un saxofon bas. Se duceau împreună să-l întîlnească pe Nessim la Select. M-au întrebat dacă n-aş vrea să vin şi eu. Sigur că voiam! Ştii bine cît de nesăţioasă e curiozitatea mea. Justine îmi arunca, din spatele lui Memlik, priviri scăpărătoare de maliţiozitate şi de amuzament. Ochii îi scînteiau de încîntare şi de o ironie drăcească. Părea o maşină infernală, repusă în funcţiune. Şi niciodată n-am văzut-o mai fericită şi arătînd mai tînără. Cînd ne-am retras o clipă, ca să ne pudrăm nasurile, n-am putut decît să-i şoptesc: «Justine!

Memlik? Ce naiba?» A izbucnit într-un hohot de rîs şi, înghiontindu-mă cu cotul, mi-a răspuns: «I-am descoperit un *point faible*[1]. E mort după înalta societate. Vrea să fie introdus în cercurile selecte din Alexandria şi să cunoască femei albe». Şi a izbucnit din nou în rîs. «Dar ce scop urmăreşti?» am întrebat uimită. În acest moment a devenit brusc serioasă, deşi ochii îi licăreau încă de maliţiozitate. «Am pus ceva la cale, Nessim şi cu mine. În sfîrşit am izbutit să creăm o breşă, Clea. Sînt atît de fericită, îmi vine să plîng de fericire. De data asta e vorba de ceva de mare anvergură, pe scară internaţională. Anul viitor va trebui să plecăm în Elveţia, probabil definitiv. Lui Nessim i-a surîs din nou norocul. Dar nu-ţi pot da amănunte.»

Am urcat sus, la masă, şi l-am găsit pe Nessim discutînd cu Memlik. Cînd l-am văzut, am rămas uluită: arăta fantastic de întinerit, foarte elegant şi stăpîn pe sine. M-a şocat însă cînd am văzut cu cîtă pasiune s-au sărutat, Justine cu Nessim, de parcă nu mai exista nimeni în jurul lor. Aici, în mijlocul cofetăriei, s-au lăsat cuprinşi de un extaz pătimaş care m-a făcut să întorc capul, jenată.

Memlik s-a aşezat, punîndu-şi pe genunchi mănuşile scumpe şi zîmbind blajin. Era clar că apreciază viaţa înaltei societăţi şi, din felul în care mi-a oferit o îngheţată, a devenit clar că apreciază şi compania femeilor albe.

Ah! A început să obosească, mîna asta miraculoasă. Şi apoi trebuie să prind curierul de seară ca să-ţi expediez scrisoarea. Şi mai am o mie de lucruri de aranjat înainte de a începe cu corvoada bagajelor. Cît despre tine, înţeleptule,

1. Punct slab (*fr.*).

am o presimțire că și tu ai trecut pragul spre împărăția imaginației tale, pentru a o prelua în stăpînire, o dată pentru totdeauna. Scrie-mi și povestește-mi – sau mai bine păstrează povestirea și istorisește-mi-o într-o cafenea micuță, sub un castan, într-o toamnă brumată, pe malurile Senei.

Aștept, senină și fericită; am devenit o adevărată făptură umană și, în sfîrșit, o artistă.

Clea"

Dar a mai trecut un timp pînă cînd norii s-au despicat în fața mea, dezvăluindu-mi priveliștea tainică zugrăvită de Clea și pe care, de aici înainte, ea avea să și-o însușească, tușă cu tușă. A durat mult pînă cînd s-a închegat și în mine acea prețioasă imagine, pentru care fusesem la fel de puțin pregătit ca și ea. Și a venit, într-o bună zi, nepremeditată, neanunțată, dar cu asemenea ușurință și fluiditate, încît eu singur nu reușeam să cred. Mi-am dat seama că pînă atunci fusesem aidoma unei tinere sfioase, speriate de nașterea primului copil.

Da, într-o bună zi, m-am pomenit așternînd pe hîrtie cele trei cuvinte cu care orice povestitor, de la facerea lumii încoace, și-a ridicat timidul apel către atenția semenilor săi. Cuvinte care vestesc, simplu, că un artist a pășit pragul maturității. Am scris: „A fost odată..."

Și am avut senzația că întregul univers mi-a făcut cu ochiul.

Note finale ale autorului

Cîteva puncte pentru o eventuală continuare a povestirii

Povestea lui Darley şi a Melissei, istorisită de Hamid.

Copilul lui Mountolive cu dansatoarea Grishkin. Urmările duelului. Scrisorile ei. Frica ei de Liza cînd, după moartea mamei sale, Grishkin a venit în Europa să-şi viziteze tatăl.

Memlik şi Justine la Geneva. Noile aventuri ale lui Nessim.

Întîlnirea lui Balthazar cu Arnauti la Veneţia. Ochelarii de soare violeţi, pardesiul zdrenţuit, buzunarele pline cu firimituri pentru porumbei. Scena de la Florian. Mersul tîrşîit de paralitic. Conversaţiile de pe balconul micii *pension*, de deasupra apei stătute, cu miros putred, a canalului. Justine e, într-adevăr, personajul Claudia? Nu poate afirma cu certitudine. „Timpul nu e decît amintire, se spune; şi totuşi, menirea artei este aceea de a-l reînvia, evitînd să dea însă

impresia că deapănă amintiri. Vorbeşti despre Alexandria. Nici măcar nu mi-o mai pot imagina. S-a dizolvat. O operă de artă este ceva care seamănă cu viaţa mai mult decît viaţa însăşi." Moartea lui lentă.

Călătoria lui Narouz în nord şi marea bătălie cu beţe. Smyrna. Manuscrisele, Analele Timpului. Furtul.

Cîteva note pentru Clea (trimise de Pursewarden)

În artă, paşii înainte nu se înfăptuiesc prin metode analitice, ci prin viziune directă, spontană. Da, dar cum?

Arta nu e artă atîta timp cît nu-ţi ameninţă însăşi existenţa. Ai putea, rogu-te, să repeţi cuvintele astea, dar foarte rar?

Pe măsură ce îmbătrîneşti şi doreşti să mori, un ciudat soi de fericire pune stăpînire pe tine; îţi dai seama, brusc, că orice artă trebuie să sfîrşească într-o celebrare apoteotică. Acest lucru îi face pe cei neputincioşi să turbeze de furie. Ei nu pot provoca această fertilă compulsie a Prezentului, chiar dacă scrotul lor e păros ca o nucă de cocos.

Peine dure![1] Ce-ai prefera, să-l citeşti pe Henry James sau să fii osîndită la moarte prin tortură? Eu unul am şi făcut opţiunea. Cred în Sfînta Fanfaronadă şi în Comuniunea Nonexistenţilor. Nu aparţin şcolii Fluxul Pompozităţii, dar nici celei a părinţilor deşertului – mîncătorii ghimpilor vidului.

---

1. Cazna grea (*fr.*)

Limbajul nu este un accident al poeziei, ci însăşi esenţa ei. Vorbăria e întregul miez.

Poate că ar fi mai bine să-l rescriem în întregime pe La Rochefoucauld, începînd cu un aforism care să sune cam aşa: „*Jouir c'est pourir un peu*"[1].

Trebuie să tragi vîrtos la măsea, dar din punct de vedere psihologic.

O frază din Bacon: „Taurii de luptă trebuie ţinuţi în beznă ca să devină mai înverşunaţi".

Ah, compatrioţii mei! Ce-i poate folosi unui om să devină un *chewing-gum* utilitar – să plece, palpitînd emoţionat, în fiecare dimineaţă, în docarul său electric, către birourile ziarului *Spectator*? Cît de jos se poate înălţa cineva?

A deveni poet înseamnă a prelua în proprietate întregul teren al cunoaşterii umane şi al dorinţelor umane; da, dar acest teren nu poate fi cultivat decît cu continue abdicări lăuntrice.

Cînd citesc despre acei artişti care au atins graniţa cunoaşterii umane – şi există o graniţă liberă pentru ceea ce poate fi cunoscut de către om – îmi devine limpede că formularea adevărului e cu atît mai simplă cu cît e mai profundă. Pînă la urmă, alunecă de-a dreptul în platitudine. Cînd ajungi la acest punct, începi să înţelegi ceea ce pretinde religia, anume că numai iniţiaţii pot comunica între ei, deoarece nu

1. A te bucura de plăcerile vieţii înseamnă să te descompui cîte puţin (*fr.*) – parafrază după versul *Partir c'est mourir un peu* (A pleca înseamnă a muri puţin).

folosesc concepte, ci simboluri. Pentru aceştia, orice discuţie fundamentată pe concepte nu e decît o indiscreţie; oamenii nu pot schimba între ei decît cunoaşteri reciproc înţelese. În acest sens, orice operă de artă este o indiscreţie – dar o indiscreţie calculată.

Moartea e o metaforă; nimeni nu moare pentru el însuşi.

Trebuie să existe întotdeauna o boare de speranţă ca să poţi gusta din plin calitatea disperării; da, şi aminteşte-ţi întotdeauna că, acolo unde există credinţă, există şi îndoială.

Arta e la fel de lipsită de importanţă ca şi tranzacţiile bancare, atîta timp cît nu e generată de jocul liber al spiritului – şi, în acest caz, devine realmente o tranzacţie bancară.

Viziunea înseamnă exorcism.

Note la text

Soarele de după-amiază.

Această mică încăpere, cît o cunosc de bine!
Acum au închiriat-o, ca şi pe cea de-alături
Pentru-ntreprinderi comerciale; întreaga casă
Au înghiţit-o birourile de-afaceri,
Companii, agenţii de vapoare...

Ah, cît mi-e de familiară micuţa încăpere!

Cîndva, aici lîngă uşă, era o canapea,
Şi la picioarele ei, covorul turcesc,
Exact pe locul ăsta. Şi-acolo etajera
Cu două vaze galbene; la dreapta lor...
Nu! Stai puţin! În faţa lor (Doamne, cum trece timpul!)
Dulapul ponosit şi oglinda rotundă.
Şi-aici, în mijloc, masa,
La care se aşeza şi scria.
În jurul ei, trei scaune de pai.
Cîţi ani trecut-au de atunci... Şi-aici, lîngă fereastră,
Patul ce ne-a adăpostit atît de des iubirea.

Pe undeva mai vieţuiesc poate
Acele lucruri vechi.

Da, lîngă fereastră, patul.
Soarele de după-amiază se cățăra în el.
Ne-am despărțit, la ora patru, într-o după-amiază;
Doar pentru o săptămînă; era o după-amiază însorită,
Și nu aș fi crezut
Că șapte zile vor dura o viață-ntreagă

(Traducere liberă după K.P. Kavafis)[1]

Foarte departe

Memoria aceasta fugitivă... Cît aș dori
Să o fixez, dar se împuținează...
O vagă-amprentă abia de mai rămîne...
E-atît de-ndepărtată, departe-n tinerețe,
Cînd harurile mele abia dacă mijeau.
O peliculă de iasomie într-o noapte...
O seară de august... să fi fost august?

Abia de-o mai revăd, abia de-mi pot aduce aminte...
Și ochii ei, acei ochi fermecați...
Sau poate să fi fost septembrie... în zilele fierbinți...
Irevocabil de albastre, da, chiar mai albastre
Decît privirea minerală a safirului.

(Traducere liberă după K.P. Kavafis)

1. Traducerile poemelor lui K.P. Kavafis au fost efectuate, liber, în limba engleză, de către Lawrence Durrell.

Plimbîndu-mă prin piaţa din Seleukeia
În ceas de asfinţit, am văzut venind
Un tînăr; înalt, mlădios, de-o frumuseţe răpitoare,
Cu-amprenta rară a absolutei inalterabilităţi
Înscrisă în privire; capul său brun
Cu plete parfumate, fluturînd în vînt
Atrăgea magnetic privirea trecătorilor.
Se-opreau în loc şi se-ntrebau unul pe altul
Cine să fie: un grec din Siria, sau poate alt străin?
Dar cîţiva care ştiau să înţeleagă s-au ferit în lături
Îngînduraţi şi, urmărindu-l din priviri,
L-au văzut dispărînd pe sub arcadele umbroase,
Pierind tăcut în vălul înserării
Mistuindu-se pe-acele străzi
Ce fac din noapte zi, în orgii dezmăţate,
În abisul depravat al cărnii şi al spiritului.
Şi-acei puţini ce ştiau se-ntrebau care din Ei o fi,
Şi ce păgîne plăceri o fi căutînd
În străzile-ntortocheate din Seleukeia,
Un oaspete fantomă din demonicele limburi
În care şi-au făcut Ei lăcaş.

(Traducere liberă după K.P. Kavafis)

Che fece... Il gran rifiuto[1]

Pentru unii dintre noi vine acea implacabilă zi
Cînd va trebui să stăm la post şi să rostim
Răspunsul marii noastre opţiuni: Da sau Nu.
Şi cel care-a ales cuvîntul de-afirmare
Va fi pe dată ascultat.
Cărările vieţii pe loc i se vor deschide
Răsplăţile îl vor încununa.
Dar celălalt, cel care a spus NU,
A grăit adevărul; şi de va fi nevoie
Va repeta un NU, cu glas şi mai puternic.
E dreptul lui – şi totuşi, această mică diferenţă
Un Nu în loc de Da, îi năruie întreaga existenţă.

(Traducere liberă după K.P. Kavafis)

Întâmplările relatate în scrisoarea lui Capodistria au fost împrumutate şi amplificate dintr-o notă de subsol a lucrării *Viaţa lui Paracelsus,* de Franz Hartmann.

1. Ce-a făcut... marele refuz (*it.*).

Cuprins

Partea I 9
Partea a II-a 125
Partea a III-a 153
Partea a IV-a 193
Partea a V-a 207
Partea a VI-a 235
Partea a VII-a 241
Partea a VIII-a 277
Partea a IX-a 325
Partea a X-a 343

Note finale ale autorului 357
Cîteva puncte pentru o eventuală continuare a povestirii 357
Cîteva note pentru Clea (trimise de Pursewarden) 359
Note la text 362

www.polirom.ro

Redactor: Cornelia Bucur
Coperta: Angela Rotaru-Serbenco
Tehnoredactor: Gabriela Gheţău

Bun de tipar: mai 2003. Apărut: 2003
Editura Polirom, B-dul Copou nr. 4 • P.O. Box 266
6600, Iaşi, Tel. & Fax (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11;
(0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: office@polirom.ro
Bucureşti, B-dul I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, ap. 33,
O.P. 37 • P.O. Box 1-728, 70700
Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: polirom@dnt.ro

Tiparul executat la S.C. Polirom Co S.A.
6600, Iaşi, Calea Chişinăului nr. 32
Tel.: (032) 23.03.23; Fax: (032) 23.04.85

Valoarea timbrului literar este de 2% din preţul de vînzare şi se adaugă acestuia. Sumele se virează la Uniunea Scriitorilor din România, cont nr. 2511.1-171.1/ROL

BIBLIOTECA POLIROM

PROZĂ XX

„Acest grup de patru romane (***Justine***, ***Balthazar***, ***Mountolive*** şi ***Clea***) este menit să fie citit ca o operă unică, sub titlul colectiv de ***Cvartetul din Alexandria***: un subtitlu sugestiv şi adecvat ar putea fi «un continuum de cuvinte». În încercarea de a găsi forma cea mai potrivită, am adoptat, ca pe o analogie de principiu, perspectiva relativistă. Primele trei cărţi s-au legat într-o manieră intercalată, fiecare «înrudită» cu celelalte, şi nu «derivată» din ele; doar ultimul dintre romane este gîndit ca urmarea logică a celorlalte, el dînd cheia dimensiunii temporale. Întregul a fost conceput ca o mănuşă aruncată formei seriale a romanului convenţional: romanul saturat de timp al zilelor noastre."

Lawrence Durrell

„Am terminat ieri ***Clea*** cu sentimentul că am citit un tom imens. Am ieşit din carte ca după o coridă: epuizat şi ameţit. De la început te copleşeşte torentul de imagini poetice. Te cufunzi în el de bunăvoie, cu voluptate. [...] Ah, da, fără îndoială că oraşul însuşi e eroul real al cărţii. Ai făcut-o nemuritoare. Comunică numai şi numai prin simţuri. Şi-ţi dă impresia că ar fi inepuizabilă – ca o zeitate."

Henry Miller,
Scrisoare către Lawrence Durrell din 1959

„***Cvartetul din Alexandria*** este una dintre cele mai comentate şi admirate opere de ficţiune ale secolului XX."

Life

EDITURA POLIROM

ISBN 973-681-312-6

9789736813122

www.polirom.ro

Pe copertă: Randolphlee McIver, *Femeie cu bărbat* (detaliu), 2000